

Funded by the
European Union

DARBO VADOVAS VAIKO GLOBOS SPECIALISTAMS

Vilnius, 2024

Projektas finansuojamas Europos Komisijos pagal Erasmus+ programą.
Šis leidinys [publikacija] atspindi autoriaus požiūrį, o Komisija nėra atsakinga už šiame leidinyje patalpintos informacijos naudojimą.

Šis leidinys parengtas ir išleistas, įgyvendinant Erasmus + programos strateginių partnerystės projektą „Globėjų įgalinimas“ (**EMPOWERING FOSTER PARENS**" (sut. " **NO. 2021-1-LT01-KA220-ADU-000028356**)

Projekto vykdytojas – Viešoji įstaiga „Pagalbos paaugliams iniciatyva“, <http://www.ppi.lt>

Leidinys yra viena iš projekte numatytų metodinių priemonių įgalinant vaiko globėjus vykdyti globėjo pareigą ir stiprinant jo gebėjimus.

„Darbo vadovas vaiko globos specialistams“ parengtas naudojantis įvairių šalių praktikų ir mokslininkų sukaupta patirtimi.

Leidinys yra skirtas vaiko globos specialistams, padedantiems globėjui įgyvendinti vaiko globą.

Leidinyje pateikiama informacija apie vaiko globos srities specifinę aplinką, teikiant globėjui pagalbą reikalingas ar naudingas žinios, apie specialistų emocinės higienos svarbą ir profesinio tobulėjimo galimybes.

Leidinys skirtas visiems specialistams, dirbantiems vaiko globos srityje.

Leidinį parengė projekte dalyvaujančių įstaigų specialistai:

Rezeknės technologiju akadēmija (Latvija)

Pleegzorg Oost-Vlaanderen VZW (Belgija)

VšĮ Pagalbos paaugliams iniciatyva (Lietuva)

TURINYS

ĮVADAS	5
I. VAIKO GLOBA LIETUVOJE	6
1.1. GLOBOS CENTRO SVARBA IR TIKSLAS.....	6
1.2. BENDROSIOS NUOSTATOS, TRUMPINIAI, SĄVOKOS	13
1.3. PAGRINDINIAI TEISINIAI DOKUMENTAI, ĮGYVENDINANT VAIKO GLOBĄ.....	15
1.4. GLOBOS CENTRO PAGRINDINĖS FUNKCIJOS. PAGRINDINIAI DARBO PRINCIPAI, VERTYBĖS IR REIKALINGI ĮGŪDŽIAI	22
1.5. VAIKO GLOBOS KELIAS	27
1.6 GLOBOS CENTRO DARBUOTOJŲ BENDRADARBIAVIMAS.....	29
1.7. KOMANDINIO IR TARPINSTITUCINIO BENDRADARBIAVIMO SVARBA IR GALIMYBĖS UŽTIKRINANT ESMINIUS VAIKO INTERESUS	42
1.8. DARBAS KOMANDOJE SU GLOBĖJAIS IR VAIKO BIOLOGINĖS ŠEIMOS NARIAIS BEI EMOCINIAIS RYŠIAIS SUSIJUSIAIS ASMENIMIS.....	45
1.9. POŽYMIAI, PARODANTYS PAGALBOS VAIKUI IR ŠEIMAI POREIKĮ IR INDIVIDUALIŲ POREIKIŲ VERTINIMAS	52
1.10 ELEKTRONINĖS INFORMACINĖS SISTEMOS IR JŲ NAUDOJIMAS.....	62
1.11. GLOBĖJŲ PRITRAUKIMAS IR PAIEŠKA	71
1.12. ASMENS DUOMENŲ APSAUGA	82
II DALIS. GLOBOS DARBUOTOJŲ PROFESIONALUMAS, UŽTIKRINANT SĖKMINGĄ VAIKO GLOBOS ŠEIMOJE ĮGYVENDINIMĄ	87
2.1. Globos specialistų darbo kryptys ir funkcijos.....	87
2.2. Specialistams reikalingos žinios apie globojamus vaikus padedant globėjams.....	90
2.3 Globos specialistams reikalingos žinios apie globėjams būtinus penkis gebėjimus, užtikrinant globojamo vaiko poreikius.....	93
2.4 GLOBOS DARBUOTOJO, DIRBANČIO SU VAIKO GLOBA, DARBO ĮGŪDŽIAI.....	96
2.4.1 Pagrindinės žinios apie konfliktus ir galimą pagalbą	96
2.4.2. Globos centruose taikomi darbo metodai - pasitikėjimu grįstų santykių intervencija (TBRI®)	101
2.4.3. Globėjų stiprinimas tėvystėje (PVO metodas).....	102
2.4.4. Smurtas ir smurto atpažinimas.....	105
2.5. GLOBOS DARBUOTOJŲ DARBO KOMPETENCIJOS	111
2.5.1. Krizė globėjo šeimoje ir jos valdymas.....	111

2.5.2. Nuotolinio darbo galimybės	116
III DALIS. GLOBOS CENTRO DARBUOTOJO PROFESINIS TOBULĖJIMAS.....	117
3.1. Savipagalba ir išorinė pagalba. Prevencija siekiant užkirsti kelią perdegimui	117
3.2. Globos centro (GC) darbuotojų (globos specialistų) kompetencijų įsivertinimas ir vertinimas	127
3.3. Globėjų įgalinimas koreguoti savo elgesį, siekiant išspręsti vaiko elgesio problemas. PVO metodas	129
3.4. Metodų įvairovė padedant globėjui tinkamai auginti globojamą vaiką.....	137
PRIEDAI.....	139
Priedas nr. 1. Globos centro koordinatoriaus veiklos įsivertinimo/vertinimo forma	139
Priedas nr. 2. Globos centro psichologo veiklos įsivertinimo / vertinimo anketa.....	147
Priedas nr. 3. Globos centro vadovo veiklos įsivertinimo/vertinimo forma.....	155

IVADAS

Šis „Darbo vadovas globos darbuotojams“, parengtas įgyvendinant Erasmus+ programos strateginių partnerysčių projektą „Globėjų įgalinimas“. Leidinys rengtas bendradarbiaujant su projekto partneriais: projekto vykdytojas – VŠĮ Pagalbos paaugliams iniciatyva (Lietuva), Rezeknės Technologijų akademija (Latvija), Pleegzorg Oost Vlaanderen v.z.w. (Belgija).

Leidiny s skirta globos darbuotojams. Vadove pateikiama informacija, reikalinga globos darbuotojui tinkamai vykdyti savo profesinę pareigą. Akcentuojama bendradarbiavimo su klientais svarba ir pagrindiniai specialistų darbo tikslai bei vaidmenys.

Vadove keliama mintis, kad globos specialistų esminė užduotis – padėti globėjui išmokti tinkamai auginti globojamą vaiką, tinkamai reaguoti į vaiko elgesio iššūkius ir tenkinti jo poreikius. Specialistų turimos žinios leidžia giliau suvokti esamas situacijas, todėl jie kviečiami kiekvienu atveju kurti bendradarbiaujančią su globėju aplinką ir mokytis kartu ieškant tinkamiausių vaikui sprendimų.

„Darbo vadovą globos darbuotojams“ sudaro trys pagrindinės dalys:

1. **Vaiko globos organizavimo ir įgyvendinimo aplinka.** Ši dalis yra skirtinga kiekvienai šaliai, nes kiekvienoje galioje skirtinga teisinė, struktūrinė, kultūrinė aplinka. Šio leidinio atveju išsamiai aprašoma vaiko globos sistema Latvijoje ir Lietuvoje.
2. **Globos darbuotojams reikalingos kompetencijos, užtikrinant sėkmingą vaiko globos šeimoje įgyvendinimą.** Šioje dalyje aptariama, kokių reikia globos centro specialistams, žinių, įgūdžių ir kompetencijų, įgalinančių specialistus teikti tinkamą globėjams paramą besimokant globėjo vaidmens.
3. **Globos darbuotojo profesinis tobulėjimas.** Šioje dalyje aptariami įvairūs pavojai dėl specialistų profesinio pervargimo, dėl perdegimo sindromo. Pateikiami pasiūlymai kaip globos darbuotojui įsivertinti savo profesines kompetencijas.

Tikimės, kad šis „Darbo vadovas globos specialistams“ padės kiekvienam globos darbuotojui atrasti naujas požiūrio, suvokimo, veiklos galimybes, padės atrasti save santykyje su klientais, ugdys bendradarbiaujantį į klientą požiūrį, padės nepamiršti esminio globos centro tikslo – užtikrinti globojamo vaiko gerovę.

1. VAIKO GLOBA LIETUVOJE

1.1. GLOBOS CENTRO SVARBA IR TIKSLAS

Vaiko teisė augti šeimoje

Vaikai yra ypatinga visuomenės grupė, kurios teisės ir teisėti interesai privalo būti užtikrinami. Lietuvos Respublikos konstitucija, Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas bei Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas įtvirtina prioritetingą tėvų teisę ir pareigą dorai auklėti ir prižiūrėti savo vaikus, rūpintis jų sveikata, išlaikyti juos, atsižvelgiant į jų fizinę ir protinę būklę, sudaryti sąlygas visapusiškai ir harmoningai vystytis, kad vaikas būtų parengtas savarankiškam gyvenimui visuomenėje.

Kai tėvai negali užtikrinti tinkamo tėvų valdžios įgyvendinimo ir kai nustatomas iškilęs vaiko teisių apsaugos poreikis, kreipiamasi į teismą dėl leidimo paimti vaiką iš atstovų pagal įstatymą. Iki teismo sprendimo ir po teismo sprendimo mūsų šalyje yra siekiama, kad vaikas gyventų šeimos aplinkoje. Globėjo pareigos iš esmės atitinka tėvų valdžios turinį dorai auklėti ir prižiūrėti savo vaikus, rūpintis jų sveikata, išlaikyti juos, atsižvelgiant į jų fizinę ir protinę būklę, sudaryti palankias sąlygas visapusiškai ir harmoningai vystytis, kad vaikas būtų parengtas savarankiškam gyvenimui visuomenėje (Civilinio Kodekso 3.155 straipsnio 2 dalis). Vaiko globa yra paslauga vaikui, už kurios tinkamą organizavimą yra atsakingos valstybės ir savivaldos institucijos, o vaiko globėjas, teikiantis paslaugą, yra atsakingas už šios paslaugos kokybę (2020-04-01 LAT nutartis).

Vaiko globos tikslas – užtikrinti vaiko auklėjimą ir priežiūrą aplinkoje, kurioje jis galėtų saugiai tinkamai augti, vystytis, tobulėti (CK 3.248 straipsnio 1 dalis). Spręsti likusio be tėvų globos vaiko tiek laikinosios, tiek ir nuolatinės globos klausimus teisės aktai įgalioja ir įpareigoja valstybės vaiko teisių apsaugos instituciją, savivaldybės administraciją bei teismus. Vaikas saugiai ir tinkamai augti, vystytis ir tobulėti gali tik šeimos aplinkoje, kurioje gali būti patenkinti ne tik baziniai ir ugdymosi poreikiai, tačiau ir pilnai patenkinti psichosocialiniai poreikiai – prierašumas, emocinių poreikių atliepimas, individualus dėmesys autentiškai vaiko asmenybei, socialiniai poreikiai – ne tik socialinių ryšių užtikrinimas, tačiau gyvenimas realiomis gyvenimo sąlygomis, kai artimasis žmogus ne eina į darbą pas tave, o eina į darbą iš namų, kai artimasis žmogus neišsina atostogų, ar nepalieka tavęs, kai išsina iš darbo.

Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 20 straipsnis nurodo, jog vaikas, kuris laikinai arba visam laikui yra netekęs savo šeimos aplinkos arba kuriam dėl geriausių jo interesų negali būti leista likti toje aplinkoje, turi teisę į ypatingą valstybės teikiamą apsaugą ir pagalbą. Valstybės, Konvencijos šalys, vadovaudamosi savo nacionalinės teisės aktais, užtikrina alternatyvią tokio vaiko priežiūrą.

Civilinis kodeksas nustato, kad vaikas, likęs be tėvų globos, gali būti apgyvendinamas vaikų globos **institucijoje tik išimtiniais atvejais**, kai nėra galimybės jo globoti šeimoje, globos centre arba šeimynoje. Tik vaikui augant šeimos aplinkoje jis gali vystytis natūraliai ir jo visi poreikiai gali būti patenkinti.

Nuo vaikų globos namų iki globos centrų

Vaikų globos įstaigos Europoje susikūrė siekiant išsaugoti vaikų teises į gyvybę ir išlikimą. Anksčiau buvo manoma, kad institucinė globa yra kone vienintelė išeitis, užtikrinanti vaiko išgyvenimą. Reikia pripažinti, kad laikui bėgant pasikeitė vaiko teisių ir poreikių supratimas, anksčiau paminėti vaiko poreikiai labai išsiplėtė. Atlikti tyrimai parodė, kad institucijoje gyvenančių vaikų raida sulėtėja, todėl jiems gali pasireikšti įvairios emocinės, pažintinės, moralinės raidos bei kitos problemos. Vėliau supratome, kad kiekvienas vaikas turi teisę augti šeimos aplinkoje, meilės ir prierašumo atmosferoje ir tik taip galima užtikrinti visapusišką vaiko poreikių patenkinimą.

Lietuvoje vaikų globos namų pertvarkos užuomazgos atsirado 2001 metais. Dar 2001–2004 metais Vyriausybės programoje buvo įgyvendintos priemonės, kurių pagrindinis tikslas buvo vykdyti vaiko globos reformą, pirmenybę teikiant vaiko globai šeimoje.

2014–2020 metais Europos komisija numatė poreikį, kad 12 Europos sąjungos valstybių privalo įgyvendinti deinstitucionalizaciją. Pradėjus įgyvendinti pertvarką kilo daug iššūkių: įvairios darbuotojų baimės, nežinia dėl ateities, informacijos stoka, įpratimas dirbti gerai pažįstamoje sistemoje, profesinių kompetencijų trūkumas ir t.t. Vertybinių nuostatų pokytis vyko lėtai, todėl visų planuotų rezultatų numatytu laiku pasiekti nepavyko.

Laikui bėgant pastebėta, kad pradėjus pertvarką pasikeitė darbuotojų požiūris. Darbuotojai pradėjo daugiau stebėti, kas būtų naudingiau vaikui. Įkūrus bendruomeninius vaikų globos namus atsirado kur kas daugiau laiko ir galimybių užtikrinti kiekvienam vaikui individualų dėmesį, privatumą, savarankiškumo įgūdžių ugdymą ir tobulinimą, kurti saugų prierašumo ryšį.

Nepaisant to, kad šeiminiai namai yra geresnė globos forma nei vaikų globa institucijoje, siekiama, kad ateityje visi vaikai būtų globojami ir augtų šeimose.

Skatinant vaikų globą šeimos aplinkoje ir siekiant kokybiškos pagalbos globėjams, 2018 metų pabaigoje atsirado globos centrai ir budintys globotojai.

Kai 2014 m. buvo pradėta vaikų globos namų pertvarka, vaikų globos namuose gyveno 3500 vaikų. 2024 m. vasario mėn. duomenimis globos institucijose gyvena 1223 vaikai ir iš jų 1034 gyvena bendruomeniniuose vaikų globos namuose/šeiminiuose namuose. Lietuvoje keturi vaikai iš penkių gyvena šeimos aplinkoje ir tai yra didžiulis pasiekimas visos Lietuvos žmonių, specialistų, tarnybų ir valdančiųjų institucijų.

Globos centras

Globos centras – tai komanda žmonių, veikiančių kiekvienoje savivaldybėje socialinių paslaugų įstaigoje, kurie telkia žmones, globojančius vaikus, į artimą bendruomenę ir yra atsakingi už paiešką, pritraukimą, auginimą globojančių žmonių ir geriausių vaiko interesų (žr. 1 pav.) puoselėjimą.

Paveikslas Nr. 1 Vaiko noras, nuomonė, poreikiai, geriausi vaiko interesai

Vaiko noras	Vaiko nuomonė	Vaiko poreikiai	Vaiko geriausi interesai
<p>Vaikai turi daug ir įvairiausių norų, kaip ir suaugę. Apie norus su vaikais kalbamės, diskutuojame, aiškinamės galimybes.</p>	<p>Vaiko nuomonės išklausymas yra vienas iš svarbiausių geriausių vaiko interesų nustatymo etapų ir specialistų darbo ašis. Išklausius vaiko nuomonę, ji privalo būti svarstoma ir į ją atsižvelgiama, išskyrus, jeigu tai neatitinka geriausių vaiko interesų. Vaiko nuomonė nėra absoliuti – vaiko atstovai pagal įstatymą ir specialistai priima sprendimą vadovaudamiesi geriausiais vaiko interesais.</p>	<p>Baziniai, fiziologiniai, sveikatos, ugdymo, emociniai, socialiniai, savarankiškumo ir kt. poreikiai privalo būti tenkinami suaugusiojo.</p>	<p>Priimant sprendimus, ar imantis bet kokių veiksmų, susijusių su vaiku, svarbiausia – geriausi vaiko interesai. Žvelgiama į individualaus vaiko situaciją, vertinant ir nustatant, kas vaikui naudingiausia artimiausiu metu ir ateityje, atsižvelgiant į: vaiko nuomonę, jo identiškumą, šeimos aplinkos ir šeimos ryšių išsaugojimą ir santykių palaikymą, vaiko poreikių, atitinkančių jo amžių, vystymąsi, gebėjimus ir brandą bei užtikrinančių tinkamą vaiko raidą, tenkinimą, fizinį ir psichinį saugumą, vaiko teisės į sveikatą ir mokslą užtikrinimą bei kitus specialius vaiko poreikius.</p>
<p>Pavyzdžiui, Noriu naujausio iPhone telefono, sako 8 – metis.</p>	<p>Pavyzdžiui, išklausome ir išgirstame, ko vaikas nori, kokie norų argumentai, iš kur jie išplaukia, kokios aplinkybės, nekritikuojame, nežeminame, o smalsaujame.</p>	<p>Pavyzdžiui, sužinome iš 8 - mečio, jog jis nori tapti fotografu ir norėtų turėti telefoną su ypatingai geru fotoaparatu. Per diskusijas vaiko tikslas ir poreikis pasigrindžia. Atsiranda vaiko poreikis ugdymosi priemonei - aukštos kokybės fotoaparatu.</p>	<p>Pavyzdžiui, atsižvelgiant į aplinkybes, šio vaiko geriausias interesas bus turėti aukštos kokybės fotoaparata ir diskusijų metu vertinant įvairius veiksnius priimti geriausią sprendimą dėl jo ugdymosi poreikio. Tačiau kito 8 metų vaiko noras turėti iPhone telefonu gali likti išklausytas, išdiskutuotas, bet netenkintinas, nes tai yra tik noras, o ne poreikis ir ne geriausias vaiko interesas.</p>

Globos centras turi tris svarbius vaidmenis – nešti žinutes apie vaiko globą bendruomenėms, siekiant, kad būtų parengta pakankamai žmonių ir ištikus krizei šeimoje, jie atskubėtų vaikui į pagalbą. Antra – kokybiškai parengti ir įvertinti globėjus ar tėvius, vaikų priežiūrai, globai ar įvaikinimui.

Na ir trečias vaidmuo pats ilgiausias – nuo pat vaiko globos pradžios Lietuvoje globėjams yra priskiriamas globos koordinatorius. Globos koordinatoriai ruošiami, kad galėtų padėti globojančioms šeimoms atliepti ir vaiko, ir suaugusių poreikius. Globos centre dirbantys specialistai – psichologai, globėjų bei tėvių rengimo ir konsultavimo specialistai, globos koordinatoriai lydi globėjus visą vaiko globos laikotarpį.

Ypatingai svarbu, jog globos centre veikia budintys globotojai ir nuolatiniai globotojai. Budinčių globotojų buvimas užtikrina, kad vaikai bet kuriuo paros metu ilgam ar neilgam laikotarpiui gali patekti ne į globos instituciją, o pas asmenis, galinčius užtikrinti šeimos aplinką ir atliepti ne tik fizinius, bet ir emocinius vaiko poreikius. Tokiu atveju vaikas apsaugomas nuo papildomų trauminių patirčių, garantuojant kiek įmanoma geriausią jo poreikių patenkinimą tol, kol vaikas bus grąžintas į šeimą arba bus priimtas sprendimas skirti jam nuolatinę globą.

Svarbu akcentuoti ir tai, kad globos centrų teikiamos kokybiškos paslaugos šeimoms bei žmonėms, nusprendusiems prižiūrėti, globoti ar įsivaikinti vaiką, reikšmingai padidina tikimybę, kad gyventojai bus labiau linkę suteikti namus tėvų globos netekusiems vaikams. Globos centrų nuolatinis veiklos viešinimas, dalinimasis gerosiomis patirtimis, įvairių renginių organizavimas, kaip, pavyzdžiui, globėjų savaitė, globojančių šeimų vasaros festivalis taip pat prisideda prie įvairių mitų apie globą paneigimo. Pagrindinės globos centrų veiklos kryptys: globėjų, tėvių paieška ir pritraukimas ir mokymas bei vertinimas bei vaiko globa (žr. pav. Nr. 2).

Paveikslas Nr. 2 Globos centro veiklos kryptis

Iš viso Lietuvoje yra 66 globos centrai. Globos centrai Lietuvoje yra labai jauni – veikla prasidėjo 2018-2019 m. Visoje Lietuvoje globos centruose dirba apie 400 darbuotojų.

Globos centro komanda yra pats svarbiausias elementas kiekvienoje savivaldybėje, nuo kurio priklauso, ar bus užtikrinti geriausi interesai tėvų globos netekusiems vaikams ir ar bus pasirūpinta globojančių žmonių gyvenimo kokybe.

Globos centrų misija

Globos centrų misija – užtikrinti, kad kiekvienas vaikas, netekęs tėvų globos, augtų šeimos aplinkoje, kai tai atitinka jo geriausių vaiko interesus. Globos centro komanda turi pasirūpinti, kad būtų užtikrinti geriausi interesai kiekvieno jų savivaldybės vaiko, kurio šeimą ištiko krizė ar jis neteko tėvų globos.

Globos centrų ateities vizija

Globos centrai – bendruomeniškos, inovatyvios, kompetentingos komandos, kurioms rūpi ir kurios gydo mažą ir suaugusį žmogų žodžiu bei užtikrina, kad kiekvienas jų savivaldybės vaikas, kuris neteko tėvų globos, turės namus ir juose rūpestingą ir saugų ryšį su suaugusiu žmogumi.

Vaiko globos rūšys ir formos

Vaikai globos sistemoje atsiranda labai skirtingomis aplinkybėmis – kiekvienas turi savo istoriją, savo patirtis ir savo individualią situaciją. Beveik absoliuti dauguma atvejų prasideda nuo to, kad vaikas pirmiausia patenka į laikinąją globą, o tai reiškia, kad dėl tam tikrų aplinkybių vaikui ar vaikams namuose su tėvais tampa augti nesaugu.

Vaiko laikinosios globos tikslas yra grąžinti vaiką į šeimą. Šiam tikslui pasiekti pasitelkiamas didelis skaičius įvairių specialistų. Vaiko laikinajai globai teisės aktuose numatytas konkretus dvylikos mėnesių terminas, kuris tik esant ypatingoms aplinkybėms ir rimtoms vaiko tėvų pastangoms susigrąžinti vaiką į šeimą, gali būti pratęstas dar šešiams mėnesiams, o jiems pasibaigus vaikas arba grąžinamas į šeimą, arba sprendžiamas klausimas dėl nuolatinės globos vaikui nustatymo.

Vaiko nuolatinė globa nėra negrįžtamas procesas. Tėvams pakeitus savo gyvenimo būdą ir atsiradus valios bei stiprybės patiems auginti vaiką yra galimybė bet kuriuo nuolatinės globos momentu kreiptis į teismą dėl tėvų valdžios apribojimo panaikinimo ir vaiko susigrąžinimo. Tiesa, labai svarbu paminėti, kad vaikas, kuris yra nuolat globojamas, beveik visais atvejais (išskyrus atskyrimo nuo tėvų) gali būti įvaikintas. Jeigu taip įvyksta, tėvai netenka bet kokios galimybės vaiką susigrąžinti.

Į kokią aplinką vaikas pateks globos laikotarpiu priklauso nuo vaiko globos formos. Šiuo metu yra keturios vaiko globos formos, kurios nurodytos ir apibūdintos žemiau pateiktoje lentelėje – Vaiko globos formos ir rūšys.

Paveikslas Nr. 3. Vaiko globos formos ir rūšys

Globos formos		Globos rūšys	Vaikų skaičius	Vaiko atstovas pagal įstatymą	Reikalavimai
Globa šeimoje	Fizinių asmenų globa (rūpyba)	Laikina ir nuolatinė	Ne daugiau nei 3* vaikai (ne daugiau nei 6 su kitais šeimoje augančiais vaikais)**	Atstovas pagal įstatymą globėjas	CK keliami reikalavimai globėjui (rūpintojui)
	Artimųjų giminaičių globa (rūpyba)		Ne daugiau nei 3* vaikai (ne daugiau nei 6 su kitais šeimoje augančiais vaikais)**	Atstovas pagal įstatymą globėjas	CK keliami reikalavimai globėjui (rūpintojui)
Globa globos centre	Budintys globotojai	Laikina ir nuolatinė (išimties atvejais)	Ne daugiau nei 3* vaikai (ne daugiau nei 6 su kitais šeimoje augančiais vaikais)**	Atstovas pagal įstatymą globos centras	CK keliami reikalavimai globėjui (rūpintojui) + Ne žemesnis nei vidurinis išsilavinimas
	Nuolatiniai globotojai	Nuolatinė	***Ne daugiau nei 1 vaikas*, o jeigu vykdo ir budinčio globotojo veiklą, vienu metu jis negali prižiūrėti daugiau nei 3 vaikų. Bendras vaikų (su kitais šeimoje augančiais vaikais)** skaičius nuolatinio globotojo šeimoje – ne daugiau kaip 4.*	Atstovas pagal įstatymą globos centras	CK keliami reikalavimai globėjui (rūpintojui) + Ne žemesnis nei vidurinis išsilavinimas + Ne mažiau nei vienerių metų vaiko globos (rūpybos) ar budinčio globotojo veiklos patirtis
Globa šeimoje	Šeimynos dalyviai	Laikina ir nuolatinė	Ne daugiau nei 8 su savais* ir globojamais (rūpinamais) ir prižiūrimais vaikais išskyrus atvejus, kai vaikų gali būti daugiau, jeigu neišskiriami broliai ir seserys, arba mažiau, jeigu globojamas (rūpinamas) ar prižiūrimas laikinai	Atstovas pagal įstatymą	CK keliami reikalavimai globėjui (rūpintojui) + atitinka bent vieną iš toliau nurodytų sąlygų: a) ne trumpiau kaip 3 metus iki įsteigdamas šeimyną vykdė vaiko globėjo (rūpintojo) pareigas, į kurias buvo paskirtas savivaldybės mero sprendimu ar teismo nutartimi;

			apgyvendintas vaikas su negalia.		b) turi ne trumpesnę kaip 3 metų darbo su likusiais be tėvų globos vaikais, vaikais, turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių, vaikais su negalia ir (ar) šeimomis, patiriančiomis socialinę riziką, patirtį; c) turi aukštąjį išsilavinimą ir ne trumpesnę kaip vienų metų tiesioginio darbo su vaikais patirtį socialinio darbo ir (ar) socialinės pedagogikos, ir (ar) specialiosios pedagogikos, ir (ar) psichologinės pagalbos teikimo, ir (ar) ikimokyklinio ugdymo, ir (ar) priešmokyklinio ugdymo srityse. <i>Daugiau: žr. LR Šeimynų įstatymas</i>
Globa vaikų globos institucijoje	Vaikų globos namai/ bendruomeniniai vaikų globos namai, nuo 2024-07-01 – šeiminiai namai (socialinė vaikų globa name/ bute bendruomenėje, vaikai gyvena pagal artimą šeimai modelį)	Laikina ir nuolatinė	Gyvena iki 8 vaikų	Atstovas pagal įstatymą	<i>Žr. Socialinių globos normų aprašas, Bendruomeninių vaikų globos namų veiklos aprašas</i>

* Išskyrus brolių ir seserų grupę arba prižiūrimas vienas iš nepilnamečių tėvų su vaiku

** kiti šeimoje augantys vaikai – biologiniai vaikai

*** Nuolatinis globotojas gali prižiūrėti likusį be tėvų globos vaiką, kuriam būdingas bent vienas iš šių požymių: turi nesėkmingos laikinosios priežiūros, globos (rūpybos) / įvaikinimo patirties (globėjo nušalinimas, atleidimas, tėvų valdžios ribojimas tėviams); turi sunkiai išgydomų ir / ar nepagydomų raidos ir / ar psichikos sutrikimų, negalių; piktnaudžiauja psichotropinėmis medžiagomis arba turi priklausomybių; turi funkcionavimo sunkumų (neadaptyvus elgesys, socialinis nusišalinimas, prisitaikymo mokykloje sunkumai ir mokyklos nelankymas, polinkis į savižudybę ir pan.); yra vyresnis nei 10 metų; drauge su juo (kitais vaikais) yra nepilnamečiai tėvas / motina; priežiūros reikia ne tik jam, bet ir daugiau nei 3 jo broliams / seserims.

Pirmosios trys išvardintos globos formos yra artimos šeimos modeliui, o tai yra be galo svarbu vaikui, patekusiam į tokią stresinę situaciją. Šios formos užtikrina ne tik bazinius ir fizinius vaiko poreikius, tačiau ir emocinius, kurių vienas svarbiausių – palaikyti artimą ryšį su nuolatos šalia jo būnančiu suaugusiu žmogumi.

1.2. BENDROSIOS NUOSTATOS, TRUMPINIAI, SAŲOKOS

AV arba ATV – Atvejo vadyba arba atvejo vadybininkas.

BG – budintis globotojas.

GIMK programa – globėjų (rūpintojų), tėvių, šeiminių namų darbuotojų mokymo ir konsultavimo programa, patvirtinta Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos.

GK – globos koordinatorius.

NG – nuolatinis globotojas.

PS – Psichologas.

PT – Psichoterapeutas.

PV/VK – Padalinio vadovas/veiklų koordinatorius.

SPIS – socialinių paslaugų informacinė sistema.

TAA – Valstybės vaiko teisių ir įvaikinimo tarnybos atestuotas asmuo.

VVTAIT arba VTAS - Valstybės vaiko teisių ir įvaikinimo tarnyba.

Bendradarbiavimas - tai svarbus asmens ar organizacijos gebėjimas, kuris atveria galimybes mokytis lyderystės ir iniciatyvos, realizuojant šalių poreikius.

Globėjas – budintis globotojas, nuolatinis globotojas, globėjas (rūpintojas), šeimynos dalyvis.

Globojamas vaikas – prižiūrimas, globojamas, rūpinamas vaikas.

Globos centras – tai komanda žmonių, veikiančių kiekvienoje savivaldybėje socialinių paslaugų įstaigoje, kurie telkia žmones, globojančius vaikus, į artimą bendruomenę ir yra atsakingi už globėjų ir tėvių paiešką, pritraukimą, auginimą globojančių žmonių ir geriausių vaiko interesų puoselėjimą.

Individualių poreikių vertinimas (toliau – poreikių vertinimas) – globos koordinatoriaus ir kitų globos centro specialistų atliekamų veiksnių visuma, siekiant nustatyti globojamo ar įvaikinto vaiko poreikius ir jo stipriąsias, silpnąsias puses, globėjo arba tėvių ir kartu gyvenančių jų šeimos narių poreikius, kylančius dėl vaiko globos ar įvaikinimo, šių asmenų stipriąsias ir silpnąsias puses, identifikuojant pagalbos ir (ar) paslaugų poreikį.

Individualus pagalbos planas (toliau – pagalbos planas) – uždavinių ir pagalbos priemonių visuma, kuriomis užtikrinamas vaiko, globėjo arba tėvių ir kartu gyvenančių jų šeimos narių poreikių tenkinimas, sudarant sąlygas visaverčiam fiziniam, emociniam, protiniam, dvasiniam, socialiniam vaiko vystymuisi, ir teikiama pagalba ir (ar) paslaugos vaikui ir vaiką globojantiems ar įvaikinusiems asmenims ir kartu gyvenantiems jų šeimos nariams.

Komandinis darbas – struktūrizuota žmonių grupė, kuri sąveikaudama vykdo kolektyvinei veiklai pavestus tikslus bei tam tikrus uždavinius. Komandinis darbas, kaip valdymo idėja, yra ilgalaikis ryšys tarp organizacijos darbuotojų.

Komunikacija – įvairios bendravimo, ryšių, susisiekiimo, keitimosi patirtimi, mintimis, žiniomis, išgyvenimais formos, informacijos perdavimas; socialinė sąveika ženklais.

Mentorius – asmuo, kuris dalijasi savo žiniomis, įgūdžiais ir (arba) patirtimi, kad padėtų kitam asmeniui tobulėti ir augti.

Mokyklos vaiko gerovės komisija – organizuoja ir koordinuoja prevencinį darbą, švietimo pagalbos teikimą, saugios ir palankios vaiko ugdymui aplinkos kūrimą, švietimo programų pritaikymą mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, atlieka mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių pirminį įvertinimą ir kitas su vaiko gerove susijusias funkcijas.

Organizacijos koncepcija – socialinis subjektas, sukurtas ir nuolat palaikomas žmonių, kuris tarnauja tam tikram tikslui. Svarbiausia identifikuoti, kad žmogaus veikla subjekto srityje paprastai yra struktūrizuota ir koordinuojama siekiant kokio nors tikslo ar tikslų.

Pagalbos plano peržiūra – sudaryto pagalbos plano periodinė peržiūra pagal GC veiklos apraše nustatytus terminus ar atsiradus svarbių aplinkybių ar naujų poreikių, kurie daro įtaką įvairiapusei vaiko raidai, saugumui bei vaiko, globėjo ar tėvių ir kartu gyvenančių šeimos narių gyvenimo kokybei bei kokybiškam paslaugų teikimui. Plano peržiūroje pažymimi pasiekti rezultatai ir (ar) pokyčiai ir priežastys, kas padėjo juos pasiekti, nepasiekti rezultatai ir priežastys, dėl kurių nepavyko jų pasiekti, nauji ir išlikę poreikiai peržiūros metu, veiksmai ir (ar) priemonės, kurių bus imtasi rezultatams ir (ar) pokyčiams pasiekti.

Profesinė kompetencija – gebėjimas veiksmingai taikyti žinias ir įgūdžius įvairiomis aplinkybėmis ir situacijose.

Socialinio darbo etika – specifinės profesinės socialinio darbo vertybės, kuriomis vadovaujamas ir kurios nusako pageidautiną specialisto santykį su paslaugų gavėjais, profesija, kolegomis ir pačiu savimi.

Šeiminiai namai – trumpalaikę ar ilgalaikę socialinę globą bendruomenėje teikianti socialinių paslaugų įstaiga, kurios atskirose patalpose (name, bute), esančiose bendruomenės gyvenamojoje vietovėje, pagal šeimai artimos aplinkos modelį gyvena iki 8 vaikų ir jiems sudaromos sąlygos gauti reikiamas paslaugas bendruomenėje.

Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius organizuoja ir koordinuoja savivaldybėje teikiamų švietimo pagalbos, socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų (t.y, koordinuotai teikiamos paslaugos) vaikams nuo gimimo iki 18 metų (turintiems didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių iki 21 metų) ir jų tėvams (globėjams, rūpintojams).

1.3. PAGRINDINIAI TEISINIAI DOKUMENTAI, ĮGYVENDINANT VAIKO GLOBĄ

Gyvenant teisinėje demokratinėje valstybėje privalomąjį pobūdį teisės normos suteikia ir garantuoja pati valstybė. Teisės normas gali priimti ne tik valstybė, bet ir pavieniai asmenys – tiek organizacijos kaip juridiniai asmenys, galintys išleisti nuostatus, įstatus, tiek ir atskiri individai (darbdavys savo darbuotojams gali nustatyti darbo vidaus tvarką, taisykles). Teisės normos yra adresuotos grupei asmenų, kuriems būdingi rūšiniai požymiai (piliečiai, tėvai, sutuoktiniai, tam tikra institucija). Teisės normos nustato galimo ir privalomo žmonių elgesio ribas, yra teisėto elgesio kriterijus, nes nurodo, kaip privalo elgtis visuomeninio santykio dalyviai, kad būtų užtikrinta abipusė jų teisių apsauga ir sudaromos vienodos tų teisių įgyvendinimo teisinės sąlygos.

Pagal teisinio reguliavimo metodą teisės normas galima išskirti:

Imperatyvioji teisės norma – viena iš teisės normų, kategoriškai nurodanti reguliuojamų visuomeninių santykių subjektams jų teises ir pareigas ir šie negali jų keisti. Tai įsakmi norma. Imperatyvioji norma numato teisės normos taikymo sąlygas ir įgyvendinimo būdus, draudžia nenurodytus veiksmus. Visi LR galiojantys įstatymai ir poįstatyminiai teisės aktai, jeigu jie neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, yra imperatyvūs.

Dispozityvioji teisės norma palieka teisę šalims laisvai nustatyti sąlygą tokią, kokia ji joms yra priimtinausia (pvz., tam tikra sutartis gali būti žodinė, rašytinė arba notarinė formos-priklausomai nuo šalių valios). Ši norma nustato elgesio variantą, tačiau neperžengiant įstatymo ribų teisės subjektams suteikiama teisė pasirinktinai, vadovaujantis sąžiningumo ir protingumo kriterijais, reguliuoti savo tarpusavio santykius susitarimo pagrindu.

Skatinamosios teisės normos – tai nurodymai naudotis pagyrimo priemonėmis už valstybės ir visuomenės požiūriu skatinamą elgesį arba už pasiekimą rezultatų, kurie viršija įprastus darbinius, tarnybinius ar pilietinius reikalavimus.

Rekomendacinės teisės normos, kurios nustato valstybės ar visuomenės požiūriu pageidautino elgesio variantus, tačiau tai tėra tik rekomendacinio pobūdžio normos ir teisės subjektai turi teisę, atsižvelgdami į šių normų rekomendacinį pobūdį, pasirinkti jiems tinkamą elgesio variantą, įvertinę savo galimybes, kompetencijos ribas bei atsižvelgiant į kitas realiai susiklosčiusias sąlygas.

Teisės normos taip pat skirstomos pagal teisės normų atliekamas funkcijas, juridinę galią, teisės normų galiojimą apimtį, jų privalomumo laipsnį teisinio santykio dalyviams ir kt.

Globos centro veiklą reguliuojantys teisės aktai apibrėžia pagrindinius principus, susijusius su vaiko teisėmis, nurodo, kaip turi būti užtikrintas vaiko apgyvendinimas jam saugioje aplinkoje, kilus šiam poreikiui, nustato paslaugų jam ir jo šeimai organizavimo eigą, individualių poreikių ir pagalbos plano vaikui sudarymą, vaiko globėjo (rūpintojo) pareigas ir veiklos kokybės standartus. Teisės aktus, reguliuojančius vaiko teisių sistemą ir kitus susijusius teisinius dokumentus, galima surasti Teisės aktų registre (toliau – TAR). Naudojantis TAR svarbu atkreipti dėmesį į galiojančią pateikto dokumento redakciją, nes sistema yra nuolatos auganti ir tobulėjanti tad pokyčiai teisės aktuose gana dažni (*žr. 4 pav.*).

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas

Atkreipkite dėmesį į dokumento rūšį	Rūšis:	Įstatymas	Priėmimo data:	1996-03-14	Galiojanti suvestinė redakcija:	2024-01-01 - 2024-09-30	Atkreipkite dėmesį į paskutinę galiojančią suvestinės redakciją
	Registravimo duomenys:	Nr. 09610001STAD00-1234	Dokumento Nr.:	I-1234	Suvestinių redakcijų sąrašas pagal datą:		
Atkreipkite dėmesį ar dokumentas galioja	Galioja:		Priėmė:	Lietuvos Respublikos Seimas	Pakeitimų projektai:	Nėra	
	Ar požiūrinamas:	Nėra	Paskelbta:	Valstybės žinios, 1996-04-12, Nr. 33-807	Eurozodų terminai:		
	Kalbos:	Lietuvių			Ryšys su ES teisės aktais:		

Aukščiausias teisės aktas Lietuvos Respublikoje reguliuojantis vaiko teises yra **Jungtinių Tautų (toliau – JT) Vaiko teisių konvencija** (toliau – Vaiko teisių konvencija), kurią Lietuvos Respublikos Seimas ratifikavo 1995 m. liepos 3 d. Vaiko teisių konvencijos 4 straipsnis įpareigoja valstybes dalyves imtis „visų reikiamų teisinių, administracinių ir kitų priemonių šioje Konvencijoje pripažintoms teisėms įgyvendinti“.

Šis dokumentas galioja 196 (2023 m. duomenys) pasaulio valstybėse. Tai yra išsamiausias kada nors sudarytas vaiko teisių dokumentas. Ją sudaro 54 straipsniai, apimantys visus vaiko gyvenimo aspektus. Tai pasaulio valstybių, kurios pasirašė šią konvenciją, susitarimas, ko reikia vaikams, kad jie augtų sveiki ir laimingi, būtų saugūs, o prireikus – gautų reikiamą pagalbą. Tai pagrindinis tarptautinis dokumentas, kuriame išvardintos visos vaiko teisės – pilietinės, politinės, socialinės, ekonominės ir kultūrinės. Vaiko teisių konvencija pripažįsta šeimos svarbą vaiko gyvenime. Vaiko teisė į šeimos globą ir priežiūrą bei šeimos ryšius laikomi viena plačiausiai tarptautinės bendrijos pripažįstamų vaiko teisių.

Keturi JT Vaiko teisių konvencijos straipsniai yra laikomi ypatingais – jie yra žinomi kaip „Bendrieji principai“: Atsisakymas diskriminuoti (2 str.); Svarbiausia - vaiko interesai (3 str.); Teisė į gyvenimą ir vystymąsi (6 str.); Teisė būti išklausytam (12 str.).

Valstybės dalyvės deda visas pastangas, kad būtų pripažintos bendros ir vienodos tėvų atsakomybės už vaiko auklėjimą ir vystymąsi. Tėvams, arba atitinkamai atvejais, teisėtiems globėjams tenka pagrindinė atsakomybė už vaiko auklėjimą. Pagrindinis jų rūpestis turi būti vaiko interesai.

Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso (toliau – CK) trečiosios knygos normos nustato bendruosius šeimos santykių teisinio reglamentavimo principus ir reglamentuoja santuokos sudarymo, jos galiojimo bei nutraukimo pagrindus ir tvarką, sutuoktinių turtines ir asmenines neturtines teises, vaikų kilmės nustatymą, vaikų ir tėvų bei kitų šeimos narių tarpusavio teises ir pareigas, įvaikinimo, globos ir rūpybos, civilinės būklės aktų registravimo tvarkos pagrindines nuostatas.

Šeimos santykius reglamentuoja **Lietuvos Respublikos Konstitucija, Civilinis kodeksas** ir kiti įstatymai, taip pat Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys. Tėvų valdžios esmė įtvirtinta Konstitucijos 38 straipsnyje nurodant, kad tėvų teisė ir pareiga – auklėti savo vaikus dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais, iki pilnametystės juos išlaikyti.

Nepilnamečių vaikų teisių įgyvendinimą užtikrina jo tėvai. Vaikų, kurie yra likę be tėvų globos, teises užtikrina globėjas (rūpintojas) Civilinio kodekso nustatyta tvarka. **Asmeniniai tėvų**

ir vaikų interesai derinami su valstybės interesais, todėl tinkamas tėvų valdžios įgyvendinimas yra ne tik pačių tėvų, bet ir valstybės reikalas. Pagrindinis šalies dokumentas nustato, kada valstybė įsikiša į šeimos santykius, kai tėvų valdžia nėra tinkamai įgyvendinama. Jei tėvai ar globėjai (rūpintojai) vaiko teises pažeidinėja, priemonių vaiko teises užtikrinti gali imtis Valstybės vaiko teisių apsaugos institucija ar prokuroras. Nepilnametis, įgijęs visišką veiksnumą, savo teises gina pats.

Vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą paimti gali Valstybės vaiko teisių apsaugos institucija. Vaikus, kuriems reikalinga globa (rūpyba) nustato, šių vaikų apskaitą tvarko ir užtikrina Valstybės vaiko teisių apsaugos institucija. Vaiko globa (rūpyba) nustatoma laikantis Civilinio kodekso 3.264 straipsnio 5 dalyje nurodytos pirmenybės eilės. Nustačiusi vaiką, kuriam reikalinga globa (rūpyba) šio kodekso nurodytais pagrindais Valstybės vaiko teisių apsaugos institucija privalo kreiptis į teismą dėl leidimo išdavimo paimti vaiką iš jo atstovo pagal įstatymą ir per tris darbo dienas nuo teismo leidimo paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą išdavimo dienos, turi pateikti savivaldybės merui nurodymą nustatyti vaikui **laikinąją globą (rūpybą) ir paskirti laikiną globėją (rūpintoją).**

Vaiko laikinoji globa (rūpyba) – laikinai be tėvų globos likusio vaiko priežiūra, auklėjimas, jo teisių ir teisėtų interesų atstovavimas bei gynimas šeimoje, šeimynoje, globos centre ar vaiko globos (rūpybos) institucijoje. **Vaiko laikinosios globos tikslas – gražinti vaiką į šeimą** (3.253 str. 1 p.).

Vaiko laikinoji globa (rūpyba) trunka ne ilgiau kaip dvylika mėnesių. Nustačius, kad tėvai, kuriems teikiamos socialinės paslaugos ir kita kompleksinė pagalba, deda pastangas pakeisti savo elgesį ar nustačius, kad yra reali galimybė gražinti vaiką į šeimą, Valstybės vaiko teisių apsaugos institucija gali priimti sprendimą tęsti vaiko laikinąją globą dar šešis mėnesius. Tėvams nededant pastangų, jei jie nekeičia savo elgesio, vengia atlikti savo pareigas arba, kai tos pastangos nepakankamos, atsiranda tėvų valdžios apribojimo bei nuolatinės globos nustatymo pagrindai. **Vaiko nuolatinę globą (rūpybą), jo nuolatinį globėją (rūpintoją) nustato ir skiria teismas pagal Valstybės vaiko teisių apsaugos institucijos pareiskimą.**

Civilinis kodeksas taip pat reglamentuoja vaiko globėjo pareigas (3.271 str.), jo teises (3.272 str.) bei atsakomybę (3.273 str.), disponavimą globojamo vaiko gaunamomis pajamomis (3.275). Vaiko globėjo pasirengimą globoti vaiką organizuoja savivaldybių administracijos, globos centrai, kitos šio darbo patirties turinčios organizacijos ir institucijos.

Vaiko globą organizuoja pagal nustatytą kompetenciją Valstybės vaiko teisių apsaugos institucija. Organizudama vaiko globą valstybės vaiko teisių apsaugos institucija bendradarbiauja ir keičiasi informacija su savivaldybe, Globos centru, kitomis tos savivaldybės institucijomis, NVO ir kitomis organizacijomis, susijusiomis su vaiko teisių apsauga. **Vaiko globos organizavimo tvarką pagal CK nustato Vyriausybės patvirtinti Vaiko globos organizavimo nuostatai.**

Vaiko globos organizavimo nuostatai (toliau – Nuostatai) nustato **pasirengimą** vaiko globai (rūpybai), globėjo (rūpintojo) vaikui **parinkimą**, vaiko globos (rūpybos) vaikui **nustatymą** ir **vykdymą**, vaiko globos (rūpybos) **priežiūrą**, vaiko laikinosios globos (rūpybos) **pratęsimą** ir vaiko globos (rūpybos) **pabaigą** bei yra organizuojama vadovaujantis LR Konstitucija, JT Vaiko

teisių konvencija, LR civiliniu bei civilinio proceso kodeksais, LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu, LR socialinių paslaugų įstatymu, kitais teisės aktais.

Pasirengimas vaiko globai (rūpybai) apima fizinio asmens ar šeimos steigėjo: pradinį vertinimą, mokymų, skirtų pasirengti vaiko globai, organizavimą ir išvados dėl fizinio asmens, norinčio tapti vaiko globėju (rūpintoju), šeimos dalyviu, pasirengimą vaiko globai (rūpybai), šeimos veiklai (toliau – Išvada). **Taip pat pasirengimas globoti (rūpintis) vaiku organizuojamas ir tuo atveju, jeigu vaiko globa (rūpyba) nustatyta globos centre ir be tėvų globos likusio vaiko priežiūrą vykdo budintis arba nuolatinis globotojas, su kuriuo Globos centras sudarė bendradarbiavimo ir paslaugų sutartį.**

Mokymai privalomi visiems asmenims, ketinantiems globoti vaiką. Išvada parengiama per 10 dienų išklausus mokymus. Teigiama išvada galioja 24 mėnesius nuo jos parengimo dienos. Gavęs neigiamą išvadą fizinis asmuo gali ją skųsti LR civilinio kodekso nustatyta tvarka. Išnykus priežastims, dėl kurių buvo parengta neigiama išvada, asmuo gali kreiptis į savo gyvenamosios vietos teritorinį vaiko teisių apsaugos skyrių pakartotinai.

Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas yra pagrindinis Lietuvoje galiojantis teisės aktas, perkeliantis Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos nuostatas į Lietuvos teisinę sistemą. Šio įstatymo paskirtis – užtikrinti vaiko teisių ir laisvių įgyvendinimą, gynimą ir apsaugą, vaiko interesus, nustatyti pagalbos vaikui ir šeimai organizavimą, apibrėžti vaiko teisių užtikrinimo ir apsaugos mechanizmus, vaiko teisių apsaugos sistemos institucijas, jų veiklos teisinius pagrindus ir bendrąsias atsakomybės už vaiko teisių pažeidimus, nuostatas.

Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymą įgyvendinantys poįstatyminiai teisės aktai: Atvejo vadybos tvarkos aprašas, Vaiko laikinosios priežiūros tvarkos aprašas, Vaiko situacijos vertinimo tvarkos aprašas ir keletas kitų.

Atvejo vadybos tvarkos aprašas paaiškina, kaip turi būti inicijuojamas, organizuojamas ir vykdomas atvejo vadybos procesas – tiek tais atvejais, kai vaikui ir šeimai inicijuojama pagalba dėl nustatytų vaiko teisių pažeidimų šeimoje, tiek tais atvejais, kai tokių pažeidimų nėra, bet vaikui ir (ar) šeimai yra reikalinga kompleksinė pagalba.

Atvejo vadybos procese vadovaujama šeimai pagal šeimai įgalinimo principu. Esminiai pagalbos elementai yra šeimos ir vaiko aktyvus dalyvavimas pagalbos jiems teikimo procese; paslaugų nedubliavimo; pagalbos ir paslaugų atitikties individualiems šeimai ir vaiko poreikiams svarba.

VTAS teritorinis skyrius, nustatęs būtinybę vertinti pagalbos vaikui ir (ar) šeimai poreikį ar vaiko apsaugos poreikį, kreipiasi į vaiko gyvenamosios vietos socialinių paslaugų įstaigą prašydamas paskirti atvejo vadybininką, kuris koordinuoja atvejo vadybos procesą, ir nedelsiant organizuoti pagalbos vaikui ir jo šeimai suteikimą ir pateikia apraše nurodytus dokumentus. **Atvejo vadyba neskiriama, jeigu nenustatomas kompleksinių paslaugų poreikis**, tačiau šeimai ir vaikui taip pat toliau užtikrinamas reikalingų paslaugų teikimas.

Vaiko laikinosios priežiūros tvarkos aprašas nustato vaiko laikinosios priežiūros organizavimą, nustatius vaiko apsaugos poreikį, taip pat, laikinosios priežiūros tėvų ar kitų vaiko atstovų pagal įstatymą prašymu nustatymą, vaiko laikinosios priežiūros pratęsimo, pakeitimo ir nutraukimo tvarką. Tai visuma veiksmų, užtikrinančių vaikui saugią aplinką, tėvams ar kitiems vaiko atstovams pagal įstatymą išlaikant teises ir pareigas.

Vaiko laikinoji priežiūra organizuojama nedelsiant, kai VTAS teritorinis skyrius, atlikęs vaiko situacijos vertinimą, nustato vaiko apsaugos poreikį. Vaiko laikinoji priežiūra gali būti organizuojama:

- perduodant vaiką giminaičių, su vaiku emociniais ryšiais susijusių ar kitų vaiko tėvų ar jo atstovų pagal įstatymą nurodytų asmenų, galinčių laikinai prižiūrėti vaiką, priežiūrai kuo arčiau vaiko ir šeimos gyvenamosios vietos ar prižiūrinčių asmenų gyvenamojoje vietoje;
- apgyvendinant vaiką su jo tėvais ar vienu iš tėvų, kurie nekelia pavojaus vaiko fiziniam ar psichiniam saugumui, socialinę priežiūrą teikiančioje socialinių paslaugų įstaigoje. Ne ilgiau kaip 12 mėnesių. VTAS teritoriniam skyriui užpildžius vaiko laikinosios priežiūros organizavimo socialinę priežiūrą teikiančioje socialinių paslaugų įstaigoje aktą, jo kopiją perduodama socialinių paslaugų įstaigai.

Tarnybos teritorinis skyrius užtikrina vaiko palydėjimą ir įvertina ar aplinka yra saugi vaikui, užpildo vaiko laikinosios priežiūros organizavimo aktą.

Vaiko laikinoji priežiūra gali trukti iki 30 kalendorinių dienų nuo vaiko laikinosios priežiūros suorganizavimo dienos. Pagal poreikį laikinoji priežiūra gali būti pratęsiama iki 30 kalendorinių dienų Apraše nurodytais pagrindais.

Pasikeitus galinčiam prižiūrėti vaiką asmeniui, vaiko laikinosios priežiūros organizavimo vietai akto kopiją išsiunčia vaiko gyvenamosios vietos savivaldybės šeimai priskirtam atvejo vadybininkui, o jei vaiko apsaugos poreikis nustatytas globojamam (rūpinamam) vaikui ir Globos centrui. Apraše taip pat aptariame veiksmai pasibaigus vaiko laikinosios priežiūros nustatymo terminui bei tėvams nustatytos pareigos.

Vaiko situacijos vertinimo tvarkos aprašas nustato vaiko, dėl kurio gautas pranešimas apie galimą vaiko teisių pažeidimą, situacijos vertinimo tvarką, rizikos veiksnius, kurie nustatomi atliekant vaiko situacijos vertinimą, būtinybės vertinti pagalbos vaikui ir (ar) šeimai poreikio ar vaiko apsaugos poreikio nustatymą. Tai yra pagrindinis dokumentas, kuriuo vadovaujantis vaiko teisių specialistai atlieka galimų vaiko teisių pažeidimų vertinimą. Vaiko situacijos vertinimo tvarką reglamentuoja VTAS direktoriaus 2023-06-14 įsakymu Nr. BV-149 patvirtintas „Vaiko situacijos vertinimo procesas“. Nustačius galimą vaiko teisių pažeidimą tarnybos teritorinis skyrius kreipiasi į socialinių paslaugų įstaigą dėl pagalbos šeimai inicijavimo.

Paėmus vaiką iš nesaugios aplinkos ir esant Civilinio kodekso 3.254 straipsnio punktuose nustatytiems laikinosios globos (rūpybos) pagrindams, VTAS teritorinis skyrius kreipiasi į globos centrą dėl budinčio/nuolatinio globotojo ar fizinio asmens, pas kurį galėtų būti laikinai apgyvendintas vaikas, parinkimo, nesant pasirengusio budinčio/nuolatinio globotojo ar fizinio asmens kreipiasi į bendruomeninius vaikų globos namus. Apgyvendinus vaiką jam saugioje aplinkoje, VTAS teritorinis skyrius **raštu informuoja savivaldybės administraciją, kad gavus teismo leidimą paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą, šiam vaikui bus inicijuojama globėjo (rūpintojo) paieška ir globos (rūpybos) nustatymas bei prašo nurodyti, ar yra žinomi asmenys, kurie galėtų globoti vaiką.** Nustačius vaiko laikinąją globą (rūpybą) jam ir jo globėjui organizuojamos socialinių paslaugų teikimas ir šių paslaugų poreikio identifikavimas.

Socialinių paslaugų įstatymas apibrėžia socialinių paslaugų sampratą, jų tikslus ir rūšis, aprašo jų turinį, reglamentuoja socialinių paslaugų valdymą, skyrimą ir teikimą, socialinės globos įstaigų licencijavimą, finansavimą, mokėjimą už socialines paslaugas, ginčų, susijusių su

socialinėmis paslaugomis, nagrinėjimą, socialinio darbo sampratą, jo įgyvendinimo sritis ir principus, socialinio darbo lygmenis. Remiantis šiuo įstatymu savivaldybių kompetencijoje yra užtikrinamas socialinių paslaugų teikimas jos teritorijoje gyvenantiems asmenis. Savivaldybė kontroliuoja teikiamų bendrųjų socialinių paslaugų ir socialinės priežiūros kokybę, akredituoja socialinių įstaigų teikiamą socialinę priežiūrą.

Minėto įstatymo 23 straipsnyje išdėstyta budinčio ir nuolatinio globotojo vykdoma likusių be tėvų globos vaikų, socialinę riziką patiriančių vaikų priežiūra. Aptartos pagrindinės budinčios ir nuolatinio globotojo pareigos bei teisės. Vaikų, kuriems nustatyta globa (rūpyba) ir jie apgyvendinti budinčio ar nuolatinio globotojo šeimoje, įstatyminiu atstovu paskiriamas Globos centras, ne budintis ar nuolatinis globotojas. Budintis ar nuolatinis globotojas veikia pagal bendradarbiavimo sutartį, pasirašytą su Globos centru, ir teikia socialinės priežiūros paslaugą. Savivaldybė budinčiam globotojui per globos centrą moka atlygį už vaiko priežiūrą bei išmokas vaiko išlaikymui. Socialinių paslaugų įstatyme minimos ir esminės globos centro funkcijos.

Globos centro veiklos aprašas (toliau – *GC veiklos aprašas*) nustato globos centro veiklos **tikslą ir funkcijas**. Šis aprašas taip pat reglamentuoja budinčio ir nuolatinio globotojo, globėjo (rūpintojo), šeimynos dalyvio veiklą bei atliekamas funkcijas, kurios apima be tėvų globos likusio vaiko priežiūrą kriziniais atvejais, vaiko globos (rūpybos) metu, numato VVTAI atestuoto asmens pagalbos koordinavimą bei teikimą asmenims, norintiems tapti vaiko globėjais (rūpintojais), šeimynos dalyviais, budinčiais globotojais, įtėviais bei teikti laikino atokvėpio paslaugą, ir kartu gyvenantiems jų šeimos nariams. Globos centro veiklos apraše nurodoma pagalbos koordinavimo ir teikimo tvarka budinčiam ir nuolatiniam globotojui, globėjui (rūpintojui), šeimynos dalyviams, įtėviams ir jų šeimos nariams tiek prieš apgyvendinant vaiką pas budintį globotoją, globėją (rūpintoją), šeimynos dalyvius, įtėvius, tiek priežiūros ar globos (rūpybos) metu. Reglamentuojamas Globos centro ir budinčio globotojo veiklos finansavimas, išmokėjimo bei panaudojimo tvarką, budinčio ir nuolatinio globotojo veiklos kokybės priežiūrą.

Globos centras bendradarbiauja su budinčiu ir nuolatinio globotoju vadovaujantis tarpusavio bendradarbiavimo ir paslaugų teikimo sutartimi. Abi šalys sutartyje įsipareigoja laikytis numatytų susitarimų. Sutartyje numatytos sąlygos negali prieštarauti galiojantiems teisės aktams. Savivaldybės institucijų ir įstaigų įgaliojimus vaiko teisių apsaugos srityje nustato Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyto 52 straipsnis, kuriame, be kita ko, įtvirtinta, kad savivaldybių institucijos ir įstaigos organizuoja ir finansuoja socialinių, sveikatos priežiūros, švietimo, taikinamojo tarpininkavimo ir kitų reikalingų paslaugų vaikui ir šeimai prieinamumą ir kompleksiskumą, teikdamos prioritetą paslaugų teikimui bendruomenėje, dalyvauja įgyvendinant valstybės vaiko teisių apsaugos funkcijas ir bendradarbiauja su Valstybės vaiko teisių ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotais teritoriniais skyriais, kitomis valstybės ir kitų savivaldybių institucijomis bei įstaigomis, NVO vaiko teisių apsaugos srityje, užtikrina vaikui ir šeimai pirminę informacinę, konsultacinę pagalbą, organizuoja socialinių paslaugų ir kitos pagalbos teikimą šeimai, užtikrina, kad socialinių paslaugų įstaigų vadovai laiku paskirtų atvejo vadybininkus ir pagal poreikį kitus atvejo vadybos specialistus, rūpinasi pagalbos planuose nustatytų priemonių ir paslaugų suteikimu, būdami atsakingi už prevencinės, kompleksiskai teikiamos ir (ar) kitos pagalbos vaikui ir šeimai užtikrinimą, organizuodama ir koordinuodama bendrą socialinės paramos teikimą, švietimo, sveikatos priežiūros įstaigų, teisėsaugos ir kitų institucijų, seniūnijų darbą su vaikais ir šeimomis.

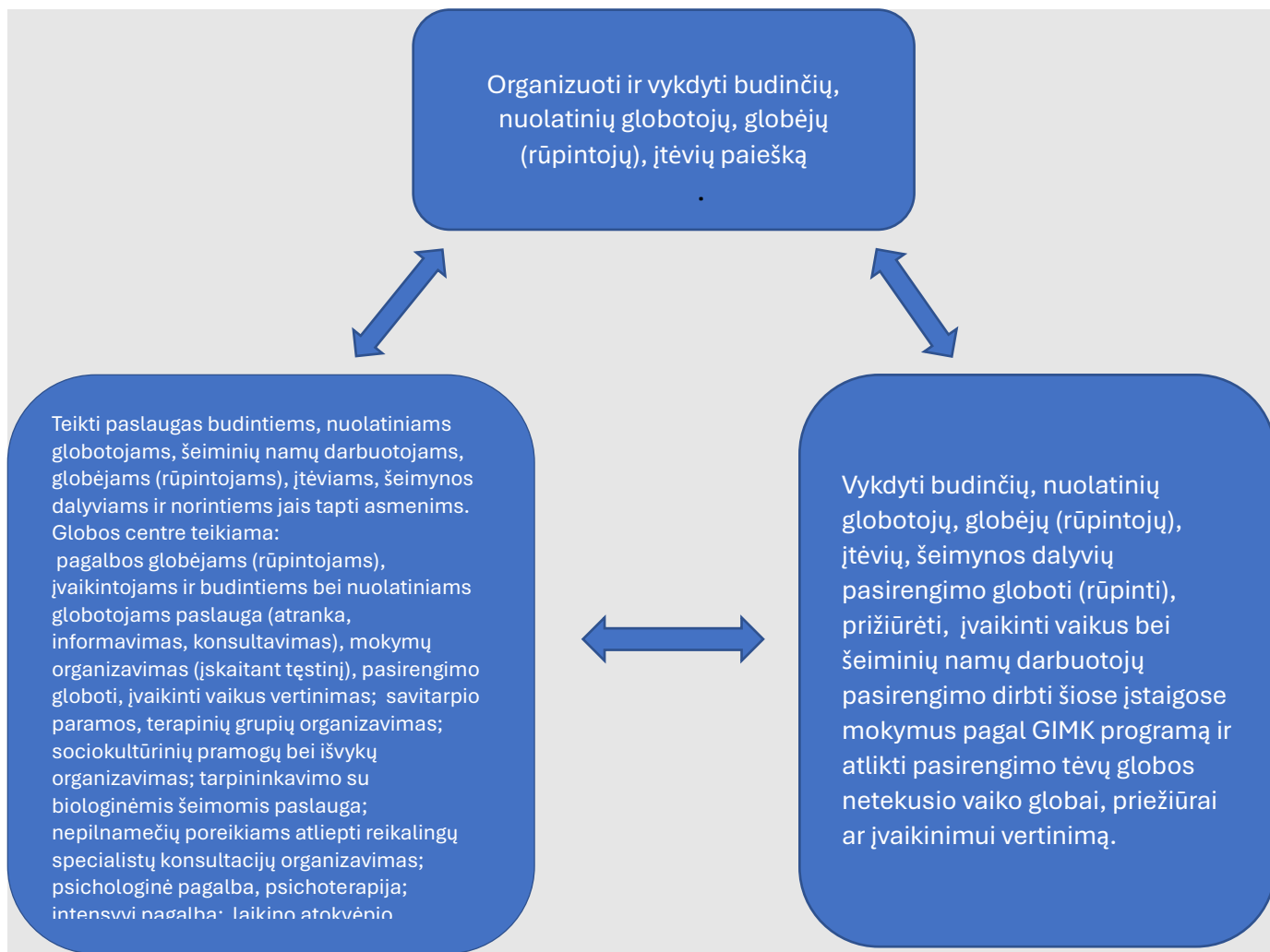
Taigi, esminė savivaldybės funkcija vaiko teisių apsaugos srityje yra socialinių paslaugų šeimai užtikrinimas ir koordinavimas.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT), nagrinėdamas įvairius teisės klausimus, susijusius su nepilnamečiais vaikais, tokiuose ginčiuose pabrėžia vaiko teisių apsaugos svarbą, vaiko teisę gauti tokią apsaugą, kokios reikia jo gerovei, taikant visą įmanomą koordinuotą kompleksinę pagalbą. Globėjai, teikdami paslaugą vaikui, turi tinkamai įgyvendinti vaiko teises ir vykdyti įstatymo nustatytas pareigas, taip pat turi pareigą bendradarbiauti su pagalba vaikui organizuojančiomis institucijomis, leisti laiku vykdyti vaiko globos priežiūrą.

LAT pasisako, jog pagal reglamentavimą tiek savivaldybė, tiek VTAS turi pareigą teikti pagalbą šeimai ir užtikrinti vaiko teisių įgyvendinimą. Vis dėlto, savivaldybė ir VTAS turi atskirą kompetenciją (funkcijas) – esminė savivaldybės funkcija vaiko teisių apsaugos srityje yra socialinių paslaugų šeimai užtikrinimas ir koordinavimas, tuo tarpu VTAS kompetencija yra orientuota visų pirma į individualų vaiko poreikių vertinimą ir jo teisių apsaugą. Tais atvejais, kai savivaldybė neteikia socialinių paslaugų, kurios yra būtinos siekiant užtikrinti vaiko augimą biologinėje šeimoje, VTAS turi atkreipti savivaldybės dėmesį į susiklosčiusią situaciją, rekomenduoti stiprinti socialinių paslaugų teikimo kokybę, bendradarbiauti su savivaldybe.

1.4. GLOBOS CENTRO PAGRINDINĖS FUNKCIJOS. PAGRINDINIAI DARBO PRINCIPAI, VERTYBĖS IR REIKALINGI ĮGŪDŽIAI

Pagrindinės globos centro funkcijos

Principai, vertybės ir reikalingi įgūdžiai

Praktikoje socialinio darbo vertybės yra įgyvendinamos remiantis etikos principais. Svarbiausia yra tai, kad vertybės yra pagrindinis socialinio darbo komponentas, nes vertybės egzistuoja tik tarp žmonių ir tarpusavio santykių. Jos skatina mus užimti tam tikrą poziciją, motyvuoja atlikti tam tikras funkcijas, “perdirbti” gautą socialinę informaciją. Iš gyvenimiškosios patirties galima sakyti, kad etikos principai yra susiję su pasirinkimu, kas yra teisinga, o kas ne kai sprendžiame, ką privalome daryti konkrečioje situacijoje ir kaip, mūsų atveju, pasielgtų geras socialinis darbuotojas.

Profesionalumas – būk savo srities specialistas ir kiekvieną darbą atlik kokybiškai, sąžiningai ir atsakingai, nuolat ieškok geriausio sprendimo, naujų darbo metodų bei formų, pasitelk kūrybiškumą, siek tobulėti, įgydamas naujų žinių ir būdamas iniciatyvus. Vykdydamas savo darbo funkcijas su paslaugų gavėjais palaikyk tik profesionalius ryšius: puoselėk pagarbius, geranoriškus

santykius su kiekvienu paslaugų gavėju, jų artimaisiais, šeimos nariais ar kitais jiems svarbiais asmenimis, nepažeisdamas jų orumo bei asmens teisių.

Bendradarbiavimas – visi globos centro darbuotojai veikia vieningai vardan bendro tikslo, todėl dalijasi žiniomis ir patirtimi, diskutuoja ir geranoriškai padeda vienas kitam. Stenkis palaikyti darbingą ir draugišką aplinką, užkirsti kelią konfliktams, šalinti nesutarimų priežastis, būti mandagus ir paslaugus, padėti kitiems darbo veikloje. Bendraudamas su kolegomis elkis pagarbiai, vadovaudamasis principu, kad kiekvienas asmuo turi teisę į savo nuomonę visais klausimais. Privalai vengti asmens žeminimo ir įžeidinėjimo, darbuotojo charakterio savybių viešo aptarimo, apkalbų, šmeižto skleidimo, nesantaikos kurstymo, neigiamų emocijų demonstravimo, tiesioginio ar netiesioginio priekabiavimo.

Atsakingumas – esi atsakingas už savo darbus, sprendimus, todėl dirbk principingai, sąžiningai, pareigingai, taip, kad galėtum didžiuotis savo darbais, įstaiga ir jos veikla. Darbe siek įgalinti paslaugų gavėjus spręsti tarpusavio santykių ir socialines problemas, skatink teigiamus socialinius pokyčius, asmens dalyvavimą procese ir savarankiškumą. Nereikalauk iš paslaugų gavėjų ir neimk atlygio jokia forma. Netoleruok atvejų, kurie gali būti susiję su korupcija, sukčiavimu arba mėginimu daryti neteisėtą poveikį darbuotojui.

Pagarba žmogui – tikėk, kad žmogus yra svarbiausia vertybė, būk tolerantiškas, nešališkas ir empatiškas, nepaisant amžiaus, tautybės, lyties, kalbos, kilmės, socialinės padėties, religinių įsitikinimų ir politinių pažiūrų. Būk jautrus kito žmogaus nuomonei ir situacijai, atidžiai išklausyk ir elkis be išankstinio nusistatymo. Gerbk paslaugų gavėjų prigimtinę vertę, jų orumą bei teisę į laisvą apsisprendimą.

Konfidencialumas – gerbk asmens teisę į privatumą ir nereikalauk privačios informacijos, jei tai nėra būtina įvertinant paslaugos poreikį teikiant paslaugas. Paslaugų gavėjai neretai bando kalbėti per trečią asmenį (t. y. nekalbėti tiesiogiai vienas su kitu), todėl svarbu, kad susitikimų metu jie būtų skatinami kalbėtis tarpusavyje (t.y. vienas su kitu), bet ne per specialistą, kaip tarpininką. Jei kuris nors paslaugų gavėjas atskleidžia tau paslaptį ir nenori, kad kiti apie tai sužinotų, skatinkite jį atskleisti paslaptį šeimai. Jeigu atsisako, aptarkite priežastis ir paminėk, kad pagalba paslaugų gavėjui ar jo šeimai gali būti mažiau veiksminga, jeigu nenorima visapusiškai įsitraukti į procesą. Gali suteikti paslaptį pasakiusiam paslaugų gavėjui pasirinkimą, pvz., kad kažkuriam iš šeimos narių patiktų atskleisti savo paslaptį visai šeimai.

Saugumas – pasirūpink, kad paslaugų gavėjai jaustųsi saugūs (ne tik konsultacijoje, bet ir namie / bendruomenėje). Nenaudok jokių kitų intervencijos metodų, kol yra pavojus kurio nors paslaugų gavėjo – ypač vaiko – saugumui. Būtina įvertinti, ar yra tokių rizikos veiksnių kaip: savizudybė ar žalojimas; smurtinis elgesys ar nepriežiūra; gebėjimas valdyti stiprius jausmus ir stresą; psichotropinių medžiagų (pvz., gydytojų priskirtų) netinkamo vartojimo rizika; įvairių priklausomybių (nuo interneto, santykių, gydytojo nepriskirtų psichotropinių medžiagų ir kitų medikamentų, inhaliatorių, psichoaktyviųjų medžiagų) rizika. Jei nustatai, kad yra smurto, savizudybės ar sunkaus psichikos sutrikimo rizika arba kitos priežastys, dėl kurių būtina skubiai reaguoti ir teikti specializuotą pagalbą, informuok atitinkamas institucijas (Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybą arba policiją) ir nukreipk paslaugų gavėją kitų specialistų (pvz., psichiatro, šeimos gydytojo, priklausomybių ligų gydytojo) konsultacijoms.

Vaiko interesų pirmumas – imantis bet kokių veiksmų svarbiausia yra vaiko interesai: teisė gyventi ir sveikai vystytis (teisė sveikai vystytis apima fizinį, protinį, dvasinį, moralinį,

psichinį ir socialinį vystymąsi); teisė būti apsaugotam nuo neigiamos socialinės aplinkos įtakos (šeimoje tokie pažeidimai gali pasireikšti seksualiniu išnaudojimu, įtraukimu į girtavimą, smurtu ir tiesiog vaiko nesirūpinimu); teisė į asmeninį gyvenimą, vaiko neliečiamybę ir laisvę, vaiko orumą (vaiko teisė į asmens neliečiamybę ir laisvę apima vaiko fizinę neliečiamybę, t. y., šios teisės pažeidimas yra bet koks nepagrįstas kišimasis paveikiant vaiko sveikatą, fizinį aktyvumą ir pan., bei vaiko psichinę neliečiamybę, apsaugant vaiko psichinę, dvasinę, intelektualinę sritis).

Norint pasiekti vaiko globos tikslą, kad vaikas augtų, vystytųsi ir tobulėtų harmoningoje, jį mylinčioje aplinkoje, būtina užtikrinti socialiai saugią vaikui aplinką. Globėjų (rūpintojų) teisių ir pareigų vaikams įgyvendinimas, naudojant tokius būdus, kurie pažeidžia vaiko teises, taip pat globėjų (rūpintojų) neveikimas dėl pažeistų teisių gynimo, turi būti vertinami kaip prieštaraujantys vaiko interesams.

Vaikams, jų globėjams (rūpintojams) teikiama pagalba turi būti tik tokia, kokios reikia jų gerovei, ir tam tikslui turi būti imamas visų reikiamų priemonių. Atkreipk dėmesį ne tik į vaikus, kurie turi išorėje pastebimų sunkumų (pvz., elgesio), bet ir į tuos, kurie neparodo savo sunkumų – jie neretai taip pat patiria sunkumų, tokių kaip tėvų vaidmens perėmimas, emocijų slopinimas / išstūmimas ir pan. Kiekvienas vaikas yra unikalus, turi unikalų asmeninių poreikių, savo tapatybę ir jį veikia unikalūs iššūkiai, su kuriais jis susiduria. Priimant su vaikais susijusius sprendimus, atsižvelk į jų nuomonę, brandą, psichikos ir fizinės savybes, poreikius.

Ryšio kūrimas su paslaugų gavėjais – skirk laiko susipažinimui ir pozityvių, pasitikėjimu grindžiamų, santykių užmezgimui su globojamu (rūpinamu vaiku bei globėju (rūpintoju), nes tik užmezgęs pozityvų ryšį su globojamu (rūpinamu) ar prižiūrimu vaiku, gali gauti informaciją, atspindinčią jo poreikių tenkinimą buitinio ar nuolatinio globotojo, globėjo (rūpintojo) šeimoje.

Paslaugų gavėjai kreipiasi patys į Globos centro specialistus dėl įvairių priežasčių (krizių, sudėtingų traumų ar kt.), yra kviečiami susitikti su Globos centro specialistais, nukreipiami institucijų. Dažnas reiškinys konsultuojant paslaugų gavėjus yra baimė, nenoras, pasipriešinimas bendrauti ar kalbėtis jautriomis temomis su specialistais, jie gali būti prislėgti ir užsidarę arba labai emocionalūs ir audringai reikšti emocijas (pvz., pyktį). Šios reakcijos dažniausiai susijusios ne su specialisto asmeniu, o su jo atliekamu vaidmeniu ir paslaugų gavėjo išgyvenimais dėl esamos situacijos. Reikia pripažinti išgyvenimus, nes kitu atveju įtampa gali sustiprėti ir paveikti santykius tarp specialisto ir paslaugų gavėjo.

Kaip reaguoti į pasipriešinimą ir stiprias emocijas?

- *Priimk emocijas* – pripažink, kad jis turi teisę būti piktas ar nusiminęs dėl savo padėties ir kad tai yra normali reakcija į sudėtingą situaciją.
- *Skatink išreikšti jausmus* – skirk laiko paslaugų gavėjui pasakyti, ką jis mano apie savo situaciją ir kaip dėl to jaučiasi nemėgindamas stabdyti ar raminti. Išimtis – jei asmuo grasina arba rizikuoja pakenkti sau, kitiems ar turtui.
- *Venk gynybinės reakcijos* – pripažink, kad paslaugų gavėjas yra stresinėje situacijoje ir išsilieja specialistui, kuris galbūt yra vienintelis prieinamas asmuo, galintis padėti spręsti problemą. Ginčytis, neigti, kaltinti, pakeisti temą ar staigiai pasitraukti yra neproduktyvu – labiau tikėtina, kad situacija pablogėtų. Naudinga atsižvelgti į tai, kas sukėlė paslaugų gavėjo reakciją. Pvz., jei jis sako, kad jo niekas nesiklauso, pagalvok, iš kur toks jausmas gali kilti (iš tavęs, kaip specialisto, kitų šeimos narių, baimės dėl to, kas

nutiks, praleistos ar nesuprastos informacijos ir t.t). Pasakymas, kad klausaisi, nepadės. Paprašyk apie tai daugiau pasikalbėti.

- *Valdyk savo jausmus* – stiprūs paslaugų gavėjo jausmai (nerimas, pyktis, liūdesys) specialistui gali kelti nerimą ir baimę dėl to, kas nutiks ir ką daryti. Kiek įmanoma valdyk kylančią įtampą (pvz., šiek tiek atsiribok, gali net fiziškai atsitraukti), kad išvengtum neapgalvotų reakcijų. Kai paslaugų gavėjo elgesys žeidžia ir (arba) yra agresyvus, turėtum nutraukti pokalbį ir pasiūlyti pertraukėlę ar kitą susitikimo laiką. Pvz.: „Matau, kad šiuo metu esate labai supykęs ir turite teisę taip jaustis, tačiau negaliu priimti Jūsų keiksmazodžių. Ką aš, kaip specialistas, norėčiau padaryti, tai pasiūlyti pertraukėlę nusiraminti / atidėti mūsų susitikimą kitai dienai, kad galėtume ramiau aptarti jūsų situaciją”.

- *Atpažink neigimą* – jei pastebi, kad situacijose, kuriose būtų natūralu tikėtis emocinės paslaugų gavėjo reakcijos, o jos nėra, naudinga tai aptarti. Gali paminėti jo reakciją ir paskatinti apie tai pasikalbėti: „Ką tik pasakojote apie labai skaudų įvykį ir būtų suprantama, jeigu dėl to jaustumėte liūdesį. Atrodo, kad Jums viskas gerai, o aš tik galvoju, ar iš tikrųjų taip jaučiatės.”

Pateik tinkamą informaciją – sąžiningai pripažink savo profesinio lauko vaidmenį ir pareigas, taip pat būk realistiškas dėl to, kas turi įvykti, ir tikėtinų rezultatų. Informacijos slėpimas arba sumažinimas yra nenaudingas ir atima paslaugų gavėjo galią. Informacijos teikimas leidžia paslaugų gavėjui priimti pagrįstus sprendimus. Informuok paslaugų gavėją, jog jei paaiškėtų, kad globojamas (rūpinamas) ar prižiūrimas vaikas galimai patiria smurtą, nedelsiant privalėsi apie tai pranešti policijai arba Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai.

Ieškok stiprybių ir paramos šaltinių – būk atidus ir dėmesingas ne tik paslaugų gavėjo sunkumams, bet ir tam, kokių jis turi stiprybių, nes tai didina jo pasitikėjimą pagalbos teikėju. Paslaugų gavėjas nori būti išgirstas ir suprastas, todėl domėkis, kuo jis užsiima, kuo domisi, kokios vertybės jam yra svarbios, ką nori veikti ateityje. Taip pat svarbu teirautis, kas iš šalies padeda globėjams (rūpintojams), budintiems globotojams, kuo padėti gali jų šeimos nariai / išplėstinė šeima / bendruomenė, kokios paramos jie tikisi iš specialisto.

Matyk globėjo (rūpintojo), budinčio, nuolatinio globotojo šeimą kaip visumą – neįmanoma suprasti šeimos gyvenimo sunkumų esmės bendraujant tik su vienu ar dviem jos nariais. Kiekvienas turi šiek tiek (arba radikaliai) skirtingą supratimą apie savo šeimos gyvenimą ir sunkumus. Sunku veiksmingai padėti globėjų (rūpintojų) šeimai, įgyjant tik dalinį supratimą apie šeimą ar vieno iš narių problemas. Jei konsultacijai atvyksta tik globėjas (rūpintojas), specialistui sudėtinga suprasti, kas vyksta tarp šeimos narių, kaip globėjas (rūpintojas) auklėja savo biologinius vaikus, su kuriais neturi sunkumų, kaip šeima veikia kartu kaip vienetas, nes atsakymai bus nepilni. Be to, svarbu pamatyti visus vaikus, o ne tik turintįjį sunkumų. Dažnai šeimoje kenčia ir “gerasis” vaikas. Supratimas apie sunkumų esmę ir šeimai naudingas pagalbos planas yra įmanomas, kai gali išgirsti visus šeimos narius ir pamatyti, kaip jie bendrauja ir kokie jų tarpusavio santykiai, bei suprasti, kaip šeima mato problemą.

Būk smalsus, užduok atvirus klausimus ir nuolat tikslinkis – paslaugų gavėjas mieliau bendrauja ir suteikia reikiamos informacijos, kai specialistas užduoda kuo daugiau atvirų klausimų: kas labiausiai Jums kelia rūpestį dėl vaiko? ką jau esate išbandę? kas veikė? kas – ne? kaip manote, kaip šioje situacijoje jaučiasi Jūsų vaikas? Atviri klausimai skatina įsitraukti, apsvarstyti, kas jiems

pavyksta, kas nepavyko, ko pritrūko. Smalsi “nežinančiojo” pozicija skatina paslaugų gavėją priiimti asmeninę atsakomybę, jaustis išgirstam ir neteisiamam dėl jam svarbių vertybių, o specialistui – išlaikyti neutralumą bei be išankstinių prielaidų kurti bendradarbiavimo santykį su paslaugų gavėju.

Išlaikyk neutralią poziciją – neutralumą išlaikyti padeda supratimas, kad specialistas atsiranda globėjų (rūpintojų) šeimos ir / ar atskirų jos narių gyvenime tik trumpam laikui, o globėjai (rūpintojai) ir globojami (rūpinami) vaikai gyvena nuolat kartu. Tai yra svari priežastis nedirbti už globėjų (rūpintojų) šeimą, pvz., vietoje globėjų (rūpintojų) auklėjant ar guodžiant vaiką; įtikinėjant globėją (rūpintoją) laikytis nuoseklių reikalavimų vaikui ar daugiau įsitraukti į jo gyvenimą. Globėjai (rūpintojai) yra atsakingi už vaikų saugumo bei kitų poreikių užtikrinimą. Jei specialistas priiima vienintelio eksperto dėl to, kas geriausia šeimai ir / ar jos nariui, pvz., vaikui, vaidmenį, tai jam taip pat bus pavesta spręsti šeimos sunkumą ar “sutvarkyti”, “pakeisti” vaiką. Specialistas gali veiksmingiausiai padėti globėjo (rūpintojo) šeimai su ja bendradarbiaudamas – tuomet atsiranda lygiavertis santykis: specialisto kaip eksperto ir šeimos kaip eksperto.

Informacijos šaltiniai:

- “Bendrauti su vaiku, kaip?”, Julija Gippenreiter, (2008);
- Aktyvi nuoroda: Socialinių paslaugų srities darbuotojo etikos kodeksas (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/1552eb20fb2911edbc0bd16e3a4d3b97?jfwid=-3f7f8gcwm>)
- Mokomoji knyga “Socialinis drabas ir vaiko teisės”, Ruth Stark, Terry Bamford, Ellen Mouravieff-Apostol, Elis Envall, David N. Jones, Carolyne Willow , (2008);
- “Vaiko nuomonės išklausoymo metodinis vadovas“, Odeta Intė, Jolanta Sodaitė, Agnė Tvaronavičienė, (2023);
- “Bendravimo psichologija šiuolaikiškai”, Lekavičienė R., Vasiliauskaitė Z., Antinienė D.& Almonaitienė J., (2010);
- “Nesmurtinis bendravimas: gyvenimo kalba. Meilės kelias”, Rosenberg, Marshall B., (2021);
- “Vaikai kilę iš dangaus”, Johan Gray, (2020);
- “Kaip kalbėti su vaiku, kad jie klausytųsi, ir kaip klausyti, kad vaikai kalbėtų”, Faber A., Elaine M., (2010).

1.5. VAIKO GLOBOS KELIAS

Vaikas turi teisę augti savo biologinėje šeimoje – ten jam geriausia, nepaisant galimų trumpalaikių ar net ilgalaikių socialinių ir kitų biologinės šeimos problemų. Prioritetas teikiamas vaiko išsaugojimui šeimoje, teikiant vaikui ir jo tėvams prevencinę ar kompleksinę pagalbą. Tik nepavykus prevencinėmis ar kompleksinės pagalbos paslaugomis ir priemonėmis išsaugoti vaiko jo biologinėje šeimoje, vaikas paimamas iš jos, nustatant jam laikinąją globą (rūpybą), o jeigu biologinė šeima nededa pastangų susigrąžinti vaiką, nustatoma nuolatinė globa (rūpyba) arba jis įvaikinamas.

Laikinos ir nuolatinės globos (rūpybos) tikslas – sugrąžinti vaiką į biologinę šeimą. Tiek laikinos globos (rūpybos), tiek nuolatinės globos (rūpybos) metu vaikui turi būti užtikrinta teisė bendrauti su artimaisiais giminaičiais, taip pat su kitais vaiko giminaičiais, su kuriais vaiką sieja emociniai ryšiai, jeigu tai neprieštarauja vaiko interesams.

Iki kol bus nustatyta vaikui laikinoji globa (rūpyba), vaikas laikinai gali būti apgyvendinamas pas artimą giminaitį ar emociniais ryšiais susijusį asmenį (užpildant Vaiko laikinosios priežiūros organizavimo aktą) ar budinčio globotojo šeimoje ar šeimynoje (užpildant Vaiko laikino apgyvendinimo aktą). Apgyvendinus vaiką pas budintį globotoją, vaiko įstatyminiu atstovu yra VVTAIT (jei vaiką reikia skubiai vežti į gydymo įstaigą, atstovauti policijoje, mokykloje – parašus deda įstatyminis atstovas, veža į ligoninę budintis globotojas ar šeimynos dalyvis). Tuo metu dažniausiai susiduriama su iššūkiu, kadangi apie vaiką informacijos žinoma nedaug. **Patarimas** – laikino apgyvendinimo teikėjui parengti atmintinę, kokios informacijos apie vaiką klausiti VVTAIT specialistams atvežus vaiką. Globos centras apgyvendinimo metu teikia pagalbą budinčiam globotojui, šeimynos dalyviui.

Jeigu nustatoma vaiko laikinoji globa (rūpyba), vaiko globėjas (rūpintojas) skiriamas savivaldybės mero potvarkiu. Kai VVTAIT teritorinis skyrius nesuranda vaiko giminaičių ar emociniais ryšiais susijusių asmenų, kurie galėtų pasirūpinti vaiku, kreipiamasi į savivaldybę, kuri prašo Globos centro pateikti rekomendaciją dėl globėjo (rūpintojo) paskyrimo. Globos centras, inicijuoja Globėjo (rūpintojo) parinkimo likusiam be tėvų globos vaikui komisijos (toliau Komisija) posėdį. Į Komisiją atstovus deleguoja savivaldybės administracija, VVTAIT teritorinis skyrius, globos centras ir kt. organizacijos, dirbančios vaiko gerovės srityje. Jeigu nustatoma vaiko nuolatinė globa (rūpyba), vaiko globėjas (rūpintojas) skiriamas teismo nutartimi pagal valstybės vaiko teisių apsaugos institucijos pareiškimą, kuriame rekomendaciją dėl globėjo (rūpintojo) parinkimo teikia Komisija. Komisija per kuo trumpesnę laiką parenka vaiko interesus ir poreikius atitinkantį konkretų pasirengusį globoti (rūpinti) **asmenį, globos centrą ar šeimyną**. Komisija, parinkdama likusiam be tėvų globos vaikui globėją (rūpintoją) ir atsižvelgdama į geriausius vaiko interesus, prioritetą teikia pagal šią eilę:

- Civilinio kodekso 3.264 straipsnio 5 dalyje numatytą pirmenybės eilę: 1) giminaičiams; 2) asmenims, su vaiku susijusiems emociniais ryšiais; 3) vaiko brolių ir (arba) seserį globojančioms (rūpinančioms), įvaikinusioms šeimoms; 4) šeimoms; 5) globos centrui; 6) šeimynoms; 7) vaikų globos institucijoms.

- globėjo (rūpintojo) pasirengimą globoti (rūpinti) likusį be tėvų globos vaiką kartu su jo broliais ir (ar) seserimis,

- likusio be tėvų globos vaiko nuomonę, jei tai neprieštarauja geriausiems jo interesams.

Komisija globėjų ieško vaiko artimoje aplinkoje, toje pačioje ar gretimoje savivaldybėje, kaip ir likusių be tėvų globos vaikų biologinės šeimos, siekiant išsaugoti ryšį su biologine šeima, jei tai neprieštarauja geriausiems vaiko interesams. Jei nepavyksta – Socialinių paslaugų informacinėje sistemoje (toliau – SPIS).

Komisijai, parinkus be tėvų globos likusiam vaikui labiausiai jo interesus atitinkantį globėją (rūpintoją), Globos centras organizuoja susitikimą su parinktu globėju (rūpintoju). Po susitikimo parinktas globėjas (rūpintojas), susipažinęs su informacija apie vaiką, sprendimą sutikti ar atsisakyti globoti (rūpinti) likusį be tėvų globos vaiką pateikia raštu globos centrui. Tuo pačiu išklausiama ir vaiko nuomonė (jei jis ją gali išreikšti). Globos centras, gavęs parinkto globėjo (rūpintojo) sutikimą globoti (rūpinti) be tėvų globos likusį vaiką ir vaiko sutikimą (jei jis gali jį išreikšti) būti globojamam šeimoje, su kuria susipažino, nedelsdamas teikia rekomendaciją savivaldybės administracijai.

Globos centras, teikdamas paslaugas nuolatinėje globoje esantiems vaikams, individualių poreikių vertinimo metu matydamas, jog geriausiai vaiko interesus atitinka įvaikinimas (jei vaiko statusas atitinka įvaikinimui keliamus reikalavimus), teikia rekomendaciją VVTAIT dėl vaiko įrašymo į galimų įvaikinti vaikų apskaitą. Vaikai rasti gyvybės langeliuose, jei tėvai nesiekia jų susigrąžinti, po 3 mėn. įrašomi į galimų įvaikinti vaikų sąrašą ir jiems įvaikintojų parinkimo komisija parenka būsimų įtėvių šeimą.

1.6 GLOBOS CENTRO DARBUOTOJŲ BENDRADARBIAVIMAS

Norėdami pažinti globos centro komandą turime akcentuoti žmonių grupę su specifiniais gebėjimais, kuriuos jungia bendri tikslai ir atsakomybė. Komanda yra tokia grupė, kur kiekvienas narys reiškiasi individualiai ir siekia bendrų komandos tikslų. Kiekvienas narys atlieka savo individualius vaidmenis bendrame komandos darbo procese. Terminas komanda reiškia žmonių grupę, kai joje visi nariai yra tarpusavyje susiję, nes jų visų bendradarbiavimas būtinas bendram tikslui pasiekti. Tai rodo, kad komandos turi ribas, kurios jas aiškiai atskiria nuo grupės sampratos.

Komandos yra sukuriamos konkrečiam tikslui pasiekti. Taip pat tai gali matyti ir globos centrų sistemoje, kai formalios grupės, kurios yra įtvirtintos organizacijos struktūroje. Tačiau nuo įprastų grupių skiriasi tuo, kad negali lengvai pakeisti kitų žmonių. Komanda taip pat yra struktūrizuota žmonių grupė, kuri sąveikaudama vykdo kolektyvinei veiklai pavestus tikslus bei tam tikrus uždavinius, numatytus teisės aktuose, įstatymuose, organizacijų ir padalinių vidaus tvarkose, pareiginiuose reikalavimuose. Kadangi dažnai komandos yra daugialypės, jų veiklos organizavimas reikalauja daug pastangų, o vykdomos užduotys yra iššūkis komandos nariams.

Komandinis darbas yra ilgalaikis ryšys tarp organizacijos darbuotojų. Komanda yra svarbiausias organizacijos darinys, turintis vieni kitus papildančių gebėjimų, taip pat tai yra asmenys, siekiantys bendro tikslo bei gebantys dirbti kartu. Globos centro sėkmė labai priklauso nuo komandos gebėjimo atlikti darbą ir valdyti visus teisės aktuose numatytus procesus. Labai svarbu suprasti, kad komandinis darbas yra neatsiejamas nuo grupinio darbo formos, tačiau ne visos suburtos grupės gali būti vadinamos komandomis. Žemiau pateikta komandos formavimosi schema (žr. 5 pav.).

Paveikslas Nr. 5. Komandos formavimosi schema

Globos centre tavo komanda atlieka labai svarbų vaidmenį atlikdama darbo funkcijas, nes norėdami pasiekti tikslą esame priklausomi vieni nuo kitų. Labai svarbus aspektas komandinė hierarchija, kuris suteikia aiškias atsakomybių ribas, bet tuo pačiu leidžia bendradarbiaujant ieškoti geriausių sprendimų. Brandžios komandos privalumas – sklandus darbas, tačiau tai ir privalumas pasipildant nauju komandos nariu, nes naujas darbuotojas turi prabangą konsultuotis, klausti jau patyrusių kolegų, gali greičiau rasti atsakymus, sprendimo būdus ir veikimo principus. Komandos formavimasis yra nuolatinis virsmas, kuriam turi būti pasiruošę visi komandos nariai, nes galimos situacijos, kuriose nei vienas narys nėra buvęs, todėl tenka bendradarbiauti norint surasti atsakymus, greitai reaguoti ir padėti nuspręsti neeilinėse situacijose.

KOMANDINIO DARBO PRINCIPAS

Komandinio darbo privalumas yra sąveika, kurią sudaro visų atskirų talentų visuma ir apjungia siekiant bendrų rezultatų. Svarbu suprasti, kad dirbant komandoje, kiekvienam komandos nariui reikia mažiau įdėti pastangų nei užduotį atliekant individualiai, komandinis darbas dažnai leidžia pasiekti aukštesnius darbo rezultatus. Tačiau komandinis darbas kartais turi trūkumų: komunikacijos trūkumas, nevienodos komandos narių asmeninės ir profesinės patirtys, galimas žemas vadovo supratingumas. Galima teigti, kad komandinis darbas yra svarbus organizacijos elementas, tačiau jis neužtikrina veiklos veiksmingumo.

Komandinis darbas svarbus organizacijai, nes kuria organizacinę kultūrą (*daugiau skaityti skyriuje 1.1. Globos centro svarba ir tikslas*). Organizacijos vidinės kultūros įveiklinimas paskatina vertybių kūrimąsi, įsitikinimų, lūkesčių, normų, elgesio, reikšmių ir simbolių bendrą sistemą, taip pat padeda organizuoti ir įtraukti kartu dirbančius žmones bei kuria tam tikrą klimata organizacijoje. Svarbiausias elementas komandiniam darbui – lyderystė ir geras vadovaujančio asmens darbo organizavimas, kuris suburia organizacijoje tokius darbuotojus, kurie pritaria toms pačioms idėjoms ir vertybėms, siekia bendrų organizacijos tikslų.

Galima išskirti komandinio darbo pranašumus:

- o padeda efektyviau reaguoti į nuolat kintančią aplinką ir įgyvendinti strateginius organizacijos tikslus;
- o didina organizacijos bendrąjį konkurencingumą (skatina naujoves);
- o gerina veiklos rezultatyvumą ir kokybę (gerinami komandos narių įgūdžiai, keliama jų kvalifikacija);
- o nuolat tobulinamas vadybos procesas (derinami komandos narių vaidmenys, požiūriai);

- o didina darbuotojų susidomėjimą organizacijos veikla (mažina konfliktines situacijas, stresą, gerina organizacinę kultūrą);

- o didina darbuotojų lojalumą organizacijai (komandos nariai sąmoningai įsipareigoja organizacijai).

Globos centre komandinis darbas užima svarbiausią vietą visame vaiko apsaugojimo procese, užtikrinant geriausius vaiko interesus ir atliepiant poreikius per veiksmų planą, nes kiekvienas narys įneša savo patirtį ir kompetencijas siekiant bendro tikslo – vaiko gerovės. Globos centro komandoje galimi įvairūs situacijos matymai, kurie padeda lengviau atskleisti problemą. Globos koordinatoriaus gebėjimas greitai susipažinti su globėju (rūpintoju) bendrąja prasme ir vaiku, suteikia aiškesnį vaizdą, kur ir kokios pagalbos reikia, kaip ir kokiems komandos nariams reikia bendradarbiauti suteikiant pagalbą. Svarbu suprasti, kad gebėjimas supažindinti kolegas su vaiko situacija yra svarbus procesas, nes tuomet galima pasitikrinti savo matymą, išgirsti kitų įžvalgas, inicijuoti tarpinstitucinį bendradarbiavimą. Taip pat galima suvokti, kad galimai nieko daryti nereikia ir leisti globėjų šeimoje situacijai susiklostyti natūraliai, nes nėra problemos, kurią reikia spręsti.

SUSIPAŽINKIME SU MŪSŲ KOMANDA

Socialinių paslaugų organizacija yra didelis valdymo organas, kuriame veikia apskrities ar rajono socialines paslaugas teikiantys padaliniai, kurie atliepia skirtingus klientų poreikius. Būdamas organizacijos dalimi esi priskirtas pagal klientų grupes ir kategorijas, taip pat tampa biudžetinėms įstaigoms, viešojo sektoriaus organizacijoms ar nevyriausybinėms organizacijoms taikomų įstatymų, teisės aktų ir socialinių paslaugų kataloge numatytų paslaugų teikėjas. Yra keletas būdų kaip pažinti organizaciją ir ji turi kelias svarbias savybes:

- o **Organizacijos yra artefaktai.** Ji neegzistuoja gamtoje, bet yra sukurta žmogaus.

- o **Tikslo siekimas.** Organizacijos yra kuriamos tam, kad tarnautų tam tikram tikslui pasiekti. Tačiau ne visi organizacijoje veikiantys asmenys turi tą patį bendrą tikslą ir ne visi žino organizacijos siekiamus tikslus.

- o **Socialinis subjektas.** Organizacijas dažniausiai sudaro daugiau nei vienas asmuo.

- o **Struktūruota veikla.** Norint pasiekti organizacijos tikslą ar tikslus, reikia sąmoningai struktūruoti ir koordinuoti žmogaus dirbančio organizacijoje veiklą, todėl atsiranda galimybė lengvai identifikuoti dalis ir veiklas.

- o **Norminės ribos.** Organizacijoje lengvai identifikuojamos norminės ribos, kurios suteikia tam tikrą sutarimą kas yra organizacijos dalys ir kas priklauso kur. Tačiau, organizacija nėra atskirta nuo to kas vyksta išorėje.

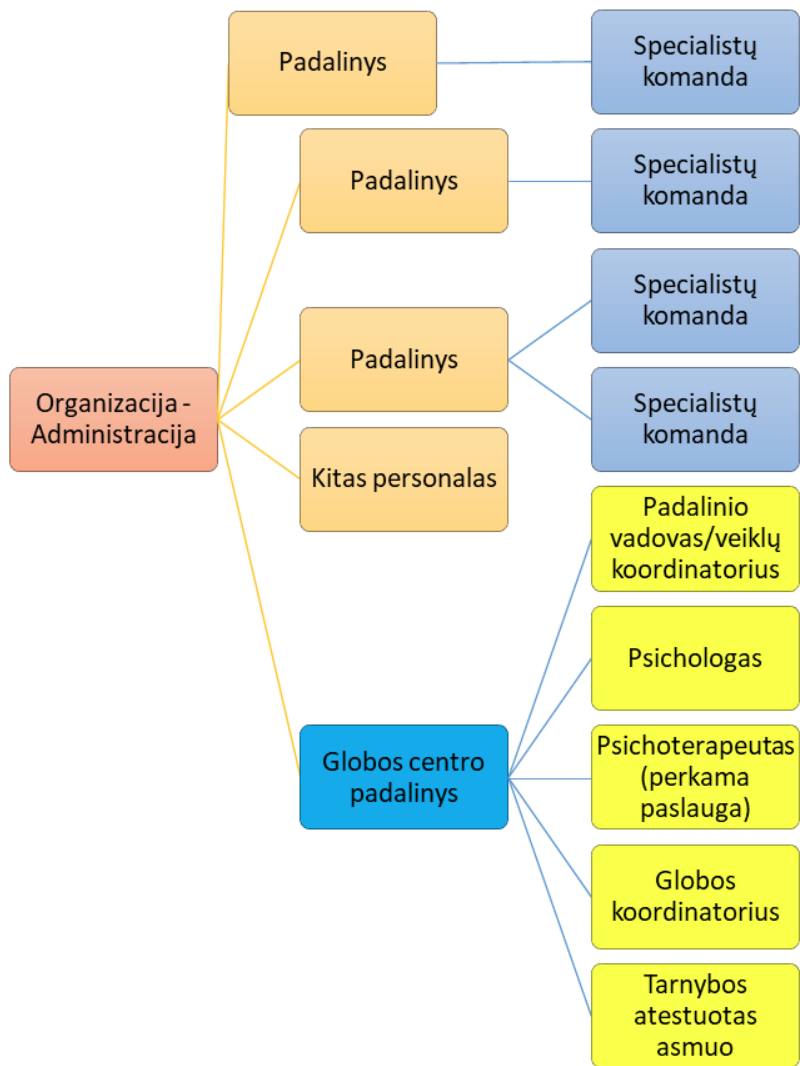
Globos centras, kaip organizacijos dalis, taip pat turi savo sistematinį struktūravimą, kuriame labai svarbų vaidmenį atlieka suburta komanda, atliekamos funkcijos ir priskirti vaidmenys ir prižiūrimam, globojamam (rūpinamam), įvaikintam vaikui ir budinčiam globotojui, globėjui (rūpintojui), šeimynos dalyviams, tėviams bei jų šeimos nariams teikiama pagalba.

Globos centro komandą sudaro skirtingų sričių specialistai ir jiems priskirtos rolės koreliuoja tarpusavyje, bet gali būti atskirtos ir veikti savarankiškai. Bendradarbiavimas globos centro veikloje yra pamatas sėkmingai kliento patirčiai ir visapusiškam poreikio išpildymui pasitelkiant specialistų įžvalgas, vertinimus ir kompetencijas, taip pat kliento gebėjimas įsitraukti į procesinius etapus. Galima paminėti visus komandos narius, kurie turi komandai įprastą subordinaciją ir įsipareigojimus, susijusius su globos centro veikla (*žemiau aprašytos pagrindinės profesijos pareigybės atliekamos funkcijos. Atliekamos funkcijos gali skirtis nuo įstaigos vidinių dokumentų reglamentavimo, reikėtų klausti įstaigos administracijos aktualaus pareigų aprašymo*):

- o Įstaigos/organizacijos vadovas

- o Padalinio vadovas/veiklų koordinatorius
- o Psichologas
- o Psichoterapeutas (*gali būti perkama paslauga*)
- o Globos koordinatorius
- o Valstybės vaiko teisių ir įvaikinimo tarnybos atestuotas asmuo

Paveikslas Nr. 6. Globos centro komanda

ĮSTAIGOS VADOVAS

- Organizuoja Centro darbą, kad būtų įgyvendinami Centro tikslai ir atliekamos nustatytos funkcijos. Planuoja strategines Centro veiklos kryptis. Analizuoja Centro veiklą ir priima sprendimus dėl veiklos efektyvumo gerinimo, teikia steigėjui pasiūlymus, rengia metinius Centro veiklos planus ir ataskaitas
- Tvirtina biudžetinės įstaigos struktūrą ir pareigybių sąrašą, neviršijant nustatyto didžiausio leistino pareigybių skaičiaus, tvirtina įstaigos veiklos tvarkas ir taisykles, darbo laiko apskaitos žiniaraščius, darbo grafikus ir kitus organizacinius dokumentus, įgyvendina kitus darbdavio įgaliojimus valdymo srityje
- Valstybinėmis ir nevyriausybiniomis organizacijomis, rėmėjais, teikia informaciją visuomenei apie įstaigos veiklą, vykdomas programas bei įstaigos veiklos efektyvumą. Užtikrina su Centro veikla susijusių įstatymų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymų, Savivaldybės tarybos sprendimų, mero potvarkių, administracijos direktoriaus įsakymų ir kitų teisės aktų laikymąsi ir įgyvendinimą

PADALINIO VADOVAS/VEIKLŲ KOORDINATORIUS

- Organizuoja socialinių paslaugų teikimą padalinyje ir užtikrina jų kokybę bei inicijuoja ir įgyvendina paslaugų kokybės gerinimo idėjas ir planuoja ir organizuoja padalinio veiklą, paskirsto padalinio darbuotojams raštus ir užduotis, kontroliuoja informacijos pateikimo terminų laikymąsi.
- Atstovauja padalinį ir Centrą įvairiose organizacijose, įstaigose, visuomenėje, rūpinasi informacijos sklaidimu apie padalinio ir Centro teikiamas paslaugas ir jų gavimo sąlyga.
- Kartu su komanda formuluoja Centro tikslus, rengia padalinio metinį veiklos planą ir teikia Centro vadovui.
- Rengia ataskaitas už padalinio veiklą, suteiktas paslaugas ir teikia Centro direktoriui bei įgaliotoms valstybės institucijoms.
- konsultuoja padalinio darbuotojus socialinio darbo klausimais, organizuoja komandos susirinkimus bei organizuoja reikiamą specialistų pagalbą komandai.
- Užtikrina, jog asmenims, siekiantiems tapti globotojais, globėjais (rūpintojais), įtėviais būtų teikiamos informavimo ir konsultavimo paslaugos, organizuojami mokymai pagal IMK programą.
- Viešina padalinio veiklą vaiko globos (rūpybos), priežiūros, įvaikinimo srityse ir įvaikinimo, globos (rūpybos) šeimoje galimybes.
- dalijasi gerąja patirtimi su kitomis socialinių paslaugų įstaigomis, šeimynomis, taip pat bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojais

GLOBOS KOORDINATORIUS

- Koordinuoja pagalbos teikimą vaikams, prižiūrimiems budinčių globotojų, globojamiems (rūpinamiems) globėjų (rūpintojų), šeimynų, budintiems globotojams, globėjams (rūpintojams), šeimynų dalyviams, tėviams ir kartu gyvenantiems jų šeimos nariams ir (ar) teikia ar organizuoja šiems vaikams ir kartu gyvenantiems jų šeimos nariams reikiamą pagalbą (socialinę, psichosocialinę, konsultacinę, teisinę ir kt.).
- Organizuoja vaiko laikiną apgyvendinimą budinčio globotojo šeimoje. Renka visą koordinuotai pagalbai teikti reikiamą informaciją (įskaitant asmens duomenis) ir dokumentų kopijas.
- Tvarko kiekvieno budinčio globotojo, globėjo (rūpintojo), šeimynos dalyvių, tėvių bylą, kurioje saugomi visų globos centro specialistų konsultacijų aprašymai, išrašai, rekomendacijos, protokolai, kiti dokumentai, susiję su paslaugų teikimu paslaugų gavėjui ir jo šeimos nariams.
- Teikia informavimo ir konsultavimo paslaugas budintiems globotojams, globėjams (rūpintojams), tėviams, šeimynos dalyviams bei jų prižiūrimiems, globojamiems (rūpinamiems), įvaikintiems vaikams.
- Teikia budintiems globotojams, globėjams (rūpintojams), šeimynų dalyviams nekoordinuotą, koordinuotą ir intensyvią pagalbą.
- Dalyvauja vaiko laikinosios globos (rūpybos) peržiūrose ir atvejo nagrinėjimo posėdžiuose. VVTAJT įgalioto teritorinio skyriaus prašymu dalyvauja vaiko nuolatinės globos (rūpybos) peržiūrose.
- Imasi aktyvių veiksmų, kilus įtarimų, kad budinčio globotojo, globėjo (rūpintojo) šeimoje, šeimynoje yra pažeidžiamos vaiko teisės. Pasitvirtinus vaiko teisių pažeidimo faktui, nedelsdamas organizuoja reikiamą pagalbą. Atlieka budinčio globotojo vykdomos vaiko priežiūros veiklos kokybės vertinimą.
- Dalyvauja Globos centro organizuojamų socialinių programų, projektų ir kitų socialinių priemonių rengime bei įgyvendinime.
- Dalijasi gerąja patirtimi su kitomis socialinių paslaugų įstaigomis, šeimynomis, bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojais, vaikų globos namų darbuotojais, neatskleidžiant duomenų, galinčių identifikuoti konkretų asmenį.

PSICHOLOGAS. PSICHOTERAPEUTAS

- Dirba su padalinio klientais individualiai, organizuoja ir veda grupinius užsiėmimus, savipagalbos grupes.
- Teikia psichologinę pagalbą ir padeda klientams suprasti psichologinės pagalbos, bendravimo su specialistu naudingumą.
- Nagrinėja klientų psichosocialines problemas, padeda rasti jų sprendimo būdus, šalinti problemas sukeliančias priežastis ir išlaiko duomenų apie klientus konfidencialumą.
- Bendradarbiauja su padalinio specialistais, dirbančiais su klientu, numatant pagalbos tikslus ir uždavinių pasiekimo būdus.
- Rengia ir teikia metodines rekomendacijas kliento psichologinėms, asmenybės ir psichosocialinėms problemoms spręsti.
- Dalyvauja klientų pagalbos planų rengime ir peržiūrose.
- Pagal poreikį bendradarbiauja su vaiko (jei tai neprieštaruoja jo interesams) biologiniais tėvais, paruošia vaiką susitikimams su biologiniais tėvais, dalyvauja susitikimuose su biologiniais tėvais ir vaiką grąžinant biologiniams tėvams.
- Vykdo prevencinę-švietėjišką veiklą, skaito paskaitas, veda mokymus.
- Konsultuoja klientų artimuosius psichologinių problemų sprendimo klausimais.

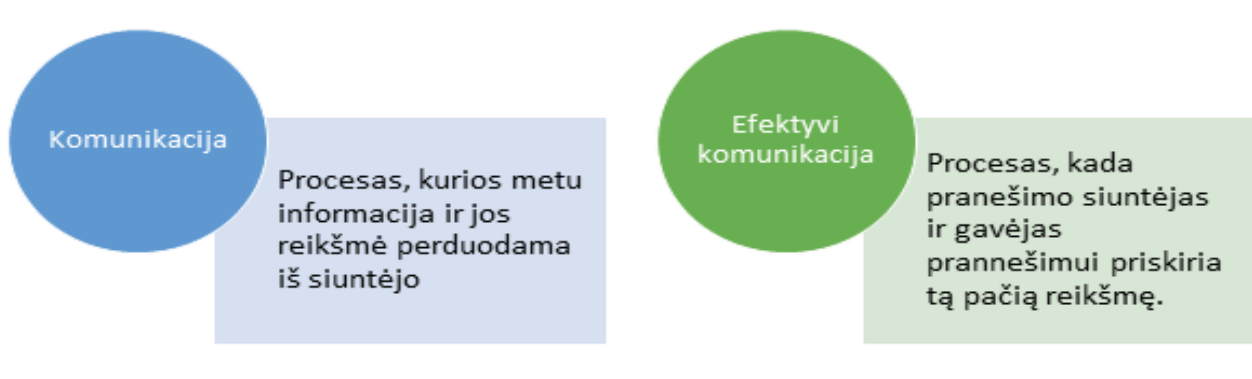
TARNYBOS ATESTUOTAS ASMUO_GIMK

- Organizuoja ir (ar) vykdo budinčių globotojų, globėjų (rūpintojų), įtėvių paiešką. Organizuoja ir (ar) vykdo globėjų (rūpintojų), įtėvių paiešką globos centro savivaldybės teritorijoje esančiuose vaikų globos namuose ir bendruomeniniuose vaikų globos namuose gyvenantiems vaikams.
- Informuoja ir konsultuoja asmenis, siekiančius tapti budinčiais globotojais, globėjais (rūpintojais), įtėviais, šeimynų steigėjais, dalyviais, norinčius priimti vaiką laikinai svečiuotis ar teikti laikino atokvėpio paslaugą, dirbančius, pageidaujančius dirbti bendruomeniniuose vaikų globos namuose.
- Vykdo budinčių globotojų, globėjų (rūpintojų), įtėvių, šeimynų dalyvių, asmenų, pageidaujančių teikti laikino atokvėpio paslaugą, bendruomeninių vaikų globos namų ir globos centrų darbuotojų bei asmenų, pageidaujančių dirbti šiose įstaigose, pasirengimo prižiūrėti, globoti (rūpintis), įvaikinti vaikus mokymus pagal GIMK programą.
- Vykdo budinčių globotojų, globėjų (rūpintojų), įtėvių, šeimynų dalyvių, asmenų, pageidaujančių teikti laikino atokvėpio paslaugą, bendruomeninių vaikų globos namų ir globos centrų darbuotojų bei asmenų, pageidaujančių dirbti šiose įstaigose, pasirengimo prižiūrėti, globoti (rūpintis), įvaikinti vaikus mokymus pagal GIMK programą.
- Atlieka pasirengimo tapti budinčiais globotojais, globėjais (rūpintojais), įtėviais, šeimynų steigėjais, dalyviais, laikino atokvėpio paslaugų teikėjais vertinimą.

TARPPROFESINIS BENDRADARBIAVIMAS

Komunikacija darbe dažnai suprantama kaip tiesus ir paprastas būdas bendrauti, bet reikia pripažinti, kad tai kompleksinis procesas, kurio metu informacija gali būti ir nesuprasta, todėl galima suklysti klaidingai interpretuojant gautą informaciją, žinutę ar užduotį. Komunikacijos kokybė organizacijoje yra bendradarbiavimo pamatas komandoje. Susipažinęs su globos centre veikiančia komanda, turėtum suprasti ir tarpprofesinio bendradarbiavimo svarbą, todėl be teisingos komunikacijos pasiekti kokybiškų ir aukštų rezultatų neįmanoma (žr. pav. 7).

Paveikslas Nr. 7. Komunikacija

Komunikacijos svarba ir pats žodis „komunikuoti“ savaime organizacijose ir įvairiose darbo veiklos etapuose yra plačiai vartojami ir dažnu atveju netinkamai pritaikomas. Paprasčiausias komunikacijos apibūdinimas tenka „informacijos perdavimo iš vieno asmens kitam“ ir tai klaidingas išaiškinimas, nes toks pavyzdys atspindi, kad tik siuntėjas supranta perduodamą informaciją. Labai svarbu suprasti, kad perduodant žinutę ne tik informacija būtų perduota, bet turi būti perteikta prasmė. Taip pat galima būti teigti, kad komunikacija apima informacijos keitimąsi, nors grįžtamasis ryšys ir nebūtinai yra proceso dalis, tačiau tai toks procesas, kurio metu siuntėjo informacija ir jos reikšmė perduodama gavėjui. Globos centro veikloje tai reiškia, kad ir ką žinutę perteiktų ir kokios priemonės būtų naudojamos jai perduoti, siuntėjas ir gavėjas turi susitarti dėl jo reikšmės, kitaip komunikacija nevyksta, ir tai tampa tik informacijos perdavimu. Sklandžiam tarpprofesiniam bendradarbiavimui turime pasitelkti efektyvią komunikaciją, kitaip organizacijos ir jos padalinių funkcionavimui kyla grėsmės dėl neefektyvaus komunikavimo ir susidaryti rimtos rizikos vykdyti veiklą.

Galima būtų išskirti tris organizacinės komunikacijos principus, kurių efektyvi komunikacija turi didelę reikšmę:

- 1) **Koordinacija** – organizacinė struktūra nustato įvairias veikimo funkcijas ir padalinius, kurios prisideda prie bendrų organizacijos užduočių.
- 2) **Kontrolė** – iškeltų tikslų pasiekimas negali būti paliktas atsitiktinumui, todėl normalu nustatyti kontrolės metodą, kuris stebi ir vertina pasiekimus. Akivaizdu, kad kontrolės veikla priklauso nuo tikslios informacijos srauto.
- 3) **Žmogiškieji faktoriai** – neprofesionalus ir neefektyvus bendravimas turi labiausiai matomą poveikį darbuotojams. Jei darbuotojai nežino ko iš jų reikalaujama arba kaip tai gali daryti įtaką jų savivertei, moralei, motyvacijai ir psichologiniai būsenai, pasekmės gali reikalauti papildomų išteklių atstatyti tiesioginį komunikavimą, bendravimą ir bendradarbiavimą,

galimi komandos susiskaldymai, perdegimo požymiai ir nuolatinis nuovargis nesuprantant informacijos. Didelė grėsmė neteisingai komunikuojant sukurti įdingus komandos santykius, paskatinti gandus, kurie per labai trumpą laiką tampa „tiesa“.

SVARBU! Pasirinkus tinkamą komunikacijos būdą gauname kokybišką grįžtamąjį ryšį.

Paveikslas Nr. 8. Informacijos perdavimo kokybė

Būdas	Kanalas	Grižtamasis ryšys	Komunikavimo tipas	Kalbos rūšis (simboliai)	Informacijos kokybė
Akis į akį	Žodinis ir vizualinis	Iš karto	Asmeninis	Žodžiai, intonacija, kūno kalba, akių kontaktas	Labai aukšta
Telefonu	Žodinis	Greitai	Asmeninis	Žodžiai, intonacija, interpretacijos	Aukšta
Asmeninis raštelis, žinutė ar el. laiškas	Raštu	Lėtai	Asmeninis	Žodžiai	Vidutinė
Formalus pranešimas	Raštu	Labai lėtai	Nuasmenintas	Žodžiai	Žema
Oficialios ataskaitos, biudžetas	Raštu ir užšifruotas	Labai lėtai	Nuasmenintas	Skaičiai	Labai žema

Globos centro komanda turi išmokti komunikuoti profesionaliai ir dalykiškai, todėl išorinė parama specialistams dirbantiems organizacijos viduje suteikia papildomus įrankius efektyviai komunikacijai. Žemiau išvardinti įrankiai, kurie padeda kasdieninėje veikloje. Žiūrėti metodinę priemonę, interaktyvi nuoroda:

<https://pktc.lt/metodine-informacija/metodine-medziaga/rekomendacijos-darbdaviams-ka-daryti-kad-nauju-socialiniu-darbuotoju-startas-butu-sekmingas-2023>

- **INTERVIZIJOS** – dalinamasis su grupe/kolegomis apie skirtingas darbo principus ir darbo su klientais situacijas vadovaujantis intervizijos metodu. Mokymosi įrankis profesiniam ir asmeniniam tobulėjimui. Tai kompetencijų ugdymo forma, kai kreipiamasi į kolegas ar bendraminčius, kad šie padėtų jiems įsigilinti ir spręsti darbe kylančias problemas bei sudėtingas situacijas. Tai kolegų vadovaujamas metodas, kuris nesiremia išoriniu ekspertu, atliekančiu moderatoriaus vaidmenį. Tai – refleksinis būdas grupei, apimantis procesą su apibrėžtais vaidmenimis. Intervizija galima tarp kolegų ir kitų organizacijų ir nebūtinai tai turi atlikti kvalifikuotas intervizorius, svarbiausia laikytis metodo principų. Galima kooperotis su kitais

Globos centrais, inicijuoti susitikimus pagal poreikį. Intervizija, tai pagalba per kitų kolegų įžvalgas. *Interaktyvi nuoroda į Profesinių kompetencijų tobulinimo centro pateiktą metodinę priemonę* - <https://pktc.lt/metodine-informacija/metodine-medziaga/interviziju-metodo-praktinis-taikymas-socialiniu-darbuotoju-darbe>.

- **ATVEJO ANALIZĖS** – dalinamasi konkrečia situacija tarp dviejų ir daugiau kolegų, tarpprofesinis komunikavimas, aptarimas. Atvejo analizė suteikia galimybę nuodugniai išanalizuoti ir papasakoti vieną įvykį ar faktą realiaame kontekste ir paaiškinti tiriamą reiškinį, ypač, kai tarp reiškinio ir jo konteksto ribos nėra aiškios. Atvejo analizė dažniausiai susideda iš informacijos surinkimo ir analizės etapų.
 - *Pasirinkto atvejo (ar atvejų) identifikavimas* ir atvejo ribų nustatymas. Pirmiausia apibrėžiama, kas bus laikoma „atveju“ (asmens patirtis, įvykis ar situacija), tuomet bandoma nustatyti atvejo ribas. Atvejo/atvejų parinkimui taikomi įvairūs atrankos būdai, patogų rinktis tikslinę atvejų atranką arba aptarimui parinkti besiskiriančius atvejus, kurie leistų atskleisti įvairesnius problemas, proceso ar įvykio aspektus.
 - *Duomenų rinkimas*. Globos koordinatorius, psichologas siekia surinkti kuo detalesnės informacijos ir ją papasakoti, pasinaudojant visa įmanoma informacijos šaltinių įvairove (dokumentų analize, struktūruotus ir nestruktūruotus interviu, stebėjimą dalyvaujant ar nedalyvaujant ir pan.).
 - *Duomenų analizė*. Pirmiausiai pateikiamas kuo išsamesnis atvejo ir jo konteksto (situacijos) aprašymas, analizuojant atvejo istoriją, įvykių seką, veikėjus ir panašiai. Toliau paprastai seka galimų problemų analizė, kurioje dėmesys sutelkiamas į kelias temas remiantis poreikių vertinimu, kitų specialistų įžvalgomis ir pateiktais duomenimis, kelių įvykių analizę. Taip pat dėmesys skiriamas konteksto, aplinkybių, sąlygų analizei ir aprašymui. Jeigu atliekama kelių atvejų analizė, darbuotojas pirmiausiai papasakoja kiekvieną atvejį atskirai. Iš surinktų duomenų apibrėžiamos analizės temos ir jų požymiai.
 - *Rezultatų interpretavimas*. Šiame etape pateikiamos galimos duomenų analizės išvados, atskleisti nauji analizuojamo reiškinio, problemos, situacijos aspektai, siekiant pademonstruoti, kaip atvejo studija leido pagilinti problemos ar reiškinio supratimą, kokius naujai atrastus faktus būtų galima toliau analizuoti ir tirti, galbūt pasitelkiant papildomus tyrimų metodus (žiūrėti plačiau - <https://mokslomedis.lt/atvejo-studija/>).
- **SUSIRINKIMAI – VEIKLOS PROCESŲ IR ETAPŲ, PLANŲ APTARIMAS**. Produktyvūs susirinkimai užtikrina veiksmingą bendradarbiavimą, kuris yra labai svarbus priimant teisingus sprendimus ypač tai svarbu mažose komandose. Kadangi mažose organizacijose dirba mažiau darbuotojų, daugelis jų dažnai turi atlikti skirtingus vaidmenis. Tai reiškia daugiau įvairių užduočių, kolektyvinio sprendimų priėmimo ir daugybės unikalių iššūkių, su kuriais susitvarkyti gali padėti tik geras bendravimas ir planavimas.

Kelios pagrindinės praktikos, kurios gali padėti komandoms eiti teisinga linkme. Yra penki paprasti būdai, kaip pagerinti mažos komandos susirinkimus ir išlaikyti aukštą produktyvumą:

 1. Ritmo ir režimo nustatymas.
 - *Struktūra* – aiškiai apibrėžiama, kada vyks susirinkimas, koku būdu, kokios temos bus aptariamoms.
 - *Tikslų nustatymas* yra esminis dalykas: dažni susirinkimai kiekvienam padeda lengviau išsikelti tikslus, o vėliau įvertinti ir sekti savo pasiekimus ir pažangą siekiant šių tikslų.

- Susirinkimas gali būti *greitas*: kai kurios organizacijos kasdien naudoja “*stovimus susirinkimus*” arba būsenos atnaujinimo susirinkimus, kurie yra tokie trumpi, kad niekam nereikia net prisėsti. Jie suteikia galimybę visiems dalyvauti sinchroniškai ir sumažina kliūtis, neatimdami brangaus laiko nuo tiesioginių darbų.
2. Dienotvarkės nustatymas.
- *Sudarykite planą*: surašius konkrečią susirinkimo darbotvarkę, kiekvienas gali būti atsakingas už savo užduotis.
 - *Atkreipkite dėmesį*: turint ribotą skaičių aptariamų punktų, susirinkimas gali būti tinkamo ilgio.
 - *Turėkite tikslą*: pasirinkite ribotą skaičių tikslų ar elementų, kuriuos reikia įgyvendinti. Tikėtina, kad susirinkimas su aiškiu tikslu bus naudingesnis jo dalyviams.
 - *Dėmesys sprendimams*, ne problemoms: orientavimasis į sprendimus padeda padaryti susirinkimus produktyvesnius, ypač jei komandos nariai iš anksto turi sugeneruotų idėjų, sprendimų.
3. Greitesnio grįžtamojo ryšio generavimas.
- *Dirbkite su dokumentais kartu*: dokumentų rašymas ir taisymas realiu laiku ir šių dokumentų visų versijų duomenų saugykla reiškia, kad niekas nelaukia grįžtamojo ryšio ir nėra susipainiojęs dėl to, kuri versija yra naujausia. Viskas gali vykti iškart kaip diskusijos dalis.
 - *Išbandykite vaizdo konferencijas*: sutelkus komandos narius į tiesioginį susirinkimą, net jei jie negali ten dalyvauti asmeniškai.
 - *Bendrinkite vaizdus*: internetiniai įrankiai padeda bendrinti jūsų ekraną, bendradarbiauti pagal suplanuotą laiką ir tvarkaraščius ir pan.
4. Sprendimo modelis.
- *Komanda nusprendžia* kas yra “atsakingas” už veiksmo atlikimą, o kas “atsakingas” už tai, kad jis tikrai bus atliktas, kas yra “konsultuojamas” darbo, užduoties vykdymo metu, o kas tiesiog “informuotas” apie jį.
 - *Vadovas nusprendžia* kas pagal modelį yra “vadovas” ir tampa atsakingas už darbą, veiklą, užduotį, “patvirtinantysis” yra atsakingas už projekto užbaigimą, “bendraautorius” yra tas, kuris padeda įgyvendinti projektą, o “informuotasis” asmuo visada yra greta projekto.
 - Taip pat šie du modeliai gali padėti sumažinti vėlavimą ir painiavą. Be to, jei vienas asmuo yra atsakingas už per daug užduočių, tai galima aiškiai matyti.
 - *Sprendimų medis*: tai yra paprastas, vaizdinis problemos pateikimo būdas, jo parinktys ir įvairios pasekmės ar lengvinantys veiksniai.
 - *Plėtokite procesą*: svarbiausia yra turėti modelį ar procesą, o ne koks jis yra. Kai yra sistema ir ji praktikuojama, lengviau priimti sprendimus ir paskirstyti atsakomybę. Procesą visada galima koreguoti ir rasti geriausią sprendimo modelį.

5. Nuosavybės dalijimasis.

- *Susirinkimas akis į akį*: kartais, norėdami išspręsti problemą susiburti asmeniškai.
- *Aiški mąstysena* apie tai, kas yra “kieno darbas”: net jei komandos nariai prisiima skirtingas užduotis, organizacijos pergalės ir pralaimėjimai reiškia, kad visi labiau linkę susitelkti į grupę.
- *Itraukite įvairias perspektyvas*: leidimas dalytis nuosavybe priimant sprendimus gali padėti jūsų organizacijai klestėti netikėtais būdais.

- **APTARIMAI** prieš atvejo vadybos posėdį, susitikimą su Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, socialiniais darbuotojais, tarpinstitucinį pasitarimą, darbo grupių ir komisijų susitikimus – GC specialistų komandos veiksmų suderinimas ir aptarimas, galimų sprendimo būdų paieška.
- **BENDRADARBIAVIMAS TARP GK, PS, PT, TAA, VK IR KITAIS GK** – susirinkimų metu aptariant naujus atvejus ir inicijuojant komandinio darbo principus. Įvairiais ryšiais ir pjūviais bendravimas, susitikimas, informacijos sklaida, konsultavimas, mokymasis, pavadavimas, mentorstė.
- **MENTORYSTĖ** – tai pagalbos strategija, kai labiau patyręs kolega konsultuoja, teikia paramą mažiau toje srityje patyrusiam darbuotojui. Tai savotiška patirčių mainų ekosistema, grįsta savitarpio sąveika ir parama. Mentorius pasidalina darbo principais, konsultuoja ir atsako į klausimus, praktiškai supažindina ir parodo darbo įrankius, paaiškina jų svarbą, stebi kaip sekasi dirbti savarankiškai. Nauju komandos nariui rekomenduojama priskirti patyrusį kolegą – mentorių, kuris įvertinęs darbuotojo kompetencijas padės profesionaliai įsilieti į darbo aplinką, greitai ir efektyviai atliks jam priskirtas funkcijas ir atsakomybes. Svarbu, kad būtų sudarytas aiškus planas ir laiko terminas priskyrus mentorių, kaip bus dirbama kartu, ko tikimasi iš mentoriaus ir iš darbuotojo. Mentorstės tikslas – nenurodyti teisingus sprendimus, bet tik prisidėti nukreipiant tinkama linkme. Mentorstės pabaigoje aprašoma/aptariama mentorstės laikotarpiu išskirti tikslai ir pasiekti rezultatai, tobulintinos sritys, tarpprofesinio bendradarbiavimo galimybės.
- **NEPRISKIRTOS FUNKCIJOS** – darbinėje veikloje galimos ir išimtys, kurios neatsispindi pareiginiuose nuostatose. Tau gali būti pavedamos nepriskirtos funkcijos, pasidalinama atsakomybėmis, ar paprašoma priimti kitas roles tiesioginio vadovo, kito komandos nario, organizacijos prašymu. Taip pat galimos papildomos užduotys, kurios nepriskirtos jokiai kitai pareigybei. Vadovas įvertinęs išskirtines kompetencija ir mokėjimus gali deleguoti užduotis pagal gebėjimus arba gali atsirasti poreikis išmokti naujų kompetencijų užduotims atlikti.

<p>SVARBU! Komanda pradeda veikti, kai vaikui reikalinga saugi aplinka bei pagalba ir yra priskiriamas globos koordinatorius, arba klientas kreipiasi į globos centrą ir paprašo koordinuotos pagalbos.</p>
--

1.7. KOMANDINIO IR TARPINSTITUCINIO BENDRADARBIAVIMO SVARBA IR GALIMYBĖS UŽTIKRINANT ESMINIUS VAIKO INTERESUS

Globos centras, užtikrindamas geriausias vaiko interesus, bendradarbiauja su daugybę institucijų, įstaigų ir organizacijų: savivaldybės administracija, VVTAIT ir jos įgaliotų teritoriniu skyriumi, su socialinių paslaugų, švietimo, sveikatos priežiūros įstaigomis, teisėsaugos institucijomis, nevyriausybinėmis organizacijomis, socialiniais darbuotojais, dirbančiais su šeimomis, atvejo vadybininkais.

Savivaldybės administracija per savo skyrius organizuoja paslaugas savo savivaldybės gyventojams. GC specialistams tenka bendrauti su **Socialinės paramos ar paslaugų skyriumi**, kurio viena iš funkcijų: organizuoti socialines paslaugas asmenims (šeimoms) ir pagal nustatytą asmens (šeimoms) socialinių paslaugų poreikį skirti socialines paslaugas bei išmokas. Savivaldybės **Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius** sistemina ir analizuoja informaciją apie vaiko teisių pažeidimus, psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, smurtą, nusikalstamumą, kitus socialinės rizikos veiksnius ir jų priežastis savivaldybės teritorijoje, **Švietimo ir ugdymo skyrius** koordinuoja bendrojo ugdymo, neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančias ugdymo mokyklas ir sporto įstaigas. **Nekilnojamo turto, būsto valdymo, administravimo skyrius ar savivaldybės administracijos paskirta įstaiga** konsultuoja dėl socialinio būsto, nenaudojamų patalpų ir pan. **Seniūnijos** – arčiausiai gyventojo esanti savivaldybės institucija, kurioje be kitų paslaugų teikiamas vaiko gyvenamosios vietos deklaravimas. **Biudžeto ar finansų skyrius** koordinuoja GC metinį biudžetą (globotojų atlyginimai, viešinimo veiklų finansavimas ir pan.).

Visi globojami vaikai lanko **darželius ar mokyklas**. Globėjams (rūpintojams) kyla klausimų, susijusių su švietimo ir ugdymo įstaigomis, todėl tenka konsultuoti ar tarpininkauti dėl registracijos į švietimo ir ugdymo įstaigą, dėl elgesio ar ugdymo sunkumų. GC dažniausiai bendradarbiauja su socialiniu pedagogu, psichologu ir (ar) klasės auklėtoju.

Svarbu! Kiekviena savivaldybė yra parengusi vaikų priėmimo į ugdymo įstaigas tvarką. Pasidomėk, gal tavo savivaldybėje įvaikinti ar globojami vaikai priimami be eilės arba su GC rekomendacija.

Mokyklos Vaiko gerovės komisija svarstant konkrečius vaiko problemas, į Komisijos posėdį ar pasitarimą kviečiasi vaiko tėvus (globėjus, rūpintojus) ir /ar vaiką. Čia irgi gali tekti konsultuoti, tarpininkauti, atstovauti.

Svarbu! GC specialistas gali kartu su globėju (rūpintoju) dalyvauti Vaiko gerovės komisijos posėdyje ir atstovauti vaiką.

GC glaudžiai bendradarbiauja su **VVTAIT ir jos įgaliotu teritoriniu skyriumi**. Vadovaujantis Vaiko globos organizavimo nuostatais, GC teikia informaciją apie globėjo (rūpintojo) pareigų vykdymą, dalyvauja vaiko globos peržiūroje, teikia VVTAIT ar jos įgaliotam teritoriniam skyriui aktualią informaciją apie asmenis, pasirengusius globoti (rūpinti) vaikus. GC yra atsakingas už globėjo (rūpintojo) parinkimą be tėvų globos likusiam vaikui, organizuoja komisijos posėdį (dalyvauja savivaldybės ir VVTAIT atstovai), priima sprendimą ir apie jį raštu informuoja prašymo parinkti globėją (rūpintoją) pateikėją.

Svarbu! VVTAIT teritoriniai skyriai visoje Lietuvoje dirba skirtingai. Vieni – pasiskirstę seniūnijomis, kiti – turi su globomis dirbantį specialistą.
Paprašyk kolegų vardų ir telefonų numerių VTAS darbuotojų, su kuriais bendrauja ir bendradarbiauja. Palengvins darbą.

GC renka informaciją iš **Švietimo ir ugdymo bei sveikatos priežiūros įstaigų, teisėsaugos institucijų, nevyriausybinių organizacijų**, vadovaujantis Socialinių paslaugų įstatymo 16 straipsnio 8 dalimi „Sveikatos priežiūros, švietimo ir ugdymo įstaigų, policijos ir kitų institucijų darbuotojai bei kiti asmenys privalo socialiniam darbuotojui teikti išvadas, būtinas asmens (šeimos) socialinių paslaugų poreikiui nustatyti.“

Svarbu! Visada įvertink, ar tikrai ir kam reikalinga informacija iš institucijų, neperžengiant BDAR nuostatų.

GC glaudžiai bendradarbiauja su **Socialines paslaugas teikiančiu centru** (Socialinių paslaugų, šeimos gerovės ir kt.) dirbančiais socialiniais darbuotojais, dirbančiais su šeimomis, atvejo vadybininkais. Kai vaikas paimamas iš nesaugios aplinkos, informavus specialistus, nustatomi šeimos poreikiai pagalbai, atvejo vadybininkas organizuoja atvejo nagrinėjimo posėdį dėl tolesnio darbo su šeima. Vadovaujantis atvejo vadybos posėdyje priimtais sprendimais GC specialistai pradeda bendrauti su **vaiko biologine šeima**. GC turi užtikrinti vaiko bendravimą su biologine šeima, jei tai atitinka geriausius vaiko interesus.

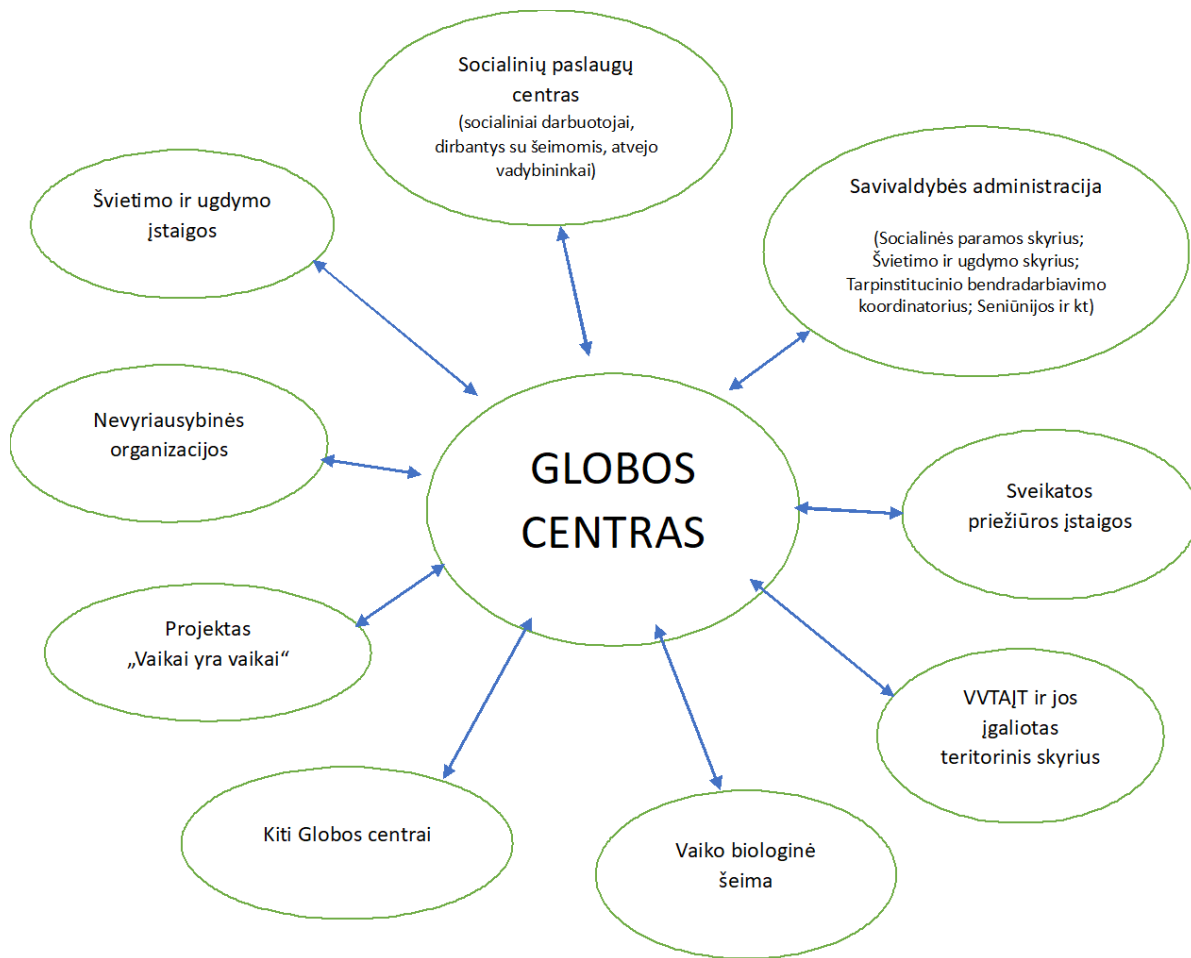
Atvejo vadyba (su Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriaus nurodymu) gali būti taikoma nenustačius grėsmės lygio vaikui, bet esant poreikiui vaikui ir šeimai gauti kompleksinę pagalbą.

Globėjams (rūpintojams) persikėlus į kitą savivaldybę, ar vaikams, netekusiems tėvų globos suradus šeimą kitoje savivaldybėje, įsijungia koligos ir **kito GC**. Džiugu, kad vykdam **projektą Vaikai yra vaikai**, visi Lietuvos GC „kalba viena kalba“. Dalyvaujant metodiniuose pasitarimuose, mokymuose yra galimybė susipažinti su kito GC specialistais, o šis ryšys palengvina bendradarbiavimą. Visų GC informacija www.globoscentrai.lt

Tarpinstitucinis bendradarbiavimas siekiant bendrų tikslų visada leidžia greičiau ir efektyviau atlikti darbus bei pasiekti geriausius rezultatus, bet visada reikia laikytis asmens duomenų apsaugos. Apie tai plačiau 1.12. skyriuje – Asmens duomenų apsauga.

Svarbu! Konfidencialumo nesilaikyti negalima! Visada įvertink, būtinumą skelbti ar dalintis turima informacija.

Paveikslas Nr. 9. Organizacijos, su kuriomis bendradarbiauja Globos centras

1.8. DARBAS KOMANDOJE SU GLOBĖJAIS IR VAIKO BIOLOGINĖS ŠEIMOS NARIAIS BEI EMOCINIAIS RYŠIAIS SUSIJUSIAIS ASMENIMIS

Vaiko globa yra paslauga vaikui, už kurios tinkamą organizavimą yra atsakingos valstybės ir savivaldos institucijos, o vaiko globėjas, teikiantis paslaugą, yra atsakingas už paslaugos kokybę (Lietuvos aukščiausiojo teismo nutarties civilinėje byloje Nr. E3K-3-1829/2020 apžvalga). Globos centre paslaugos teikiamos ne tik likusiems be tėvų globos vaikams, bet ir juos globojančiai šeimai, todėl labai svarbu palaikyti glaudų ryšį ir dirbti kartu su jais. Reikia turėti omenyje, kad vien gera tarpusavio atmosfera ir puikus bendravimas su globėju – tai dar ne komandinis darbas. Labai svarbu – turėti bendrą tikslą. O mūsų tikslas – užtikrinti vaiko auklėjimą ir priežiūrą aplinkoje, kurioje jis galėtų saugiai tinkamai augti, vystytis ir tobulėti, o esant galimybei grįžti į savo biologinę šeimą. Dirbant komandoje su globėju ar įtėviu kartu priimami sprendimai užtikrina, kad iškylančios problemos bus laiku ir tinkamai išspręstos. Komandos nariai ne tik dalinasi informacija ir teikia patarimus, bet ir veikia kartu – planuoja veiksmus, derina pagalbos planus ir juos įgyvendina.

Tai kada prasideda komandinis darbas su globėju?

Komandinis darbas **su globėju ir šeimynos dalyviu** prasideda nuo tos dienos, kai vaikui nustatoma laikinoji ar nuolatinė globa. Tokiu atveju globėjas (rūpintojas), šeimynos dalyvis automatiškai tampa paslaugos gavėju ir sutartys dėl paslaugų teikimo nereikalingos.

Komandinis darbas **su budinčiu globotoju, nuolatinio globotoju** prasideda nuo tos dienos, kai sudaroma bendradarbiavimo sutartis.

Komandinis darbas **su įtėviu** prasideda, kai jis pats kreipiasi pagalbos. Iki to momento įvaikinimas yra konfidencialus ir tu informacijos apie įvaikintus vaikus neturėsi.

SVARBU! Gavus dokumentus (mero potvarkį ar teismo sprendimą, nurodantį, kas ir nuo kada paskiriami laikiniais ar nuolatiniais vaiko globėjais) per 3 darbo dienas paskiriamas globos koordinatorius.

Atkreipk dėmesį, kad pas budintį globotoją patenka vaikai, kuriems yra nustatytas laikinas apgyvendinimas ar laikina priežiūra, ir tik vėliau, kai teismas išduoda leidimą paimti vaiką iš jo tėvų ar įstatyminių atstovų, mero potvarkiu yra nustatoma laikinoji globa. Bet šiuo atveju komandinis darbas su budinčiu globotoju, siekiant padėti tėvų globos netekusiam vaikui, prasideda nuo to momento, kai vaikas atsiduria budinčio globotojo šeimoje! Kol vaikui nėra nustatyta laikinoji ar nuolatinė globa – jo įstatyminis atstovas yra Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, todėl visus veiksmus derink su VTAS specialistais.

Gavus įsakymą dėl paskyrimo dirbti su vaiku reikia:

- pradėti vesti globėjų šeimos bylą (GC veiklos apraše rasi nurodymus, kokie dokumentai būtini byloje);
- susisiekti su vaiku ir jo globėjais ir prisistatyti. „Gyvas“ susitikimas visada sustiprina globos koordinatoriaus ir paslaugų gavėjų ryšį;
- susirinkti visą įmanomą informaciją apie vaiką, kuriam nustatyta globa – pakalbėkite su globėjais, vaiku, kitais artimaisiais, kreipkitės dėl informacijos į ugdymo, sveikatos priežiūros ar kitas reikalingas institucijas;
- sudaryti vaiko ekožemėlapi ir genogramą – tai padės lengviau nustatyti sociokultūrinius ir emocinius vaiko santykius (pavyzdžių galima rasti internete ar pasinaudoti jau turimais kolegų pavyzdžiais);
- per 30 dienų turi atlikti visų individualių vaiko sveikatos, vystymosi, ugdymo(si), specialiųjų ir kitų poreikių įvertinimą ir, prireikus, sudaryti individualios pagalbos planą;
- kitos GC funkcijos, nurodytos GC veiklos apraše.

Gavus įsakymą dėl paskyrimo dirbti su budinčiu, nuolatiniu globotoju:

- pradėti bylą (GC veiklos apraše yra nurodyta, kokie dokumentai byloje būtini);
- susipažinti su Valstybinės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atestuotų darbuotojų parengta išvada dėl budinčio globotojo pasirengimo;
- susitikti su budinčiu, nuolatiniu globotoju ir aptarti darbo eigą;
- surinkti papildomus reikalingus dokumentus ir kontaktinius duomenis;
- sudaryti budinčio, nuolatinio globotojo ekožemėlapi;
- nepamiršk, kad pagal Apraše numatytą terminą turėsi įvertinti budinčio, nuolatinio globotojo veiklos kokybę, todėl jau iš anksto pradėk rinkti reikalingą informaciją.

Ryšio užmezgimas ir palaikymas su globėju ir vaiku

Labai svarbus yra pirmasis kontaktas su vaiku, globėju ar tėviu. Būtinai prisistatyk ir palik savo kontaktinius duomenis, kad prireikus galėtum su Tavimi susisiekti. Pirmo susitikimo metu paaiškink, kokios tavo funkcijos, kokią pagalbą gali suteikti (informuok apie savo įstaigos arba įstaigos partnerių teikiamas paslaugas).

Svarbu! Visiems labai svarbus konfidencialumas, todėl būtinai paaiškink vaikui, globėjui ar tėviui apie asmens duomenų apsaugą kiekvienam suprantama kalba!

Kokiu būdu palaikyti ryšį su vaiku, vaiko globėju ar tėviu:

- geriausias būdas – kontaktinis bendravimas. Gali nuvykti į vaiko gyvenamąją vietą, pasikviesti į įstaigą, susitikti viešoje vietoje, pakviesti į renginį;
- bendrauk telefonu – tai ypač patogu, kai reikia trumpai perduoti informaciją, aptarti situaciją arba vaiko globėjas yra dirbantis ir sudėtinga suderinti kontaktinį susitikimą;
- šiuolaikinės technologijos – „Messenger“ programėlė puikiai tinka vaizdo skambučiui, nuotraukų ar vaizdo medžiagos persiuntimui. Taip pat būk šiuolaikiškas ir naudokis kitomis bendravimo programėlėmis, kurias turi ir naudoja vaikas ar jo globėjas.
- elektroninis paštas labiau tinkamas informacijos perdavimui – kvietimai, metodinė medžiaga, pranešimai ir pan.

- jei pakvieteit į mokymus, nusiuntei metodinę medžiagą, visada vėliau pasidomėk, ar dalyvavo, ar gavo ir perskaitė, ar buvo naudinga, ar pritaikė.

SVARBU: KOMANDINIO DARBO SU GLOBĖJU AR ĮTĖVIU EIGA YRA NUMATYTA GC VEIKLOS APRAŠE, TODĖL ATIDŽIAI SEK APRAŠYMUS IR TERMINUS!

Kai skubios pagalbos prireikia ir globėjui ar įtėviui

Globėjai, globodami vaiką, susiduria su sudėtingomis situacijomis, problemomis. Dažniausiai jie mano, kad pagalbos reikia tik vaikui, o jie gebės susitvarkyti patys. Deja, tai netiesa, nes globėjas yra arčiausiai vaiko esantis suaugęs asmuo ir, norėdamas padėti vaikui, visų pirma turi padėti ir sau. Tu turi padėti pakeisti įsitikinimus, peržiūrėti ir apsvarstyti veiksmus, priimti tinkamus sprendimus.

Esant geram Tavo ir globėjo ar vaiko tarpusavio ryšiui, apie kylančias problemas gali sužinoti iš jų pačių, arba išvelgti sunkumus ir pats. Nebijok apie savo įtarimus ar spėjimus paklausti pačių asmenų. Informuoti apie kylančius sunkumus gali ir kitos įstaigos, pašaliniai asmenys. Kai šeimoje kyla problemų ar sudėtingų situacijų, kai patys šeimos nariai negali rasti sprendimų – pakalbėk su visais šeimos nariais ir išsiaiškink situaciją. Jei manai, kad tau trūksta žinių rasti sprendimui, gali pasikonsultuoti su kolegomis, galbūt, kažkas jau turi panašios patirties. Esant poreikiui, būtinai pasiūlyk psichologo pagalbą tiek globėjui, tiek vaikui ar net ir kitiems šeimos nariams. Dauguma globos centrų specialistų savo komandoje turi psichologą, jei ne – perka paslaugas. Nepamiršk, kad visada galima paieškoti nemokamo psichologo savo rajono Visuomenės sveikatos biure, psichinės sveikatos centruose, gydymo, ugdymo įstaigose. Apraše yra numatomi atvejai, kada globėjas ir vaikus turi gauti papildomą psichologo pagalbą.

Iš anksto pasidomėk, kokią kitų specialistų pagalbą gali gauti savo mieste ir rajone, o, galbūt, jau tavo kolegos turi sukaupę kontaktus ir informaciją. Labai naudinga turėti kontaktų sąrašą ir kitų įstaigų lankstinukų apie teikiamas paslaugas, kad galėtum pasidalinti.

SVARBU! NEPAMIRŠK, KAD VAIKAS TAIP PAT YRA SVARBI KOMANDOS DALIS IR TURI BŪTI ĮTRAUKTAS Į SPRENDIMŲ PRIĖMIMĄ!

Resursų atgavimo (krizės atveju) paslauga – globos centro organizuojamos ir (ar) teikiamos paslaugos kriziniais atvejais, kai vaikas GC veiklos apraše nustatyta tvarka laikinai perduodamas prižiūrėti budinčiam globotojui, globėjui (rūpintojui), išimtiniais atvejais – šeimynos dalyviui, kol globėjas, globojantis vaiką, dėl susiklosčiusių aplinkybių laikinai negali pasirūpinti vaiku.

Budinčiam globotojui suteikiamas **trumpalaikis atsikvėpimas** (30 kalendorinių dienų per metus) darbingumui atkurti vaiką perdavus globėjui (rūpintojui), įtėviams ar grąžinus į šeimą. Trumpalaikio atsikvėpimo metu mokamas pastovus atlygis.

Šių paslaugų teikimą reglamentuoja GC veiklos aprašas, todėl jame gali rasti daugiau informacijos apie teikimo sąlygas.

SVARBU! Svarstant trumpalaikio atsikvėpimo paslaugos teikimą globėjui, įvertink visas aplinkybes ir nepamiršk, kad ši paslauga neturi pažeisti geriausių vaiko interesų! Kaip manai, ar nebus pažeidžiami vaiko interesai, jei globėjas nori išvykti neplanuotų trumpų atostogų su kitais šeimos nariais, o globojamą vaiką palikti pas jam nepažįstamą kitą globėją?

SVARBI KOMANDOS SUDĖTINĖ DALIS – BIOLOGINĖ ŠEIMA AR KITI SU VAIKU EMOCINIAIS RYŠIAIS SUSIJĘ ASMENYS

Vaiko laikinosios globos (rūpybos) tikslas – grąžinti vaiką į šeimą, todėl vaiko biologinė šeima taip pat svarbi komandos sudėtinė dalis.

Bendradarbiavimas su vaiko biologine šeima apima:

- susitikimų organizavimą;
- nuotolinio bendravimo organizavimą;
- informacijos apie vaiką perdavimo biologinei šeimai;
- dalyvavimą atvejo vadybos posėdžiuose.

Vaiko susitikimų su biologine šeima ar emociniais ryšiais susijusiais asmenimis organizavimas

Vaiko teisę bendrauti su biologiniais tėvais numato Lietuvos Respublikos įstatymai:

- Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas – 3.161. straipsnyje nustatyta vaiko teisė bendrauti su tėvais, 3.170 straipsnyje įtvirtinta, jog vaikas, kurio tėvai gyvena skyrium, turi teisę nuolat ir tiesiogiai bendrauti su abiem tėvais, nesvarbu, kur tėvai gyvena, jei tai nekenkia vaiko interesams. Svarbu paminėti, kad 3.271 yra numatyta vaiko globėjo (rūpintojo) pareiga netrukdyti vaikui bendrauti su tėvais, jei tai nekenkia vaiko interesams bei palaikyti ryšius su vaiko tėvais, informuoti vaiko tėvus ar artimuosius giminaičius, jeigu jie to pageidauja, apie vaiko vystymąsi, sveikatą, mokymąsi ir kitais svarbiais klausimais.
- Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas – 24 straipsnio 2 dalyje taip pat nurodoma, jog vaikui turi būti užtikrinta galimybė bendrauti su motina, tėvu ir artimais giminaičiais, negyvenančiais kartu su juo (nesvarbu, kur tėvai gyvena), išskyrus įstatymo numatytus atvejus, kada toks bendravimas gali pakenkti vaikui.

Nors teisės aktai ir numato vaiko teisę bendrauti su tėvais, tačiau neapibrėžia kaip dažnai ir kur tie susitikimai vyksta. Vaiko susitikimų dažnumas su biologine šeima yra aptariamas šeimos atvejo vadybos metu. Išimtiniais atvejais nustatant nuolatinę vaiko globą teismo sprendimu gali būti apibrėžtos susitikimų sąlygos, pvz., du kartus per mėnesį stebint specialistui.

Dažniausiai susitikimai yra vykdomi Globos centruose, kartais viešose miesto vietose. Globos centrai turi įsirengę susitikimams tinkamas patalpas, kuriose vaikai ir tėvai gali bendrauti, žaisti ar užsiimti kita jiems mėgstama veikla. Pasidomėk, kur tavo Globos centre yra susitikimų vieta.

Siekiant apsaugoti vaiko interesus ir įsitikinti, kad tėvų elgesys nekenkia vaikui, susitikimus stebi biologinės šeimos socialinis darbuotojas, globos koordinatorius, o prireikus prisijungia valstybinės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo institucijos atestuotas darbuotojas/ psichologas/ socialinis darbuotojas ar kitas specialistas.

SVARBU! Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba yra parengusi Globos centre globojamų vaikų susitikimų su biologine šeima, emociniais ryšiais susijusių asmenų organizavimo rekomendacijas, tačiau kiekvienas Globos centras turi pasitvirtinęs savo tvarką. Prieš organizuojant susitikimus, pasidomėk, kokia tvarka yra Tavo Globos centre! Šeimynos ir laikinieji ar nuolatiniai globėjai (rūpintojai) susitikimus organizuoja savarankiškai, tačiau taip pat turi atsižvelgti į rekomendacijas.

Susitikimo nepradėk, jeigu prieš pat susitikimą:

- Kyla įtarimų, kad tėvai gali būti apsvaigę nuo alkoholio arba psichotropinių medžiagų. Pasidomėk, ar įstaigoje yra numatyta tvarka dėl asmens neblaivumo patikrinimo. Jei įtarimai pasitvirtina, tokius atvejus būtinai fiksuok ir tėvams paaiškink dėl kokių priežasčių jie negali susitikti su savo vaiku.
- Tėvai elgiasi neadekvačiai – šaukia, keikiasi, nepagarbiai elgiasi su darbuotojais. Pespėk, kad prieš susitikimą jie turi nurimti, ir jei elgesys nesikeis, negalėsi pradėti susitikimo.

Susitikimą reikėtų nutraukti jei:

- Tėvai nepagarbiai elgiasi su savo vaiku – kelia balso toną, įžeidinėja, grasina, smurtauja, atlieka veiksmus prieš vaiko valią.
- Susitikimas sukelia labai stiprius neigiamus emocinius išgyvenimus, pvz., vaikas arba vienas iš tėvų labai stipriai verkia, isterikuoja. Iš pradžių paprašyk nurimti, laikinai pakeisti aplinką (gali išeiti iš susitikimų kambario), jei tai nepadeda – nutrauk susitikimą. Pasiūlyk iki kito susitikimo tėvams arba vaikui apsilankyti pas psichologą, kad specialistas padėtų išmokti suvaldyti emocijas.
- Vaikas arba tėvai patys nori nutraukti susitikimą. Būtinai išsiaiškink priežastis, dėl kurių buvo paprašyta nutraukti susitikimą, kad žinotum, kokią gali pagalbą suteikti.

SVARBU! Organizuojant susitikimus labai svarbi vaiko nuomonė, todėl prieš susitikimų organizavimą pakalbėk su vaiku, sužinok jo nuomonę! Ne visada vaiko nuomonė atitinka jo geriausias interesus – įvertink visas aplinkybes.

Kaip išvengti ir ką daryti, kai yra pažeidžiami vaiko interesai?

- Prieš prasidedant pirmajam susitikimui su suaugusiais asmenimis aptark sąlygas, primink, koks elgesys ar kalba yra netoleruojama ir kenkia vaiko interesams, ir kad turite teisę nutraukti susitikimą, jei nesilaikoma susitarimų. Galite su kolegomis pasitarti ir iš anksto pasiruošti atmintinę tėvams ar kitiems susitikime dalyvaujantiems asmenims.
 - Iš anksto susitark dėl susitikimų dažnumo ir trukmės.
 - Iš anksto susitark dėl fotografavimo, filmavimo ar garso įrašymo.
 - Jei kyla įtarimų, kad vaiko ir biologinės šeimos susitikimas gali būti labai emocionalus ar nelabai geranoriškas, pasikviesk į pagalbą kolegą ar kitą aukščiau paminėtą specialistą.
 - Pastebėjęs netinkamą susitikimo dalyvių elgesį, būtinai perspėk ir primink, kad jei netinkamas elgesys kartosis – susitikimas bus nutrauktas.
 - Jeigu situacija nesikeičia, garsiai pasakykite, kad susitikimas yra nutraukiamas, nes kenkia vaiko interesams ir saugiai palydėkite vaiką į neutralią aplinką. Būtinai vaikui paaiškinkite, kodėl susitikimas buvo nutrauktas.
 - Esant kraštutiniams atvejams, kada vaikui kyla reali grėsmė, galite kreiptis į policijos pareigūnus.

Dirbant komandoje su vaiko globėjais ir vaiko biologine šeima atkreipk dėmesį, kad vaiko interesus pažeisti gali ne tik netinkamas tėvų elgesys, bet ir pačių globėjų. Gana dažnai

susiduriama su globėjų noru savintis vaiką, netiesiogiai trukdyti vaiko ir jo biologinės šeimos susitikimams, nuotoliniam bendravimui (randamos ne itin reikšmingos priežastys, kodėl vaikas negali atvykti į susitikimą, jaučiamas vaiko nuteikinėjimas prieš tėvus ir pan.). Pastebėjus, kad vaiko globėjas nelinkęs bendradarbiauti, nors nėra jokios grėsmės iš tėvų pusės, būtina šią situaciją aptarti su pačiu globėju. Čia į pagalbą gali pasikviesti valstybinės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atestuotą asmenį, nes GIMK mokymų metu yra kalbama apie prierašumą, bendradarbiavimą ir šeimos ryšio svarbą.

Nuotolinio bendravimo organizavimas

Bendravimas su tėvais apima ne tik susitikimus, bet ir telefoninius pokalbius. Šiais laikais yra daugybę būdų bendrauti nuotoliu – garso, vaizdo skambučiais, įvairiomis susisiekimo programėlėmis. Telefoninius pokalbius, taip pat kaip ir susitikimus, reikėtų stebėti ir kontroliuoti. Jei yra galimybė, bendravimą nuotoliu stebėk pats. Kitu atveju su globėju iš anksto aptark kaip jam reikėtų elgtis, kada ir kiek ilgai turėtų vykti pokalbis, ką daryti, jei pastebi, kad pokalbio metu tėvai netinkamai elgiasi ar pokalbiai daro neigiamą įtaką vaikui. Nuotolinio bendravimo laiką ir trukmę numatyk atsižvelgdamas į vaiko užimtumą, ryšį su tėvais, kitas aplinkybes, pasitark su globėju. Nuotolinį bendravimą taip pat reikėtų sustabdyti, jei išvelgiate vaiko interesų pažeidimą.

Kai vaikas mažas, nuotolinį bendravimą organizuoti paprasčiau, nes jis neturi nuosavo telefono. Vaikui esant didesniai nuotolinį bendravimą su biologine šeima organizuoti sudėtingiau, nes vaikas laisvai naudojasi turimu telefonu. Tokiu atveju ir su vaiku, ir su biologine šeima aptarkite bendravimo taisykles, paaiškinkite apie vaiko interesus.

SVARBU! Kai vaiką globoja laikinųjų arba nuolatinių globėjų šeima, šeimyna, o ne budintis globotojas, jie patys gali spręsti dėl vaiko susitikimų ir nuotolinio bendravimo su šeima, tačiau turi laikytis atvejo vadybos arba kitų institucijų priimtų sprendimų dėl bendravimo su tėvais tvarkos nustatymo.

Informacijos apie vaiką perdavimas biologinei šeimai

Informaciją apie vaiką teikti biologinei šeimai reikia tik tuo atveju, kai vaikas yra globojamas pas budintį globotoją, kitu atveju tėvai turi bendradarbiauti su globėjais. Teikiama informacija apie fizinės ir emocinės sveikatos būklę, vystymąsi, ugdymo pasiekimus ar sunkumus, kitas svarbias aplinkybes.

Teikiant informaciją apie pas budintį globotoją prižiūrimą vaiką, neatskleisk globotojo asmens duomenų, pvz. vardo, pavardės, adreso, kitų kontaktinių duomenų. Būtina išlaikyti budinčio globotojo konfidencialumą.

Prieš teikiant informaciją, įvertink, ar tai nepakenks vaiko interesams. Norint įvertinti situaciją, pasitark su šeimos atvejo vadybininku, socialiniu darbuotoju, Valstybinės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos specialistu. Taip pat gali, įvertinęs vaiko amžių, paklausti jo nuomonės apie informacijos perdavimą jo tėvams.

Geriausias būdas perduoti informaciją – raštu, tokiu atveju tėvai negalės informacijos interpretuoti. Taip pat gali informaciją perduoti telefonu ar susitikimų metu.

Pasidomėk, ar Globos centre yra patvirtinta informacijos teikimo tvarka.

Dalyvavimas atvejo vadybos posėdžiuose dėl susitikimų organizavimo

Gavus kvietimą į atvejo vadybos posėdį, turėsi dalyvauti atvejo vadybos posėdžiuose, kur reikės pateikti informaciją apie susitikimų, nuotolinio bendravimo organizavimą, šeimos kreipimąsi arba nesikreipimą dėl informacijos apie globojamą vaiką. Dėl šios priežasties atidžiai dokumentuok komandinio darbo su tėvais metu vykdytą veiklą – protokoluok susitikimus, renk susitikimų ir nuotolinio bendravimo planą, aprašyk bendravimą su tėvais, jiems teiktus pasiūlymus ir jų įgyvendinimą/ neįgyvendinimą. Taip pat atvejo vadybos posėdžių metu su specialistais gali aptarti susitikimų organizavimą, dažnumo keitimą ar kitas aplinkybes.

1.9. POŽYMIAI, PARODANTYS PAGALBOS VAIKUI IR ŠEIMAI POREIKĮ IR INDIVIDUALIŲ POREIKIŲ VERTINIMAS

Individualių poreikių vertinimas yra procesas, kurio metu siekiama nustatyti globojamo ar įvaikinto vaiko poreikius, jo stipriąsias ir silpnąsias puses bei globėjų ar įtėvių ir kartu gyvenančių jų šeimos narių poreikius, kylančius dėl vaiko globos ar įvaikinimo, šių asmenų stipriąsias ir silpnąsias puses. Poreikių vertinimas visada turi būti atliekamas siekiant atliepti vaiko poreikius ir geriausias jo interesus (žr. Paveikslas Nr. 1 Vaiko noras, nuomonė, poreikiai, geriausi vaiko interesai). Poreikių vertinimą reglamentuoja *Globos centro veiklos aprašas* (toliau – GC veiklos aprašas), kuriame nustatyta individualių poreikių vertinimo tvarka, terminai ir pildoma dokumentacija bei jos formos. Poreikių vertinimas įvaikintiems vaikams ir įtėviams atliekamas tik gavus Globos centro nustatyta tvarka pateiktą įtėvių prašymą teikti pagalbą.

Globos koordinatorius, koordinuodamas pagalbą globėjų ir įtėvių šeimoms, kartu su kitais globos centro specialistais organizuoja globojamo ar įvaikinto vaiko individualių poreikių vertinimą atsižvelgdami į vaiko ypatumus, susijusius su jo amžiumi, gebėjimais bei įgūdžiais, situacija vaiko biologinėje ir globėjų ar įtėvių šeimoje šiose srityse:

- fizinė raida, fizinė sveikata;
- buities ir socialiniai įgūdžiai (savarankiškumas);
- pažintinis vystymasis, ugdymas;
- socialiniai ryšiai;
- emocinė sveikata, elgesys;
- šeimos aplinkos veiksniai.

Globos koordinatorius kartu su kitais Globos centro specialistais poreikių vertinimą ir pagalbos planavimą turėtų atlikti vadovaudamasis šia seka:

1. pasiruošimas individualių poreikių vertinimui;
2. poreikių vertinimas:
 - 2.1. dokumentų analizė,
 - 2.2. pokalbis su globojamu ar įvaikintu vaiku ir globėju (-ais) ar įtėviais ir jų šeimos nariais.
3. pagalbos plano sudarymas ir pagalbos organizavimas;
4. poreikių vertinimo ir pagalbos plano peržiūra.

Apie kiekvieną iš šių žingsnių aprašoma žemiau.

1. Pasiruošimas individualių poreikių vertinimui

Tinkamas pasirengimas individualių poreikių vertinimui prasideda nuo susipažinimo su informacija apie vaiką ir jį globojančią ar įvaikinusią šeimą. Vertinant pagalbos poreikius pirmą kartą ypač svarbu susipažinti su visa vaiko ir šeimos byla, joje esančiais dokumentais ir informacija, jei pagalbos poreikiai vertinami ne pirmą kartą svarbu peržvelgti naujai turimą

informaciją. Globos koordinatorius kartu su kitais Globos centro specialistais prieš pradėdamas individualių poreikių vertinimą turėtų atlikti tam tikrus parengiamuosius darbus ir išsiaiškinti būtiną informaciją apie vaiko:

- fizinę ir psichikos sveikatą (pvz., *kokio aplinkos pritaikymo gali reikėti lankantis GC dėl vaiko sveikatos būklės; ar vaikas turi jautrumą sensoriniams stimulams; vaiko emocinę savijautą*);
- kalbą ir kalbinius gebėjimus (pvz., *kokia kalba bendrauja vaikas ir šeima, ar vaikas naudoja pagalbinę įrangą bendravimui; sveikatos ypatumų poveikis bendravimo gebėjimams*);
- brandą (pvz., *kokiu būdu geriausia bendrauti su vaiku, kokius klausimus užduoti, kad vaikas geriausiai galėtų perteikti informaciją*). Bendravimo su vaiku metodai ir formos turi atitikti vaiko suvokimą, amžių ir brandą.

Remiantis surinkta informacija reikia apgalvoti susitikimo vietą ir eigą, pasirinkti bendravimui su vaiku ir jį globojančia ar įvaikinusia šeima tinkamus būdus ir priemones, kurios leistų lengviau užmegzti kontaktą su vaiku ir šeima. Svarbu numatyti susitikimo vietą, kurioje vaikas ir jį globojanti ar įvaikinusi šeima jaustųsi saugiai ir patogiai. Antras poreikių vertinimo žingsnis – dokumentų analizė ir pokalbis su vaiku ir jį prižiūrinčiu globėju ar tėvių šeima bei jų šeimos nariais.

2. Individualių poreikių vertinimas

Atliekant poreikių vertinimą pildomas GC veiklos apraše patvirtintas nustatytos formos dokumentas „*Individualių poreikių vaikui, būdinčiam ar nuolatiniam globotojui, globėjui (rūpintojui), šeimynos dalyviams, tėviams vertinimas*”. Šis dokumentas pildomas remiantis tiek dokumentų analizės duomenimis, tiek pokalbio metu su vaiku ir jį globojančia ar įvaikinusia šeima gauta informacija.

Globos koordinatorius, vertindamas individualius poreikius, informaciją gauna iš kitų socialinių paslaugų, švietimo, sveikatos priežiūros įstaigų, kitų Globos centro specialistų, socialinių darbuotojų, teikiančių paslaugas šeimai, atvejo vadybininkų, vaiko teisių ir kitų specialistų. Globos koordinatorius išanalizavęs dokumentus (pvz., *vaiko sveikatos pažymą ir kitus dokumentus, susijusiais su vaiko sveikata, švietimo įstaigos pateiktus dokumentus, vaiko ir šeimos gerovės specialistų, nedirbančių Globos centre, pateiktus dokumentus ir kt.*) Individualių poreikių vertinimo dokumente pažymi reikiamą informaciją nurodydamas informacijos šaltinį (žr. 10 pav.).

10 pav. Individualaus poreikių vertinimo dalies pavyzdys

FIZINĖ RAIDA, FIZINĖ SVEIKATA <i>(fizinė raida, lytinis brendimas, sveikata, miegas, mityba, poilsis, ligos, sutrikimai)</i>	
Fizinė vaiko sveikata	
<i>Gera (sveikas)</i>	☐
<i>Nesunkūs susirgimai</i>	☐
<i>Sunkūs susirgimai, lėtinės ligos</i>	☒
<i>Dažni sunkūs susirgimai, pavojų gyvybei keliančios ligos</i>	☐
<i>Papildoma informacija: remiantis X miesto poliklinikos 2024-01-01 pateiktu medicinos dokumentų išrašu Nr. E027, Patricijai yra nustatyti mišrūs raidos sutrikimai, prieširdžių pertvaros defektas, kalbos išraiškos sutrikimas, miopija, vaisiaus alkoholinis sindromas.</i>	

Globos koordinatorius, vertindamas pagalbos poreikius, organizuoja ne mažiau nei vieną susitikimą globėjo ar tėvių šeimos gyvenamojoje aplinkoje, kurio metu susitinka ir bendrauja ne tik su globėju ar tėviais, bet ir su globojamu ar įvaikintu vaiku ir kitais kartu gyvenančiais asmenimis. Pokalbis su vaiku ir jį globojančia ar įvaikinusia šeima vyksta norint įvertinti vaiko individualius sveikatos, vystymosi, ugdymo (-si), specialiuosius ir kitus poreikius ir esant poreikiui sudaryti pagalbos planą. Siekiant, kad pokalbis su vaiku ir jį globojančia ar įvaikinusia šeima būtų sėkmingas rekomenduojama laikytis tam tikros pokalbio struktūros:

- įžanginis, ryšį kuriantis, bendravimas;
- pokalbis su vaiku ir globėju ar tėviais ir kitais jų šeimos nariais;
- apibendrinimas ir grįžtamasis ryšys.

Įžanginis, ryšį kuriantis, bendravimas. Susitinkant su vaiku ir jį globojančia ar įvaikinusia šeima pirmą kartą labai svarbu prisistatyti ir papasakoti apie Globos centro tikslą ir teikiamas paslaugas, papasakoti, kuo Globos centras gali padėti šeimai, atsakyti į kylančius klausimus, paaiškinti pagrindinius darbo su šeima principus. Labai svarbu akcentuoti, kad pagrindinis Globos centro tikslas ne vykdyti kontrolę, bet suteikti pagalbą globėjams ir tėviams. Susitikimo pradžioje svarbu vaikui ir jį globojančiai ar įvaikinusiai šeimai papasakoti, koks yra susitikimo ir individualių poreikių vertinimo tikslas. Vertinant individualius poreikius siekiama ne kontroliuoti šeimą, kaip jai sekasi globoti ir rūpintis vaiku, bet padėti pamatyti kylančius sunkumus, stipriąsias, silpnąsias vaiko ir šeimos puses, sudaryti veiksmų planą iškilusiems sunkumams spręsti. Šeima turi žinoti, kad individualus poreikių vertinimas nėra šeimos gyvenimo kontrolė, tai pagalbos šeimai būdas, padedantis atrasti šeimos stiprybes ir būdus spręsti iškilusius sunkumus.

Pokalbis su vaiku ir globėju ar tėvių šeima ir kitais jų šeimos nariais. Kaip jau buvo minėta anksčiau siekiant įvertinti individualius vaiko ir šeimos poreikius svarbu susitikti ne tik su globėju ar tėvių šeima, bet ir pasikalbėti su globojamu ar įvaikintu vaiku. Vaikas įtraukiamas į individualių poreikių vertinimą atsižvelgiant į jo brandą, kuri negali būti nustatoma remiantis tik jo amžiumi. Su vaiku bendraujama atsižvelgiant į jo supratimo lygį ir gebėjimą bendrauti. Norint

su vaiku užmegzti ryšį būtina sukurti pokalbiui malonią aplinką, sudominti vaiką. Kai kuriems vaikams nėra lengva bendrauti su neapžįstamais ar nedaug pažįstamais suaugusiais asmenimis, todėl Globos centro specialistams svarbu skirti pakankamai laiko ir erdvės pasitikėjimu grįstam ryšiui su vaiku sukurti (*pvz., pasikalbėti apie vaiko pomėgius*). Vaikas neturėtų būti verčiamas kalbėti, jeigu jis nenori kalbėtis arba tam nėra pasiruošęs, taip pat vaikas neturėtų būti kritikuojamas ir gėdinamas už tai, kad tyli arba drovisi kalbėti. Jeigu vaikas nesutinka kalbėtis, svarbu suprasti atsisakymo kalbėtis priežastis ir sutarti, kad jeigu vaikas pakeistų nuomonę, kaip jis galėtų su Globos centro specialistu susisiekti. Pokalbis su vaiku ir globėju ar įtėvių šeima siekiant įvertinti individualius pagalbos poreikius gali vykti tiek pasitelkiant pasakojimo metodą, tiek užduodant klausimus.

Pasakojimas – informacijos gavimo būdas, kai Globos centro specialistas paprašo asmenį pasisakyti tam tikra tema (*pvz., papasakokite apie vaiko fizinę sveikatą ir raidą, vaiko kasdienio gyvenimo įgūdžius, elgesį, mokymąsi ir pan.*). Asmeniui nustojus pasakoti, svarbu jį paskatinti pasakoti toliau išreiškiant susidomėjimą jo nuomone (*pvz., gal galite man papasakoti daugiau apie mokyklą?*). Taikant laisvo pasakojimo metodą svarbu nepertraukinėti ir netaisyti pasakojančio asmens. Bendraujant su vaikais galima naudoti įvairias bendravimą palengvinančias priemones, *pvz., žaislus, piešimą*.

Klausinėjimas – informacijos gavimo būdas, kai Globos centro specialistas užduoda asmeniui atvirus arba uždarus klausimus (*pvz., ar vaikui yra nustatytas neįgalumo lygis, kokia vaiko gydymo įstaiga, kaip vaikui sekasi bendrauti su bendraamžiais mokykloje ir pan.*). Užduodant klausimus vaikui nerekomenduojama vienu metu užduoti daugiau nei vieną klausimą, taip pat nerekomenduojama kartoti klausimo dar kartą, jei vaikas jau yra pateikęs atsakymą į tą klausimą. Bendraujant su vaiku svarbu vaikui priminti, kad yra normalu į klausimą nežinoti atsakymo, neprisiminti ar nesuprasti klausimo, specialistui svarbu paskatinti vaiką klausti, jei jis nesupranta klausimo. Kalbant su mažamečiais vaikais klausimai turėtų būti paprasti, aiškūs ir trumpi. Tiek užduodant klausimus vaikams, tiek suaugusiems asmenims svarbu vengti klausimų, kuriuose galima nuspėti klausiančiojo nuomonę, vertinimą (*pvz., kai klausimas baigiasi „... ar ne?“ „... ar taip?“*).

Globos koordinatorius kartu su kitais Globos centro specialistais bendravimo su vaiku ir jį globojančia ar įsivaikinusia šeima formą ir būdus turėtų pasirinkti pagal vaiko ir šeimos situaciją, bendravimo ypatumus. Galima pirma vaikui ir šeimai pasiūlyti papasakoti apie situaciją šeimoje pasitelkiant laisvo pasakojimo metodą, o tada užduoti patikslinančius klausimus. Pokalbių metu gauta informacija užfiksuojama individualių poreikių vertinimo dokumente „*Individualių poreikių vaikui, budinčiam ar nuolatiniam globotojui, globėjui (rūpintojui), šeimynos dalyviams, įtėviams vertinimas*“ (žr. 11 pav.).

11 pav. Individualaus poreikių vertinimo dalies pavyzdys

PSICHINĖ (EMOCINĖ) SVEIKATA, ELGESYS			
<i>(elgesys, emocijų raiška ir kontrolė, savivertė ir pasitikėjimas savimi, saugumas, patiriami emociniai sunkumai, pasitenkinimas veikla, gebėjimas įvardyti ir reikšti jausmus, psichologinės traumos, netektys, psichologinis atsparumas)</i>			
Vaiko elgesys			
<i>Vaikas pagal amžių geba kontroliuoti elgesį, žino ribas</i>	Taip ☐	Iš dalies ☒	Ne ☐
<i>Vaikas pagal amžių žino taisykles, jų laikosi</i>	Taip ☐	Iš dalies ☒	Ne ☐
<i>Vaikas geba pakoreguoti savo elgesį ir pabandyti iš naujo (su ar be suaugusiojo pagalbos / paramos)</i>	Taip ☐	Iš dalies ☒	Ne ☐
<i>Kyla nedidelių sunkumų bendraujant su kitais</i>	Taip ☐	Iš dalies ☒	Ne ☐
<i>Bendrauja nenoriai arba išvis nebendrauja su kitais</i>	Taip ☐	Iš dalies ☐	Ne ☒
<i>Su kitais elgiasi provokuojamai, agresyviai</i>	Taip ☐	Iš dalies ☐	Ne ☒
<i>Detalizuojanti informacija: anot globėjo, vaikas iš dalies elgesio kontroliuoti negeba, nes vagiliauja (pvz., neatsiklausęs iš kitų vaikų paima pieštukus, knygutes, žaislus ir negražina). Globėjo teigimu, vaikas elgesio taisykles dėl svetimų daiktų paėmimo žino, bet ne visada pavyksta jų laikytis. Globėjas pasakoja, kad paaiškinus netinkamą elgesį, vaikas geba suprasti, kad elgesys buvo netinkamas, tačiau ne visada pavyksta pasielgti tinkamai (pasikartoja ne savo daiktų pasisavinimas). Anot globėjo vaikas bendraujantis, sunkumų dėl bendravimo nekyla, vaikas nesieltgia agresyviai.</i>			

Atsižvelgiant į vaiko poreikius, svarbu įvertinti globėjo ar tėvių ir kartu gyvenančių jų šeimos narių poreikius, susijusius su vaiko priežiūra, globa ar įvaikinimu. Individualių poreikių vertinimo metu išskiriamos globojamo ar įvaikinto vaiko, globėjo ar tėvių ir kartu gyvenančių šeimos narių stiprybės ir silpnybės tenkinant konkretų vaiko poreikį. Nustatytos globėjo ar tėvių stiprybės gali sušvelninti vaiko rizikos veiksnius (vaiko silpnybes) (žr. 12 pav.).

12 pav. Individualaus poreikių vertinimo dalies pavyzdys

PAŽINTINIS VYSTYMASIS, UGDYMAS			
Vaiko poreikiai		Budinčio ar nuolatinio globotojo, globėjo (rūpintojo), tėvių ir kartu gyvenančių šeimos narių poreikiai, susiję su vaiko priežiūra, globa (rūpyba) ar įvaikinimu	
<i>Stiprybės: -</i>	<i>Silpnybės: remiantis lankomos mokyklos pateiktais duomenimis, Mortai mokslai sekasi vidutiniškai, mokymosi motyvacija sumažėjusi, pastaruoju metu yra daugiau praleistų ir nepateisintų pamokų.</i>	<i>Stiprybės: globėjas bendrauja su vaiko klasės auklėtoja ir mokyklos socialine pedagoge, domisi vaiko ugdymu, aiškinasi pamokų praleidimo priežastis ir ieško galimų sprendimo būdų.</i>	<i>Silpnybės: -</i>

Nustačius tiek globojamo ar įvaikinto vaiko, tiek globėjo ar tėvių šeimos silpnybes reikia planuoti pagalbos teikimą (žr. 13 pav.) ir sudaryti pagalbos planą.

13 pav. Individualaus poreikių vertinimo dalies pavyzdys

PSICHINĖ (EMOCINĖ) SVEIKATA, ELGESYS			
Vaiko poreikiai		Budinčio ar nuolatinio globotojo, globėjo (rūpintojo), tėvių ir kartu gyvenančių šeimos narių poreikiai, susiję su vaiko priežiūra, globa (rūpyba) ar įvaikinimu	
<i>Stiprybės: -</i>	<i>Silpnybės: vaikas vagiliauja, nors ir žino, kad tai netinkamas elgesys, tačiau savo elgesio keisti, kontroliuoti negeba.</i>	<i>Stiprybės: globėjas pripažįsta netinkamą vaiko elgesį ir nori kreiptis pagalbos.</i>	<i>Silpnybės: globėjui trūksta žinių ir įgūdžių, kaip suprasti ir keisti netinkamą vaiko elgesį dėl vagiliavimo.</i>

Pildant poreikių vertinimo dokumentą „Individualių poreikių vaikui, budinčiam ar nuolatiniam globotojui, globėjui (rūpintojui), šeimynos dalyviams, tėviams vertinimas“ būtina prisiminti konfidencialumo principus. Tiek su vaiku, tiek su vaiko globėju ar tėvių šeima būtina aptarti, kokia informacija bus užfiksuota poreikių vertinimo dokumente ir kas su šia informacija gali susipažinti. Jeigu vaikas ar suaugęs asmuo prašo tam tikros informacijos nežymėti pagalbos poreikių vertinimo dokumente, būtina su asmeniu aptarti atvejus, kokia informacija yra laikoma konfidencialia ir nėra fiksuojama dokumente, o kada būtina užfiksuoti (pvz., nefiksuojama su vaiko globa ar įvaikinimu nesusijusi informacija).

Apibendrinimas ir grįžtamasis ryšys. Po pokalbio su vaiku ir globėju ar tėviais ir kartu gyvenančiais jų šeimos nariais svarbu apibendrinti įvykusį pokalbį ir suteikti informaciją apie

tolimesnius žingsnius. Pokalbio apibendrinimas yra svarbus, nes parodo, kaip globos koordinatorius ir kiti Globos centro specialistai suprato vaiko ir jį globojančių ar įvaikinusių asmenų pateiktą informaciją, jei yra poreikis, gali patikslinti pateiktus atsakymus į klausimus. Individualių poreikių vertinime dalyvavusiems asmenims taip pat reikėtų suteikti informaciją, kad remiantis visa turima informacija bus užpildytas nustatytos formos dokumentas „*Individualių poreikių vaikui, budinčiam ar nuolatiniam globotojui, globėjui (rūpintojui), šeimos dalyviams, tėviams vertinimas*“ bei suteikti informaciją kaip su užpildytu dokumentu vertinime dalyvavę asmenys gali susipažinti (pvz., *kito susitikimo metu, el. paštu*). Vyresnis nei 14 metų vaikas ir globėjas ar tėviai su užpildytu individualių poreikių vertinimu susipažįsta pasirašytinai (pvz., *fizinis parašas, elektroninis parašas, patvirtinimas el. laišku, patvirtinimas trumpąja žinute ir pan.*)

3. Pagalbos plano sudarymas ir pagalbos organizavimas

Jeigu atlikus poreikių vertinimą identifikuojama, kad reikalinga koordinuota pagalba – sudaromas Individualus pagalbos planas ir užpildoma GC veiklos apraše patvirtinta pagalbos plano forma „*Pagalbos vaikui budinčiam ar nuolatiniam globotojui, globėjui (rūpintojui) šeimos dalyviams, tėviams planas*“. Pagalbos planas – uždavinių ir pagalbos priemonių visuma, kuriomis užtikrinamas vaiko, globėjo ar tėvių ir kartu gyvenančių jų šeimos narių poreikių tenkinimas, sudarant sąlygas visaverčiam fiziniam, emociniam, protiniam, dvasiniam, socialiniam vaiko vystymuisi, ir teikiama pagalba ir (ar) paslaugos vaikui, vaiką globojantiems ar įvaikinusiems asmenims ir kartu gyvenantiems jų šeimos nariams.

Būtinybė įvertinti, kokios pagalbos ar paslaugų reikia vaikui ir šeimai, numatoma, jeigu nustatomi sunkumai (silpnybės), susiję su vaiko fizine ir (ar) emocine sveikata, socialiniais įgūdžiais ir elgesiu, ugdymu, vaiko socialine aplinka ir ryšiais, budinčių ar nuolatinų globotojų, globėjų (rūpintojų), tėvių šeimos aplinkos rizikos veiksniais ir pan. Toliau pateikiami Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos išskirti rizikos veiksniai:

- vaikas sistemingai nelanko mokyklos, praleidžia pamokas be pateisinamos priežasties, į mokyklą ateina nuolat pavargęs, nepasiruošęs ar neaprupintas reikalingomis priemonėmis ir pan.;
- vaikas bėga iš namų, ypač, jei ne pirmą kartą;
- vaikas smurtauja prieš kitus asmenis, vagia ar atlieka kitus nusikalstamo pobūdžio veiksmus;
- vaikas apsvaigęs nuo alkoholio ir (ar) narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų ir (ar) turi žalingo alkoholio ir (ar) narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo požymių, ir (ar) galimai turi priklausomybės nuo alkoholio ir (ar) narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų požymių;
- vaikas patyrė ir (ar) patiria bet kokios formos smurtą ar kitus vaiko teisių pažeidimus;
- vaiko globėjai ar tėviai nuolat vengia kontakto su mokyklos specialistais, privalomų sveikatos patikrinimų ar panašiai, ir tai daro neigiamą įtaką vaiko vystymuisi, auklėjimui, ugdymui, prieštarauja geriausiems vaiko interesams;
- vaiko globėjai ar tėviai nesiekia padėti vaikui spręsti problemų, negeba suvaldyti situacijos, kuri kelia grėsmę vaikui (pvz., *patyčios bet kurioje vaiko aplinkoje, sveikatos iššūkiai, suicidinės mintys ir pan.*);

- vaiko globėjai ar tėviai yra apsvaigę nuo alkoholio ir (ar) narkotinių, psichoaktyviųjų ar kitų psichiką veikiančių medžiagų ar galimai turi piktnaudžiavimo psichoaktyviosiomis medžiagomis ar žalingo jų vartojimo, azartinių žaidimų priklausomybės požymių ir tai turi neigiamą poveikį vaikui ir šeimai;
- vaiko globėjai ar tėviai palieka vaiką be priežiūros arba asmenims, kurie netinkamai juo rūpinasi;
- globėjai ar tėviai turi sveikatos sunkumų, dėl kurių gali tik iš dalies rūpintis vaiku ir jiems būtina pagalba;
- neigiamas globėjų ar tėvių santykis su vaiku;
- nepakankamos vaiko globėjų ar tėvių žinios ir įgūdžiai apie vaiko raidą, brandą, dėl ko jie nesugeba tinkamai tenkinti vaiko poreikių;
- kiti galimi vaiko teisių ir teisėtų interesų pažeidimai (pvz., *apribojamos vaiko galimybės bendrauti su socialine ir kita aplinka*).

Esant aukščiau minėtiems rizikos veiksniams globos koordinatorius kartu su kitais Globos centro specialistais organizuoja pagalbą globojamam ar įvaikintam vaikui ir globėjui ar tėviams (*gavus Globos centro nustatyta tvarka pateiktą tėvių prašymą teikti pagalbą*) bei kartu gyvenantiems jų šeimos nariams. Globos koordinatorius sudarydamas pagalbos planą bendradarbiauja tiek su globėjų ar tėvių šeima, tiek su kitomis socialinių paslaugų, švietimo, sveikatos priežiūros įstaigomis, kitais globos centro specialistais, socialiniais darbuotojais, teikiančiais paslaugas šeimai, atvejo vadybininkais ir kitais specialistais. Pagalbos plane numatomi siekiami rezultatai ar pokyčiai, priemonės ar paslaugos, asmenys, atsakingi už uždavinių įgyvendinimą ir (ar) priemonių taikymą srityse, kuriose reikalinga pagalba tenkinant nustatytus poreikius, numato konkrečius globos centro veiksmus (*žr. 14 pav.*). Šeima su pagalbos planu supažindinama pasirašytinai.

14 pav. Pagalbos plano dalies pavyzdys

Poreikių sritis	Siekiami rezultatai ar pokyčiai (kaip planuojama pasiekti)	Priemonės / paslaugos (nurodyti kas atsakingas (fizinio asmens vardas ir pavardė arba juridinio asmens pavadinimas) už priemonės / paslaugos įgyvendinimą, kokia priemonė / paslauga numatyta kokiam rezultatui / pokyčiui pasiekti)	Priemonių įgyvendinimo ir (ar) paslaugų teikimo trukmė ar periodiškumas
Psichinė (emocinė) sveikata, elgesys (elgesys, emocijų raiška ir kontrolė, savivertė ir pasitikėjimas savimi, saugumas, patiriami emociniai sunkumai, pasitenkinimas veikla, gebėjimas įvardyti ir reikšti jausmus, psichologinės traumos, netektys, psichologinis atsparumas)	<i>Padėti globėjui suprasti netinkamo vaiko elgesio (vagiliavimo) priežastis ir rasti sprendimo būdus, padėti vaikui koreguoti netinkamą elgesį.</i>	<i>Individualios psichologo konsultacijos vaikui ir globėjui. Atsakinga Globos centro psichologė Vardė Pavardienė. Globėjas Vardis Pavardis.</i>	<i>Psichologo konsultacijos vaikui 1 kartą per savaitę. Iš viso 10 konsultacijų vaikui. 5 psichologo konsultacijos globėjui kas antrą savaitę.</i>

4. Individualių poreikių vertinimo ir pagalbos plano peržiūra

Individualių poreikių vertinimas ir (ar) pagalbos planas peržiūrimas šiais atvejais:

- pagal GC veiklos apraše nustatytus terminus;
- atsiradus svarbių aplinkybių ar naujų poreikių, kurie daro įtaką įvairiapusei vaiko raidai, saugumui bei vaiko, globėjo ar tėvių ir kartu gyvenančių šeimos narių gyvenimo kokybei bei kokybiškam paslaugų teikimui.

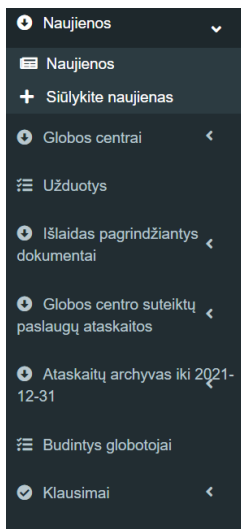
Peržiūrint Individualių poreikių vertinimą, jeigu Pagalbos planas nebuvo sudarytas, analizuojama ar neatsirado naujų poreikių. Jeigu nustatoma, jog reikalinga koordinuota pagalba, sudaromas Pagalbos planas užpildant GC veiklos apraše pateiktą individualios pagalbos plano formą „Pagalbos vaikui, budinčiam ar nuolatiniam globotojui, globėjui (rūpintojui), šeimynos dalyviams, tėviams planas“. Jeigu naujų poreikių neatsirado, tai globos koordinatoriaus užfiksuojama paslaugų teikimo eigos aprašyme.

Individualus pagalbos planas turi būti peržiūrimas užpildant GC veiklos apraše patvirtintą dokumentą „Pagalbos vaikui, budinčiam ar nuolatiniam globotojui, globėjui (rūpintojui), šeimynos dalyviams, tėviams plano peržiūra“. Plano peržiūroje pažymimi pasiekti rezultatai ar pokyčiai ir priežastys (kas (kokia paslauga, veikla) padėjo juos pasiekti), nepasiekti rezultatai ir priežastys, dėl kurių nepavyko jų pasiekti, nauji ir išlikę poreikiai peržiūros metu, veiksmai ir (ar) priemonės, kurių bus imtasi rezultatams ir (ar) pokyčiams pasiekti (žr. 15 pav.). Plano peržiūroje dalyvauja pagalbos plane numatyti asmenys, kurie su plano peržiūra susipažįsta pasirašytinai.

15 pav. Pagalbos plano peržiūros pavyzdys

Poreikių sritys	Pasiekti rezultatai / pokyčiai ir priežastys (kas (kokia paslauga, veikla) padėjo juos pasiekti)	Nepasiekti rezultatai ir priežastys, kurių nepavyko pasiekti	Nauji ir išlikę poreikiai peržiūros metu	Veiksmai / priemonės, kurių bus imtasi rezultatams / pokyčiams pasiekti (pildoma, jei rezultatai / pokyčiai nepasiekti arba jei būtina toliau tęsti darbą nurodytoje srityje arba siekiant įgyvendinti naujus, peržiūros metu numatytus, tikslus)
Psichinė (emocinė) sveikata, elgesys	Stebimi pokyčiai vaiko elgesyje, vaikas nustojo savintis svetimus daiktus, jei nori kokio nors žaislo ar daikto kalbasi su globėju, atsiklausia. Suteikta 10 individualių psichologo konsultacijų vaikui ir 5 psichologo konsultacijos globėjui.	Numatyti rezultatai pasiekti.	Nauji poreikiai neiškilo.	Palaikomosios globos koordinatoriaus konsultacijos globėjui.

1.10 ELEKTRONINĖS INFORMACINĖS SISTEMOS IR JŲ NAUDOJIMAS

1. Elektroninės duomenų sistemos

1.1. Globos centrų mainų sistema (www.globoscentrai.lt) ir jos naudojimas
GC mainų sistemos vartotojas gali sekti aktualias naujienas, peržiūrėti D.U.K. (Dažniausiai užduodami klausimai) skiltį, užduoti klausimus, suvesti informaciją apie Globos centro suteiktas paslaugas prie ataskaitų, teikti dokumentus, vesti aktualią informaciją, keisti Globos centro bei kai kuriuos personalo kortelių duomenis:

GC mainų sistemos vartotojas gali turėti skirtingas roles: darbuotojo, administratoriaus, finansininko. Darbuotojo rolę turintiems vartotojams prieinamos ne visos GS mainų sistemos funkcijos, pavyzdžiui: gali suvesti Globos centro suteiktų paslaugų ataskaitas, tačiau pateikti jas gali tik administratoriaus prieigą turintis vartotojas.

1.2. Prieigos prie GC mainų sistemos suteikimas

Norint gauti prieigą prie GC mainų sistemos, prašome projekto darbuotojui, atsakingam už prieigos kūrimą, pateikti el. paštu šiuos duomenis:

- Vardą, pavardę
- El. pašto adresą
- Tel. Nr.
- Atstovaujamos įstaigos pavadinimą
- Pareigas

Kadangi duomenys (vardas, pavardė, pareigos, el. paštas, tel. Nr.) bus matomi ir puslapyje www.globoscentrai.lt prie Globos centro kontaktų (išskyrus finansininko rolę turinčiam darbuotojui), prašome pateikti „darbinį“ el. pašto adresą bei telefono numerį.

Darbuotojo prieigai gauti reikia pasirašyti „Informacinį pranešimą globos centrų darbuotojams finansuojamiems iš projekto ir (ar) savivaldybės lėšų apie jų asmens duomenų tvarkymą“. Pasirašytą dokumentą reikia įkelti į GC mainų sistemą prie „Asmens duomenų tvarkymas“. Pranešimą įkelti gali administratoriaus rolę GC mainų sistemoje turintis darbuotojas.

Procesui pagreitinti rekomenduojame pranešti atskiru el. laišku apie dokumento įkėlimą į sistemą. Administratoriaus ar darbuotojo, teikiančio išlaidas pagrindžiančius dokumentus (toliau – finansininko) prieigai gauti reikia užpildyti ir pasirašyti šiuos dokumentus:

- „Informacinis pranešimas globos centrų darbuotojams finansuojamiems iš projekto ir (ar) savivaldybės lėšų apie jų asmens duomenų tvarkymą“. Dokumentą įkelkite į GC mainų sistemą prie „Asmens duomenų tvarkymas“.

- „Informacija dėl globos centrų mainų programos globos centro administratoriaus ir darbuotojo, teikiančio išlaidas pagrindžiančius dokumentus per globos centrų programą, paskyrimo“. Rašte yra dvi skiltys – administratoriaus ir finansininko prieigoms gauti. Pildant formą dėl vienos iš prieigų, neaktualų stulpelį palikite tuščią: pvz., pildote formą finansininko prieigai gauti, tuomet administratoriaus prieigai gauti skirtą skiltį palikite tuščią.

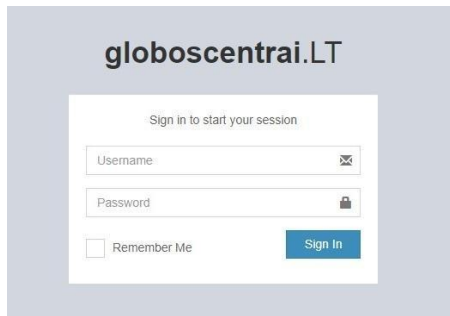
Užpildytą formą prašome atsiųsti el. paštu projekto darbuotojui, atsakingam už prieigos sukūrimą.

- „Projekto „Paslaugų, skatinančių ir efektyviai palaikančių globą šeimos aplinkoje, vystymas“ Nr. 07-016-P-0001 finansuojamos globos centro mainų programos vartotojo įsipareigojimas saugoti asmens duomenų paslaptį“. Užpildytą formą prašome atsiųsti el. paštu projekto darbuotojui, atsakingam už prieigos sukūrimą.

Apie prieigos sukūrimą informuosime atskiru el. laišku. Sistema sukurta taip, kad automatiškai naujam GC mainų sistemos vartotojui išsiunčia pranešimą apie sukurtą prieigą, kartu nurodyma ir prisijungimo duomenis. Tačiau kartais dėl techninių kliūčių laiško sistema neišsiunčia. Jei negaunate laiško, patikrinkite SPAM aplanką, galbūt laiškas nukeliavo ten. Jei laiško nerandate, kreipkitės el. paštu į projekto darbuotoją, atsakingą už prieigų kūrimą.

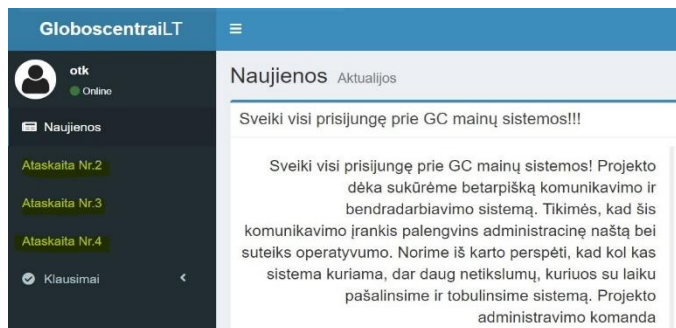
SVARBU: Gavus prieigą prie GC mainų sistemos, Jūsų kontaktiniai duomenys yra viešai prieinami puslapyje www.globoscentrai.lt, sistema siunčia automatinis el. laiškus apie paskelbtas Naujienas, atnaujinimus D.U.K. skiltyje ir pan. Todėl išėjus iš darbo, prašome kuo greičiau pranešti už prieigų kūrimą atsakingam projekto darbuotojui, kad Jums prieigos neberekės. Padarysime Jūsų prieigą neaktyvią. Tai atlikus, nebegausite pranešimų iš GC mainų sistemos, Jūsų kontaktiniai duomenys internetiniame puslapyje prie Globos centro kontaktų nebus matomi.

1.3. Statistinių ataskaitų pildymas ir teikimas

Prie **globos centrų mainų sistemos** (toliau – GC mainų sistema) jungiamasi adresu www.globoscentrai.lt/admin ir suvedami prisijungimo duomenys, kurie gaunami el. paštu (username – prisijungimo vardas, password – slaptažodis). Kiekvienam GC darbuotojui pagal vykdomas funkcijas Projekto administratorius suteikia atitinkamą rolę:

- 1) **GC administratoriaus rolė** – turi prieigas prie visų sistemos funkcionalumų. Gali matyti, pildyti ir pateikti finansines, taip pat visas GC suteiktų paslaugų ataskaitas. Taip pat turi prieigas prie Meniu punktų: matyti ir pildyti GC kortelę, personalą, matyti užduotis, DUK ir naujienas. *Atkreiptinas dėmesys, kad tik šią rolę turintys vartotojai gali pateikti GC suteiktų paslaugų ataskaitas.*
- 2) **GC darbuotojo rolė** – pildo GC suteiktų paslaugų ataskaitas (išskyrus Nr. 1 – ją gali pildyti ir pateikti tik GC administratorius). Taip pat turi prieigas prie Meniu punktų: užduotys, DUK ir naujienos.
- 3) **Išlaidų deklaravimo rolė** – vartotojas mato ir gali pateikti finansines (darbo užmokesčio pažymas ir kitus su patirtų išlaidų deklaravimu susijusius dokumentus). Taip pat turi prieigas prie Meniu punktų: užduotys, DUK ir naujienos.

Vartotojai turintys **GC darbuotojo rolę** turi prieigas prie trijų ataskaitų (Ataskaita Nr. 2, Ataskaita Nr. 3, Ataskaita Nr. 4 (pažymėta geltonai)), kurias kiekvienas darbuotojas pagal savo atliekamas funkcijas Globos centre gali užpildyti GC administratoriaus rolę turintys darbuotojai turi prieigas prie visų sistemos funkcionalumą.

Gali matyti, pildyti ir pateikti finansines, taip pat **visas** GC suteiktų paslaugų ataskaitas. Ataskaitą Nr. 1 gali **pildyti (duomenų įvedimas) ir pateikti (duomenų siuntimas)** tik GC administratorius rolę turintys vartotojai.

Menu punktas „Duomenų siuntimas“ yra prie kiekvienos ataskaitos. Paspaudus mygtuką „Duomenų siuntimas“ atsidaro ataskaita, kurioje bus suvesti visi susumuoti konkretaus GC darbuotojų duomenys, susiję su šia ataskaita.

GC administratoriaus rolę turintis vartotojas mėnesio gale pasirenka norimą laikotarpį (už mėnesį) ir paspaudžia mygtuką „pateikti“. Po paspaudimo visiems šio GC darbuotojams bus atjungta galimybė pildyti GC suteiktų paslaugų ataskaitas ir duomenis gaus GC mainų sistemos administravimo komanda.

1.3.1. Statistinės ataskaitos

Ataskaitą Nr. 1, kaip minėta, pildo tik GC administratoriaus rolę turintys vartotojai. Šioje lentelėje pildomas bendras budinčių globotojų, globėjų (rūpintojų), globėjų (rūpintojų) – artimųjų giminaičių, tėvių, šeimynų skaičius ir jų prižiūrimų, globojamų (rūpinamų) ir įvaikintų vaikų per ataskaitinį laikotarpį skaičius. Taip pat nurodomas Globos centro koordinatorių skaičius.

Globos centras (rašyti globos centro pavadinimą)	Budintys globotojai asmenys/šeimos (skaičius)		Prižiūrimų vaikų skaičius		Globėjai (rūpintojai) asmenys/šeimos (skaičius)		Vaikų skaičius		Globėjai (rūpintojai) artimieji giminaičiai asmenys / šeimos (skaičius)		Vaikų skaičius		Įtėviai asmenys / šeimos (skaičius)		Vaikų skaičius		Šeimyna (skaičius)		Vaikų skaičius		
	asmens	šeimos	asmens	šeimos	asmens	šeimos	asmens	šeimos	asmens	šeimos	asmens	šeimos	asmens	šeimos	asmens	šeimos	asmens	šeimos	asmens	šeimos	
Unikalus per mėnesį																					
Bendras GC koordinuojamų globų (rūpybų) skaičius			0																		

Pažymime, kad į Globos centro bendrą budinčių globotojų, globėjų (rūpintojų), globėjų (rūpintojų) – artimųjų giminaičių, tėvių, šeimynų ir jų prižiūrimų, globojamų (rūpinamų) ir įvaikintų vaikų skaičių turi būti įskaičiuoti iš kitų savivaldybių atvykę globojami (rūpinami) vaikai ir jų globėjai (rūpintojai), šeimos.

Ataskaita Nr. 2 skirta GIMK mokymų apskaitai per einamąjį mėnesį. Pildyti duomenis galima iki paskutinės einamojo mėnesio dienos. Lentelėje prašome užpildyti mėnesio eigoje pagrindinių, specializuotų, artimųjų giminaičių, tėstinių, savitarpio pagalbos grupių, kitų GIMK paslaugų, informavimo, rekomendacijų, teigiamų, neigiamų ir pakartotinių/atnaujintų išvadų duomenis.

GIMK Mokymai	Globėjai (rūpintojai) asmenys/šeimos		Budintys globotojai asmenys/šeimos		Artimieji giminaičiai asmenys/šeimos		Norintys įvaikinti asmenys/šeimos		Įtėviai asmenys/šeimos		Šeimynos steigėjai, dalyviai asmenys/šeimos		Bendruomeninių VGN darbuotojai
	asmens	šeimos	asmens	šeimos	asmens	šeimos	asmens	šeimos	asmens	šeimos	asmens	šeimos	
Pagrindiniai													
Specializuoti													
Artimiesiems giminaičiams													
Tėstiniai													
Savitarpio pagalbos grupės													
Kitos GIMK paslaugos													
Informavimas													

Ataskaita Nr. 3 skirta GC teikiamai pagalbai/paslaugoms vaikui, kuris globojamas budinčio globotojo, globėjo (rūpintojo), globėjo (rūpintojo), artimo giminaičio šeimoje, šeimynoje, įvaikintas, globos institucijoje (tik tuo atveju, kai vaikų globos institucija perka globos centro paslaugas ir/ar kiti susitarimai suderinti su steigėju, tačiau aiškiai atskiriantys GC ir vaikų globos institucijos funkcijas ir etatus). Taip pat ši lentelė skirta įtėvių arba globėjų (rūpintojų), budinčių globotojų šeimoje augantiems biologiniams vaikams teikiamoms paslaugoms apskaityti.

Ataskaita Nr.3 Duomenų įvedimas

2019-05-03

Pasirenkant atitinkamą paslaugų teikėją (paslaugos teikiamos: globos centro darbuotojų, globos centras perka paslaugas, globos centras inicijuoja paslaugą ir nukreipia į išorės teikėją (pvz., PPT ar kt.))	Paslaugos/ Pagaiba vaikui	Budinčio globotojo šeimoje globojamas vaikas		Globėjo (rūpintojo) šeimoje globojamas vaikas		Globėjo (rūpintojo) artimo giminaičio šeimoje globojamas vaikas		Įvaikintas vaikas		Šeimynoje globojamas (rūpinamas) vaikas		Globos institucijoje globojamas (rūpinamas) vaikas		Įtėvių arba globėjų (rūpintojų), arba budinčių globotojų šeimoje augantiems biologiniams vaikams
		kartai	gavėjai	kartai	gavėjai	kartai	gavėjai	kartai	gavėjai	kartai	gavėjai	kartai	gavėjai	
Paslaugas teikia GC	Individualus pagalbos vaikui planas													
Paslaugas teikia GC	Globos koordinatoriaus paslaugos													
Paslaugas teikia														

Ataskaita Nr. 4 skirta GC teikiamai pagalbai/paslaugoms globėjams (rūpintojams), budintiems globotojams, įtėviams, norintiems globoti (rūpintis), įvaikinti, šeimynos dalyviams/steigėjams.

Ataskaita Nr.4 Duomenų įvedimas

2019-05-03

Pasirenkant atitinkamą paslaugų teikėją (paslaugos teikiamos: globos centro darbuotojų, globos centras perka paslaugas, globos centras inicijuoja paslaugą ir nukreipia į išorės teikėją)	Pagaiba globėjams ir įtėviams	Budintis globotojas	Globėjas (rūpintojas)	Globėjas (rūpintojas) artimas giminaitis	Norintiems globoti (rūpintis) / įvaikinti vaiką	Įtėviams	Šeimynos dalyvis/steigėjas	Grupių skaičius	Žmonių skaičiai grupė
Paslaugų suteikimo kartai/gavėjai									
Globos koordinatoriaus paslaugos									

Ataskaita Nr. 5 skirta viešinimui, globėjų pritraukimui ir visuomenės švietimui apie globą.

GloboscentraiLT

Buitvydais

Ataskaita Nr.5 (Nuo 2023-12-01) Duomenų įvedimas

2024-05-23

ATASKAITA Nr. 5. GLOBĖJŲ PRITRAUKIMAS IR VISUOMENĖS ŠVIETIMAS APIE GLOBĄ (švietimas vedami iš viso per mėnesį, jei nenurodyta kitaip)	Tidalinių lankstinukų / skrajučių skaičius	Kitų komunikacinių priemonių skaičius	Straipsnių (portaloose, laikraščiuose, žurnaluose ir kt.) skaičius	Organizuota / dalyvaus televizijos ir radijo laidose (kartais)	Informacijos apie globos centro veiklą viešime socialiniuose tinkluose ir internetinėse svetainėse (skaičius)	Svečiamųjų susitikimų, paskatų skaičius		Vaizdo ir garso klipų skaičius	Išleistų leidinių (knygos, publikacijų, metodinių priemonių ir pan.) skaičius	Globos centro organizuotų renginių / švenčių / konferencijų ir kitų iniciatyvų skaičius		Renginių/ švenčių/konferencijų, kuriose dalyvavo globos centras, skaičius	Kiek skirtingų viešinių versijų per mėnesį (traukta į globos centro vykdomas veiklas?)	Globos ambasadorių skaičius (statinis skaičius)	Savanorių skaičius globos centre (statinis skaičius)	Globėjų pritraukimo PLANO / PROGRAMOS KETVIRČIŲ pab. ĮGYVENDINIMAS		
						Skaičius	Dalyvavusių asmenų skaičius			Skaičius	Dalyvavusių asmenų skaičius					IŠ VISO veiklų per ketvirtį (vnt.)	Kiek iš jų įgyvendinta per ketvirtį (vnt.)	
Globos centro vykdytu viešinio piemioms per mėnesį skaičiai / dalyvavusių asmenų skaičiai per mėnesį / KITA INFORMACIJA																		

Išsaugoti

1.4. Naujienos, DUK, klausimai ir kita

- Klausimai
- DUK
- Klausyti diskutuoti

Skiltyje „Naujienos“ galite sekti aktualias naujienas. „Klausimai“ skiltyje „DUK“ galite peržiūrėti, atsisiųsti įvairius išaiškinimus, konferencijų, susitikimų medžiagą, pateikti klausimus. Naujienas gali skelbti ir GC mainų sistemos vartotojai.

Vartotojų patogumui, DUK skiltis suskirstyta į temas ir potemes:

Temos:

DUK Temos

Home > Klausimai > DUK

Paieška

Nr.	Pavadinimas	
1	Kita	Rodyti
2	Projekto administravimo klausimai	Rodyti
3	Projekto finansiniai klausimai	Rodyti
4	GC mainų sistema. Internetinė svetainė	Rodyti

Paspaudus prie temos „rodyti“, atsidaro pagrindinės temos potemės:

Nr.	Antraštė	Sukurta	Vardas Pavardė	
19	PRIVALOMOS pateikti Projekto administravimo komandai dokumentų formos	01.08.2019	Daiva	Rodyti
30	Dėl perkamų psichologo paslaugų privalomai pildyti žiniaraščio	29.09.2019	Daiva	Rodyti
43	Kvietimas registruotis į 2019 metų gruodžio 18 -19 dienomis vyksiančią konferenciją „Globojamas vaikas šeimoje: globos centro iššūkiai ir galimybės“	03.12.2019	Regimantė	Rodyti

Paspaudus prie potemės „rodyti“, matysite prie potemės įkeltus failus, trumpą potemės aprašymą, galėsite pateikti kylančius klausimus (paspaudus mygtuką „atsakyti“):

Priedame dokumentą, kurį taip pat turi užpildyti psichologai kas mėnesį atsiskaitant už suteiktas paslaugas kas mėnesį. Turi būti parašai ir psichologo ir suderinta su įstaigos vadovu.
DOKUMENTĄ GC mainų sistemoje pridėkite prie Išlaidas pagrindžiančių dokumentų _paslaugų perdavimo - priėmimo aktas.

Paragraphs: 1, Words: 39

Tema *
Projekto administravimo klausimai

Failai
Paslaugų teikimo žiniaraštis1.xlsx

komentarai
Atsakyti

1.5. Socialinės paramos šeimai informacinė sistema (SPIS) ir jos naudojimas

Prieigos SPIS sistemos suteikimas

Norint gauti prieigą prie SPIS reikia kreiptis į savo rajono savivaldybę ir pateikti:

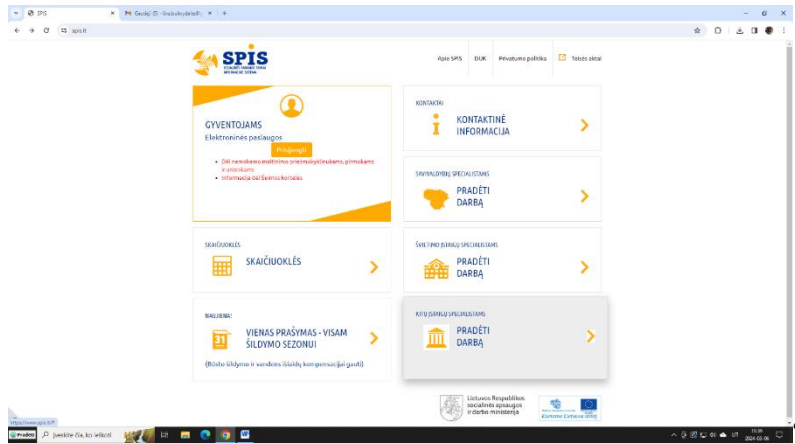
1. Prašymą
2. Pasižadėjimą saugoti duomenų paslaptį formą.

Gavus prisijungimą, jungiamės prie SPIS sistemos.

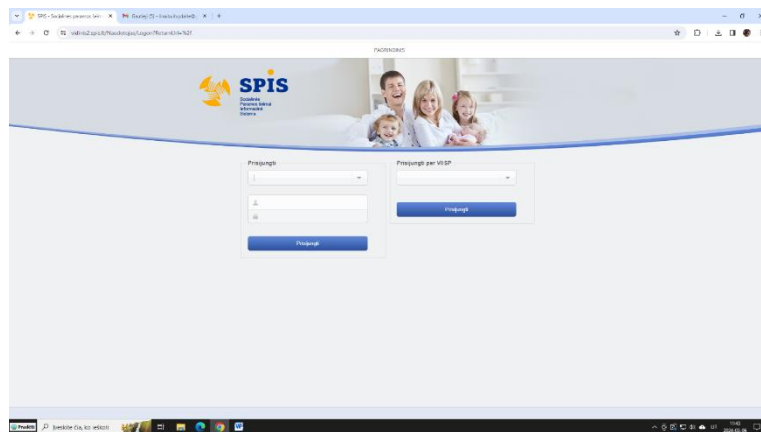
Kaip prisijungti prie SPIS sistemos?

Prie SPIS duomenų sistemos (toliau SPIS) jungiamasi adresu www.spis.lt

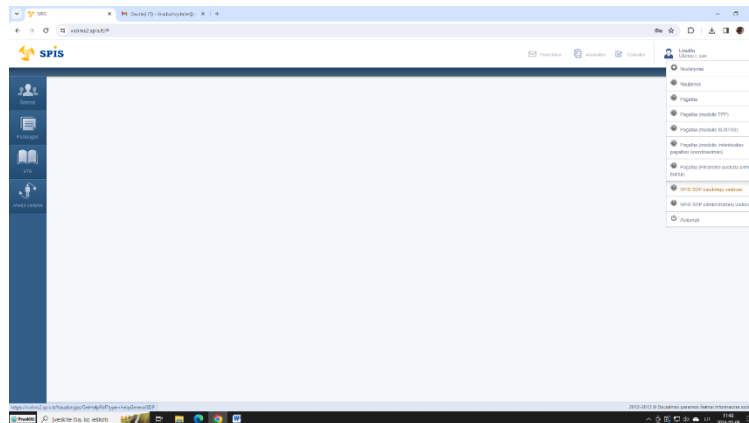
Pasirenkam ikoną su tekstu „Kitų įstaigų specialistam pradėti darbą“

Toliau suvedame duomenys: pasirenkame savivaldybę, prisijungimo vardas, slaptažodis. Atkreipiame dėmesį kad „Prisijungti per VIISP“ nieko nevedame.

Prisijungę prie SPIS sistemos dešiniajame kampe rasime SPIS SPD naudotojo vadovą

Duomenų vedimas į SPIS

Globos centrų specialistai suveda duomenis į SPIS vadovaujantis LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2022 m. birželio 15 d. įsakymu Nr. A1-410 „Dėl vaikų globos (rūpybos) apskaitos tvarkos aprašo patvirtinimo“ 4 punktu.

Kokius duomenis privalo vesti globos centro specialistai į SPIS?

- Fizinis asmenis, pasirengusius tapti vaiko globėjais (rūpintojais)
- Fizinis asmenis, pasirengusius tapti konkretaus vaiko globėjais(rūpintojais)
- Budinčius globotojus, su kuriais globos centras yra sudaręs sutartį
- Asmenis, su kuriais sudaryta sutartis buvo nutraukta dėl netinkamo jos vykdymo

Kokie terminai duomenų suvedimui į spis?

- Ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo atitinkamo duomenų gavimo ar pasikeitimo dienos
- Neteisingus netikslius ar neišsamius duomenis pakeisti ar patikslinti nedelsiant, bet ne vėliau kaip per 3 darbo dienas.

PRIDEDAMA:

Išaiškinimas dėl duomenų vedimo į SPIS “Budinčio globotojo skirtukas”. 2 lapai

Išaiškinimas dėl duomenų vedimo į SPIS “Pasirengusių globoti skirtukas”, 2 lapai.

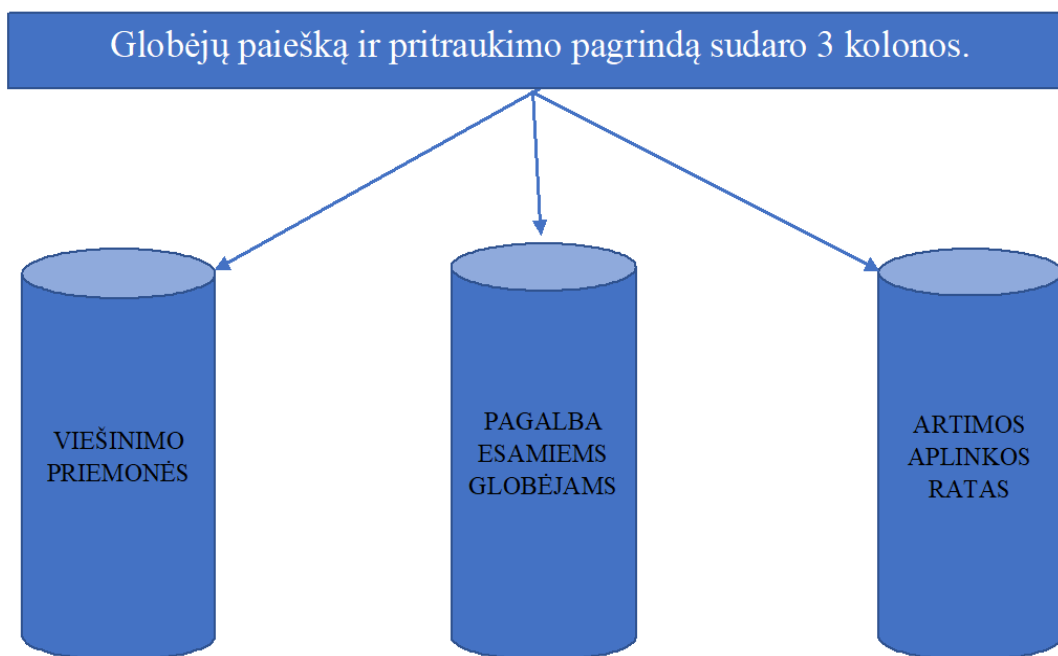
1.11. GLOBĖJŲ PRITRAUKIMAS IR PAIEŠKA

2023 m. pabaigoje Lietuvoje tėvų globos netekusius vaikus globojo 3582 globėjai, 272 budintys globotojai ir 55 šeimos.

Šalyje trūksta budinčių globotojų, kurie laikinai, šeimoje įvykusios krizės metu pasirūpintų vaikais, nuolatinių globotojų ir nuolatinių globėjų, kurie užaugintų vaikus iki pilnametystės arba kol jie taps savarankiškais žmonėmis ir iškeliaus kurti atskirų gyvenimų.

Globos temą vis dar supa įvairūs klaidingi žmonių įsitikinimai, daug baimių, o vyraujančios visuomenės nuostatos apsunkina sprendimo globoti priėmimą. Labai reikalinga komunikacija, padedanti vesti žmones globos link, mažinanti neigiamas visuomenės nuostatas. Viešindami, kalbėdami, šviesdami bendruomenės Jūs prisidedate prie mitų neigimo, skatinate toleranciją ir pagarbą, prisidedate prie žmonių, ypatingai globojančių šeimų ir vaikų gerovės.

Siekiant užtikrinti vaikų, netekusių tėvų globos, galimybes augti šeimoje, globos centro komanda vykdo globėjų paiešką. Šis procesas glaudžiai susijęs su viešiniu.

VIEŠINIMAS (I KOLONA)

Kodėl svarbus viešinimas ?

Viešinimas – tai Jūsų įstaigos veiklų ir veiksmų rodymas, paminėjimas viešojoje erdvėje. Kuo daugiau save rodote, tuo daugiau žmonių gali susipažinti su jūsų veikla, jus atpažinti. Jei jūs nepapasakosite apie save viešai, niekas nepamatys jūsų gerų ir prasmingų darbų.

Viešindami:

- didinate savo įstaigos matomumą;
- formuojate teigiamą įvaizdį apie įstaigą;
- pritraukiate naujus žmones, šiuo atveju būsimus globėjus.

Kodėl turime viešinti savo veiklą?

Įstaigos darbo viešinimas bus neatsiejama ir tavo darbo dalis. Tą numato Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.29884/asr>

„6 straipsnis. Teisė gauti informaciją

1. Kiekvienas asmuo turi teisę gauti iš valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų, kitų biudžetinių įstaigų viešąją informaciją apie jų veiklą, oficialius jų dokumentus (kopijas), taip pat informaciją, kurią minėtos įstaigos turi apie jį patį.

2. Valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos turi informuoti visuomenę apie savo veiklą.“

Apie pareigą viešinti taip pat gali rasti:

1. Globos centro veiklos ir vaiko budinčio globotojo vykdomos priežiūros organizavimo ir kokybės priežiūros tvarkos apraše

[A1-28 Dėl Globos centro veiklos ir vaiko budinčio globotojo vykdomos priežiūros organizavimo ir kokybės... \(lrs.lt\)](#)

„II SKYRIUS. GLOBOS CENTRO VEIKLOS TIKSLAS IR FUNKCIJOS:

9.26. įvairiomis komunikacijos priemonėmis viešina globos centro veiklą, šviečia visuomenę vaikų globos (rūpybos), įvaikinimo, budinčio globotojo veiklos klausimais, skatina teigiamas visuomenės nuostatas ir pozityvų požiūrį į vaikus, netekusius tėvų globos, informuoja apie įvaikinimo, globos (rūpybos) šeimose, budinčio globotojo veiklos galimybes.“

VISUOMENĖS INFORMAVIMAS

Globos centras komunikaciją gali vykdyti ir visuomenę informuoti apie savo veiklą:

➤ **Globos centro internetinėje svetainėje** (jei tokia yra, jei nėra rekomenduojama turėti), globos centro polapyje esančiame administruojančios įstaigos puslapyje, savivaldybės interneto svetainėje. Globos centrui rekomenduojama turėti internetinę svetainę arba puslapį/skiltį įstaigos svetainėje, joje turi atsirasti svarbiausia informacija apie globą, kontaktai, logotipai. Savivaldybės internetinėje svetainėje taip pat galima skelbti jums svarbią ir aktualią informaciją arba naujienas nusiuntus informaciją savivaldybės komunikacijos skyriuje.

➤ **Socialiniuose tinkluose (Facebook, Instagram, LinkedIn, Youtube, TikTok ir pan.)**. Lietuvoje populiariausių socialinių tinklų trejetukas – „Facebook“, „YouTube“ ir „Instagram“. Norint pasiekti darbinio amžiaus, aukštesnių pareigų auditoriją tinkamas kanalas yra „LinkedIn“, jei auditorija jaunesnė – „Instagram“, „TikTok“, o likusius pasieksi „Facebook“.

➤ **Globos centrų svetainėje** www.globoscentrai.lt. Visos Lietuvos globos centrų darbuotojų komunikavimui yra sukurta uždara Facebook grupė „Globos centrai“. Prisijunk: <https://www.facebook.com/groups/861050064491718>

➤ **Tradicinėje medijoje (lankstinukai, laikraščiai, žurnalai, standai ir kt.)**.

➤ **Internetiniuose portaluose** (Kas vyksta: Kaune, Vilniuje, Šiauliuose ir pan. Lrytas.lt, TV3.lt, DELFI.lt, ALFA.LT, tavovaikas.lt, tėvu-darzelis.lt, Ji24.lt, savaite.lt taip pat praktiškai kiekvienas miestas, miestelis turi savo naujienų portalus, pasidomėk kokie jie pas jus mieste).

2021 m. buvo parengta „Vaikai yra vaikai“ komunikacijos strategija.

Šis dokumentas nubrėžė komunikacijos apie globą kryptis. Valstybės resursai, kuriuos galima skirti naujų globėjų pritraukimui ir nuostatų globos keitimui, yra riboti. Visuomenė kasdien susiduria su informacijos pertekliumi, todėl svarbu įsivardinti tikslingas, paveikias priemones ir žinutes, kurios padėtų siekti užsibrėžto tikslo – naujų globėjų pritraukimo bei pozityvaus visuomenės požiūrio į globą formavimo.

„Vaikai yra vaikai“ komunikacijos strategija vienija visus globos centrus Lietuvoje. „Vaikai yra vaikai“ komunikacijos įgyvendinimui sukurta stiliaus knyga. Stiliaus knygoje rasi kaip teisingai naudoti vizualinę medžiagą.

Stiliaus knygos dalis rasi mainavietėje skiltyje DUK -> 10. Viešinimas. Komunikacija -> 249 Facebook vizualai (Vaikai yra vaikai), 264. „Vaikai yra vaikai“ šriftai ir spalvos, 262 Įvairūs maketai, 310. „Vaikai yra vaikai“ komunikacijos strategija.

Sukurta tinklą vienijantis logotipas – **eLogotipas**

Logotipą parsisiuntimui gali rasti mainavietėje skiltyje DUK ->10.Viešinimas. Komunikacija -> 360 Vaikai yra vaikai logotipas tinkantis spaudai.

Kiekvienas globos centras turi socialinėje paskyroje Facebook savo puslapį pavadinimu – **Vaikai yra vaikai. Savivaldybė** (pvz. *Vaikai yra vaikai. Šiauliai*).

Socialinėje paskyroje talpinamas logotipas, viršelio nuotrauka, pateikiama informacija apie globos centrą. Informaciniai pranešimai/įrašai (post) turėtų atsirasti bent kartą per savaitę, taip pat reikėtų išnaudoti ir kitas socialinių tinklų viešinimo galimybes (istorijos, įvykiai vaizdo įrašai).

VIEŠINIMO PUBLIKACIJOS INTERNETINIUOSE PORTALUOSE

Viešinant portaluose reikia parengti pranešimus spaudai ir juos teikti portalams nusiunčiant į viešai prieinamus el. paštus. Portalų redakcijų el. paštus rasi portalų kontaktų skiltyse.

- **Nemokamai pranešimus spaudai** gali bandyti teikti tiesiogiai portalams, tam numatytose skiltyse, pvz.: <https://www.lrytas.lt/atsiuskite-naujiena>, <https://www.tv3.lt/ikelk>
Portalai patys pasirenka ką jiems įdomu publikuoti, todėl turinys turi būti kokybiškas ir patrauklus, su istoriją atspindinčiomis nuotraukomis. Neretai portalai pakeičia teksto antraštę ir redaguoja patį tekstą.
- **Nemokamai renginius** gali talpinti (galima nurodyti ne tik Kauną, bet ir didžiuosius kitus miestus, taip pat tinka ir nuotoliniams renginiams publikuoti), pvz.: <https://renginiai.kasvyksta.lt/kaunas>

Nemokami įrankiai vaizdinei medžiagai kurti:

- „Vaikai yra vaikai” komunikacijai gali naudoti autorines arba nemokamas nuotraukas, ir maketus, rengtus pagal stiliaus knygą.
- Maketų (lankstinukai, įrašai, plakatai ir pan.) gamybai tinkama nemokama programos versija CANVA (<https://www.canva.com/>).
- Parengtus Facebook žinučių vizualų šablonus gali rasti mainavietėje. DUK -> 10. Viešinimas. Komunikacija -> 327 Facebook rėmeliai + CANVA.

SVARBU! Dėl autorinių teisių apsaugos negalima naudoti nuotraukų, neturint autorių susitikimo. Vizualams gali naudoti asmeninio archyvo nuotraukas arba nemokamas nuotraukas iš duomenų bazių - <https://pixabay.com/photos/>.

Viešinimas vykdomas vietiniu ir nacionaliniu lygmeniu:

VIEŠINIMAS VIETINIŲ LYGMENIU

- Teigiamo požiūrio į globą formavimas:
(žr. nuorodą: <https://heyzine.com/flip-book/096921661a.html#page/1>), 11 psl.
- Vietinio lygmens priemonės, skirtos globos centro įvaizdžio formavimui ir palaikymui:
(žr. nuorodą: <https://heyzine.com/flip-book/096921661a.html#page/1>), 12 psl.
- Vietinio lygmens priemonės, skirtos vaikų globėjų paieškai:
(žr. nuorodą: <https://heyzine.com/flip-book/096921661a.html#page/1>), 13 psl.

VIEŠINIMAS NACIONALINIŲ LYGMENIU

- **Nacionalinio lygmens viešinimo priemonės:**
(žr. nuorodą: <https://heyzine.com/flip-book/096921661a.html#page/1>), 14 psl.

PAGALBA ESAMIEMS GLOBĖJAMS

(II KOLONA)

Siekiant visokeriopai stiprinti esamų globėjų bendruomenę, būtina užtikrinti kokybiškų paslaugų globėjams ir jų globojamiems vaikams prieinamumą.

- Paslaugas globėjams ir globojamiems vaikams teikia kiekvienoje savivaldybėje veikiančios Globos centrai. Jie konsultuoja ir informuoja asmenis, pageidaujančius globoti vaikus, vykdo pasirengimo globoti mokymus pagal specialią Globėjų (rūpintojų) ir tėvių mokymo ir konsultavimo programą GIMK, vertina asmenų pasirengimą ir teikia išvadas dėl tinkamumo tapti globėjais
- Globos centrai koordinuoja pagalbos teikimą šeimoms, kuriose yra globojamų vaikų. Siekdami padėti išspręsti iškilusias problemas, atsiradus naujam šeimos nariui, bei palaikyti šeimas, Globos centrai globėjams organizuoja ir veda tęstinius mokymus, savitarpio paramos grupių užsiėmimus, teikia individualias konsultacijas ir kitas paslaugas. Globos centrai taip pat rūpinasi reikalingų pagalbos paslaugų teikimu globojamiems vaikams.

ARTIMOS APLINKOS RATAS

(III KOLONA)

- Globėjų pritraukimas ir paieška gali būti vykdoma tyrinėjant artimą vaikui aplinką, bendradarbiaujant su ugdymo, neformaliojo ugdymo įstaigomis, kaimynystėje gyvenančiais asmenimis, giminaičiais ir pan.
- Kitos globėjų paieškos formos – naudojimasis SPIS sistema, bendradarbiaujant su kitų savivaldybių globos centrais.

GLOBĖJŲ PRITRAUKIMO IR VISUOMENĖS ŠVIETIMO APIE GLOBĄ GAIRĖS

Šį dokumentą parengė strateginės sesijos moderatorius ir VVTAIT vykdomo projekto „Paslaugų, skatinančių ir efektyviai palaikančių globą šeimos aplinkoje, vystymas“ darbuotojų darbo grupė. Strateginės sesijos dalyviai teikė grįžtamąjį ryšį ir siūlymus šio dokumento tobulinimui.

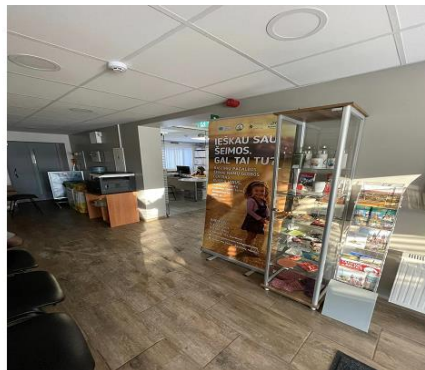
Šių gairių tikslas – pasiūlyti įrankius, idėjas ir kryptių siūlymus specialistams, kurie rengs savivaldybės lygmens globėjų pritraukimo ir visuomenės švietimo apie globą planus / programas, pritaikytus vietos kontekstui. Tikimės, kad šis dokumentas įkvėps ir pateiks naudingų pasiūlymų konkrečioms ir efektyvioms veikloms, padėsiančioms stiprinti globos centro įvaizdį bendruomenėse, pritraukti naujus globėjus ir šviesti visuomenę apie globą, globojamus vaikus.

**Labai svarbi nuoroda, kurioje rasi aiškiai išdėstyta
medžiagą apie globėjų pritraukimą ir kt. informaciją:**
<https://heyzine.com/flip-book/096921661a.html#page/1>

Gerosios praktikos ir rekomendacijos

Raseinių pagalbos šeimai namų Globos centro viešinimas, globėjų paieška:

Mobiliaus stendo „Mergaitės kelionė“ pastatymai: viešosios ligoninės konsultacijų poliklinikoje, Užimtumo tarnyboje, degalinėje Naftros, kasos aparato monitoriuje, Socialinės paramos skyriuje.

Esamų globėjų ir globojamų vaikų bendruomenės stiprinimas:

**GLOBOK, KAIP
SAULĖ JŪRĄ GLOBOJA**
Vaikų globos savaitė

06.27 - 07.03

**GLOBOS SAVAITĖ
RASEINIUOSE 2022**

**06.13-07.04 dienomis
GLOBOJAMŲ VAIKŲ SIUVINETŲ DARBŲ PARODA,
KAIMO TURIZMO SODYBOJE KARPYNĖ
"ATVERK NAMŲ DURIS IR ŠIRDĮ"**

**06.28 d., 18 val.
(būtina išankstinė registracija)
ŽYGIS ISTORINIAIS MOLAVENŲJŲ PILIAKALNIO
TAKAIS**

**06.29 d., 18 val.
RENGINYS RASENIŲ MAIRONIO PARKE
"VISI VAIKAI - MŪSŲ!"**

**07.01 d. 9-15 val.
ATVIRŲ DURŲ DIENA GLOBOS CENTRE -
BESIDOMINTIEMS GLOBA IR ĮVAIKINIŲ**

**07.03 d.
ŠV. MIŠIOS UŽ GLOBĖJUS IR JUŲ GLOBOJAMUS
VAIKUS RASENIŲ IR SILUVOS BAZNYČIOSE**

Daugiau informacijos: tel. 8 665 29439, 8 694 78504,
el. paštu: raseinigloboscentras@gmail.com
Mus rasite adresu: Kalnų g. 15 A., Raseiniai

Rekomendacijos:

- viešinimas ir globėjų paieška kartais pareikalauja nemažo pasiruošimo, todėl labai svarbu į veiklas ir pasiruošimą įsitraukti pačiam kartu su visa komanda ieškant kiekvieno stiprybių;
- visa ko pagrindas yra planavimas, jei tinkamai susiplanuos, daug lengviau pavyks viską įgyvendinti;
- į veiklų organizavimą įtrauk kitas organizacijas kaip partnerius, taip žinia pasidalinsi ir su partnerių auditorijomis, didinsi savo žinomumą;
- savanoriai gali būti puiki pagalba – kviesk žmones savanoriauti;
- nebijok klusti, kartoti ką jau esi bandęs.

1.12. ASMENS DUOMENŲ APSAUGA

ASMENS DUOMENYS

Dėmesio: Galimybė nustatyti asmens tapatybę nebūtinai reiškia gebėjimą sužinoti asmens vardą ir pavardę.

Viskas, kas gali padėti vienareikšmiškai identifikuoti asmenį, yra asmens duomenys !!!!!

Dėl plataus apibrėžimo net ir lengvai gaunama, iš pirmo žvilgsnio neesminė, bet susijusi su fiziniu asmeniu informacija, laikytina asmens duomenimis. Sąvoka „informacija“ apima garso, vaizdo, genetinius duomenis, pirštų atspaudus ir t. t. Ši informacija gali būti pateikiama raidėmis, skaičiais, grafiniu, fotografiniu vaizdu, garsu (telefonu) ir kitomis formomis.

- Informacija, susijusi su **gyvu** asmeniu.
- **Asmens tapatybę gali būti nustatyta pagal tiesiogiai** asmenį identifikuojančius duomenis (pvz., pagal vardą ir pavardę, asmens kodą ir pan.).
- **Nustatyta netiesiogiai**, t. y. kai turimų duomenų nepakanka konkrečiam asmeniui nustatyti, tačiau asmens tapatybę galima nustatyti panaudojant kitus duomenis, nepaisant to, ar organizacija juos turi (pvz., automobilio valstybinis numeris, vaizdo duomenys, telefono ryšio numeris ir kt.).

ASMENS DUOMENŲ TVARKYMO PRINCIPAI

Tvarkydamas asmens duomenis turite užtikrinti, kad būtų laikomasi šių duomenų tvarkymo principų:

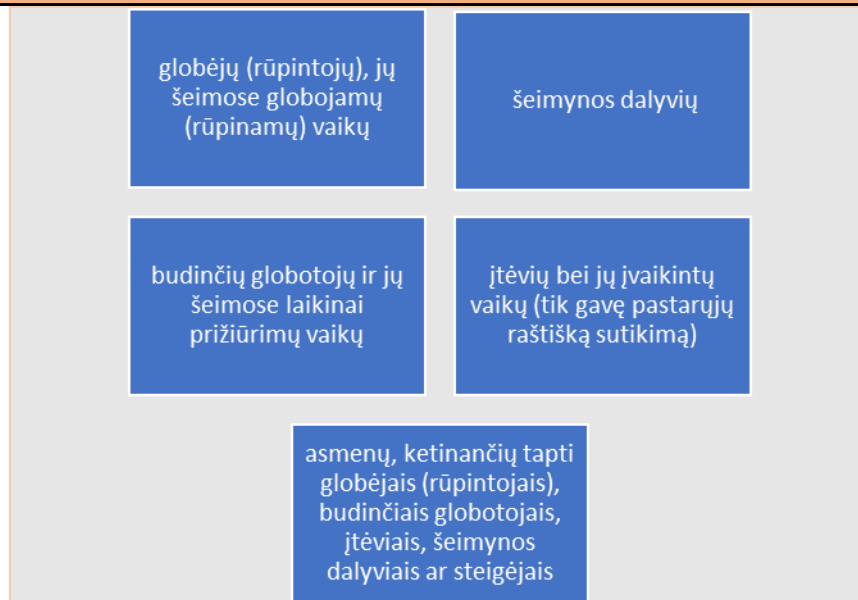
<i>Teisėtumo, sąžiningumo ir tikslumo</i>	asmens duomenys turi būti tvarkomi tiksliai, sąžiningai ir teisėtai
<i>Saugojimo trukmės apribojimo</i>	Asmens duomenys laikomi tokia forma, kad asmenų tapatybę būtų galima nustatyti ne ilgiau, negu tai yra būtina tais tikslais, kuriais mes asmens duomenis tvarkome; asmens duomenis galima saugoti ilgesnius laikotarpius, jeigu asmens duomenys bus tvarkomi tik archyvavimo tikslais viešojo intereso labui, mokslinių ar istorinių tyrimų tikslais arba statistiniais tikslais pagal BDAR 89 straipsnio 1 dalį, įgyvendinus atitinkamas technines ir organizacines priemones, kurių reikalaujama šiuo reglamentu siekiant apsaugoti duomenų subjekto teises ir laisves
<i>Tikslo apribojimo</i>	asmens duomenys turi būti renkami apibrėžtais ir teisėtais tikslais ir toliau nebūtų tvarkomi tikslais, nesuderinamais su nustatytais prieš renkant asmens duomenis

<i>Duomenų mažinimo</i>	asmens duomenys būtų tapatūs, tinkami ir tik tokios apimties, kuri būtina jiems rinkti ir toliau tvarkyti
<i>Tikslumo</i>	asmens duomenys turi būti tikslūs ir, jei reikia dėl asmens duomenų tvarkymo, nuolat atnaujinami; netikslūs ar neišsamūs duomenys turi būti ištaisyti, papildyti, sunaikinti arba sustabdytas jų tvarkymas
<i>Vientisumo ir konfidencialumo</i>	asmens duomenys tvarkomi tokiu būdu, kad būtų užtikrintas tinkamas asmens duomenų saugumas, įskaitant apsaugą nuo duomenų tvarkymo be leidimo arba neteisėto duomenų tvarkymo ir nuo netyčinio praradimo, sunaikinimo ar sugadinimo
<i>Atskaitomybės</i>	Duomenų valdytojas yra atsakingas už tai, kad būtų laikomasi asmens duomenų tvarkymo principų, ir turi sugebėti įrodyti, kad jų laikomasi

ASMENS DUOMENŲ TVARKYMO TEISINIS PAGRINDAS

Asmens duomenų tvarkymo teisinis pagrindas – ES Bendrojo duomenų apsaugos reglamento (BDAR) 6 straipsnio 1 dalies e punktas, kuris numato, kad tvarkyti duomenis būtina siekiant atlikti užduotį, vykdomą viešojo intereso labui arba vykdant duomenų valdytojui pavestas viešosios valdžios funkcijas.

Globos centras – vykdydamas nustatytas funkcijas, tvarko šių klientų asmens duomenis:

Duomenų tvarkymo tikslas – teikti reikiamas pagalbos paslaugas (informavimo, konsultavimo, tarpininkavimo ir kt.), informuoti apie globos centro vykdomas veiklas, teikiamas paslaugas, kviešti į renginius, mokymus, savitarpio pagalbos grupes, dalyvauti atliekamuose tyrimuose, klientų apklausose bei vykdyti kitas Globos centro apraše numatytas funkcijas.

Pagal poreikį, renkami asmens duomenys, **būtinai paslaugai suteikti**:

- kliento vardas, pavardė, gimimo data, gyvenamoji vieta (adresas), telefono numeris, elektroninio pašto adresas ir kita;
- kliento sutuoktinio ar kitų suaugusių šeimos narių vardai, pavardės, gimimo datos ir kita;
- kliento globojamo/-ų (rūpinamo/-ų), šeimynoje prižiūrimo/-ų, įvaikinto/-ų vaiko/-ų vardai, pavardės, gimimo datos, ugdymo, gydymo įstaigos, sveikatos būklė, raida ir kita;
- kliento biologinio/-ių vaiko/-ų vardai, pavardės, gimimo datos ir kita.

Vadovaujantis BDAR 15, 16, 17, 18, 21 straipsniuose įtvirtintomis asmens duomenų subjekto teisėmis ir nustatyta tvarka **klientas turi teisę**:

- susipažinti su tvarkomais asmens duomenimis (15 straipsnis);
- turi teisę reikalauti, kad būtų ištaisyti netikslūs asmens duomenys (16 straipsnis);
- reikalauti ištrinti savo asmens duomenis (17 straipsnis);
- turi teisę reikalauti, kad būtų apribotas duomenų tvarkymas (18 straipsnis);
- nesutikti, kad su klientu susiję asmens duomenys būtų tvarkomi (21 straipsnis).

Jeigu klientas pateikia raštišką prašymą, pasinaudoti savo teisėmis, paslaugų teikimas klientui yra stabdomas, kol bus išnagrinėtas pateiktas prašymas.

ASMENS DUOMENŲ TEIKIMAS

Asmens duomenų tvarkymo, įskaitant teikimą, reikalavimai yra nustatyti BDAR, Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme (ADTAĮ).

Rengiant raštus bei kitus dokumentus reikia vengti perteklinių duomenų apie fizinius asmenis, jei to nereikalauja įstatymas ar kitos su konkreto dokumento rengimu susijusios aplinkybės. Raštus atsakome taip, kaip mūsų prašoma užklausiamajame rašte, nepateikdami perteklinės informacijos.

Asmens duomenų teikimas advokatams

Advokatams garantuojama teisė gauti asmens duomenis, tačiau ši teisė nėra absoliuti. Globos centras, gavęs advokato prašymą, turėtų vertinti tiek prašomų duomenų apimtį proporcingumą siekiamam tikslui, tiek asmens duomenų rinkimo (naudojimo) tikslą, prašomų asmens duomenų apimtį ir ryšį su teisinių paslaugų teikimu. Advokatui pateikus tinkamą prašymą, kuris atitinka teisės aktuose ir teismų praktikoje keliamus reikalavimus, informacija jiems neturėtų būti nepagrįstai neteikiama.

Duomenų teikimas žiniasklaidai

Bendraujant su žiniasklaida, ypač kai kalbama apie informaciją, susijusią su globojamais/prižiūrimais vaikais, asmens duomenų apsauga tampa itin svarbi, todėl dažnu atveju (interviu) žiniasklaidai gali teikti tik įstaigos direktorius, jo pavaduotojai, Globos centro vadovas (veiklos koordinatorius) ar juos pavaduojantys asmenys. Žemesnes pareigas einantys darbuotojai gali teikti informaciją (interviu) žiniasklaidai tik išskirtiniais atvejais ir tik su savo tiesioginio vadovo leidimu.

Globos centrai, dirbdami su žiniasklaida, turi laikytis tam tikrų principų ir taisyklių, siekdami apsaugoti globotinių privatumą ir gerbti jų teises.

Žiniasklaidos atstovai, norintys gauti informacijos apie globos centrą ar jo globotinius, turėtų kreiptis tiesiai į globos centro vadovą ar jo įgaliotą asmenį.

Informacijos teikimas:

- Globos centras gali teikti žiniasklaidai tik **bendro pobūdžio informaciją** apie savo veiklą, paslaugas ir statistiką.

Draudžiama teikti žiniasklaidai bet kokią **asmeninę informaciją** apie globotinius, įskaitant:

- Vardą ir pavardę
- Amžių
- Lytį
- Nuotrauką
- Adresą
- Socialinę padėtį
- Medicininę informaciją
- Šeimos informaciją
- Globos bylą

- Globos centrai gali bendradarbiauti su žiniasklaida rengdami **informacines kampanijas** apie globą ir įvaikinimą.
- Globos centrai gali leisti žiniasklaidai **stebėti** viešus renginius, organizuojamus globos centre, tačiau tik gavus globotinių ar jų globėjų sutikimą.
- Žiniasklaidos atstovai, pažeidę asmens duomenų apsaugos reikalavimus, gali būti baudžiami administracine ar baudžiamąja tvarka.

Nepilnamečių asmenų duomenų teikimas/tvarkymas

Informacijos teikimas apie nepilnamečius asmenis yra ypač jautrus ir ribojamas teisės aktais. Būtina laikytis griežtų duomenų apsaugos reikalavimų, siekiant apsaugoti nepilnamečių privatumą ir saugumą. Kai vaikas yra jaunesnis negu 16 metų, asmens duomenų tvarkymas yra teisėtas tik tuo atveju, jeigu tą sutikimą davė arba tvarkyti duomenis leido vaiko tėvų pareigų turėtojas, ir tokiu mastu, koku duotas toks sutikimas ar leidimas. Vaikui tapus suaugusiu, jis turi teisę sutikimą atšaukti ir reikalauti duomenis sunaikinti.

- Prieš dalinantis informacija apie nepilnamečius asmenis, reikalingas jo įstatyminių atstovų sutikimas, taigi, net dalinantis fotografijomis iš renginių savo Facebook paskyroje, visuomet turite turėti globėjų raštišką sutikimą.
- Visada siekite apsaugoti nepilnamečio tapatybę. Venkite skelbti jo vardą, pavardę, nuotrauką, adresą ar kitą informaciją, kuri gali jį identifiukuoti.
- Būkite ypač atsargūs skelbdami informaciją apie nepilnamečio privatą gyvenimą, sveikatą, šeimos situaciją ar nusikalstamą veiklą.

- Visada laikykitės galiojančių teisės aktų, reglamentuojančių asmens duomenų apsaugą, ypač tų, kurie susiję su nepilnamečiais.

Svarbu visada atsižvelgti į nepilnamečių asmenų pažeidžiamumą ir stengtis apsaugoti jų privatumą bei saugumą.

ASMENS DUOMENŲ SAUGOJIMAS

Labai svarbu laikytis **konfidencialumo** principo ir laikyti paslapyje bet kokią su asmens duomenimis susijusią informaciją, su kuria susipažinote vykdydamas savo funkcijas, nebent tokia informacija būtų vieša pagal galiojančių įstatymų ar kitų teisės aktų nuostatas. Pareiga saugoti asmens duomenų paslaptį galioja ir perėjus dirbti į kitas pareigas ar pasibaigus darbo santykiams.

Konfidencialumo taisyklė taikoma tiek tais atvejais, kuomet Jums prieigą prie asmens duomenų suteikė Įstaiga, tiek tais atvejais, kuomet patys sužinojote asmens duomenis.

Taip pat Globos centro darbuotojai privalo taip organizuoti savo darbą, kad kiek įmanoma apribotų galimybę kitiems asmenims (kitiems darbuotojams, praktikantams, savanorišką praktiką atliekantiems ar kitiems tretiesiems asmenims) sužinoti tvarkomus asmens duomenis.

Tai atliekama:

- **nepaliekant dokumentų, su tvarkomais asmens duomenimis ar kompiuterio**, kuriuo naudojantis galima atidaryti rinkmenas su asmens duomenimis, be priežiūros taip, kad juose esančią informaciją galėtų perskaityti darbuotojai, neturintys teisės dirbti su konkrečiais asmens duomenimis ar kiti asmenys;
- **dokumentus laikant taip, kad jų (ar jų fragmentų) negalėtų perskaityti atsitiktiniai asmenys**. Asmens duomenys (dokumentai, kuriuose yra asmens duomenys, ar jų kopijos) saugomi tam skirtose rakinamose patalpose, rakinamuose kabinetuose (spintose, seifuose ar pan.). Asmens duomenys (dokumentai, kuriuose yra asmens duomenys, ar jų kopijos) negali būti laikomi visiems prieinamoje matomoje vietoje, kur neturintys teisės asmenys nekliudomai galėtų su jais susipažinti. Darbuotojai savo kabinetuose atvirai matomose vietose neturi laikyti dokumentų bylų, jei užėjus kitiems asmenims šie duomenys taptų prieinami ir galėtų būtų atskleisti, taip pat monitoriaus ekranuose neturi būti atvirai prieinami įvairūs Asmens duomenys. Darbuotojai, savo kabinetuose priimančys interesantus ir kitus asmenis, turi laikytis saugumo (dokumentų bylas, kuriose yra kitų asmenų Asmens duomenys, užversti ir padėti į spintas, stalčius, o atitinkamus įvairius dokumentus su kito Asmens duomenimis monitorių ekranuose išsaugoti ir uždaryti).
- **jei dokumentai**, kuriose yra asmens duomenų, kitiems darbuotojams, padaliniams, **įstaigoms perduodami per asmenis**, kurie neturi teisės tvarkyti asmens duomenis, arba per paštą ar kurjerį, **jie privalo būti perduodami užklijuotame nepermatomame voke**. Šis punktas netaikomas, jeigu minėti pranešimai įteikiami klientams, kitiems interesantams asmeniškai ir konfidencialiai.

Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas [Reglamentas - 2016/679 - EN - bendrasis duomenų apsaugos reglamentas - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas [I-1374 Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas \(e-tar.lt\)](#)

II DALIS. GLOBOS DARBUOTOJŲ PROFESIONALUMAS, UŽTIKRINANT SĖKMINGĄ VAIKO GLOBOS ŠEIMOJE ĮGYVENDINIMĄ

2.1. Globos specialistų darbo kryptys ir funkcijos

Pradėjęs dirbti su globėjų šeimomis, globos specialistas patenka į šeimos sistemą, kurioje turi būti suteikta pagalba tiek globėjams, tiek globojamiems vaikams. Globos specialistas pagalbos globėjams ir jų globojamiems vaikams kontekste atlieka daug įvairių vaidmenų: tarpininko (tarp globėjų ir kitų institucijų), gynėjo (atstovauja klientus tenkinant jų poreikius), vertintojo (problemų identifikavimas ir jų sprendimo būdų paieška), mokytojo (atitinkamų žinių suteikimas ir pagalba), elgesio keitėjo (nusistovėjusių neigiamų elgesio normų keitimas), paslaugų teikėjo (pagalba sprendžiant problemas), duomenų tvarkytojo (duomenų analizė sprendimų priėmimo procese), administratoriaus (paslaugų planavimas, organizavimas ir vykdymas bei jų atitinkamas kontroliavimas), koordinatoriaus (pagalbos procese dalyvaujančių asmenų kontrolė) ir pan. Todėl svarbu remtis tam tikrais darbo principais:

- sudėtingumas – profesionalūs arba į profesiją orientuoti veiksmai siekiant vieno tikslo;
- nuoseklumas – prevenciniai ir intervenciniai veiksmai turi būti atliekami nuosekliai;
- diferencijavimas – darbo su globėjais ir jų globojamais vaikais būdus, metodus pritaikyti atsižvelgiant į klientų interesus ir nustatytus poreikius bei gebėjimus;
- savalaikiškumas – operatyviai reaguoti į elgesio nukrypimus ir vykdyti prevencinį darbą;
- atsižvelgimas į kliento ypatumus – svarbu prevencinį ir intervencinį darbą atlikti atsižvelgiant į kliento ypatumus, pvz., amžių;
- informacijos pozityvumas – prevencinio darbo turinys turėtų būti orientuotas į teigiamą naudą;
- asmeninis klientų įsipareigojimas ir atsakomybė – klientų įtraukimas, įgalinimas ir motyvavimas;
- ateities perspektyvos – paslaugų tobulinimas kaip nuolatinis procesas, siekiant pagerinti klientų funkcionavimą.

Nagrinėjant globos specialistų darbą su globėjų šeimomis, galima išskirti tris pagrindines kiekvieno veiklos kryptis ir užduotis:

1. Stiprinti šeimos išteklius, kad būtų patenkinti vaikų poreikiai ir interesai:

- vykdyti pozityvių, stiprių šeimos išteklių paiešką;
- stiprinti silpnesnius išteklius, remiantis stipriosiomis pusėmis;
- nustatyti šeimos riziką, kritinius momentus;
- skatinti, motyvuoti įveikti sunkumus.
- Kurti partnerystės ryšius su šeima:
- suprasti bendradarbiaujančios partnerystės esmę – atvirumas, sąžiningumas, teisingumas;
- suprasti ir išlaikyti partnerystės ribas;
- Pripažinti, kad vaiko interesai yra prioritetas;
- žinoti vaiko amžiaus tarpsnių ypatumus, interesus, poreikius;
- suprasti vaiko elgesio ypatumus pagal amžių ir lytį;
- suprasti vaiko probleminio elgesio priežastis, apraiškas, pasekmes.

Globos darbuotojo požiūris į globėjus ir jų globojamus vaikus yra svarbus jo kompetencijos aspektas. Požiūris grindžiamas pasitikėjimu, gerumu, atvirumu, sąžiningumu padeda kartu spręsti globojamų vaikų elgesio problemas.

Supratingas, palaikantis požiūris yra kelias į nesmerkiantį bendravimą. Pagarbus ir priimantis požiūris užtikrina, kad globėjai ir vaikai būtų priimami tokie, kokie jie yra. Globos darbuotojams itin svarbu suprasti globos kompleksiskumą, suvokti ypatingus globėjų, biologinių tėvų ir globojamų vaikų santykius. Sudėtingumą lemia ir tai, kad globa apima daug suinteresuotųjų šalių (pvz., globojamus vaikus, jų biologines šeimas, įvairias institucijas ir darbuotojus), tarp kurių gali kilti įtampa. Sudėtingumą didina ir specifinis globėjų vaidmuo. Manoma, kad globėjai yra kompetentingi ir pasiruošę vaiko globai, jie įgyvendina globos pagalbos planą, sudarytą globojamų vaikų labui. Globėjams dažnai būna sunku (bijo) prašyti pagalbos, kai kyla sunkumų su globojamais vaikais, nes rizikuoja būti laikomi nekompetentingais.

Socialinio darbuotojo vaidmenį galima apibrėžti įvairiais aspektais.

2.1.1 lentelė. Socialinio darbuotojo funkcijos (adaptuota remiantis A. Vilciņa. 1995, p. 46-47)

Funkcijos pavadinimas	Funkcijos paaiškinimas
Diagnostinė	Tiriama vaiko ir šeimos problemų priežastis
Prognozuojanti	Numato procesų eigą šeimoje, vaiko asmenybės raidoje vykstančius procesus
Teisėsaugos	Taiko įstatymus ir teisės aktus, kad apsaugotų vaiką, šeimą
Organizacinė	Organizuoja paramos priemonių įgyvendinimą
Prevencinė	Naudoja įvairias paslaugas (teisines, psichologines, medicininės, pedagogines), kad užkirstų kelią neigiamų reiškinių vystymuisi. Ši funkcija taip pat apima aplinkos poveikio neutralizavimą.
Psichologinė	Psichologinė pagalba socialinės adaptacijos procese
Socialinė pagalba	Padeda šeimai spręsti kasdienio gyvenimo problemas
Bendravimo	užmezgami kontaktai su klientais, specialistais

Siekiant, kad darbas su globėjų šeimomis būtų sėkmingas, rekomenduojama:

- aiškiai apibrėžti veiklos tikslus;
- siekiant sėkmingos intervencijos naudoti įvairius darbo būdus;
- imtis konkrečių veiksnių – planavimas leidžia aiškiau matyti atliekamas užduotis, tiksliau nustatyti strategijas;
- nustatyti realius terminus – apibrėžti intervencijos trukmę, kuri skatina atskaitomybę ir palengvina darbo valdymo stebėseną;
- numatyti galimas kliūtis ir būdus, kaip jas įveikti, kad veikla būtų sėkmingai vykdoma;
- bendradarbiauti – tarpprofesinis komandinis darbas (jeigu yra įtraukiami kiti specialistai būtinybė).

Globos darbuotojo tikslas – suderinti vaiko ir aplinkos (šeimos) santykį. Globos darbuotojo veiklos tikslas ir galutinis rezultatas priklauso nuo tikslaus veiklos turinio, pasirinktų metodų tikslui pasiekti ir organizacinių veiklos formų.

Informācijas šaltiniai:

- Vanschoonlandt,F., Vanderfaillie,J. & Van Hoen,F. (2020) PVO Empowering Foster Parents. Treatment protocol module 'Social Interaction Learning Model'. User manual for foster care workers
- Vilciņa, A. (1995). Sociālā pedagoga funkcijas, loma un vieta izglītības iestādēs. Dzīves jautājumi I. Rīga: „Attīstība”.

2.2. Specialistams reikalingos žinios apie globojamus vaikus padedant globėjams

Kiekvienas globos specialistas turėtų žinoti vaiko raidos tarpsnius ir kas jiems būdinga, kad galėtų suteikti reikiamą pagalbą globėjams ir jų globojamiems vaikams. Dirbant su globojamais vaikais labai svarbu žinoti pagrindines vaikų charakteristikas įvairiais raidos tarpsniais. Globos specialisto elgesys ir bendravimas su vaiku turėtų priklausyti nuo vaiko amžiaus, brandos, tai yra atsižvelgiant į vaiko raidą atitinkamai bendrauti ir kurti aplinką. Vienas raidos psichologų E. Eriksonas asmenybės vystymąsi skirstė pagal asmenybės ryšį su socialine aplinka. Jis sukūrė asmenybės nuolatinio keitimosi teoriją. Joje akcentavo, kad kiekvienoje vystymosi stadijoje, kuri tęsiasi tam tikrą amžiaus tarpą, žmogui iškyla specifinių raidos uždavinių, nuo kurių išsprendimo priklauso tolesnė asmenybės raida. Kiekvienas ankstesnis etapas turi įtakos sprendžiant vėlesniuose etapuose iškilusius uždavinius. Labai svarbu turėti omenyje, kad psichologines traumas patyrusių vaikų emocinė ir socialinė raida gali būti lėtesnė nei bendraamžių, neturėjusių tokių patirčių. Raidos dėsnų supratimas padeda specialistams ir globėjams geriau suprasti skirtingo amžiaus vaikų poreikių, atitinkamai bendrauti su jais ir kurti jiems saugią aplinką.

Toliau pateikiamos rekomendacijos kaip būtų galima kalbėtis su vaiku apie globą skirtingais jo amžiaus tarpsniais. Rekomendacijos pateikiamos vadovaujantis Pagrindine globėjų (rūpintojų), budinčių globotojų, tėvių, bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojų mokymo ir konsultavimo programa GIMK.

0–4 metai

Iš pat pradžių, kol vaikas visai mažas, dar nesugebantis paklausti ir atsakyti, užtenka to, kad pats žodis „globa“ jam taptų pažįstamas. Vaikas dar nesupranta jo reikšmės, tačiau svarbu, kad pirmą kartą išgirstų jį iš žmonių, kuriais tiki ir kuriuos myli labiausiai – savo globėjų. Vaikas turi priimti tai, kaip kažką pozityvaus. Iki ketverių metų amžiaus vaikai mokosi pažinti aplinką skirstydami ją į tai, kas pozityvu ir kas negatyvu. Visi dalykai jiems yra arba geri, arba blogi. Girdėdamas žodį „globa“, vaikas neverbaliniu būdu iš jį supančių žmonių reakcijų pajaus, ar globa, kurio jis dar nesuvokia, yra gerai ar blogai. Jei Jums pasiseks perduoti vaikui teigiamus jausmus apie globą, jei jis augs su žinojimu, kad globa – geras dalykas, ši esminė nuostata labai padės ateityje, vaikui paaugus.

Tėvų užduotis, šiuo laikotarpiu, yra pasiekti, kad vaikas susigyventų su žodžiu „globa“, pajustų, kad tai yra kažkas teigiama, kad apie tai galima laisvai kalbėtis.

Kai kurie globėjai kalbą pradeda nuo pasakų, kurias dažniausiai patys ir sukuria. Seka pasakas apie globojamus vaikus, pasakydami vaikui, kad ir jis toks pats. Kiti seka pasaką apie patį vaiką, jo tikrą istoriją.

4–6 metai

Tokio amžiaus vaikai dar sunkiai suvokia skirtumą tarp jų pagimdžiusių ir jų auginančių tėvų. Globėjus jie linkę laikyti savo tėvais ar tikėti, kad visi vaikai, gimę pas vienus tėvus, vėliau pereina gyventi pas kitus.

Vienas iš pagrindinių vaiko klausimų gali būti: „O kodėl aš globojamas?“ Svarbu, kad vaikas pajautų, jog pagrindinė priežastis, dėl kurios jis globojamas Jūsų šeimoje, – tai Jūsų meilė jam! Atsakymas galėtų būti: „Mama, kuri tave pagimdė, negalėjo tavęs prižiūrėti, o aš (mes) labai norėjome vaikučio, tokio kaip tu, todėl tu atėjai gyventi pas mus.“

Augdami vaikai pradeda labiau suprasti kitų žmonių poreikius, jausmus, ypač jiems svarbių žmonių ir gali pradėti domėtis juos pagimdžiusių tėvų jausmais.

6–8 metai

Globėjai šio amžiaus vaikui turėtų suteikti šiek tiek konkretnesnę informaciją, nors ir ne tokią detalią kaip vyresniame amžiuje. Vaikai jau pradeda aiškiai suvokti skirtumus tarp juos pagimdžiusių ir juos auginančių tėvų, gyvenimą vienu ir kitu tėvų šeimose supranta kaip du skirtingus, alternatyvius kelius. Jie priima globėjus kaip žmones, kurie juos myli ir rūpinasi, nors dar iki galo nesuvokia jų globos ir pagimdžiusių tėvų atsisakymo motyvų. Kyla vienas iš svarbiausių klausimų: „O, kodėl mane pagimdę tėvai negalėjo manęs auginti?“ Aiškinant priežastis, nulėmusias vaiką pagimdžiusių tėvų apsisprendimą, Jums teks parodyti ypatingą dėmesį, supratimą ir kartu atsargumą. Jei vaikui paaiškinsite, kad pagimdžiusi mama negalėjo jo auginti, nes buvo labai neturtinga arba labai sirgo, tai jis ims baimintis, kad, Jums praradus pinigų arba susirgus, jis gali būti paliktas antrą kartą. Neleiskite, kad vaikas pasijustų nesaugus Jūsų šeimoje. Stabilumas jam – esminis dalykas!

Jei pasakysite, kad vaiką paliko dėl to, kad nebuvo tėčio, kuris padėtų mamai jį auginti, jis gali paklausti, kodėl jo draugas, augantis be tėvo, nėra globojamas.

8–10 metų

Aiškiai suvokę, kad dauguma tėvų neatiduoda savo vaikų svetimiems, vaikai gali pasijusti atstumti, nusivylę. Kai kurie vaikai yra ypatingai jautrūs dėl to, kad jų buvo atsisakyta. Jei jie buvo nereikalingi, atstumti, tai gal todėl, kad yra blogi? Globojamas vaikas nesijaus saugus naujoje šeimoje manydamas, kad galbūt yra blogas, nevertas. Tada labai svarbu vaikui paaiškinti, kad taip įvyko tikrai ne dėl jo kaltės, kad jei tokioje situacijoje būtų atsidūręs kitas vaikas, jam būtų nutikę lygiai taip pat. Kartu reikėtų pakalbėti apie tai, ką išgyveno jį pagimdę tėvai. Pasakodami jų nesmerkite ir nekritikuokite, nenuneikite jų kaip asmenybių, nes vaikas vargu ar galės jaustis geras girdėdamas, kad jį pagimdė blogi tėvai.

10–12 metų

Esant geriems tarpusavio santykiams šeimoje, 10–12 metų vaikas jaučiasi gana saugus ir ramus. Siekiant dar labiau sustiprinti šį saugumo jausmą, galima papasakoti vaikui apie globos teismą. Vaikams nemažą įspūdį daro autoritetingo teisėjo figūra, kuri kažkokiu neaiškiu būdu padaro vaikų ir tėvų tarpusavio santykius pastovius ir tvirtus.

Paauglystė

Globėjai nėra vieninteliai tėvai, kurie patiria sunkumus ir išbandymus, kai jų vaikai sulaukia paauglystės. Paauglystės periodas globojamiems vaikams gali būti dar audringesnis nei kitiems jo bendraamžiams ir globėjai dažnai savęs klausia: „Kiek visa tai susiję su paauglyste ir kiek su globa?“

Jei paauglys globos tema nekalba, globėjai patys sau kelia klausimus, ar jų vaikas kada nors galvoja apie globą, ar jis su kuo nors apie tai kalbasi. Didelė dalis globėjų galiausiai nusprendžia, kad jam tai neberūpi ir nusiramina tiki, jog viskas yra gerai. Visgi, toks mąstymas yra klaidingas.

Priartėję prie paauglystės amžiaus, vaikai ima daugiau koncentruotis į savo vidų, didelė dalis vaikų nebenori dalytis su aplinkiniais (ir ypač su tėvais) tuo, kaip jie jaučiasi dėl daugelio dalykų, tarp jų ir dėl globos. Kartais paauglio domėjimasis savo praeitimi pasiekia viršūnę – jam gali kilti noras pradėti ieškoti jį pagimdžiusių tėvų. Jei taip nutinka, Jūs galite imti svarstyti, ar didesnis kiekis informacijos, kontaktas su biologinės šeimos nariais padėtų sumažinti įtampą paauglio viduje, ar atvirkščiai – dar labiau išmuštų jį iš vėžių?

Sprendžiant paauglystėje kylančias problemas, labiausiai gali padėti Jūsų ir vaiko stiprūs ir geranoriški tarpusavio ryšiai, paremti atvirumu bei pasitikėjimu. Tai visuomet padeda, nors tam tikrose situacijose galite to ir nejausti. Gali nutikti ir taip, kad paaugliui apie globą bus lengviau kalbėtis su kuo nors kitu, o ne su Jumis. Jam gali būti sunku jaustis besąlygiškai priklausančiam Jūsų šeimai, nes viduje gyvi jausmai ir jį pagimdžiusiai šeimai. Jei globėjai šių jausmų nepriima, neleidžia vaikui jų išreikšti, nesikalba apie tai, jei tikisi, kad vaikas pamiršo jį pagimdžiusią šeimą ir neliko jokių ryšių, tai ši nuostata neleidžia vaikui iki galo išgyventi ir suvokti savo jausmų abiem šeimoms. Tai neišvengiamai sukelia vidinius konfliktus: vaikas nežino, kam ir kiek jis iš tiesų priklauso, kiek turėtų būti ištikimas jį pagimdžiusiai ir kiek auginančiai šeimai. Siekdamas suvokti savo identitetą, tapti emociškai vientisu, paauglys gali jausti poreikį susikurti savo erdvę, kurioje galėtų susidėti jam svarbius dalykus. Dėl to gali siekti apriboti savo santykius su globėjais. Jei šis jausmas tampa ypač stiprus, vaikas gali pabėgti iš namų. Jei taip nutiks Jūsų šeimoje, stenkitės nesijausti įžeisti, priimkite paauglio jausmus – kada ir kokie jie bebūtų – be nusivylimo ar nuostabos. Žinokite, kad tai yra tėvų išbandymas ir – tai labai svarbu – palikite savo namų duris jam visada atviras, leiskite žinoti, kad jo laukiate ir mylite.

Daugiau informacijos apie vaiko raidą ir ypatumus globojant vaiką galima rasti šiuose leidiniuose:

- Z. Giedrimas, S. Ignatovičienė, R. Breidokienė, E. Ignatovič, Vaikas, gimęs mūsų širdyse: atmintinė vaiko globėjams ir tėviams, 2013 m.
- Zbarauskaitė Prierašumas: iššūkiai ir galimybės globojant vaiką ar paauglį.

2.3 Globos specialistams reikalingos žinios apie globėjams būtinus penkis gebėjimus, užtikrinant globojamo vaiko poreikius

Lietuvoje naudojamoje būsimų globėjų ir tėvių parengimo GIMK (Globėjų tėvių mokymas ir konsultavimas) programoje išskiriamos penkios gebėjimų grupės, kurios būtinos būsimiems globėjams. Pagal šiuos gebėjimus yra atliekama pirminė ketinančių globoti, įvaikinti studija, kuri surašoma išvadoje. Lietuvoje šios gebėjimų kategorijos naudojamos aptariant vaiko globos kokybę, globėjo vaidmenį ir veiksmus tinkamai rūpinantis vaiku.

Šios gebėjimų grupės paimtos iš PRIDE programos (Parent resources for informatikon development education). Lietuvių kalboje tai reiškia „Tėvų informacijos ir tobulinimosi ir mokymosi šaltinis“. Ši programa 2007 metais įsigyta iš JAV, adaptuota Lietuvai ir nuo 2008 metų praktiškai pradėta taikyti.

Šias gebėjimų grupes turėtų žinoti globos specialistai, nes tai padėtų jiems atrasti pagalbos globėjams reikalaujančias konkrečias sritis.

Šios dalies tikslas – pristatyti globos darbuotojams penkis gebėjimus, atskleidžiant jų turinio praktinę reikšmę.

Toliau bus trumpai pristatomi penki gebėjimai, aprašant jų turinį pagal atskleidžiamas sritis.

1. Saugios aplinkos užtikrinimas ir fizinių poreikių tenkinimas.

Šis gebėjimas apima tokias galimo ar esamo globėjo kasdieninio gyvenimo sritis:

Namų aplinka. Tai yra apie gebėjimą sukurti fiziškai saugią aplinką (pvz. elektros instaliacijos, vaistų ar cheminių medžiagų saugus laikymas). Čia labai svarbu yra globėjo namuose galimybes užtikrinti kiekvienam šeimos nariui privatumą, fizinį namų ir namų aplinkos saugumą.

Materialinės šeimos galimybės. Gebėjime aptariama globėjų užimtumas ir dalyvavimas darbo rinkoje ir profesinėje realizacijoje, galimybės skirti vaikui laiko nenumatytais atvejais, šeimos pajamų ir išlaidų planavimo įgūdžiai. *Mitybos įpročiai.* Čia aptariamos šeimos maitinimosi tradicijos ir kultūra, požiūris į maisto kokybę bei pilnavertės mitybos vaikui užtikrinimą.

Sveikata. Šioje srityje aptariama globėjų sveikata einamuoju metu bei jų požiūris ir nuostatos įvairiais sveikatos klausimais. Aptariama globėjų pastangos rūpinantis savo ir savo šeimos narių fizine sveikata.

Taigi, šio pirmo gebėjimo sritys, analizuoja kokius gebėjimus susiformavęs praktikoje turi globėjas ir kaip tai atitinka vaiko, gyveniančio jų šeimoje, interesus bei poreikius.

2. Vaiko raidos poreikių tenkinimas bei raidos sunkumų kompensavimas.

Šis gebėjimas yra apie globėjų gebėjimą kurti savo ir šeimos narių emocinį saugumą.

Šis gebėjimas apima tokias sritis:

Sveikatos sutrikimų kompensavimas. Ši dalis skirta padėti globėjui apsispręsti, su kokiais vaiko raidos ir sveikatos sutrikimais, jis jaustųsi pajėgus padėti vaikui. Ir kokie vaiko sveikatos bei raidos sutrikimų keliami iššūkiai atrodytų globėjui nepakeliami.

Gyvenimo būdas. Šioje dalyje nagrinėjama globėjo visų šeimos narių kasdienybė, rutininė veikla, šeimos pomėgiai. Taip pat kalbama apie šeimos tradicijas, asmeninius pomėgius ir bendras veiklas šeimoje, laisvalaikio leidimo tradicijas.

Gyvenimo įgūdžiai. Tai yra visa ankstesnė globėjo patirtis tvarkantis savo asmeninį ir šeimos gyvenimą, asmeninę profesinę karjerą, patirtis bendraujant su valstybinėmis ir kitomis institucijomis.

Ugdymas ir mokymasis. Nagrinėjamos vaikai ikimokyklinio, bendro lavinimo ir papildomo ugdymosi galimybės geografinėje globėjo gyvenamoje vietoje. Taip pat aptariamos globėjo asmeninės nuostatos ir požiūris į mokslo pasiekimus, papildomo ugdymo poveikį vaiko vystymuisi. Svarbios yra globėjo išankstinės nuostatos – kokius pasiekimus turėtų pasiekti vaikas, kokį savo vaidmenį mato globėjas padedant vaikui mokytis.

Antroje šios srities dalyje aptariama patirtis ar globėjo įsivaizdavimas kokiais metodais ir būdais jis ketina auklėti vaiką. Kalbama ir apie tai koks vaiko elgesys jam yra nepriimtinas, kokius kelia jausmus ir ką jis daro tokiose situacijose. Svarbi dalis yra globėjo jausmų pažinimą ir jų reiškimas poroje ar asmeniškai, globėjo suvokimas apie teigiamus ir neigiamus jausmus, jų išraiškos būdai.

Savęs vertinimas. Aptariamas globėjo santykis su savimi, svarbiausios jam gyvenime sritys, svarbiausi gyvenimo tikslai, sritys, kuriose globėjas jaučiasi reikšmingas ir sėkmingas.

Aukštesnieji poreikiai. Atskleidžiami globėjo svarbiausios gyvenime vertybės, savirealizacijos svarba, santykis su jam svarbia religija.

Netektys. Aptariamos globėjo patirtos jiems reikšmingos netektys, aptariama kokią ir iš ko jie gavo pagalbos netekties atveju, ką išmoko ir suprato iš savo patirtų netekčių. Svarbu žinoti, kad reikšmingą netektį išgyvenantis asmuo tuo laikotarpiu negali tapti globėju. Tai sietina su pagalbos vaikui apsunktu teikimu.

3. Vaiko ryšių su biologine šeima užtikrinimas.

Šis gebėjimas susideda iš dviejų sričių.

Asmens ar šeimos ryšiai su jų tėvais bei giminaičiais. Čia atskleidžiami asmenų, norinčių globoti, ryšiai ir patirtys jų tėvų šeimoje, ryšiai ir santykiai su jų tėvais, broliais ar seserimis, bei šių žmonių požiūris į asmens sprendimą globoti vaiką.

Šeimos svarbos vaiko gyvenime supratimas. Šioje dalyje atskleidžiamas globėjų požiūris į vaiko biologinę šeimą, jo istoriją, ryšių su vaiko biologine šeima tęstinumą, atvirumą su vaiku apie jo gyvenimo istoriją. Svarbu priminti, kad globėjams Lietuvoje yra keliami pareiga užtikrinti globojamo vaiko bendravimą su biologine šeima.

4. Pagalba vaikui užmezgant saugius ir patvarius ryšius.

Šio gebėjimo pagalba, atskleidžiami globėjo gebėjimai padėti vaikui užmegzti saugius ir patikėjimu pagrįstus tarpusavio ryšius su nauja šeima ir aplinka

Asmens/šeimos tarpusavio ryšiai. Čia atskleidžiami asmens ar poros patirtis kuriant ir palaikant asmeninius santykius. Aptariamos nesėkmingų santykių kūrimo patirtys.

Asmens/šeimos ryšiai su kitais žmonėmis. Ši sritis apima asmens ar šeimos praktinę patirtį, kuriant ir palaikant ryšius su asmeniniais ar šeimos draugais, su kaimynais ar bendruomenėmis, aptariama ar asmuo/ šeima dalyvauja visuomeninėje veikloje.

Vaiko ryšių stiprinimas. Šioje srityje atskleidžiamos asmens ar šeimos nuostatos ir galimybės, ketinimai įtraukti vaiką į globėjo aplinkos ratą. Aptariamos globėjo ryšių su aplinka sustiprinimo ir susilpnėjimo galimybės.

5. Bendradarbiavimas sprendžiant vaiko ir šeimos problemas.

Šiuo gebėjimu atskleidžiamas šeimos požiūris ir gebėjimai bendradarbiauti su kompetentingomis institucijomis ir specialistais, sprendžiant vaiko ir šeimos problemas.

Bendradarbiavimas ir sprendimų priėmimas šeimoje ir bendruomenėje. Šioje srityje aptariami asmens/šeimos vidiniai vaiko auginimo išteklių, patirtys ar ketinimai. Svarbus yra globėjų požiūris ar įtraukti vaiką į šeimos sprendimų priėmimus. Svarbu aptarti kaip šeimoje pasidalinamos pareigos, atsakomybės tarpusavyje, kas nulemia vienokius ar kitokius sprendimus.

Pagalbos ratas. Čia aptariamos globėjo galimybės kreiptis pagalbos į artimus, patikimus žmones. Svarbu atskleisti ar tie žmonės priima globojamą vaiką ir ar jais pasitiki globėjas.

Bendradarbiavimas su specialistais ir kitais globėjais. Šioje dalyje atskleidžiama globėjų požiūris ir nuostatos į valstybės tarnautojų vykdomą globos kontrolę, globos specialistų teikiamą pagalbą. Lietuvoje globą stebi Vaiko teisių apsaugos specialistai, globos specialistams yra taip pat priskirtos periodinės ir privalomos užduotys dirbant su globėjais, globojamais vaikai. Čia taip pat aptariami globėjo ketinimai ar jau reali patirtis bendraujant ir bendradarbiaujant su kitais globėjais, požiūris ir ketinimai į savipagalbos paslaugą ar tęstinius mokymus.

Šios žinios apie gebėjimus ir jų sritis gali padėti bet kokios srities globos specialistui lengviau identifikuoti atsiradusias problemas vaiko globoje bei rekomenduoti tikslingesnes pagalbos paslaugas atsiradusioms problemoms spręsti.

Lietuvoje visi globos specialistai (psichologai, psichoterapeutai, globos koordinatoriai, atestuoti asmenys) per pirmus darbo metus privalo baigti mokymus pagal „GIMK programą (Globėjų ir įtėvių mokymasis ir konsultavimas).

Šaltinis: Globėjų ir įtėvių rengimo programa (GIMK), patvirtinta LR Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

2.4 GLOBOS DARBUOTOJO, DIRBANČIO SU VAIKO GLOBA, DARBO ĮGŪDŽIAI

2.4.1 Pagrindinės žinios apie konfliktus ir galimą pagalbą

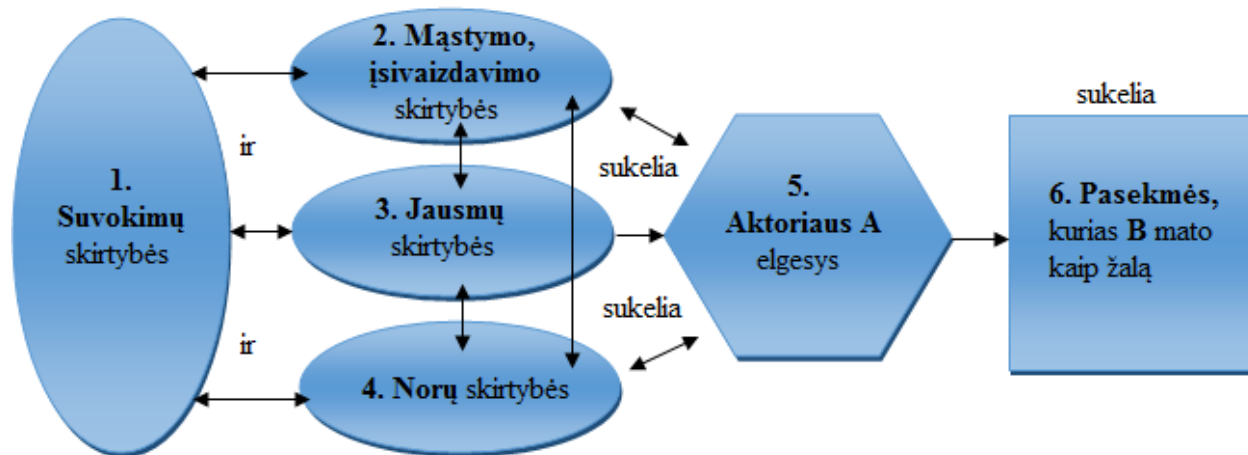
Globos specialistai dirbdami savo darbą, neretai susiduria su situacijomis, kurios primena konfliktus. Todėl šiame skyriuje trumpai primenama apie konfliktus, jų dinamiką ir tipus. Tai žinoti globos specialistams verta dėl keleto priežasčių: atpažinus konfliktą galima nukreipti globėją tikslingai mediacijos paslaugai, padedant gilintis globėjui į situaciją kiek stabdoma konflikto eskalacija.

Frydrichas Glaslas išskiria „socialinius konfliktus“ ir „skirtybes“. Su skirtybėmis mes susiduriame kiekviename žingsnyje. Dažnai jos yra susijusios su daiktų ar reiškinių prigimtimi, pvz., vyras-moteris, ramybė-judėjimas, vasara-žiema, diena-naktis ir t.t. Bet jos nebūtinai sukelia konfliktus.

Socialinis konfliktas kyla tada, kai skirtybė pradeda daryti žalą.

„Apie socialinį konfliktą aš kalbu tada, kai bent vienas „aktorius“ (šalis, t.y. asmuo, grupė ir t.t.) bendravimą esant skirtybėms priima taip, tarsi jam kaip „aktoriui“ kito „aktoriaus“ veikimas trukdo gyventi pagal savo įsivaizdavimus, jausmus ar ketinimus arba trukdo juos įgyvendinti.“ (aktorius = veikėjas).

Socialinio konflikto apibrėžimo elementai

2 pav. Socialinio konflikto apibrėžimo elementai

Schema vaizdžiai iliustruoja, kad kiekvieno asmens veiksmai yra pagrįsti jo suvokimais, mąstymu, įsivaizdavimu, jausmais ir norais. Kita vertus, suvokimams, mąstymui, įsivaizdavimui, jausmams ir norams daro įtaką jo veiksmai. Viso to rezultatas – tam tikras elgesys, kuris prieštarauja kito asmens interesams.

Kai dėl tokio elgesio kitas asmuo jaučiasi, kad jam yra kenkiama, kyla konfliktas. Todėl pagal Glaslą socialinis konfliktas visada yra ir sąveika.

Mūsų visuomenėje į konfliktus dažnai žiūrima neigiamai, kaip į grėsmę harmoningiems santykiams tarp žmonių, t.y. kaip į blogą, žalingą dalyką.

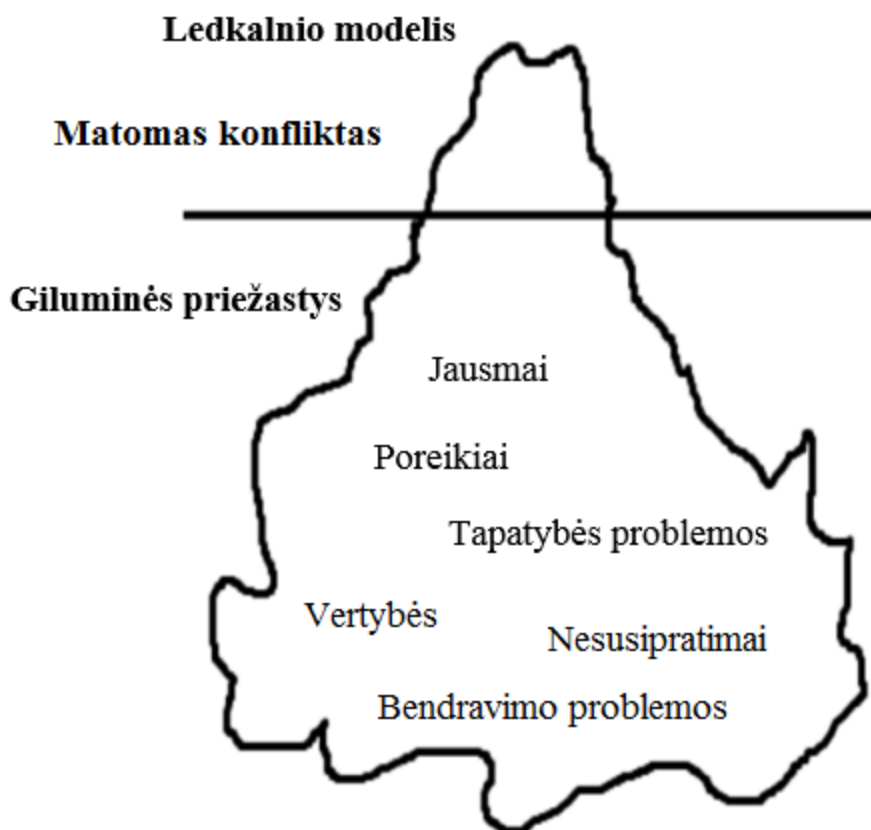
Tačiau jie atlieka ir teigiamas funkcijas:

- jie gali atlikti integruojančią funkciją ir skatinti socialinius pokyčius bei vystymąsi

- jie leidžia atskleisti visuomenės trūkumus ir besiginčijant išryškinti problemas bei jas išspręsti

Taigi ar žmogus jaučia konfliktą, kaip tokį, ar ne, priklauso nuo jo asmeninio suvokimo. Tam tikrų situacijų ar įvykių suvokimas yra labai skirtingas.

Svarbu perprasti giluminės konflikto priežastis, t. y. jausmus, poreikius, interesus ir t.t., kurios slypi už pozicijų. Tai vaizdžiai iliustruoja Kristofo Besemerio (Christoph Besemer) pasiūlytas taip vadinamas ledkalnio modelis. Pagrindinė jo mintis yra ta, kad matomas konfliktas, šalių užimamos pozicijos, yra lyg virš vandens paviršiaus kyšanti ledkalnio viršūnė. Po vandeniu glūdi, iš pradžių nematoma, didžioji ledkalnio dalis – jausmai, poreikiai, motyvai, interesai, bendravimo problemos ar tapatybės problemos – visa, kas slypi už matomo konflikto, už jo pozicijų. Šis ledkalnio įvaizdis čia gerai tinka dar ir dėl to, kad virš vandens iškilusi dalis, t.y. matomas konfliktas, yra maža palyginus su giluminėmis priežastimis, t.y. po vandeniu esančia ledkalnio dalimi, kuri dydžiu ir svoriu yra žymiai didesnė ir kurios išskaidrinimas galiausiai lemia tiesesnę kelią link konflikto sprendimo.

3 pav.: Ledkalnio modelis

Žr. Ledkalnio modelis mediacijoje pagal Kristofą Besemerį. Tarpininkavimas konfliktuose. Königsfeld (Gyvenimo be smurto fondas) 1993

Apatinėje Besemerio ledkalnio dalyje tarp giluminių priežasčių įvardyti jausmai ir poreikiai, tačiau iš modelio nėra aišku, koks yra šių sąvokų tarpusavio santykis. Pagal Maršalo B. Rozenbergo išplėtotą komunikacijos teoriją, konfliktų atveju už matomai išreikštų negatyvių

jausmų, tokių kaip, pvz., liūdesys, pyktis ir pan., visada stovi nepatenkintos reikmės, tokios kaip, pvz., nepakankama gyvenimo partnerio pagarba arba nepakankamas mokytojo autoriteto pripažinimas klasėje. Už pozityvius jausmo, priešingai, slypi patenkinti poreikiai. Konfliktams yra būdingi negatyvūs jausmai ir, atitinkamai, nepatenkinti poreikiai.

Aišku, įvardyti savo jausmus ir poreikius klientams ne visada lengva. Jei klientams sunkiai sekasi suvokti ar įvardyti savo jausmus, globos specialistas gali jiems padėti, pvz., jis teiraujasi klientų, esant reikalui, pagal sudarytą sąrašą, vardydamas konkrečius jausmus, o klientas pasitikrina, ar būtent tokia yra jo dvasinė būseną, ar, galbūt, tai geriau atitinka kitą jausmo išraišką. Tas pat galioja ir poreikiams; šiuo atveju specialistas taip pat, užduodamas klausimus, gali sužinoti, kokie yra nepatenkinti poreikiai, ar padrašinti klientus juos patiems išreikšti arba, kai tai nėra įmanoma, suteikti pagalbą, kai specialistas vardija konkrečius poreikius ir klausia, ar jie tinka klientui.

Kad globos specialistai galėtų labiau įsitikinti dėl vyraujančios problemos bendrauti labiau asmeniškai ir tikslingai, jam svarbu atpažinti, su kokių konflikto tipu – santykių, struktūriniu, vertybiniu, interesų, dalykiniu ar mišria forma – jis turi reikalą.

Toliau trumpai pristatomi konfliktų tipai.

1. Santykių konfliktas

Santykių konfliktas gali kilti tarp atskirų asmenų ar grupių ir suformuoti neigiamą įvaizdį vienas kito atžvilgiu. Tai gali būti susiję su skirtingomis pažiūromis, turtiniais interesais ar santykių kokybe. Ypač jei santykiai trunka ilgesnį laiką, yra svarbu, jei klientai to pageidauja, panagrinėti santykius tarp konflikto šalių atsietai nuo esamo konflikto, kaip atskirą pokalbio temą. Dažniausiai pasitaiko tokie stiprūs jausmai kaip priešiškus ar agresija, o santykiai apsunkinami pasikartojančiu negatyviu elgesiu. Konflikto pusės neigiamai veikia savęs paties ir vienas kito suvokimas. Globos specialistas turi atkreipti dėmesį į tai, kad nepaisant didelio emocionalumo, klientai savo jausmus reikštų neužgausiai ir laikytųsi taisyklių.

2. Struktūriniai konfliktai

Struktūrinių konfliktų pagrindas yra nepakankamai sutvarkytos organizacijos funkcijos, tokios kaip neaiškios procedūros, komunikacijų struktūros, sprendimų priėmimo kompetencijos, neaiškiai apibrėžti reikalavimai ar tikslai. Konfliktai gali kilti dėl įvairaus vaidmens santykiuose tarp, pvz., mokytojo ir mokytojo, direktoriaus ir mokytojo, direktoriaus ir tėvų, globėjo ir globotinio. Kartu šie santykiai yra suformuoti per jiems priskirtą atitinkamą kompetenciją. Dėl to, kad kiekviena konflikto šalis turi jai priskirtą kompetenciją, galimos konfliktų sprendimo ribos čia yra siauresnės, nei kitų konfliktų atveju. Organizaciniai konfliktai taip pat daugeliu atveju gali būti išspręsti tik struktūriniu būdu, pvz., išaiškinant, kas yra direktoriaus kompetencija iš vienos pusės ir mokytojo kompetencija iš kitos. Kokios yra globėjo kompetencijos ir kokios yra globotinio kompetencijos.

3. Vertybinis konfliktas

Vertybiniai konfliktai kyla esant skirtingiems elgesio vertybiniams kriterijams, idėjoms, gyvenimo būdui, ideologijoms. Ypač tai aktualu kuomet tarp globėjo ir globotinio yra ypač ryškus amžiaus skirtumas.

4. Interesų konfliktas

Interesų konfliktai yra sąlygojami konflikto partnerių skirtingų turinio, psichologinių, sąlyginių ir faktinių interesų.

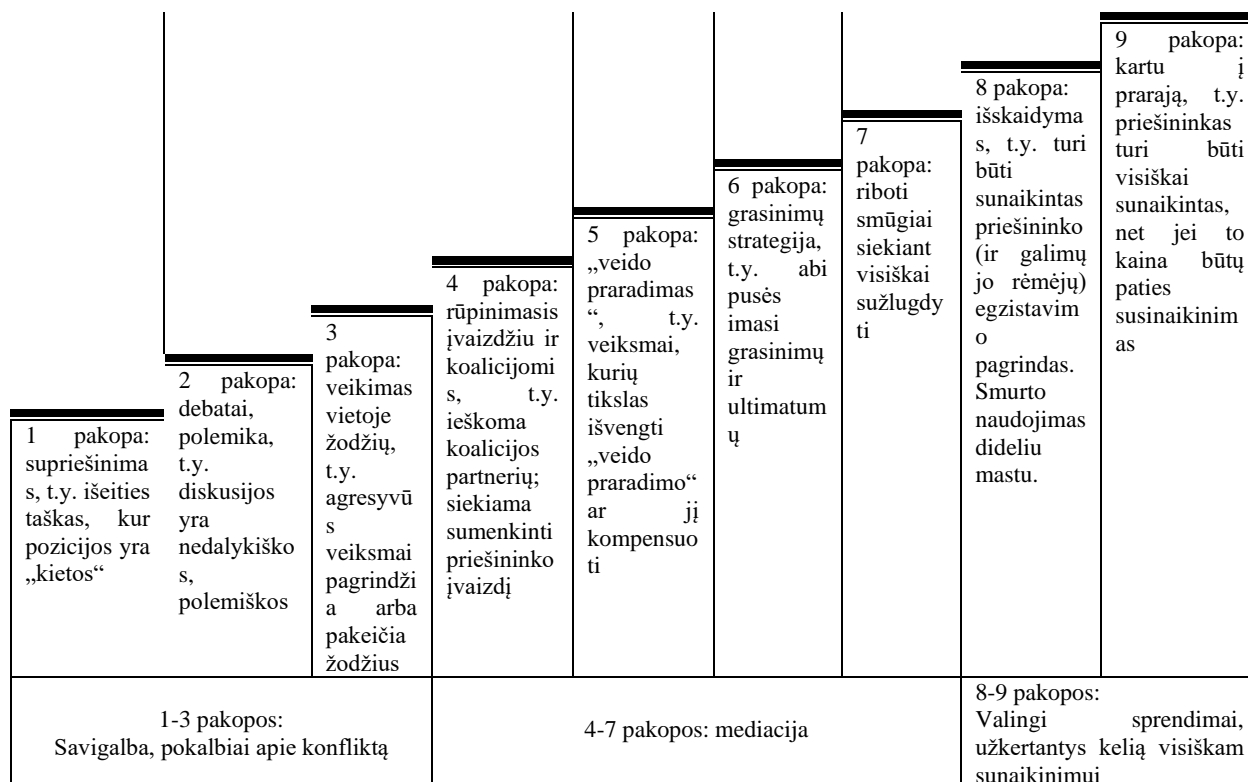
5. Aplinkybinis konfliktas

Aplinkybiniai konfliktai dažniausia kyla dėl skirtingų ar klaidingų informacijos ar interpretacijų arba dėl informacijos stokos. Paprastai čia kalbama apie nesusipratimus. Šiais atvejais globos specialistus kreipia dėmesį ypač į faktinių aplinkybių išsiaiškinimą, kai kada pasitelkiant papildomus informacijos šaltinius.

2.2.4 Konfliktų dinamika

Konfliktai nebūna statiški, jiems būdinga tam tikra dinamika. Kaip galima išspręsti susidariusią situaciją - konfliktą, priklauso nuo konflikto plėtotės pakopos. Glaslo 9 pakopų modelyje pavaizduotos atskiros pakopos nuo supriešinimo iki priešingoje pusėje esančios sunaikinimo pakopos.

Konflikto plėtotė pagal Frydrichą Glaslą

5 pav. Plėtotės pakopos pagal Glaslą.

Vertikaliomis linijomis pažymėtos savivalbos ir mediacijos ribos.

Pirmoje pakopoje konflikto šalys dar yra pradiname taške, kur pozicijos yra pastebimai supriešintos.

Antroje pakopoje diskusijos ir debatai tampa vis labiau nedalykiški, suasmeninti ir polemiški.

Trečioje pakopoje nuotaika staiga pasikeičia, konflikto šalys savo žodžius sustiprina ar netgi pakeičia agresyviais veiksmais. Iki šios pakopos konflikto šalys dar yra būsenoje, kai konfliktą gali išspręsti pačios, tačiau čia būtų naudinga pasiūlyti moderaciją, kad kalbėjimasis tarp šalių būtų labiau struktūruotas. Čia teigiamą vaidmenį gali suvaidinti globos specialistas.

Ketvirtoje plėtotės pakopoje situacija paaštrėja, konflikto šalys ieško koalicijos partnerių, kurie juos paremtų, taip pat stengiami sumenkinti konflikto priešininko įvaizdį.

Penktoje pakopoje konflikto šalių veiksmai nukreipti į tai, kaip išsaugoti veidą ar kompensuoti sugadintą įvaizdį.

Po to eina šeštoji pakopa su ištisiniais grasinimais bei rimtais ultimatumais ir galiausiai septinta pakopa su pirmais ribotais smūgiais, kurių tikslas – visiškas sunaikinimas.

Nuo ketvirtos iki septintos pakopos rekomenduojama globos specialistui siūlyti klientams mediaciją, kaip konfliktų sprendimo metodą. Mediacija yra orientuota į tikslą būdu sumažinti komunikavimo barjerus, parodyti šalims, kaip atpažinti nukrypimus nuo vertybių, kaip pritaikyti konflikto deeskalavimo priemones ir reguliuojamų faktorių kontrolės pagrindu išlaikyti priešingų pusių pakantumo ir sugyvenimo status quo. Šalia aiškaus orientavimo į tikslą mediatorius orientuojasi į racionalų šalių konfrontavimą su tolesnio konflikto eskalavimo pasekmės, tokiu būdu užbėgdamas tokiai įvykių tėkmei už akių. Taigi uždavinių, laiko bei sureguliuojamo pasme jo veiksmai yra orientuoti į ateitį.

Peržengus septintąją pakopą, t.y. esant aštuntoje pakopoje, kai siekiama sunaikinti priešininko egzistavimo pagrindą ir pradedama plačiai naudoti smurtą – šiai pakopai apibūdinti Glaslas vartoja išskaidymo terminą – ir devintoje pakopoje, kai yra bandoma sunaikinti priešininką bet kokia kaina, net, esant reikalui, savo gyvybės sąskaita, būtinas teisėtvarkos ir teisės saugos institucijų, tokių kaip policija, prokuratūra ar teismas, kaip paskutinės instancijos, įsikišimas.

Pateikta informacija yra nukreipta globos specialisto profesinių galimybių ir kompetencijų plėtotei. Tačiau rekomenduojama globos specialistams gilintis į konfliktų valdymo technikas ir vengti rizikingų, klientų agresyvumą ar apatiją skatinančių veiksnių.

Informacijos šaltiniai: „Įvadas į mediaciją socialiniams pedagogams“, prof. dr. Hans-Dieter Will ir dipl. soc. ped. Sven Ramdohr, Vilnius, 2015 m.

2.4.2. Globos centruose taikomi darbo metodai - pasitikėjimu grįstų santykių intervencija (TBRI®)

Lietuvoje veikiančys globos centrai praktiniame darbe taiko įvairius darbo su globėjais ir globojamais vaikais metodus, būdus ir principus, vienas iš tokių darbo su globojamais vaikais būdų yra Pasitikėjimu Grįstų Santykių Intervencija (angl. Trust Based Relational Intervention) – TBRI®.

TBRI® – tai holistinis, mokslo įrodymais, prieraišumo teorija, traumų psichologija bei neuro-biologinio vystymosi žiniomis pagrįstas metodas. Jis buvo sukurtas siekiant atliepti kompleksinius itin pažeistų, traumas patyrusių vaikų poreikius. TBRI® buvo sukurtas JAV, Teksaso Krikščioniškajame universitete, Karyn Purvis Vaiko Raidos Institute. TBRI® suteikia teorines žinias apie tai, kaip neuro-biologiniame lygmenyje veikia vaikų nervinė sistema, emocijų reguliacijos ypatumai, kas iššaukia emocijų ir elgesio protrūkius ir kaip padėti nurimti vaikui, naudojant praktinius TBRI® įrankius. TBRI® padeda suaugusiems lengviau atpažinti bei atliepti trauminius išgyvenimus patyrusių vaikų poreikius. TBRI® remiasi trimis pagrindiniais principais:

1. **Ryšio kūrimas** – santykio su vaiku mezgimas naudojant įsitraukimo ir dėmesingo įsisauganimo strategijas.
2. **Įgalinimas** – vaiko fiziologinių ir aplinkos pritaikymo poreikių patenkinimas.
3. **Elgesio koregavimas** – proaktyvus socialinių įgūdžių mokymas ir tinkamas reagavimas į iššūkių keliantį netinkamą vaikų elgesį (IDEAL atsakas, atsako lygiai).

TBRI® yra skirtas padėti atliepti įvairias traumas, sudėtingus išgyvenimus ar stresą patyrusių vaikų poreikius. Dėl savo gyvenimo istorijos šiems vaikams dažnai sunku pasitikėti suaugusiaisiais savo gyvenime, o tai dažnai lemia netinkamą jų elgesį. Traumą patyrusių vaikų kūnas, smegenys, elgesys ir įsitikinimų sistema yra pasikeitę dėl jų istorijos. Įprastomis aplinkybėmis vaikams įvairios auklėjimo strategijos gali būti sėkmingos, tačiau vaikams, patyrusiems traumą ar kitus sunkius išgyvenimus, reikia globos, atitinkančios jų unikalius poreikius, reikia pasitikėjimu grįstų santykiai su saugiu suaugusiuoju.

TBRI® buvo sukurtas vaikams su sunkia praeitimi, patyrusiems smurtą, nepriežiūrą ar kitas traumas, tačiau TBRI® principai gali būti taikomi visiems vaikams tiek namuose, tiek įvairiose organizacijose (pvz., globos, švietimo).

Daugiau informacijos apie TBRI® galite rasti: internetiniame puslapyje – www.child.tcu.edu

Informacijos šaltiniai:

- Karyn Purvis Institute of child development, Trust-Based Relational Intervention®. Prieiga per internetą: <https://child.tcu.edu/about-us/tbri/#sthash.Q39u0f7p.XjYkkxm2.dpbs>
- Mokymai TBRI strategijų taikymas dirbant su vaikais ir paaugliais. Prieiga per internetą: <https://globa.vilnius.lt/renginiai/mokymai-tbri-strategiju-taikymas-dirbant-su-vaikais-ir-paaugliais/>
- Dr. Jana Hunsley, Pasitikėjimu grįstų santykių intervencijos (TBRI®) gidas, 2021 m. Karyn Purvis vaiko raidos institutas

2.4.3. Globėjų stiprinimas tėvystėje (PVO metodas)

Šiame skyriuje pristatoma dar viena darbo su globėjais intervencinė programa – **Globėjų stiprinimas tėvystėje** (*Pleegouders Versterken in Opvoeden, toliau – PVO*). Šios intervencinės programos atsiradimą paskatino suvokimas, kad sunkumai, su kuriais susiduria globėjai dėl probleminio vaikų elgesio, daro didelę įtaką globėjų patiriamam stresui ir tam tikrais atvejais net globos lūžimui. PVO modelis buvo sukurtas kaip pagalbos globėjams būdas siekiant sustiprinti globėjų įgūdžius spręsti jų globojamų vaikų elgesio problemas. Šiuo tikslu Flandrijos (*vienas iš Belgijos regionų*) vyriausybė globos tarnybų ir Briuselio universiteto iniciatyva nuo 2010 iki 2014 m. finansavo projektą „Pleegouders Versterken in Opvoeden“ (*liet. Globėjų stiprinimas tėvystėje*), kurio metu buvo sukurta intervencijos programos globėjams, kurią sudaro dvi kryptys. Viena PVO intervencinė programa yra pagrįsta socialinės sąveikos mokymosi modeliu (*Pleegouders Versterken in Opvoeden – Sociaal Interactioneel Model, liet. Globėjų stiprinimas tėvystėje – socialinės sąveikos modelis, toliau PVO-SIM*), kita remiasi nesmurtinio pasipriešinimo modeliu (*Pleegouders Versterken in Opvoeden – Non-Violent Resistance, toliau PVO-NVR*). PVO-SIM taikomas globojamiems vaikams nuo 3 iki 12 metų, PVO-NVR intervencijos programą taikoma 12 – 16 (18) metų globojamiems vaikams. Toliau bus aprašomas PVO-SIM metodas, kurį sukūrė ir praktiškai išbandė Briuselio universiteto mokslininkai dr. Frank Van Holen, dr. Femke Vanschoonlandt ir prof. dr. Johan Vanderfaeillie.

PVO-SIM yra intervencinė programa, pagrįsta socialinės sąveikos mokymosi modeliu. Šios intervencinės programos rengėjai rėmėsi **trimis elementais**:

1. **Teorinis programos pagrindas** – socialinės sąveikos mokymosi modelis ir socialinio mokymosi principai. Tai reiškia, kad pvz., vaikas daro spaudimą kitiems šeimos nariams negatyviu elgesiu, pvz., verkšlenimu, reikalavimu, šaukimu ar pykčio priepuoliu, siekdamas gauti, ko nori arba ko nors nemalonaus išvengti. Socialinio mokymosi principai teigia, kad vaiko elgesys yra anksčiau patirtų to paties elgesio pasekmių rezultatas. Kitaip tariant: elgesys, turintis teigiamų pasekmių, pasikartos dažniau, elgesys, turintis neigiamų pasekmių – mažės.
2. **Veiksmingas globėjų mokymas** yra tuomet, kai: skatinama pozityvi globėjo ir vaiko sąveika, globėjo ir globojamo vaiko santykių stiprinimas / atkūrimas, teigiamo globojamo vaiko elgesio stiprinimas ir neigiamo globojamo vaiko elgesio mažinimas.
3. **Specifiniai globojamų vaikų poreikiai, kuriuos turi atliepti globėjai**:
 - būti patikimi ir prieinami;
 - suprasti globojamo vaiko elgesį atsižvelgiant į jo istoriją ir konkrečius poreikius;
 - priimti ir vertinti globojamą vaiką tokį, koks jis yra, parodant jam meilę;
 - skatinti vaiko savarankiškumą, pvz., sakant komplimentus, bei ugdant norą tyrinėti (t. y., savarankiškai daryti dalykus saugumo ribose);
 - dėti pastangas, kad vaikas jaustųsi šeimos dalimi (*pvz., tai galima padaryti naudojant tam tikrus šeimos ritualus, susitelkiant į šeimos vertybes arba kuriant bendrą pasaulį*).

PVO-SIM programą sudaro trys etapai:

- a) **Atranka ir priėmimas.** Atliekamas metodo tinkamumo globėjų šeimai vertinimas naudojant standartizuotas anketas (vertinama, ar vaikui ir globėjui bus tinkama ši intervencijos programa). PVO-SIM vaikui gali būti netinkama ar nepakankama, kai yra tam tikros negalios, pvz., dėl intelekto sutrikimo, autizmo spektro sutrikimų ir pan. Taip pat ši programa gali būti netinkama krizinių situacijų metu, kai tokioms situacijoms spręsti reikia intensyvesnės ir specialios pagalbos, nei gali pasiūlyti PVO-SIM.

- b) **Mokymas ir užduočių atlikimas.** Šį etapą sudaro 8 atskiri užsiėmimai, kurių metu taikomi pateikiama teorinė informacija, taikomi įvairūs metodai ir užduotys, kurias globėjai turi atlikti savarankiškai namuose. Kassavaitiniai susitikimai su darbuotoju vyksta globėjų namuose ir trunka maždaug apie 90 minučių. Tam tikrais atvejais gali būti pasirenkamas mažesnis apsilankymų namuose dažnumas, pvz., vieną kartą per dvi savaites. Per individualius užsiėmimus akcentuojamas tėvystės įgūdžių mokymas ir jų taikymas praktikoje. Darbuotojo ir globėjo susitikimuose paprastai globojamas vaikas nedalyvauja, nebent būtina stebėti natūralią globėjų ir globojamo vaiko sąveiką. Darbuotojas nesikiša į globėjo ir vaiko bendravimą, bet aptaria savo pastebėjimus su globėjais vėliau. Tam tikrais atvejais galima nukrypti nuo atskirų sesijų skaičiaus. Tai, pvz, kai globėjams reikia 1 ar 2 papildomų užsiėmimų, kad įgytų tam tikrą įgūdį, arba kai priešingai, išmoksta greičiau.

Intervencinę programą sudaro 6 modulių grupės. Pirmoji grupė apima tėvystės įgūdžius – pozityvų įsitraukimą ir pozityvų dėmesį. Praktikuojama, kaip globėjui sutelkti dėmesį į teigiamą, pageidaujamą globojamo vaiko elgesį ir už tai jį pagirti. Antroji grupė apima pokyčius, kuriuos globėjai gali įnešti į savo šeimos aplinką. Vienas modulis skirtas struktūrizavimui, o kitas – efektyvių užduočių skyrimui. Trečioji grupė apima elgesio pasekmių koregavimą. Šiuo tikslu yra 4 moduliai: apdovanojimo sistemų naudojimas, nepageidaujamo elgesio ignoravimas, sisteminio požiūrio parengimas, laiko praleidimo kartu naudojimas. Ketvirtoji grupė apima bendresnius tėvystės įgūdžius. Šią grupę taip pat sudaro 4 moduliai: aiškių ribų nustatymas, stebėjimas ir (arba) kontrolė, problemų vengimas ir problemų sprendimas. Penktoji grupė apima metodus, kuriais siekiama nuodugniau aptarti tam tikrą globėjų šeimos dinamiką. Vienas modulis skirtas eskalacijos prevencijai, o kitas – savo auklėjimo stiliui įsivertinti. Paskutinis modulis yra atskira grupė ir apima požiūrį į būsimą probleminį elgesį ir patarimus, kaip elgtis pasikeitus situacijai.

- c) **Užbaigimas.** Baigiamasis užsiėmimas trunka maždaug apie 1,5 val. ir vyksta globėjų namuose, nebent globėjas pageidauja kitaip. Jo tikslas – apžvelgti, kokie pokyčiai įvyko, įtvirtinti įgytus įgūdžius. Užsiėmimas baigiamas ritualu: darbuotojas parengia pažymėjimą arba baigiamąjį laišką globėjui. Praėjus maždaug 2 ir (arba) 3 mėnesiams po paskutinio užsiėmimo, suteikiami 1 arba 2 papildomi užsiėmimai. Globėjas nėra įpareigotas juose dalyvauti ir pats nusprendžia, ar tai daryti. Tikslus užsiėmimų turinys priklauso nuo globėjo poreikių.

Kadangi kiekvienas globojamas vaikas ir globėjas yra skirtingi, programoje numatytas tam tikras lankstumas. Dirbdamas moduliais, darbuotojas gali užtrukti prie vieno modulio tiek laiko, kiek mano esant reikalinga, arba per vieną užsiėmimą pereiti kelis modulius. Siekiama kuo labiau atsižvelgti į globėjų tempą, galimybes ir neatidėliotinus klausimus ar globaliai būdingas krizes. Priklausomai nuo konkretaus atvejo, darbuotojas taip pat gali teorijai ir praktikai skirtą atitinkamą laiką. Kai kuriems globėjams reikės daugiau teorinio paaiškinimo apie tam tikrų įgūdžių ar metodų naudojimą, kitiems reikės juos praktiškai išbandyti ir integruoti į savo auklėjimo stilių. Be to, ne visi globėjai turi pereiti visus modulius.

PVO-SIM programoje naudojami **įvairūs metodai:**

- **Teorinis aiškinimas ir psichoedukacija.** Tikslas – sustiprinti globėjus ir suteikti jiems įžvalgų, kaip elgtis su probleminiu elgesiu, kad jie taptų geriau pasirengę reaguoti į esamą ir būsimą probleminį elgesį.

- **Klausimų uždavimas.** Šį metodą darbuotojas gali naudoti norėdamas išprovokuoti apmąstymus, sukelti diskusijas.
- **Vaidmenų žaidimas.** Vaidmenų žaidimai pateikiami globėjams kaip būdas praktiškai išbandyti šiuos įgūdžius ir technikas. Po kiekvieno vaidmenų žaidimo darbuotojas ir globėjas aptaria patirtį (globėjų jausmus, mintis, elgesį).
- **Namų užduotys.** Visą programos laiką globėjai skatinami aktyviai dalyvauti atliekant namų užduotis. Siekiama, kad globėjai įgytas teorines žinias pritaikytų praktikoje, todėl kiekviename užsiėmime pakankamai dėmesio skiriama atliktoms užduotims aptarti.

PVO-SIM intervencijos metodą gali taikyti globos srityje dirbantys darbuotojai, kurie yra baigę PVO-SIM mokymus. Be formalių reikalavimų darbuotojams, taikantiems šį metodą, yra keliami ir kiti reikalavimai. Vienas jų yra darbuotojo požiūris. Pabrėžiama, kad yra svarbūs šie požiūrio elementai:

- **Jautrus ir (arba) reaguojantis požiūris.** Darbuotojas turi laikytis nesmerkiančio požiūrio, jis turi įsijausti į situaciją ir globėjų jausmus, gebėti parodyti empatiją dėl to, ką išgyvena globėjas.
- **Teigiamas ir palaikantis požiūris.** Darbuotojas turi parodyti tikėjimą globėjo gebėjimais. Jis turi gebėti sukurti teigiamą atmosferą normalizuodamas problemas ir tikėdamas globėjų savarankiškumu.
- **Pagarbus ir priimantis požiūris.** Darbuotojas turi gebėti rodyti pagarbą globėjui ir jo požiūriui į tėvystę. Globėjas turi jaustis priimamas toks, koks yra, tačiau tai nereiškia, kad darbuotojas turi besąlygiškai pripažinti globėjo elgesį.

Labai svarbus PVO-SIM intervencijos metodo momentas, kad darbuotojas, taikantis PVO-SIM metodą, turi savo pavyzdžiu rodyti globėjams tinkamus bendravimo modelius. Pavyzdžiui, dirbdamas su globėjais darbuotojas turi padėti jiems jaustis priimtiems tokiems, kokie jie yra, atkreipti dėmesį į tai, ką globėjai daro gerai (*pvz., sakyti komplimentus ar kitokio pobūdžio pastiprinimą, pvz., pastebėjau, kad Jūsų vaiko elgesys šią savaitę Jums kėlė daug iššūkių, bet vis dėlto Jūs sugebėjote išlaikyti ramybę, aš tikrai tuo žaviuosi*). Iš darbuotojo tikimasi nuoseklaus požiūrio: jis turi daryti taip, kaip sako.

Norėdami gauti išsamų PVO-SIM metodo aprašymą, susisieki su autoriais Johan Vanderfaeillie (johan.vanderfaeillie@vub.be) arba Frank Van Holen (frank.vanholen@pleegzorgvbb.be).

2.4.4. Smurtas ir smurto atpažinimas

Šiame skyriuje bus aptariama, kaip atpažinti vaiką, kuris galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, ir imtis būtinų veiksmų siekiant užkirsti kelią bet kokių smurto apraiškų pasikartojimui. Išskiriamos keturios smurto prieš vaikus formos: fizinis, psichologinis, seksualinis smurtas ir nepriežiūra. Prieš vaiką gali būti naudojamas vienos formos smurtas, tačiau dažnai pasitaiko keleto jų kombinacija, pvz., fizinis smurtas prieš vaiką naudojamas kartu su psichologiniu smurtu ar nepriežiūra. Smurtu nelaikomi veiksmai, kuriais prieš vaiką panaudojama fizinė jėga ir vaikui sukeliamas fizinis ar psichinis skausmas, kai šiais veiksmais siekiama išvengti didesnio pavojaus vaiko saugumui, sveikatai ar gyvybei ir to negalima pasiekti kitomis priemonėmis.

Smurto prieš vaiką formos

Psichologinis smurtas – sąmoningas, tyčinis, sistemingas vaiko teisės į identiškumą pažeidinėjimas, vaiko žeminimas, patyčios, gąsdinimas, būtinos vaiko normaliai raidai veiklos trukdymas, asocialaus elgesio skatinimas ar kitokia nefizinio kontakto elgsena (veiksmai ar neveikimas). Psichologinis smurtas sunkiausiai atpažįstama ir nustatoma smurto prieš vaiką forma, nes ji nepalieka žymių ant vaiko kūno, jo pasekmės pasireiškia dažniausiai vėliau. Psichologiniam smurtui priskiriamas nuolatinis vaiko atstovų pagal įstatymą bendravimo su vaiku pobūdis, kuris žalojančiai veikia vaiko asmenybę ir trikdo visavertę jo asmenybės raidą.

Psichologinio smurto pasireiškimas

- vaiko ignoravimas (pvz., globėjai visiškai nekreipia dėmesio į vaiką, su juo nebendruoja)
- nuolatinis gąsdinimas, grasinimas, siekimas, kad vaikas jaustų nuolatinę baimę
- menkinimas (pvz., nuolatinis vaiko, jo poelgių, pomėgių, darbų neigiamas vertinimas)
- vaiko emocinis išnaudojimas (pvz., suaugusiojo problemoms spręsti)
- neleidimas vaikui bendrauti su kitais asmenimis
- vaiko atstūmimas, kai suaugusieji vaikui demonstruoja, kad jis yra nemylimas ir nepageidaujamas ir kt.

Galimi psichologinio smurto požymiai

- perdėtas meilumas, lipšnumas su mažai pažįstamais žmonėmis
- pasitikėjimo savimi stoka, nerimastingumas, perdėtas atsargumas
- psichosomatiniai skundai (pvz., galvos, pilvo skausmai, pykinimas)
- save žalojantis elgesys
- apatija, veiklų, žaidimų vengimas
- baimės padidėjimas, perdėtai jautrus reagavimas
- nerimas, bloga nuotaika, miego sutrikimai ir kiti požymiai

Fizinis smurtas – tyčinis fizinis veiksmas ar veiksmai prieš vaiką, taip pat fizinė bausmė, jeigu dėl to vaikas mirė, buvo sutrikdyta jo sveikata ar normali raida arba buvo sukeltas skausmas ar pavojus vaiko gyvybei, sveikatai ar normaliai raidai. Fizinis smurtas gali būti vienkartinis arba pasikartojantys, ilgą laiką besitęsiantys veiksmai. Fizinio smurto sukelta fizinė žala gali būti nuo lengvo nubrodinimo, mėlynių iki kaulų lūžių ar gyvybei grėsmingų sužalojimų. Dažniausiai

fizinis smurtas palieka žymes ant vaiko kūno, tačiau neretai apie patirtą smurtą galima spręsti ir iš vaiko elgesio ar emocijų.

Fizinio smurto pasireiškimas

- vaiko mušimas ranka ar daiktais
- stumdymas, spardymas
- tampymas už plaukų, ausų, rankų, kojų
- smauginimas, kankinimas (pvz.: vertimas ilgą laiką stovėti nepatogioje padėtyje, karštyje ar šaltyje; vaiko burnos plovimu muilu ir pan.)
- kiti tyčiniai fiziniai veiksmai, sukeltys vaikui skausmą, darantys žalą arba keliantys pavojų vaiko gyvybei, sveikatai

Galimi fizinio smurto požymiai

- fiziniai požymiai (pvz., mėlynės arba kraujosruvos, įvairių daiktų formų (virvės, diržo ir pan.) žymės, suaugusio įkandimo žymės, nudeginimai, nuplikymai įvairiose kūno vietose, neturintys pagrįsto paaiškinimo ir pan.)
- emociniai ir elgesio požymiai (pvz., nerimastingumas; tam tikrų asmenų, vietų baimė; savęs nuvertinimas; perdėtas nuolankumas, paklusnumas; agresyvumas (pvz., muša ar spardo savo augintinį arba tam tikrą asmenį); nuotaikų kaita, impulsyvios reakcijos ir pan.)

Seksualinis smurtas – tyčiniai nusikaltimai, tokie kaip išžaginimas, seksualinis prievartavimas, privertimas lytiškai santykiauti, lytinės aistros tenkinimas, seksualinis priekabiavimas, vaiko įtraukimas į prostituciją, pornografiją ir kitos seksualinio išnaudojimo formos.

Seksualinio smurto pasireiškimas

- įvairaus pobūdžio seksualiniai santykiai
- daiktų kišimas į vaiko lytinius organus
- vaiko glostymas, bučiavimas, lietimasis ir pan., siekiant seksualiai pasitenkinti
- vertimas vaiką tenkinti suaugusiojo aistrą
- vaiko įtraukimas į pornografinę veiklą ir pan.

Galimi seksualinio smurto požymiai

- nubrozdinimai ar įdrėskimai intymiose vietose
- seksualinio pobūdžio kalba ar gestai
- amžiaus neatitinkančios išsamios žinios apie lytinį gyvenimą
- vaiko pasakojimas apie patirtą seksualinį smurtą
- seksualiai agresyvus elgesys ir kt.

Nepriežiūra – už vaiko priežiūrą atsakingo asmens nuolatinis vaikui būtinų fizinių, emocinių ir socialinių poreikių netenkinimas ar aplaidus tenkinimas, dėl kurio vaikas mirė, buvo sutrikdyta jo sveikata ar normali raida arba sukeltas pavojus vaiko gyvybei, sveikatai ar normaliai raidai.

Nepriežiūros pasireiškimas

- vaiko fizinis apleistumas (netinkama mityba, apranga ir pan.)
- nesirūpinimas vaiko sveikata
- emocinis vaiko apleistumas (pvz., su vaiku nebendraujama, netenkinami jo psichologiniai poreikiai, leidžiama vartoti alkoholį ir pan.)
- socialinis vaiko apleistumas (pvz., vaikas nėra ugdomas ar lavinimas)

Galimi nepriežiūros požymiai

- netvarkinga vaiko išvaizda
- vaiko apranga neatitinkanti sezono, oro sąlygų
- vaiko dantys išgedę ir netaisomi, negydomos burnos ertmės ligos
- vaikas mieguistas, sunkiai susikaupia, apatiškas
- vaikas nuolat alkanas, vagiliauja maistą
- vaikas neturi būtiniausių mokyklinių priemonių ir pan.

Smurtą artimoje aplinkoje galima atpažinti o iš kelių kriterijų, todėl būtina įvertinti smurto artimoje aplinkoje kriterijų visumą. Vaiką žaloja bet kuri smurto forma. Kiekvienas vaikas į patiriamą smurtą reaguoja skirtingai, todėl ilgalaikės patirto smurto pasekmės vaiko psichikos sveikatai, psichosocialinei raidai gali būti skirtingos. Pasekmių sunkumas priklauso vaiko amžiaus, individualių jo asmenybės savybių, smurtautojo ryšio su vaiku artimumo, smurtinių veiksmų pobūdžio ir aplinkinių reakcijos ir požiūrio į smurtą, socialinio palaikymo bei vaikui suteiktos pagalbos kokybės. Vaiko patirtas smurtas artimoje aplinkoje gali pasireikšti įvairiais būdais – tiesioginiais skundais arba pasikeitusiu elgesiu, emocinėmis reakcijomis, bendravimo su aplinkiniais pasikeitimu. Jei vaikas nepatiria tiesioginio smurto, tačiau gyvena aplinkoje, kurioje yra smurtaujama, ir vaikas yra smurtinio elgesio liudininkas, jis patiria fizinį, emocinį vystymąsi žalojantį smurto poveikį. Darbuotojams svarbu būti atidiems, jautriems ir rūpestingiems pastebinti smurto artimoje aplinkoje požymius. Globos centro specialistas, įtaręs ar pastebėjęs galimo smurto prieš vaiką požymius vaiko kūne, elgesyje, emocijose ar vaiko globėjų bendravime su vaiku, turėtų pasidomėti, kas jam nutiko. Įtarus, kad vaikas galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, rekomenduojama raštu fiksuoti požymius ir visas aplinkybes, kurios sukėlė įtarimą dėl smurto artimoje aplinkoje (pvz., vaiko elgesio ir emocijų pokyčiai, vaiko pasisakymas, vaiko ir jo atstovo pagal įstatymą bendravimo ypatumai ar kita).

Kaip bendrauti su galimai smurtą patyrusiu vaiku?

- sudaryti saugias sąlygas pokalbiui (*pavyzdžiui, kad negirdėtų kiti asmenys*);

- atsisėsti vaikui patogiu atstumu viename akių lygyje (nerekomenduojama sėdėti už stalo vienas priešais kitą);
- klausti vaiko, kas jam nutiko, užduodant atvirus klausimus (*tinkami klausimai, pvz., „Šiandien pastebėjau mėlynės ant tavo rankos riešo. Kas tau atsitiko?“ Netinkami klausimai: „Ar čia tam tikras asmuo tau mėlynės padarė?“*);
- ramiai išklausti vaiką, nepertraukinėti, leisti pasakyti, kiek vaikas nori ir gali;
- neprarasti savitvardos: matydamas, kad suaugęs asmuo, kuriam vaikas atsiskleidė, išsigando, supyko ar pasibaisėjo, vaikas gali išsigąsti ir daugiau nebepasakoti arba atsiimti savo žodžius;
- tikėti vaiku: jei vaikas prabilo apie smurtą, jis parodė pasitikėjimą suaugusiuoju;
- nuraminti vaiką, palaikyti jį: vaikui atskleisti smurtą, veikiausiai, reikėjo sukaupti daug drąsos, svarbu jam perteikti žinią, kad jis gerai pasielgė kreipdamasis pagalbos (*pvz., „Gerai, kad tu man pasakei apie tai“*);
- nekaltinti, nesmerkti, nekritikuoti vaiko: svarbu yra vaikui perduoti vienareikšmišką žinią, kad jis nėra kaltas dėl patirto smurto, už tai yra atsakingas suaugęs žmogus, kuris elgėsi neleistinai;
- klausiant, kalbant siūloma vartoti vaikui suprantamus žodžius, sąvokas, atitinkančias vaiko amžių, pažintinius gebėjimus, supratimą;
- suprasti, kad vaikas gali būti emociškai prisirišęs prie smurtavusio prieš jį asmens (*pavyzdžiui, jei vaiką seksualiai išnaudojo artimas asmuo, vaikas gali išgyventi labai prieštarigus jausmus – meilę smurtautojui ir neapykantą jam už padarytą skriaudą*). Rekomenduojama vengti vaiką kaltinančių, vertinančių ar nukreipiančių klausimų, teiginių;
- klausytis vaiko ir sąžiningai atsakyti į jam kylančius klausimus: vaiką gali kankinti nežinia dėl ateities, dėl smurto atskleidimo pasekmių, svarbu patikinti vaiką, kad bus stengiamasi užtikrinti jo saugumą, tačiau nežadėti to, ko nėra galimybės išpildyti (*pavyzdžiui, nereikėtų vaikui sakyti „Tavo mama nenusimins“*);
- paaiškinti vaikui (atsižvelgiant į vaiko amžių ir supratimą), kas vyks po to, kai jis pasisakė, kokių veiksmų imsis darbuotojas vaikui apsaugoti;
- būti prieinamu vaikui, nepalikti jo vieno su savo problema, mintis ir jausmais.

Kalbantis su vaiku neleistina:

- žadėti to, ko nebus galimybės ištesėti;
- versti vaiko detaliam pasakoti apie patirtą smurtą, svarbu leisti jam kalbėti tiek, kiek jam norisi;
- klausinėti vaiko apie jo jausmus smurtautojui;
- kaltinti vaiką, kodėl jis anksčiau nepasakė ar nesipriešino smurtui;
- negalima leisti vaikui atsiskleisti prie kitų vaikų. Reikia saugoti ir gerbti jo privatumą, neatskleisti ir neaptarinėti informacijos su nenusijusiais asmenimis.

Darbuotojų veiksmai, kilus įtarimui dėl galimo smurto

Bet kuris globos centro darbuotojas, įtariantis, kad globojamas, prižiūrimas ar įvaikintas vaikas galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje ar buvo smurto liudininkas, nedelsdamas apie tai praneša įstaigos vadovui arba jo įgaliotam asmeniui.

Įstaigos vadovas ir (ar) jo įgaliotas asmuo ir darbuotojas, įtariantis, kad vaikas galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, tačiau dar negalintis užtikrintai to teigti, pagal situaciją ir poreikį turėtų konsultuotis su kitais globos centro specialistais, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir

įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritorinio skyriaus ir (ar) vaiko lankomos ugdymo įstaigos specialistais.

Globos centro darbuotojui neturint galimybės nedelsiant pranešti vadovui ar jo įgaliotam asmeniui, kad globojamas, prižiūrimas ar įvaikintas vaikas patyrė smurtą artimoje aplinkoje, darbuotojas apie smurto atvejį tiesiogiai praneša Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos teritoriniam skyriui ir (ar) policijai.

Įstaigos vadovas ar jo įgaliotas asmuo ar darbuotojas, pranešęs apie vaiko, galimai patyrusio smurtą artimoje aplinkoje, atvejį Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos teritoriniam skyriui ir (ar) policijai, informuoja šeimai priskirtą globos koordinatorių dėl pagalbos vaikui ir (ar) šeimai organizavimo ir (ar) teikimo. Globos koordinatorius, organizuodamas pagalbos teikimą smurtą patyrusiam vaikui ir (ar) šeimai bendradarbiauja su kitais globos centro specialistais ar kitomis institucijomis, užtikrinančiomis vaiko teisių apsaugą ir teikiančiomis pagalbą vaikui ir šeimai.

Informacijos šaltiniai:

- Rekomendacijos mokykloms dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo ir veiksmų, įtariant galimą smurtą artimoje aplinkoje, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2020 m. balandžio 21 d. įsakymu Nr. V-582. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/9d0d0d91840611eaa51db668f0092944?jfwid=-kyrux5r52>
- Smurto prieš vaikus prevencija, parengta Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Prieiga per internetą: https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/seima-ir-vaikai/vaiko-teisiu-apsauga/smurto-pries-vaikus-prevencija/#Kas_smurtas
- Smurto prieš vaikus atpažinimas ir reagavimas. Prieiga per internetą: <https://vaikoteises.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/mokomoji-medziaga-visuomenei/smurto-pries-vaikus-atpazinimas-ir-reagavimas/>
- Smurto artimoje aplinkoje prevencija. Prieiga per internetą: https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/seima-ir-vaikai/seimos-politika/smurto-artimoje-aplinkoje-prevencija/#nauji_irankiai
- R. Šerkšnienė, Ž. Kėrytė, Darbas su šeima. Metodinis leidinys. 2023 m.

2.5. GLOBOS DARBUOTOJŲ DARBO KOMPETENCIJOS

2.5.1. Krizė globėjo šeimoje ir jos valdymas

Daugelis globojamų vaikų yra patyrę įvairių traumų, pvz., prievartą, nepriežiūrą, skurdą, smurtą šeimoje ir (arba) bendruomenėje. Dauguma šių vaikų dėl šių priežasčių yra paimami iš savo biologinių šeimų ir namų bei patenka pas įvairius globėjus. Perėjimas iš gyvenimo savo biologinėje šeimoje į globą yra didelis gyvenimo pokytis, kurį lydi netektis, trauma, sielvartas ir liūdesys (Mitchell, 2018).

Terapinė krizių intervencija apima krizės panaudojimą kaip galimybę padėti vaikams mokytis ir augti. Tikėtina, kad vaikai, patyrę nuolatinę nepriežiūrą ar prievartą, yra išsiugdę adaptyvius elgesio modelius, kuriais stengiasi sumažinti prievartą ir nepriežiūrą. Tokie neigiami išgyvenimai paprastai yra daugialypiai, ilgalaikiai ir susiję su daugybe sunkių ir sudėtingų pasekmių įvairiose funkcionavimo srityse (Greeson ir kt., 2011).

Vienas iš svarbiausių įgūdžių, kuriuos turi įgyti šeimos, kurios nusprendžia globoti vaiką, yra išmokyti globojamus vaikus valdyti negatyvius jausmus, pvz., pyktį, nusivylimą ar netektį, socialiai tinkamais būdais. Potrauminio streso sindromas yra svarbi globojamų vaikų psichikos sveikatos problema, kuriai mažinti yra reikalinga specializuota, į traumą nukreipta psichologinė pagalba. Toksinis stresas veikia vaiko pažinimo, mokymosi ir atminties sritis, jis sukelia neigiamus elgesio pokyčius ir mažina gebėjimą tinkamai reguliuoti emocijas (Forkey et al., 2016).

Traumos sistemų terapija yra veiksminga globos situacijoje, nes ji remiasi globojamų vaikų stipriosiomis savybėmis ir sutelkia dėmesį į stiprių santykių kūrimą, kad būtų įveiktas traumos poveikis. Krizių intervencija suteikia neatidėliotiną, intensyvią ir trumpalaikę profesionalią pagalbą traumuojančią patirtį patyrusiems žmonėms. Krizių intervencijos tikslas – padėti asmenims susidoroti su sunkumais ir sugrįžti į ankstesnį fizinio ar emocinio funkcionavimo lygį, nesukeliant pavojaus sau ar kitiems.

Sukurti įvairūs modeliai, kaip įveikti krizę globėjų šeimoje. Krizių intervencijos ABC modelį sudaro trys pagrindiniai etapai:

- A - santykių užmezgimas ir palaikymas,
- B - pagalba asmeniui atpažinti ir valdyti savo emocijas krizės situacijoje,
- C - dėmesys įveikimo ir prisitaikymo strategijoms.

Šešių žingsnių modelis siūlo globos specialistams sistemingą požiūrį į pagalbą krizę išgyvenančioms globėjų šeimoms:

- problemos apibrėžimas;
- globojamų vaikų saugumo užtikrinimas;
- paramos teikimas;
- alternatyvų nagrinėjimas;
- planavimas;
- įsipareigojimai ir susitarimai.

Socialinio darbo su globėjų šeimomis kontekste aktualus ekologinis (taikant ekologinę sistemų teoriją, atsižvelgiama į sistemos dalis, dalių tarpusavio sąveiką, atskirų dalių santykius, visumą, aplinkos santykius ir bendravimo būdus) požiūris į krizę, kuris yra holistinis, orientuotas tiek į asmenį, tiek į aplinką, todėl suteikia pagrindą trumpalaikiam ir ilgalaikiam darbui. Globos specialistai taip pat turi būti kompetentingi suprasti socialinę aplinką arba ekologiją, kurioje yra klientas, patiriantis krizę, kad galėtų pažinti asmenis jų socialinės ir kultūrinės situacijos kontekste.

Globos specialistai turi įvertinti klientų poveikį, elgesį, pažinimą, vystymąsi ir ekosistemą. Įgijęs tokį išsamų krizės ištikto kliento supratimą, globos specialistas gali pasirinkti vieno seanso arba ilgesnio laikotarpio metodą. Vaiko gerovės srityje dirbantys specialistai dažnai turi labai mažai laiko reaguoti. Vieno seanso intervencijos tikslai yra šie:

- įsitikinti, kad klientas yra saugus,
- užtikrinti psichologinį stabilumą ir laikiną krizių valdymą, ir
- padėti klientui nustatyti tinkamus išteklius ir jais naudotis.

Globos specialistai turi atlikti šiuos šešis dalykus:

1. bendrauti su klientu palaikančiai ir empatiškai;
2. įsikišti siekiant sukurti saugumą, stabilizuoti, deeskaluoti ir patenkinti neatidėliotinus poreikius;
3. iširti ir įvertinti krizinių įvykių ir atsaką į krizę situaciją;
4. iširti alternatyvas, įvertinti ir išnagrinėti galimybes.
5. padėti klientui mobilizuoti asmeninius ir socialinius išteklius ir, jei reikia, nustatyti ir panaudoti bendruomenės išteklius;
6. numatyti ateitį ir organizuoti tolesnę veiklą.

Krizių intervencijos metodai yra įvairūs ir gali būti pritaikomi įvairioms krizėms. Jie apima tokius metodus kaip situacijos įvertinimas, aktyvus klausymasis, problemų sprendimas, empatiškas reagavimas, paramos teikimas ir išteklių siūlymas. Bendradarbiaujant su tėvais parengti rašytinį krizių valdymo planą, kurį būtų galima naudoti namuose, yra vienas iš būdų, kaip globos specialistas gali būti aktyvus bandydamas spręsti krizines situacijas. Rašytinis planas gali padėti stabilizuoti situaciją. Rašytiniame krizių valdymo plane turėtų būti ieškoma teigiamų būdų, kaip spręsti globojamo vaiko elgesio problemas, ir parenkami optimalūs tolesni būdai, kuriuos būtų galima naudoti, jei jos paaštrėtų.

Krizių valdymo planas turėtų apimti šiuos pagrindinius elementus:

1. Aprašymą, kaip globotinis atrodo ir elgiasi, kai jaučiasi ramus ir laimingas. Tai svarbu tam, kad būtų pagrindas teigiamam elgesiui, kad būtų galima atpažinti, kada globotinis patiria elgesio sunkumų ir kada elgesio problema pradeda aštrėti.
2. Trūkumų, pavyzdžiui, žodžių, gestų ar situacijų, galinčių paaštrinti elgesio problemas, sąrašas. Šis sąrašas turėtų būti sudarytas dalyvaujant globojamam vaikui ir turėtų apimti tokių veiksmų, kaip triukšmas, nepakankamas vaistų vartojimas ar sutrikęs miegas, poveikį. Kiekvienas vaikas turi savo tolerancijos lygį, todėl nustačius triggerius bus galima geriau suprasti, kas daro įtaką jo elgesiui.
3. Informacija apie tai, kaip globojamas vaikas pradeda atrodyti susidūręs su elgesio sunkumais. Kai kuriems vaikams susijaudinus pasireiškia fiziniai požymiai, pavyzdžiui, paraudęs veidas, įsitempęs kūnas arba pykčio priepuoliai, kurie gali reikšti kontrolės praradimą. Pas vyresnius vaikus rečiau stebimi akivaizdūs fiziniai požymiai, tačiau gali pasireikšti toks elgesys, pavyzdžiui, asmens higienos pokyčiai, per didelis miego kiekis ar jo trūkumas arba elgesio pokyčiai, kurie gali rodyti didėjančią krizę. Neišprovokuotas pyktas ar trikdantis elgesys, kuris neįprastas, gali būti vienas dažniausių požymių, rodančių, kad reikia gerinti vaiko psichikos sveikatą.
4. Konkrečių veiksmų, kurie praeityje padėjo sumažinti elgesio problemas, sąrašas, nurodant ankstesnius veiksmus, kurie padėjo pristabdyti krizės paūmėjimą. Jei globojamas vaikas

mėgsta apkabinimus, tikėtina, kad ilgas apkabinimas leis jam pasijusti mylimam, taip signalizuojant apie supratimą ir palaikymą bei normalizuojant situaciją.

5. Konkrečių strategijų, kurios gali padėti užkirsti kelią krizei kilti, sąrašas ir metodika, kada ir kaip naudoti atitinkamą strategiją. Laikui bėgant globojamas vaikas gali pateikti užuominų, kas jam padeda atgauti ramybę. Iš anksto susitarkite dėl signalo, kuris reikštų krizės prasidėjimą ir kad reikia imtis veiksmų siekiant užkirsti krizės paūmėjimui. Kartais tiesiog pasiūlyta alternatyvaus veiksmo galimybė padeda pakeisti situaciją iš neigiamos į teigiamą. Pavyzdžiai gali būti pasivaikščiavimas arba muzikos klausymasis.
6. Konkrečių būdų, kaip kiti gali padėti ir kada jie norėtų pagalbos, sąrašas reikia paklausti. Kartais netinkamas elgesys nesiliauja net ir gerai padarius planuojamos intervencijos. Kai taip nutinka, iš anksto sudaromas galinčių žmonių sąrašas padėti. Pavyzdžiui, bendraukite su tarpprofesinėmis ar tarpinstitucinėmis komandomis atstovus, kurie dirba su šeima, arba informuoja draugus ar gimines. Įsitikinti, kad jūs aiškiai suprantate, kaip jie gali padėti. Išlikite pozityvūs ir susitelkite į krizių plano veiklą. Kai globotinis vaikas demonstruoja sunkų ar sudėtingą elgesį, parašytas krizių valdymo planas gali padėti. Jei krizių valdymo planas yra sukurtas laiku ir yra pozityvus bei konkretus konkreto globojamo vaiko situacija gali būti pagerinta.
7. Konkrečių būdų, kaip kiti gali padėti, sąrašas ir kada jų reiktų paprašyti. Kartais netinkamas elgesys nenutrūksta net ir tada, kai taikomos gerai suplanuotos intervencinės priemonės. Kai taip nutinka, reiktų iš anksto sudaryti žmonių, kurie gali padėti, sąrašą. Pavyzdžiui, susisiekti su kitais šeimos nariais ar artimaisiais, draugais ar globos specialistais. Įsitinkite, kad aiškiai žinote, kaip jie gali padėti.

Būkite pozityvūs ir sutelkite dėmesį į krizių plane numatytą veiklą. Kai globojamas vaikas pasižymi sudėtingu ar iššaukiančiu elgesiu, gali padėti rašytinis krizių planas. Jei krizių valdymo planas sudaromas anksti ir yra pozityvus bei konkretus globojamam vaikui, situacija gali pagerėti.

Pozityvaus elgesio intervencinių priemonių pavyzdžiai. Strategijos.

Globojamam vaikui, kurio elgesys kelia iššūkių, turėtų būti siūloma parama ir pozityvaus elgesio intervencijos strategijos, padedančios mažinti probleminį elgesį ir skatinti naujų elgesio įgūdžių mokymąsi. Šios intervencinės priemonės turėtų būti konkrečios strategijos, kurios yra pozityvios ir aktyvios, o ne reaktyvios ir pagrįstos pasekmėmis.

Pozityvaus elgesio intervencijos strategijos gali būti naudingos globos specialistams:

1. Aiškiai suformuluota ir peržiūrima tvarka ir lūkesčiai padeda globojamiems vaikams žinoti, kas bus toliau, taip sumažinant nerimą ar baimę.
2. Strategija „SUSTOK, ATSIPALAUDUOK IR PAGALVOK“ moko globojamus vaikus pagalvoti apie problemą ir rasti sprendimą. Ją naudodami globotiniai išmoka:
 - a) apibrėžti problemą;
 - b) nuspręsti, kam „priklauso“ problema;
 - c) pasiūlyti kuo daugiau problemos sprendimo būdų;
 - d) pasirinkti sprendimą, kurį išbandysite;
 - e) išbandyti sprendimą;
 - f) įvertinti rezultatą ir pasidžiaugti sėkme arba imtis kito veiksmų plano.

Kai globojami vaikai supranta šiuos žingsnius, vaidmenų žaidimai ir praktika gali padėti šiam procesui tapti įpročiu. Padėti globojamiems vaikams atpažinti savo pačių reakcijas į stresą (pvz., suspaustos rankos, balso tonas ir pan.) gali tapti dalimi rekomendacijų, kurių jiems reikia, kad

galėtų veiksmingai naudoti šią strategiją. Šios veiklos praktikavimas ir sėkmė globojamiems vaikams gali užtrukti, todėl svarbu apsvarstyti, kokios paramos gali prireikti vaikui, kuri padėtų įtvirtinti pažangą.

3. Galima naudoti iš anksto sutartus signalus, pavyzdžiui, rankos ar galvos judesius, kad globotinis žinotų, kada jis daro kažką, kas nepriimtina.
4. Raskite galimybių globojamam vaikui padėti kitiems.
5. Pozityvios frazės leidžia vaikams žinoti teigiamus rezultatus dėl tinkamo elgesio.
6. Žodžiu išreikškite elgesį, kurį norite matyti.
7. Formuojant elgesį pripažįstama, kad ne visi globojami vaikai gali viską daryti 100 proc. Atlygindami už mažus pasiekimus ir naudodami teigiamą pastiprinimą už šiuos pasiekimus, kai jie pasireiškia, vaikai išmoksta laikytis taisyklių ir ugdyti įgūdžius.
8. Materialinis, simbolinis ir veiklos pastiprinimas taip pat yra veiksmingas būdas skatinti ir palaikyti tinkamą elgesį.

Informacijos šaltiniai:

7 Tips for Foster Parents: Preparation for a Successful Placement. (2016). Crisis Prevention Institute. Pieejams: <https://www.crisisprevention.com/blog/education/7-strategies-for-foster-parents/>

8 most common fostering challenges. Pieejams: <https://www.capstonefostercare.co.uk/knowledge-centre/8-most-common-fostering-challenges>

A guide to understanding and caring for a child with development trauma and attachment difficulties. Pieejams: <https://proceduresonline.com/trixcms2/media/19133/21203-2-handout-children-with-developmental-trauma.pdf>

Collins, B.G. & Collins, T.M. (2005). Crisis and trauma: Developmental-ecological intervention. Boston, MA: Houghton Mifflin Publishers.

DeGarmo, J. (2018). The Foster Care Survival Guide: The Essential Guide for Today's Foster Parents.

Examples of Positive Behavioral Intervention Strategies. (2024). PACER Center. Pieejams: <https://www.pacer.org/cmh/learning-center/positive-behavior/behavior-intervention-strategies.asp>

Fisher, P.A., Chamberlain, P., & Leve, L.D. (2009). Improving the lives of foster children through evidenced-based interventions. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 4(2), 122–127.

Genn, H. (2021). Providing Trauma-Informed Care for Children in the Foster Care System. Liberty University. Pieejams: <https://digitalcommons.liberty.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2183&context=honors>

How to Help a Child in Foster Care Experiencing Traumatic Separation. (2016). Pieejams: <https://www.kvc.org/blog/how-to-help-a-child-in-foster-care-experiencing-traumatic-separation/>

James, R. K., & Gilliland, B. E. (2005). Crisis intervention strategies. Belmont, CA: Thomson.

Konijn, C., Colonnese, C., Kroneman, L., Liefferink, N., Lindauer, R.J.L., & Stams, G.J.M (2020). Caring for children who have experienced trauma' – an evaluation of a training for foster parents. *European Journal of Psychotraumatology*, 11(1), 1756563, DOI: 10.1080/20008198.2020.1756563

Lopez, L. (2023). *Trauma Counseling. Theories and Interventions for Managing Trauma, Stress, Crisis, and Disaster*. Springer.

Maaskant, A. M. (2016). Placement breakdown in foster care: Reducing risks by a fosterparent training program?

Mental and Behavioral Health Needs of Children in Foster Care. (2021). Pieejams: <https://www.aap.org/en/patient-care/foster-care/mental-and-behavioral-health-needs-of-children-in-foster-care/>

Preparing to be a Foster Parent: Understanding Trauma. Pieejams: <https://www.thecameldifference.com/preparing-to-be-a-foster-parent-understanding-trauma>

Sadarbības tīkls konsultatīvā atbalsta sniegšanai bērniem ar saskarsmes grūtībām un uzvedības traucējumiem. Rokasgrāmata. (2024). Rīga: Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija. Pieejams: <https://www.bac.gov.lv/lv/media/909/download>

Therapeutic Crisis Intervention System. (2022). Cornell University. Pieejams: https://rccp.cornell.edu/downloads/TCI_7_SYSTEM%20BULLETIN.pdf

Trauma & Children in Foster Care: a Comprehensive Overview. (2019). Pieejams: <https://www.csp.edu/publication/trauma-children-in-foster-care-a-comprehensive-overview/>

2.5.2. Nuotolinio darbo galimybės

Nuotolinis darbas suprantamas kaip darbo organizavimo forma arba darbo atlikimo būdas, kai darbuotojams nustatytas darbo funkcijas ar jų dalį visą arba dalį darbo dienos gali atlikti nuotoliniu būdu, tai yra sulygtoje darbo sutarties šalims priimtinoje kitoje, negu darbovietė yra, vietoje, taip pat ir naudodamas informacines technologijas. Darbuotojas privalo užtikrinti, kad jo pasirinkta nuotolinio darbo vieta atitiktų darbuotojų darbo saugą ir sveikatos apsaugą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus. Darbuotojas privalo rūpintis savo paties ir kitų asmenų, kurie galėtų nukentėti dėl netinkamo darbuotojo elgesio ar klaidų, sauga, asmens duomenų apsauga ir sveikata, taip pat tinkamu įrangos ir darbo priemonių naudojimu ir apsauga. Darbuotojas užtikrina ir sutinka, kad nuotolinio darbo metu jis būtų pasiekiamas tarnybiniu (jei toks yra skirtas) ar asmeniniu mobiliuoju telefonu. Darbui naudoja tarnybinių (jei toks yra skirtas) ar neatlygintinai savo kompiuterį, laikydamasis saugos ir asmens duomenų apsaugos įstatymų reikalavimų.

Dirbant su globėjų šeimomis taip pat galimas tam tikrų nuotolinių paslaugų teikimas, tai, pvz., gali būti:

- individualios konsultacijos telefonu, el. paštu;
- individualios video konsultacijos realiuoju laiku;
- nuotolinės savipagalbos grupės;
- nuotoliniai mokymai.

Bendrieji principai teikiant paslaugas nuotoliniu būdu:

- Teikiant nuotolines paslaugas, darbuotojai turi vadovautis globos centro paslaugų teikimą reglamentuojančiais teisės aktais, įstaigos vidaus tvarkos taisyklėmis, paslaugas teikti vadovaujantis socialinio darbo vertybėmis.
- Nuotolinės konsultacijos gali būti teikiamos tik visų šalių sutarimu.
- Teikiant nuotolines paslaugas pirmiausia reikia atsižvelgti į kliento poreikius bei gerovę. Organizuojant nuotolinį darbą svarbu pasirinkti tinkamą nuotolinių konsultacijų ar mokymų platformą, kuri būtų patogi paslaugų gavėjui. Įvertinkite paslaugų gavėjų technines galimybes ir žinias naudoti technologijas.
- Teikiant nuotolines paslaugas būtina užtikrinti informacijos konfidencialumą. Reikia turėti darbo vietą, kurioje galėtumėte netrukdomi praveisti konsultaciją ar grupinį užsiėmimą. Siekiant užtikrinti jūsų ir paslaugų gavėjų pokalbio privatumą, rekomenduojama prieš tai telefoninio ryšio priemonėmis sutarti patogiausią paslaugų gavėjui laiką (esant poreikiui, jį koreguoti), atsižvelgiant į paslaugų gavėjų galimybes ir situaciją. Suteikite paslaugų gavėjui visą informaciją apie tai, kad jūsų pokalbio niekas nesiklauso ir nestebi. Darbuotojas yra atsakingas už asmens duomenų apsaugą.
- Pirmo nuotolinio susitikimo metu skirkite laiko aptarti naują jūsų darbo tvarką, paklauskite, ar klientui patogiu, ar jam niekas netrukdo, aptarkite susitikimų laiką.
- Dažnai žmonės vengia naudoti video skambučių nustatymus ir nori likti nematomi. Tikėtina, kad taip elgtis stengsis ir jūsų paslaugų gavėjai. Pasistenkite juos nuraminti ir paaiškinti, kad video vaizdas jūsų bendravimui būtų labai naudingas. Jums labai reikia matyti, kaip paslaugų gavėjas jaučiasi.

Informacijos šaltinis: Lietuvos socialinių darbuotojų asociacijos parengtos rekomendacijos dėl nuotolinio socialinio darbo.

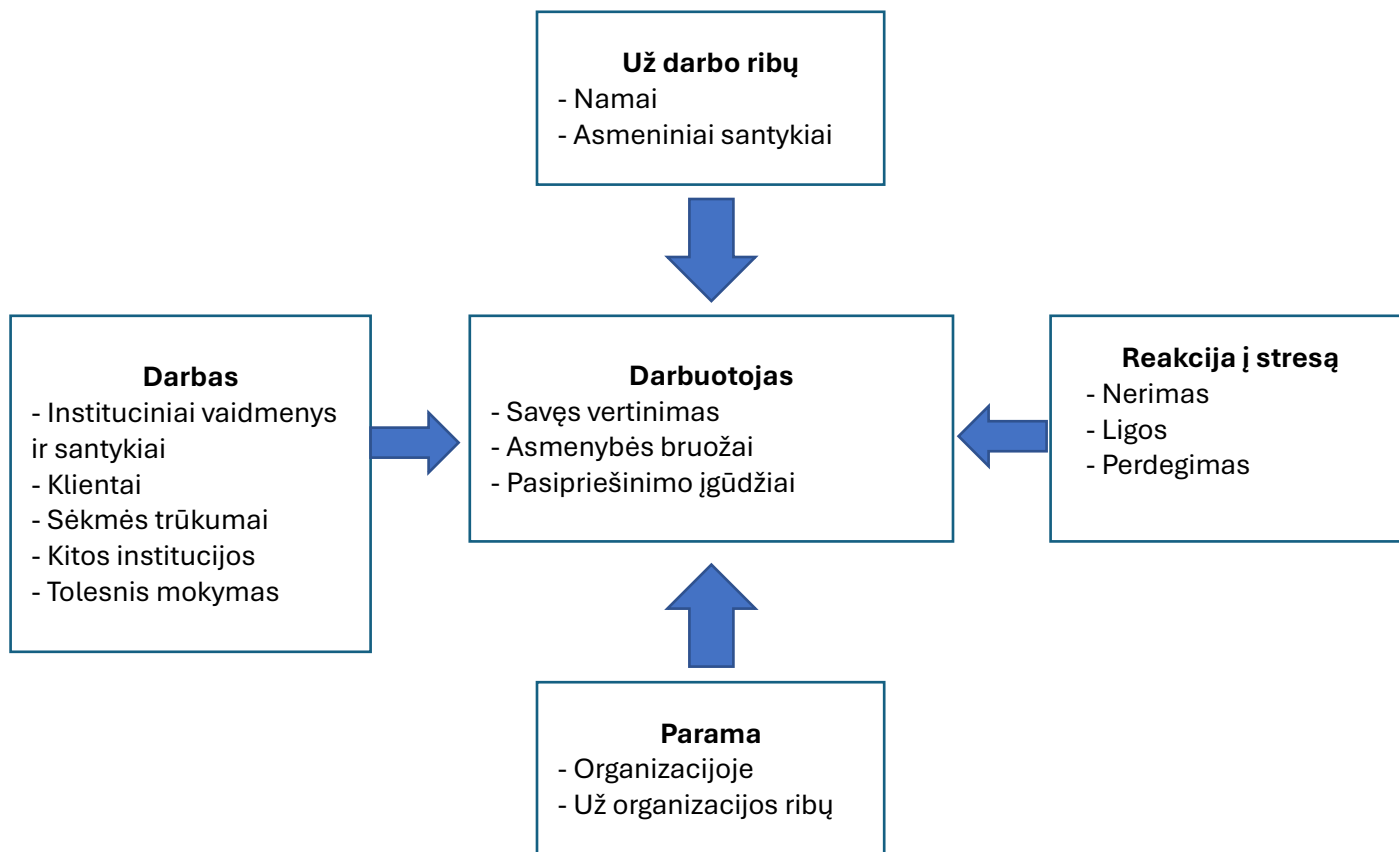
III DALIS. GLOBOS CENTRO DARBUOTOJO PROFESINIS TOBULĖJIMAS

3.1. Savipagalba ir išorinė pagalba. Prevencija siekiant užkirsti kelią perdegimui

Daugelis globos specialistų, atlikdami savo pareigas, dirba pasiaukojančiai, išsekvoja daug energijos padėdami kitiems, bet patys gauna labai mažai pagalbos arba jos negauna visai. Nesant gerai sukurtos pagalbos sistemos ir dirbant su įvairias, traumuojančias patirtis turinčiais asmenimis, globos specialistas susiduria su klientų traumomis, nerimu, sielvartu, kančia ir pan., kurios yra sunkesnės, nei darbuotojas gali „apdoroti“. Tai lemia pervargimą, stresą, o galiausiai gali baigtis ir profesiniu perdegimu.

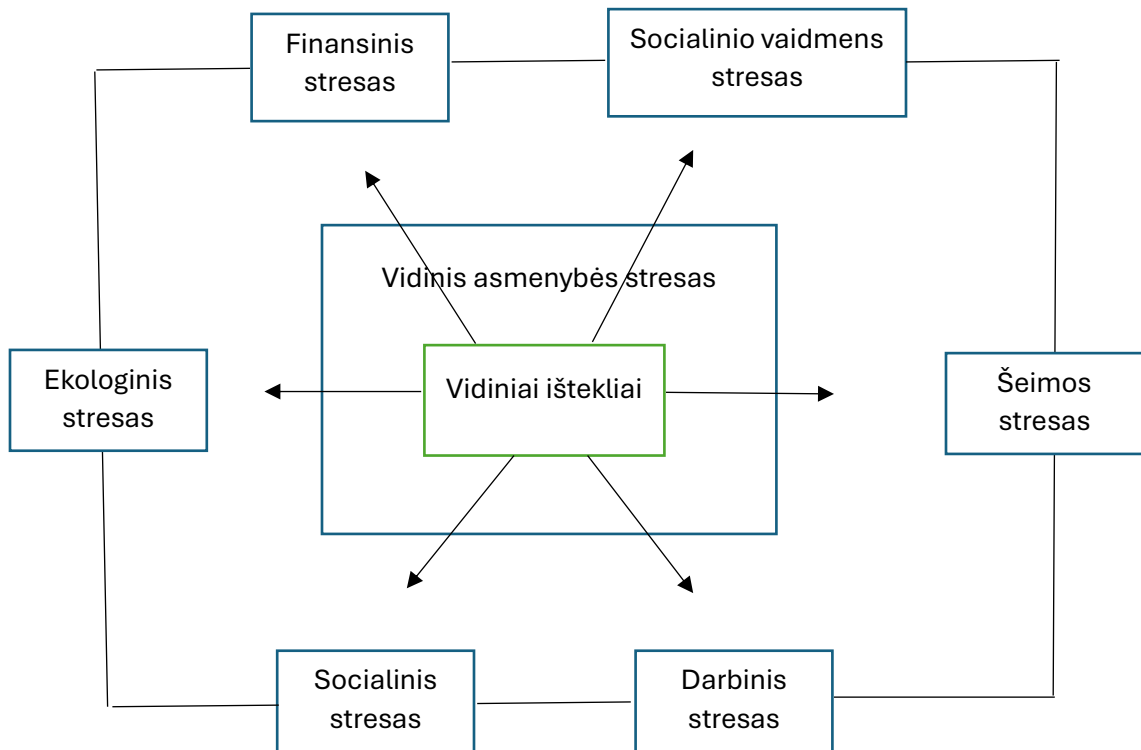
Latvijoje 42 – 45 % darbuotojų patiria stresą darbe ir mano, kad darbdaviai neskiria pakankamai dėmesio su stresu susijusioms problemoms. 40 proc. dirba daugiau nei 40 val. per savaitę (TNS, 2013; Kantar TNS, 2016). Streso kaina darbovietėms ir visai visuomenei svyruoja nuo 17 iki 1 200 JAV dolerių vienam asmeniui (Hassard et al., 2017 ir Abeltina, 2020).

Stresas – tai specifinė asmens ir aplinkos sąveika, kuri, asmens vertinimu, apkrauna arba viršija jo išteklius ir kelia grėsmę jo gerovei. Finemanas (Fineman) sukūrė paprastą modelį, kuris parodo ryšį tarp streso ir paramos (žr. 3.1.1 pav.).

3.1.1. pav. Darbuotojo stresinės situacijos komponentai

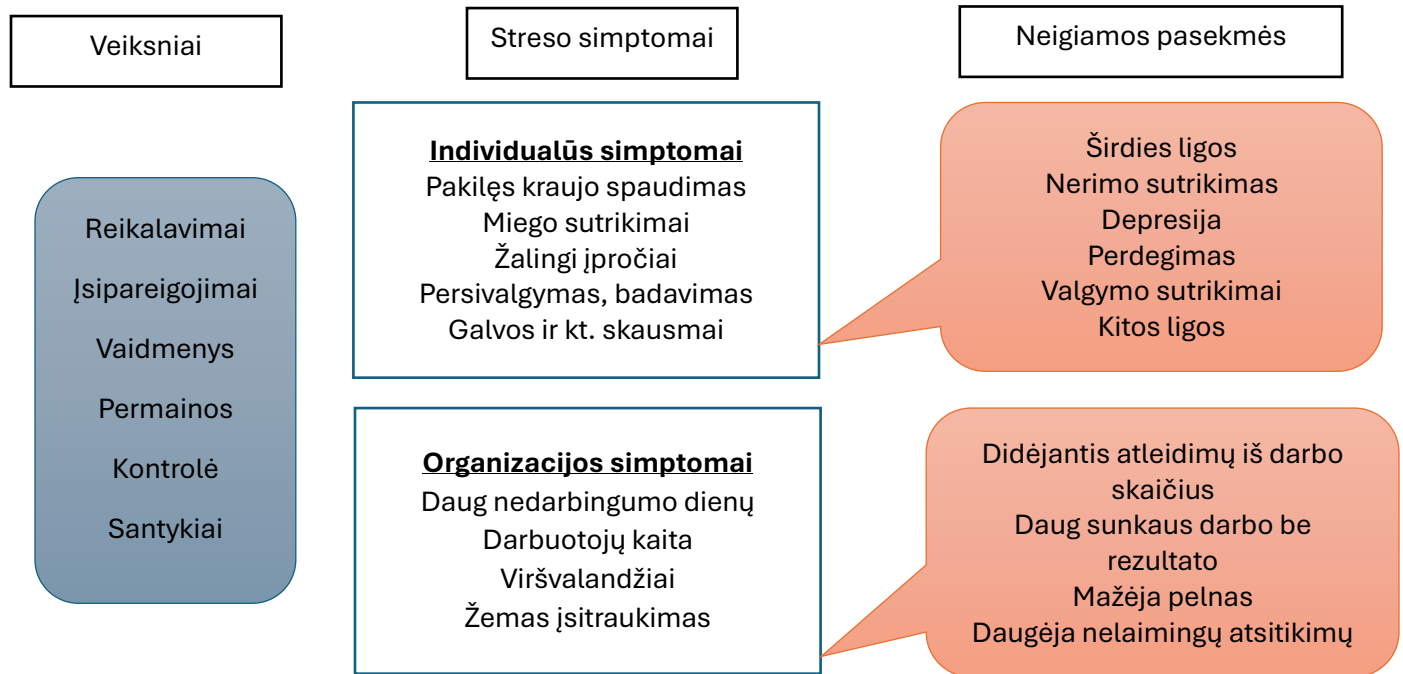
Yra įvairių streso padalijimo paaiškinimų. Viena iš išsamiausių streso klasifikacijų (žr 3.1.2. vaizdas), kuri siūlo P.T. Wongas. Jis mano, kad žmogaus stresinės reakcijos yra susijusios su įvairiems jo gyvenimo įvykiams, įvairioms jo veikloms, sąveikoms, pasauliams pažinimo sferos.

3.1.2. pav. Streso sritys kasdieniame gyvenime (pagal P.T.Wong, 1993)

Daugelis šių sričių nereikalauja specialių paaiškinimų. Galbūt skiriame mažiau dėmesio socialiniam stresas, susijusiam su problemomis, kurias patiria didelės žmonių grupės – pavyzdžiui, ekonominė krizė, skurdas, diskriminacija ir kt. Ekologinis stresas taip pat mažiau žinomas ir susijęs su aplinkos ekstremaliais reiškiniiais: oro ir vandens užterštumu, dideliu triukšmo lygiu ir pan.

Streso darbo vietoje modelis

3.1.3. pav. Streso darbo vietoje modelis (pagal Ābeltiņa, M., 2023)

Streso poveikis priklauso nuo jo trukmės ir intensyvumo. Tam tikras streso kiekis yra neišvengiamas. Jis būtinas, kad įgytume teigiamų žinių, kad būtume pasirengę veikti, tačiau jis turi būti subalansuotas, subalansuotas su poilsio ir atsipalaidavimo kiekiu. Aplink mus yra labai daug dirgiklių ir informacijos, kuri sukelia stresą ir kurią reikia apdoroti. Ne visada pavyksta ją sėkmingai apdoroti ir tinkamai reaguoti. Todėl susikaupia įtampa. Stresas tampa lėtiniu ir organizmas nuolat gamina kortizolį (vieną svarbiausių hormonų, dalyvaujančių organizmo reakcijoje į stresą). Dėl streso šio hormono lygis būna labai aukštas. Tai turi įtakos įvairiems organizmo procesams: sutrinka imuninės sistemos veikla, atsiranda antsvoris, pernelyg stimuliuojamos smegenų ląstelės, o tai gali prisidėti prie jų žūties ir kt.

Jei atsiranda šie sunkumai, tai rodo aukštą kortizolio lygį:

- Sunku užmigti ir tinkamai išsimiegoti. Paprastai kortizolio lygis naktį krenta, tačiau jei jis padidėjęs, tai naktį būna sunku užmigti, o dieną jaučiate nuovargį.
- Nuolatinis nuovargis. Jaučiatės pavargę nuo pat ryto ir diena po dienos.
- Tampate apkūnus (ypač juosmens srityje). Dėl padidėjusio kortizolio kiekio didėja svoris, nepaisant sveikos mitybos ir sporto.
- Lengvai peršalate ir dažnai sergate. Susilpnėja imunitetas ir organizmas tampa jautresnis įvairiems ligų sukėlėjams.
- Didėja potraukis saldumynams. Streso hormonas didina cukraus kiekį kraujyje ir didina diabeto riziką. Kuo didesnis cukraus kiekis, tuo daugiau insulino turi gaminti organizmas, kad jį apdorotų. Padidėja potraukis saldiems užkandžiams.
- Reguliarūs galvos ir nugaros skausmai. Jei kortizolio lygis yra padidėjęs ilgą laiką, tai gali sukelti antinksčių išsekimą. Tai savo ruožtu lemia padidėjusią prolaktino gamybą, dėl kurios

- didėja raumenų ir nugaros skausmas. Smegenys tampa jautresnės skausmui, todėl net nedidelis susijaudinimas sukelia reakciją ir stiprų galvos skausmą.
- Virškinimo problemos. Skrandis ir žarnynas ypač jautriai reaguoja į streso hormonus, kurie gali sukelti pykinimą, rėmens deginimą, viduriavimą ar vidurių užkietėjimą.
 - Nejaučiate lytinio potraukio. Padidėjęs kortizolio kiekis slopina lytinių hormonų gamybą.
 - Jaučiate nerimą. Kortizolis ir adrenalinas sukelia šaltkrėtį, skrandžio sutrikimus, panikos priepuolius ir net paranoją.
 - Depresija. Streso hormonų perteklius trikdo geros savijautos hormono serotonino gamybą, todėl atsiranda prasta nuotaika ir beviltiškumas.

Geriausia kūno fizinė būklė – optimalus stresas. Tai reiškia, kad žmogus gali susidoroti su visais gyvenimo iššūkiais, valdo situaciją ir geba įsitraukti į visus savo gyvenimo įvykius.

Užpildę siūlomą metodiką galite nustatyti savo asmeninį streso lygį.

3.1.1. lentelė. Streso lygio savęs vertinimas (Cary Cooper)

Apveskite skaičių / atsakymą, kuris atitinka dabartinę jūsų situaciją. Skaitmeninė skalė rodo, kaip dažnai susiduriate su įvairiomis problemomis: 0 – niekada; 1 – kartais; 2 – dažnai; 3 – beveik visada. Lentelėje apibraukite skaičių/atsakymą, atitinkantį Jūsų esamą situaciją.

1.	Žmonės man kelia problemų arba trukdo	0	1	2	3
2.	Man sunku priimti teisingus sprendimus	0	1	2	3
3.	Man trūksta humoro jausmo	0	1	2	3
4.	Aš nuslopinu, užgniaužiu pyktį	0	1	2	3
5.	Man sunku susikaupti	0	1	2	3
6.	Man sunku užbaigti vieną užduotį prieš pereinant prie kitos	0	1	2	3
7.	Jaučiu, kad kiti žmonės mane puola	0	1	2	3
8.	Nemanau, kad galiu susitvarkyti su užduotimis	0	1	2	3
9.	Net ir dėl mažiausių problemų norisi verksti	0	1	2	3
10.	Grįžęs iš darbo nieko nenoriu veikti	0	1	2	3
11.	Net jei einu miegoti pakankamai anksti, kitą dieną jaučiuosi pavargęs	0	1	2	3
12.	Aš jaučiuosi pavargęs	0	1	2	3
13.	Neturiu apetito	0	1	2	3
14.	Man patinka valgyti, kai ištinca bėda arba kai nerimauju	0	1	2	3
15.	Turiu virškinimo sutrikimų	0	1	2	3
16.	Turiu sunkų su tuštiniimusi (pvz., viduriuoju)	0	1	2	3
17.	Aš negaliu užmigti	0	1	2	3
18.	Aš prakaitu be jokios priežasties	0	1	2	3
19.	Kramtau nagus	0	1	2	3
20.	Man skauda galvą	0	1	2	3
21.	Mane kamuoja mėšlungis ir raumenų spazmai	0	1	2	3
22.	Mane pykina	0	1	2	3
23.	Man trūksta oro net kai fiziškai nedirbu	0	1	2	3
24.	Jaučiu alpimą	0	1	2	3
25.	Pasireiškia impotencija arba frigidiškumas	0	1	2	3
26.	Mane kamuoja egzema	0	1	2	3

0–25 = nėra streso požymių (žemas lygis)

26–52 = vidutinis stresas (vidutinio lygio)

53–78 = labai didelis stresas (aukštas lygis)

Globos darbuotojai turi daug pareigų, todėl joms atlikti reikia planuoti laiką. Norėdami pradėti planuoti, pirmiausia turite išanalizuoti, kam ir kiek laiko skiriate. Analizuoti galite sau užduodami šiuos klausimai:

- Kodėl aš tai darau?
- Koks yra mano tikslas?
- Kodėl tai bus naudinga?
- Kas nutiks, jei nuspręsiu to nedaryti?

Planuodami savo laiką pagalvokite apie:

- prioritetus,
- delegavimo galimybes,
- trukdžių koeficientą (60:40),
- alternatyvius plano variantus,
- didžiausio aktyvumo laikotarpius (Jūsų bioritmus),
- planuojamas pertraukas ir poilsį,
- svarbiausius dienos planus / darbo užduočių svarbą.

Eizenhauerio matrica gali būti naudojama prioritetams nustatyti, suskirstant atliktinus darbus į blokus.

	Skubu	Neskubu
Svarbu	Skubu ir svarbu	Neskubu, bet svarbu
Nesvarbu	Skubu, bet nesvarbu	Neskubu ir nesvarbu

3.1.3. pav. Eizenhauerio matrica

Siekiant sumažinti stresą, naudingi atsipalaidavimo ir susikaupimo pratimai. Kiekvienoje iš šių pratimų grupių yra greitieji variantai, kurie streso lygį sumažina vos per 1-2 minutes.

- **Gilus kvėpavimas arba diafragminis kvėpavimas.** Kūnas turi būti patogioje padėtyje, nugara tiesi – sėdint atsiremus į kėdės atlošą arba gulint ant grindų ar lovos. Atpalaiduokite pečius. Vieną ranką padėkite ant pilvo, o kitą – ant krūtinės, kad jaustumėte judesius ir galėtumėte sekti teisingą jų atlikimą. Įkvėpkite pro nosį, lėtai skaičiuodami iki keturių. Galite pajusti, kaip oras juda link pilvo, todėl jis šiek tiek pakyla. Lėtai iškvėpkite pro burną, skaičiuodami iki šešių. Iškvėpimas turi būti ilgesnis už įkvėpimą. Pilvas šiek tiek susitraukia į vidų. Šį procesą pakartokite keletą kartų. Iškvėpimas visada turi būti ilgesnis už įkvėpimą. Praktikuokitės ir raskite savo lėtą kvėpavimo tempą.
- **Raumenų atsipalaidavimas.** Raskite ramią ir atpalaiduojančią vietą. Įtempdami tam tikrą raumenų grupę, darykite tai energingai, bet be pastangų 7-10 sekundžių. Rekomenduojama skaičiuoti garsiai arba lėtai mintyse. Tada atpalaiduokite šiuos raumenis, galite atpalaiduoti įtemptą ranką, koją, kūną, veidą ir t. t. Paprastai atsipalaidavimas trunka ilgiau nei įtempimas – apie 15-20 sekundžių. Galima pasitelkti vizualizaciją (mazgas atsipalaiduoja, pasikeičia spalva...). Dirbant su konkrečia raumenų grupe, likusi kūno dalis lieka įtempta. Kiekvieną raumenų grupę įtempkite ir atleiskite vieną kartą, tačiau jei raumenų grupė per daug įtempta, ją galima įtempti ir atleisti du ar tris kartus, išlaikant 20 sekundžių pertrauką tarp kiekvieno ciklo.
- **Pozityvaus mąstymo įgūdžiai.** Stresinėse situacijose atsiranda daug neigiamų vertinimų apie save, situaciją. Norint pereiti prie pozityvaus mąstymo, reikia stengtis išvelgti situacijoje ką

nors teigiamo – „Už kiekvieno juodo debesėlio yra baltas taškas“. Tai padės susikurti kitokį požiūrį į tai, kas vyksta.

- **Vizualizacija.** Tai atsipalaidavimo technika, kai fizinę ar psichologinę būseną galima pakeisti pasitelkus vaizduotę (įskaitant atmintį) ir regą, klausą, uosnę, lytėjimą ir skonį. Kad vizualizacija būtų veiksminga, reikia apibrėžti tikslą – ko aš noriu – ramybės, gerovės, saugumo ir pan. Svarbiausia, kad šis tikslas būtų realiai pasiekiamas.

Greitas streso problemos sprendimas: padėkite sau nusiraminti (giliai įkvėpkite, atsigerkite vandens, suskaičiuokite iki 10, pakartokite savo ramybės mantrą) ir tada spręskite situaciją. Planuokite darbą, poilsį, pasirinkite savo požiūrį!

Deja, žmonės ne visada laiku pasirūpina savimi. O dar yra perdegimo sindromas, kuris atsiranda dėl ilgalaikio per didelio streso darbe, jei šis stresas nėra sėkmingai valdomas. Šį stresą sukuria, palaiko ir sustiprina ilgalaikis nerimastingas mąstymas. Veiksniai, kurie sutrikdo žmones, yra skirtingi – viskas priklauso nuo to, kaip žmogus suvokia tai, kas vyksta.

Perdegimas yra procesas, jis vystosi palaipsniui, todėl jį taip sunku pastebėti. Paprastai yra keturios perdegimo sąlygos: objektyvus stresas, faktinis stresas, situacijos chroniškumas, nesėkmingos streso valdymo strategijos.

Ne visi pagalbos profesijų atstovai patiria perdegimą. Taigi yra darbo aplinkos veiksnių, kurie prisideda prie perdegimo sindromo:

- Problemos su kolegomis;
- Problemos, susijusios su administracija;
- Neaiškus atsakomybės pasidalijimas;
- Socialinių vaidmenų dvilypumas;
- Situacija, kai darbuotojų ir vadovybės tikslai prieštarauja vieni kitiems;
- Kolegų paramos trūkumas kasdieniame darbe;
- Darbas pamainomis;
- Darbas su kenčiančiais žmonėmis;
- Konfliktas su klientu ar jo šeima;
- Žemas specialisto socialinis statusas kliento akyse;
- Laiko stoka.

Tai tik keletas svarbiausių darbo vietos veiksnių, kurie turi įtakos žmonių fizinei, emocinei ir socialinei gerovei bei darbo našumui.

Antroji grupė veiksnių, kurie prisideda prie perdegimo sindromo išsivystymo, yra asmenybės veiksniai:

- Žemas savęs vertinimas;
- Darboholizmas;
- Finansiniai sunkumai, problemos;
- Kompromisas dėl svarbių vertybių;
- Didelis darbo krūvis, keli darbai;
- Asmenybės nelankstumas, autoritarizmas;
- Vidinės konkurencijos poreikis;
- Išreikštas nekantrumas, agresyvumas;
- Nesugebėjimas kontroliuoti situacijos;
- Maža socialinė parama (mažas socialinis tinklas);
- Sėkmės ir nesėkmės baimė;
- Nesugebėjimas suformuoti ribų;

- Dėmesio savo poreikiams ir norams stoka.
- Šie asmenybės veiksniai yra glaudžiai tarpusavyje susiję. Žemą savivertę ir savigarbą turintis asmuo gali bandyti kompensuoti savo emocinę būseną per dideliais pasiekimais darbe, taip skirdamas nepakankamai dėmesio savo poreikiams ir norams. Tai savo ruožtu sukelia nuovargį, socialinę izoliaciją ir nepakankamai teigiamą savęs vertinimą. Toliau mažėja socialinė parama, o tai dar labiau sustiprina saviizoliaciją ir t. t.
- Apskritai galima išskirti penkias perdegimo simptomų rūšis:
 - fiziniai simptomai;
 - emociniai simptomai;
 - socialiniai simptomai;
 - elgesio pokyčiai;
 - simptomai, susiję su asmens intelektine būkle.

Fiziniai simptomai: nuovargis ir depresija, išsekimas, svorio pokyčiai, miego sutrikimai ir prasta bendra savijauta. Gali pasireikšti dusulys, pykinimas, galvos svaigimas ir gausus prakaitavimas, taip pat padidėjęs arterinis spaudimas. Emocijų stoka, pesimizmas, cinizmas ir beširdiškumas tiek darbe, tiek asmeniniame gyvenime yra **emociniai perdegimo simptomai**. Darbuotojas tampa apatiškas, nepagrįstai nerimastingas ir neramus.

Socialiniai simptomai susiję su izoliacija nuo kitų – sumažėjęs socialinis aktyvumas, pomėgių praradimas. Gali pablogėti santykiai su kitais žmonėmis. Žmonės, kurie reguliariai dirba daugiau kaip 45 valandas per savaitę, dažnai patiria **elgesio pokyčių**: greitai pavargsta, sumažėja fizinio krūvio tolerancija, gali dažniau vartoti alkoholį ir narkotikus, tapti abejingi maistui. Nuobodulys, apatija, gyvenimo džiaugsmo praradimas ir nesidomėjimas naujomis savo profesinės srities idėjomis gali būti priskiriami prie perdegimo simptomų, susijusių su **intelektine būseną**.

Savipagalbos tikslais galima atlikti labai paprastą testą ir patikrinti, ar yra perdegimo sindromas.

Pasirinkite atsakymą, kuris geriausiai apibūdina Jūsų jausmus! Pasirinkite Jums labiausiai tinkantį balą: 1 – retai; 2 – kartais; 3 – visada.

1. Darbe jaučiuosi piktas arba priešiškas.
2. Jaučiu, kad man visą laiką reikia sėkmės.
3. Jaučiuosi taip, lyg viskas, ką turiu padaryti, būtų neteisingai primesta.
4. Jaučiu, kad pradėdau atsiriboti nuo kolegų.
5. Jaučiu, kad tampu nejautrus klientams ir kolegoms.
6. Darbas atrodo įstrigęs rutinoje, nuobodus ir varginantis.
7. Jaučiu, kad mano karjera atsidūrė aklavietėje.
8. Jaučiu, kad mano jausmai darbui yra neigiami, mintys sutelktos tik į blogus dalykus.
9. Jaučiu, kad galiu pasiekti mažiau nei bet kada anksčiau.
10. Man sunku organizuoti savo darbą ir laiką.
11. Aš lengvai susierzinu.
12. Jaučiuosi bejėgis imtis pokyčių darbe.
13. Grįžęs iš darbo jaučiuosi taip, lyg negaliu atsikratyti nusivylimo.
14. Sąmoningai labiau nei anksčiau vengiu asmeninių kontaktų.
15. Pastebiu, kad kelis kartus savęs klausiau, ar šis darbas man tinka.
16. Net ir einant miegoti manęs neapleidžia neigiamos mintys apie darbą.

17. Kiekvieną darbo dieną pradedu nusiteikęs taip: „Nežinau, ar noriu čia ateiti ir rytoj...“
18. Jaučiu, kad niekam nerūpi tai, ką aš čia veikiu.
19. Jaučiu, kad vis mažiau laiko skiriu darbui ir pradedu jo vengti.
20. Darbe jaučiuosi pavargęs ir išsekęs.

Suskaičiuokite pasirinktų atsakymų taškų sumą ir sužinokite rezultatą:

- 20 – 34 balai – perdegimo požymių nėra
- 35 – 49 balai – ankstyvi perdegimo požymiai
- 50 – 60 balų – ryškus perdegimo sindromas

Kadangi perdegimas yra procesas, jis turi etapus. Įvairūs autoriai išskiria skirtingą etapų skaičių. Dažniausiai naudojamas 5 etapų paaiškinimas.

Pirmasis etapas – medaus mėnesio fazė – paprastai būna tada, kai asmuo yra patenkintas darbu ir į jį žiūri su entuziazmu. Keliami aukšti tikslai ir lūkesčiai. Tačiau šiam etapui įsibėgėjant darbas teikia vis mažiau pasitenkinimo, o darbuotojas tampa ne toks energingas.

Antrasis etapas – nepakanka degalų – čia pasireiškia nuovargis ir gali būti pradėtos naudoti pagalbinės priemonės. Asmuo pradeda jaustis nepajėgus įgyvendinti kai kurių geriausių savo idėjų, didėja nusivylimas. Keičiasi nuotaika, didėja nerimas, atsiranda lengvas dirglumas. Kitas simptomas čia yra miego problemos.

Trečiasis etapas – lėtiniai simptomai – kai per didelis darbo krūvis sukelia tokius fizinius reiškinius kaip bejėgiškumas ir polinkis sirgti bei psichologinius sunkumus, tokius kaip pyktis ir depresija. Darbui skiriama daugiau laiko, prisiimama daugiau atsakomybės, tačiau tai nepadeda pasiekti geresnės darbo kokybės. Ieškoma greičiausio sprendimo, nepaisant to, kad tai menkina savigarbą. Sumažėja gebėjimas kontroliuoti emocijas.

Ketvirtojoje stadijoje – krizėje – gali išsivystyti liga, dėl kurios prarandamas darbingumas. Be to, padidėja pesimizmas, abejonės savimi ir pernelyg didelis nerimas, o tai kenkia šeimos santykiams. Niūrios, įkyrios mintys, kad žmogus nesusitvarko su savo pareigomis, viskas yra blogai. Kaltina kitus dėl sunkumų, kritikuoja kolegas, organizaciją. Jaučia daug baimės.

Penktoji stadija – psichologinės ir fizinės problemos tampa aštrios ir gali išprovokuoti ligos, kuri gali būti pavojinga gyvybei, pradžia. Problemų tiek daug, kad kyla pavojus karjerai. Psichologinis atsparumas silpnas, emocijos išbalansuotos. Gyvenimas atrodo beprasmiškas, apie ateitį galvojama pesimistiškai. Apima nesėkmės jausmas.

Norint išvengti perdegimo sindromo, labai svarbu ugdyti psichologinį atsparumą, išmokti stebėti savo poreikius, kontroliuoti darbo krūvį. Stipriausia asmens apsauga yra pusiausvyra. Iš esmės asmuo turi prisiimti atsakomybę už savo vidinį pasaulį ir juo rūpintis, taip kaip kiekvieną rytą valosi dantis. Pagrindiniai metodai, kurie yra kiekvieno žmogaus galioje, iš esmės yra paprasti, suprantami ir žinomi žmonijai nuo seno: sveikas gyvenimo būdas: mityba, aktyvumas, miegas; santykių kokybė; įvairios atsipalaidavimo technikos.

Perdegimo prevencija yra daug lengvesnė ir efektyvesnė nei šios būsenos gydymas. Tam reikia reguliariai rūpintis savo sveikata, gerinti savo darbo sąlygas ir mokytis streso valdymo įgūdžių. Trumpalaikės perdegimo prevencijos strategijos: veikimas pastebėjus pirmus perdegimo simptomus, leisti sau klysti, išmokti sakyti „ne“, rūpintis savo fiziniais poreikiais ir pomėgiais, atkurti ir plėsti santykius už darbo ribų, pripažinti problemą, atkurti humoro jausmą, iš naujo įvertinti prioritetus. Ilgalaikės perdegimo prevencijos strategijos: pažinkite savo stipriąsias ir silpnąsias puses, gilinkite žinias (įvairiose srityse), derinkite darbą ir poilsį, išmokite atsipalaiduoti.

Supervīzija ir ļoti laba priekšrocība speciālistam uzķirstīt ceļu pieredzei. Supervīzija – tā konsultatīvā palīdzība darbiniekiem speciālistam, kurš vēlas kļūt efektīvāks. Visbiežāk supervīzija ir nepieciešama, kad speciālists ir saistīts ar sarežģītām situācijām darba vietā, kurās viņš nevar atrisināt problēmas pašam. Supervīzors palīdz īstenot situāciju pārveidi, analizēt problēmas, un dalyvotājiem procesā izskaidrot, kāpēc ir jāņem lēmumi.

Profesionālās veiksmīguma palielināšana ir galvenais rezultāts, kas var būt īpaši svarīgs klients:

- profesionālo robežu noteikšana,
- konkrētu darba situāciju alternatīvu meklēšana,
- attiecību ar kolēģiem un klientiem veidošana,
- komanddarbs,
- darba stratēģijas,
- stresu izraisītāju un pieredzes samazināšana un daudzu citu problēmu, kas rodas ikdienas darba laikā.

Informācijas avoti:

- Ābelīte, M. (2023) Profesionālā pieredze. Pamanīt un novērst pieredzi, atgūt darba efektivitāti un dzīvībai. Rīga, Zvaigzne ABC.
- Darbīns R. (2010) Stress un hronisks nogurums. Rīga, Avots
- Koh, K. B. (2018). Stress and Somatic Symptoms. Biopsychosociospiritual Perspectives. Cham, Switzerland: Springer Nature Switzerland AG. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-02783-4>
- Lazarus, R.S. (1966). Psychological stress and the coping process. New York: McGraw-Hill.
- Lazarus, R. S. (1976). Patterns of adjustment. New York: McGraw-Hill.
- Riba, A. (2020) Laika pārvaldība. Veiksmīgi darboties un savas dzīves kontrolēt. Rīga, Zvaigzne ABC
- Profesionālās izglītības.....
<https://profizgl.lu.lv/mod/book/view.php?id=16480&chapterid=3235>
- Sebre, S. (red.) (2007) Supervīzija sociālajā darbībā: supervīzora rokasgrāmata. Rīga,
- Truskovska, Ž., Ļubkina, V. (2016) *Sociālā pedagoga profesionālās kompetences veidošanās supervīzijā*, Rēzekne, RTA izdevniecība.

3.2. Globos centro (GC) darbuotojų (globos specialistų) kompetencijų įšivertinimas ir vertinimas

Globos specialistams reikalingos ir būtinos žinios, gebėjimai bei įgūdžiai padedant besimokantiems (globėjams, budintiems globotojams) mokytis konkretaus vaiko atžvilgiu tėvystės įgūdžių, paprastai surašomos globos specialisto pagal pareigybę bendruosiuose pareiginėse nuostatose. Kartais tai vadinama „Darbo aprašymas“ ar kitokiu pavadinimu. Tačiau visada, nepriklausomai kaip vadinama įstaiga, kurioje dirba globos specialistas, jame atsispindi specialisto darbo sritys, atsakomybės, teisės ir panašiai. Pavyzdžiui Lietuvoje visi globos specialistai dirba Globos centruose.

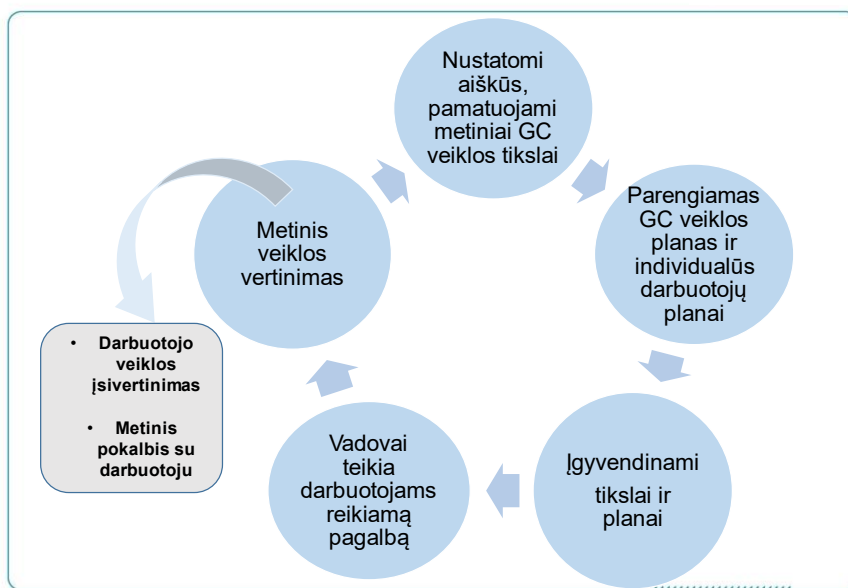
Kita neatsiejama globos specialisto veiklos dalis – metiniai pokalbiai apie jo nuveiktas veiklas pagal darbo aprašymą. Toliau pateikiama informacija apie metinio darbo įšivertinimą ir vertinimą.

Darbuotojų veiklos įšivertinimas – GC metinio veiklos vertinimo dalis. Veiklos valdymas apibrėžiamas kaip sistemingas darbuotojo, komandos ir įstaigos, kurioje dirba globos specialistas, veiklos tobulinimo procesas. Veiklą vertina darbuotojai, vadovai ir pavaldiniai:

1. Metinis pokalbis su darbuotoju. *Tai labiausiai paplitęs darbuotojo veiklos įvertinimas, kurio metu vadovas vertina pavaldinį siekiant nustatyti darbuotojo rezultatus, pastangas ir potencialą;*
2. Savęs įšivertinimas. *Darbuotojai yra paprašomi įvertinti save. Tai didina darbuotojų motyvaciją ir įsitraukimą į veiklos vertinimo ir tobulinimo procesą.*
3. Įvertinimas poroje. *Naudinga, kai vadovas neturi galimybės stebėti darbuotojų veiklos.*
4. Darbuotojas vertina vadovą. *Vertinimas, kai pavaldiniai įvertina vadovo veiklą, gali suteikti vertingos informacijos, kaip gerai vadovas atlieka savo darbą: vadovavimas, komunikacija, planavimas, delegavimas, bendravimas ir pan.*
5. Klientų įvertinimas. Įvertinimo informacija gaunama iš organizacijos klientų.

Įstaigos, kurioje dirba globos specialistas, valdymas:

GC veiklos valdymas

Veiklos vertinimas - svarbus įrankis. Jis padeda:

- a) Laiku ir tinkamai nustatyti GC tikslus ir juos komunikuoti darbuotojams. *Vadovai turi susitarti su darbuotojais dėl konkrečių tikslų nustatymo, kurie turi būti pasiekti per tam tikrą laiką. Tikslai turi būti kiekybiškai pamatuojami. Darbuotojams turi būti suteikti įgaliojimai siekiant šių tikslų;*
- b) Gerinti darbuotojų ir viso GC veiklą. *Pokalbio metu vadovas aptaria su darbuotoju jo veiklos gerinimo būdus bei gaires pereiti į aukštesnį lygį. Gerėjantis kiekvieno darbuotojo darbas įtakoja viso GC darbo efektyvumą ir kokybę;*
- c) Didinti darbuotojų įsitraukimą ir jų pripažinimą. Nustatyti darbuotojų mokymo(si) poreikius. *Veiklos vertinimas gali padėti nustatyti darbuotojų mokymo(si) poreikius, siekiant dirbti geriau ar būti pasirengus gauti aukštesnio lygio darbą;*
- d) Esant galimybei, susieti darbuotojų skatinimą su GC veiklos rezultatais. *Tikslas – motyvuoti darbuotoją geriau dirbti, pagal galimybes skiriant premijas darbuotojams, kurie gauna palankius vertinimus;*
- e) Teikti grįžtamąjį ryšį darbuotojams. *Leidžia darbuotojams žinoti, kaip gerai jie atlieka darbą lyginant su organizacijos standartais.*

Globos specialistų - darbuotojų profesinės kompetencijos skirstomos į šias kompetencijas:

- a. Bendrosios kompetencijos. *Tai pagrindiniai gebėjimai, reikalingi darbuotojo asmeniniam pasitenkinimui ir vystymuisi, socialinei įtraukčiai ir aktyviam pilietiškumui (pvz., kūrybiškumas, analitinis mąstymas, atsakingumas, sąžiningumas, gebėjimas bendrauti ir pan.);*
- b. Funkcinės kompetencijos. Tai - profesiniai gebėjimai, reikalingi atlikti tam tikras profesinės veiklos užduotis, veiksmus, funkcijas.
- c. Vadybinės kompetencijos. Tai asmeniniai ir vadovavimo žmonėms gebėjimai.

Toliau pridedamas veiklos įsivertinimo anketų pavyzdžiai, kurios parengtos remiantis Lietuvoje veikiančių globos centrų specialistų pareigybių darbo aprašymais. Reikia priminti, kad anketų klausimai turėtų sietis su globos specialisto darbo aprašymu.

3.3. Globėjų įgalinimas koreguoti savo elgesį, siekiant išspręsti vaiko elgesio problemas.

PVO metodas

Šiame skyriuje pristatoma pagalbos globėjams programa, pagrįsta Socialinės sąveikos mokymosi modeliu. Tai yra intervencinė programa, padedanti globėjui mokytis tvarkytis su netinkamu vaiko elgesiu. Sutrumpintai ši programa vadinama PVO metodu. Programą sudaro „Globos darbuotojų programos naudojimo vadovas“, kuriame aprašoma intervencijos programa, pagrįsta Socialinės sąveikos mokymosi modeliu ir visa praktinio taikymo procedūra. Taip pat šiame vadove pridėdama papildoma medžiaga PVO instruktoriams bei globėjams. PVO instruktoriai tai gali būti globos specialistai, išmokyti praktikoje naudoti PVO metodą. Ši programa taikoma tik vaiko globos atvejais dėl globojamo vaiko specifinių poreikių.

Šią programą sukūrė Femke Vanschoonlandt, Johan Vanderfaeillie ir Frank Van Hoen iš Briuselio universiteto. Programa jau ilgą laiką taikoma praktikoje Flandrijoje (olandiškai kalbančioje Belgijos dalyje).

Programa skirta padėti globėjui išmokyti tvarkytis su netinkamu globojamo vaiko elgesiu. PVO metodas yra grįstas atliktais tyrimais ir turimomis mokslo žiniomis. Tyrimų duomenys rodo globos pažeidžiamumą, kuris atsiranda dėl nepakankamo globos specialistų kompetencijų arba nepakankamo globėjų pasirengimo efektyviai spręsti vaiko probleminį elgesį.

Ši intervencijos programa globėjams, paremta tokiomis praktikomis: jau esamų, įrodymais pagrįstų mokymo programų pritaikymas globos sistemoje ir specialiai pritaikytų globos programų kūrimu.

Pirmosios praktikos pagrindą sudaro programos, kurios buvo veiksmingos plačiajai visuomenei. Šioms programoms bendra yra prielaida, kad vaiko elgesį įtakoja tiesioginės kasdienės jo sąveikos pasekmės ir tikslas pakeisti vaiko elgesį per tėvų reakcijas į jo elgesį. Tik kai kurios jų buvo vidutiniškai sėkmingi, pritaikytos globoje.

Antrosios praktikos požiūris į intervencijos programų globėjams kūrimą prasideda nuo prieraišumo teorijos. Šiose programose prieraišumo modeliai turi padėti globėjams suprasti savo globojamų vaikų prisitaikymo sunkumus ir priversti juos integruoti šią teoriją į auklėjimą.

Šiame programos vadove aprašyta metodika yra tokios integracijos rezultatas. Programa taikoma globojamiems vaikams nuo 3 iki 12 metų, nes šis diapazonas būdingas intervencijos programoms, kurios yra pagrįstos elgesio modifikavimo metodais ir Bandura socialinio mokymosi teorija.

Programos teorinis pagrindas ir plėtra kuriant šią metodiką lemiami buvo trys elementai. Programos teoriniai pagrindai – socialinės sąveikos mokymosi modelis ir socialinio mokymosi principai. Toliau plėtojant programą taip pat buvo panaudota literatūra apie efektyvius tėvų mokymus ir specifinius globojamų vaikų poreikius.

Programa įgyvendinama etapais: poreikio programai nustatymas ir globėjo informavimas bei konsultavimas; mokymasis ir užduočių vykdymas; pabaiga ar apibendrinimas.

Bendra programos trukmė laike - 5 mėnesiai, per kuriuos vyksta 11 arba 12 individualių užsiėmimų. Programa gali būti taikoma globėjui, kuris nuolatinai globoja 3 - 12 metų vaiką, 4 – 5 apgyvendinimo mėnesį.

Pirmame etape vykdoma globėjų atranka, kuomet globėjas pildo atrankos klausimyną – vaiko elgesio kontrolinį sąrašą. Globos specialistas, kuris jau dirba su globėju, pildo klausimyną, kuriame yra klausimai skirti tirti vaiko apgyvendinimo aplinkybėms tirti.

Remiantis apibendrintais klausimynų rezultatais sprendžiama, ar vaiko globos vieta atitinka indikacijas ir ar nėra pašalinimo kriterijų. Kai globos vieta atitinka programos reikalavimus, globos darbuotojas aptaria su globėju, ar jis norėtų sužinoti apie intervenciją. Tai

aptariama su globėju ir globos specialistu. Reikia suprasti, kad PVO metodą praktikoje įgyvendina specialistas, turintis PVO metodo praktinio taikymo įgūdžių ir tam yra pasirengęs. Šio specialisto vaidmuo ir yra padėti globėjui mokytis reaguoti į netinkamą vaiko elgesį ir ieškoti ką gali keisti globėjas savo elgesyje.

Mokymasis ir užduočių vykdymas. Mokymo etape dalyvauja tik globėjai ir PVO specialistas. Jų globos darbuotojas nedalyvauja. Mokymo ir užduočių vykdymo etapą sudaro 8 individualūs užsiėmimai, kuriuose konkretūs metodai derinami su vaidmenų žaidimu ir užduotimis namuose. Šie kas savaitę vykstantys užsiėmimai trunka maždaug po 90 minučių. Atsižvelgiant į kai kurias aplinkybes užsiėmimai gali vykti kartą per dvi savaites.

Modulio apžvalga. Intervencinę programą sudaro 6 modulių grupės:

Pirmoji grupė apima tėvystės įgūdžius - **pozityvų įsitraukimą ir pozityvų dėmesį**. Šiame modulyje aiškinama, kad globotiniai turi būti priimti ir įtraukti, ir praktiškai mokomasi parodyti teigiamą įsitraukimą. Dalis jų yra struktūrinio, pozityvaus "kartu-momentas" įvedimas. Be to, praktikuojama, kaip globėjams skirti dėmesio teigiamam, pageidaujama elgesiui, kurį rodo jų globotinis, ir už tai pagirti.

Antroji grupė apima **pokyčius, kuriuos** globėjai gali įnešti į **šėimos aplinką**. Vienas modulis skirtas struktūrizavimui, o kitas - apie veiksmingų užduočių skyrimą.

Trečioji grupė apima **elgesio pasekmių koregavimą**. Tam yra 4 moduliai: apdovanojimų sistemų naudojimas, nepageidaujamo elgesio ignoravimas, sisteminio požiūrio parengimas, laiko pertraukos naudojimas.

Ketvirtoji grupė apima **bendresnius tėvystės įgūdžius**. Šią grupę taip pat sudaro 4 moduliai: aiškių ribų ir (arba) pasekmių nustatymas, stebėjimas ir (arba) kontrolė, problemų vengimas ir problemų sprendimas.

Penktoji grupė apima metodus, kuriais siekiama **išsamiau aptarti tam tikrą** globėjų šėimos **dinamiką**. Vienas modulis skirtas eskalacijos prevencijai, o kitas - savo auklėjimo įvertinimui.

Paskutinis modulis yra atskira grupė ir apima požiūrį į būsimą probleminį elgesį ir patarimus, kaip elgtis pasikeitus situacijai.

Modulių įgyvendinimo seka ir naudojimas. Siekiant kuo labiau reaguoti į globėjų tempą, galimybes ir neatidėliotinus klausimus ar globai būdingas krizes, modulių seka gali būti koreguojama. Priklausomai nuo konkretaus atvejo, PVO instruktorius taip pat gali keisti santykį tarp teorijos ir praktikos. Kai kuriems globėjams reikės daugiau teorinio paaiškinimo apie tam tikrų įgūdžių ar metodų naudojimą, kitiems reikės juos praktiškai išbandyti ir integruoti į savo auklėjimo stilių. Pastarieji gauna mažiau teorijos, bet vietoj to dirbama diegiant konkrečius pokyčius (pvz., kartu struktūruojant situaciją, kartu kuriant apdovanojimų sistemą). Be to, ne visi globėjai turi pereiti visus modulius. Nepageidaujamo elgesio ignoravimas, sisteminio požiūrio parengimas, laiko atėmimo procedūros taikymas, eskalavimo prevencija ir savo auklėjimo stiliaus vertinimas nėra privalomi.

Modulių eiliškumas pasirinktas sąmoningai. Remiantis teoriniais šios programos pagrindais, pirmiausia svarbu dirbti rodant globėjo įsitraukimą ir skiriant dėmesį teigiamam vaiko elgesiui. Įgūdžiai ir metodai, kaip reaguoti į nepageidaujamą elgesį, atsiranda tik po to. Priešingu atveju kyla pavojus, kad globėjai ims taikyti bausmes anksčiau nei pagrindinį šios intervencijos

principą, t. y. kuo daugiau dėmesio skirti teigiamam elgesiui ir kuo mažiau - nepageidaujamam. Naudojant probleminio elgesio valdymo strategijas taip pat yra nustatyta tam tikra seka, t. y.:

1. nepageidaujamo elgesio ignoravimas,
2. sisteminio požiūrio taikymas,
3. pertraukėlės taikymas.

Taigi modulių atsiradimo seka yra tik labai ribotai pritaikoma.

Praktinis modulių naudojimas. Po faktinio įtraukimo į programą, visi globėjai pradeda lankyti **pirmąją modulių grupę**. Pozityvaus dalyvavimo demonstravimą turi praktiškai įgyvendinti visi globėjai. Iš jų tikimasi, kad jie kasdien po 10 minučių skirs laiko smagiai veiklai su savo globotiniu. Taip pat praktiškai taikomi kiti dalyvavimo ir priėmimo demonstravimo būdai. Konkretūs būdai, kaip tai daryti, priklauso nuo konkrečios šeimos situacijos. Teikti teigiamą dėmesį už teigiamą elgesį turi vienodai praktiškai taikyti visi globėjai. Jie visi turi skatinti ir girti pageidaujamą / teigiamą globotinių elgesį. Globėjai gali patys nuspręsti, kokius konkrečius paskatinimus naudoti. Skatintinas elgesys gali būti kasdienis, teigiamas elgesys, taip pat elgesys, kuris atitinka globėjų norus keistis. Jei reikia, šiems moduliams galima skirti kelis užsiėmimus. Juos baigus, dirbama pagal **antrąją modulių grupę**.

Kartu su globėjais ieškoma, kaip pakeisti šeimos aplinką, kad kiltų mažiau problemų. Struktūrizavimo modulyje svarstomi būdai, kaip globėjai gali suteikti aiškią struktūrą ir aiškumą. Reikia užtikrinti, kad būtų aiškios struktūros sudėtingoms situacijoms ir (arba) momentams (pvz., miegoti, ruošti namų darbus, išeiti į mokyklą ar grįžti iš mokyklos). Kokios situacijos ir kokiu būdu struktūruojami perėjimo ritualai, dienos schemas, namų taisyklės ir pan., priklauso nuo konkrečios šeimos aplinkos. Efektyvių užduočių skyrimo modulyje globėjai gauna patarimų, kaip skirti užduotis. Jie visi patys pasirenka, kokius patarimus naudoti. PVO instruktorius gali nuspręsti kurį modulį pereiti pirmiausia, arba galima pereiti abu modulius per vieną sesiją. Po to, kai bus dirbama su šeimos aplinkos keitimu, gali būti pereita prie modulių, skirtų elgesio pasekmės koreguoti.

Iš šios **trečiosios modulių grupės** turi būti pradėtos taikyti apdovanojimų sistemos, nes tai yra būdas sistemingai skirti daugiau dėmesio vaikų teigiamam elgesiui skatinti. Apdovanojimo sistema turi būti naudojama tada, kai pageidaujamas elgesys pasireiškia retai. Pageidautina įtraukti užduotis / elgesį, dėl kurių dažnai diskutuojama, taip pat elgesį, kuris patenka į globėjų norimų pokyčių sritį.

Po šio modulio dirbama pagal **ketvirtosios grupės modulių** sistemą. Aiškių ribų nustatymo modulyje globėjai supažindinami su pagrindiniais jo principais ir susipažįstami su konkrečiais metodais. Vėlgiai jie visi patys pasirenka, kokias technikas naudoti. Dėl to gali sumažėti daug nepageidaujamo elgesio atvejų ir nebereikia sistemingai reaguoti į nepageidaujamą elgesį taikant metodus. Jei globotiniams po pozityvaus požiūrio į juos vis dar išryškėja daug probleminio elgesio, būtina grįžti prie elgesio pasekmių koregavimo. Šiuo atveju svarbu pradėti nuo mažiausiai intervencinių technikų. Ignoravimas taikomas šiek tiek trikdančiam elgesiui, pavyzdžiui, keiksmazodžiavimui, kvailių veidų darymui, verkšlenimui ir pan. Nepageidaujamo elgesio ignoravimas atsiranda tik tada, kai globėjai reaguoja į elgesį, kurį iš tikrųjų reikėtų ignoruoti (t. y. neagresyvų prievartinį elgesį, pavyzdžiui, reikimą, kad globėjai atšauktų nurodymą). Tačiau jo niekada nereikėtų naudoti reaguojant į agresyvų ar destruktivų elgesį. Tokiam ir kitam elgesiui, kuris nepakankamai sumažėja jį ignoruojant, taikomas sisteminis metodas. Priklausomai nuo konkrečios situacijos ir globėjų pageidavimų tai galima daryti susiejant neigiamą pasekmę su nepageidaujamu elgesiu (pageidautina, kad tai būtų loginės pasekmės, pavyzdžiui, privilegijos

praradimas). Tik išbandžius šį metodą, nepakankamai pasikeitusiam elgesiui galima taikyti laiko atėmimo procedūrą. Vis dėlto ją reikėtų taikyti ribotai.

Globėjai taip pat turi būti mokomi kitų bendresnių auklėjimo įgūdžių ir metodų: stebėjimo ir (arba) stebėsenos, problemų vengimo ir jų sprendimo. Kadangi tai yra įgūdžiai, leidžiantys globėjams su probleminiu elgesiu susidoroti ir ateityje, tai yra privaloma. Paprastai jie atsiranda tik programos pabaigoje, po to, kai dirbama su šeimos aplinkos pritaikymu ir globėjai susiformuoja požiūrį, kaip skatinti teigiamą elgesį ir mažinti nepageidaujamą elgesį dėl jų norimų pokyčių. Tačiau PVO specialistas gali nuspręsti į šiuos įgūdžius įsigilinti anksčiau. Jie gali atsirasti po to, kai bus pereitas modulis apie atlygio sistemų naudojimą, jei:

a) globotiniai turi daug klausimų apie šiuos įgūdžius, globotiniai atskleidžia daug probleminio elgesio už šeimos aplinkos ribų arba PVO specialistas pastebi, kad globėjai nepakankamai žino, kur yra jų globotinis ir ką veikia, kai jo nėra namuose (tai yra stebėjimas/kontrolė);

b) sudėtingos situacijos dažniausiai pasitaiko, kai globotiniai susiduria su problema ar nusivylimu, o globėjai nesugeba konstruktyviai reaguoti (tai yra problemų sprendimas); c) globotiniai dažniausiai atskleidžia probleminį elgesį už šeimos aplinkos ribų arba globėjai bijo/nebijo bendrauti su globotiniu už šeimos aplinkos ribų ar konkrečiose situacijose (tai yra problemų vengimas). Taip pat kai globėjų pokyčių norai yra susiję su elgesiu, kuris pasireiškia už šeimos aplinkos ribų arba konkrečiose situacijose, sisteminių požiūrį į tai galima greičiau parengti kartu.

Programoje yra ir **penktoji modulių grupė**, apimanti metodus, skirtus tam tikrai globėjų šeimos dinamikai aptarti. Eskalacijos prevencija gali iškilti tada, kai globėjai ir globotiniai yra įsitraukę į prievartinės sąveikos modelį ir ankstesni moduliai pasirodė nepakankami, kad globėjai į jį neįsitrauktų (dėl tam tikrų globėjų emocijų ar lūkesčių). Tai suteikia galimybę aptarti pasipriešinimo ar blokuojančias emocijas. Savo auklėjimo stiliaus vertinimas gali atsirasti siekiant paskatinti kritišką globėjų elgesio vertinimą, atverti globėjų nesutarimus diskusijai arba pasirengti perdavimui atgal prižiūrinčiam globos darbuotojui. Visiems globėjams paskutinio individualaus užsiėmimo metu aptariamas požiūris į būsimą probleminį elgesį ir patarimai, kaip tvarkytis su pokyčiais. Programa baigiama paskutiniu bendru užsiėmimu, dalyvaujant globėjams, globos specialistui ir PVO specialistui.

Metodai. Šioje programoje naudojami įvairūs metodai. Tai:

- Teorinis paaiškinimas ir psichoedukacija.

Šio metodo tikslas - sustiprinti globėjus ir suteikti jiems žinių, kaip elgtis su vaiko probleminiu elgesiu, kad jie būtų geriau pasirengę reaguoti į esamą ir būsimą probleminį vaiko elgesį. Dėl šios priežasties PVO specialistas teoriškai paaiškina įvairių įgūdžių ir technikų svarbą.

- Užduodant klausimus

PVO specialistas gali naudoti šį metodą siekdamas išprovokuoti globėjų apmąstymus, sukelti diskusijas arba atverti globėjų pasipriešinimą diskusijai.

- Vaidmenų žaidimas

Įvairūs įgūdžiai ir technikos, kurie atsiranda programos metu, lavinami žaidžiant vaidmeninius žaidimus. Vaidmenų žaidimai pateikiami globėjams kaip būdas praktiškai išbandyti šiuos įgūdžius ir technikas. Po kiekvieno vaidinimo PVO specialistas ir globėjai aptaria patirtį (globėjų jausmus, mintis, elgesį). Svarbiausia kuo geriau praktikuoti įgytus įgūdžius.

- Užduotys

Visą programos laiką globėjai skatinami aktyviai dalyvauti duodant jiems užduotis. Tai daroma per užsiėmimus (pvz., liepiama globėjams siūlyti veiksmingus nurodymus) ir po jų namų užduotys. Siekiama, kad globėjai įgytas žinias pritaikytų praktiškai. Todėl kiekviename užsiėmime pakankamai dėmesio turi būti skiriama atliktoms užduotims aptarti. Globėjai dažniausiai gauna teigiamą grįžtamąjį ryšį apie savo pastangas ir bendrai ieškoma galimų problemų sprendimų. Mažai dėmesio turi būti skiriama užduoties neįvykdymui. PVO specialistas galėtų pasakyti: *"Matyt, ši užduotis jums nelabai tiko. Ar turite idėjų, kas jums tikty labiau?"*.

Vadove išdėstytos medžiagos apžvalga. Šiame PVO specialisto vadove yra įvairios medžiagos ar informacijos, kurias gali naudoti PVO specialistas ir globėjai:

- Susitikimų aprašai:
Kiekvienai sesijai/susitikimui išsamiai parašyta, kokios temos turėtų būti aptartos ir koku būdu. Šie aprašymai gali padėti PVO specialistui konkrečiai formuoti programą praktikoje. Nurodoma, kokios medžiagos (skaidrės, darbo lapai ir darbo žemėlapiai) yra reikalingos kiekvienai sesijai;
- Skaidrės:
Kiekvienam moduliui treneris turi skaidres, kuriose apibendrinamos svarbiausios funkcijos, tam tikri įgūdžiai ir taikytini metodai. Parodydamas globėjams šias skaidres, PVO specialistas gali vaizdžiau paaiškinti dalykus ir suteikti daugiau struktūros diskusijai įvairiomis temomis. Be to, skaidrės yra daugkartinio naudojimo. Jei globėjai pageidauja, su jais galima pasidalinti, tam tikrų skaidrių kopijomis.
- Darbalapiai:
Šiame vadove pateikiami darbo lapai, kuriuos turi užpildyti globėjai. Kai kurie iš jų yra didaktiniai ir tarnauja kaip būdai, padedantys PVO specialistui mokyti ir praktikuoti tam tikrus įgūdžius ir metodus. Jie pildomi kartu su PVO specialistu ir aptariami sesijų metu. Formos, susijusios su namų užduotimis, pvz., stebėjimo formos globėjams. Darbo lapai turi būti skiriami kiekvienai globėjų šeimai.
- Baigiamųjų aprašų pavyzdžiai:
Asmeninį baigiamąjį aprašą rašo PVO specialistas ir įteikia globėjams per paskutinį individualų užsiėmimą dalyvaujant prižiūrinčiam globos specialistui.
- Sesijų santraukos:
Svarbiausių dalykų santrauka kiekvienai sesijai, kuriuos gali naudoti PVO specialistas per sesijas.
- Mokymosi eigos kontrolinis sąrašas:
Naudodamiesi standartizuotu registracijos kontroliniu sąrašu, PVO specialistai kruopščiai seka kokie dalykai ir temos aptariamos sesijų metu. Tai darant patikrinamas mokymosi vientisumas. Kiekvienam moduliui pateikiamas mokymosi eigos kontrolinis sąrašas.

Mokymosi metu naudojamos medžiagos santraukos. Jos skirtos globėjams. Santraukoje yra įvairios informacijos, kuria apibendrinami svarbiausi kiekvienos nagrinėjamos temos elementai. Tokiu būdu globėjams suteikiama galimybė vėliau iš naujo peržiūrėti tam tikras temas arba ieškoti informacijos apie konkrečių metodų naudojimą. Be to, pasitarus su globos darbuotojais, šios santraukos gali padėti tolimesnėse peržiūrose/ apsilankymuose. Kiekvienam moduliui pateikiamas atskira santrauka. Šios santraukos perduodamos globėjams tik tuomet, kai

konkretus modelis yra panaudojamas sesijoje dirbant su šeima, kad technikos nebūtų naudojamos anksčiau nei numatyta.

Atskirų sesijų aprašymas. Vadove pateikiama kiekvieno susitikimo tikslai, darbotvarkė, reikalingos pagrindinės ir papildomos priemonės, teorinis pagrindimas tekste ir papildomos skaidrės, taikytini metodai. Svarbu, kad kiekvienai sesijai skirtoje informacijoje yra pateikiamas veiksmo ar teiginių teorinis pagrindimas, užduočių pavyzdžiai ar situacijos vaidybiniai žaidimai, kontrolinių klausimų pavyzdžiai. Šių sesijų santraukos gali būti paliekamos globėjui sesijos pabaigoje.

Apie PVO specialistą. Pagrindinis PVO specialistui reikalavimas yra jo kompetencijoms. Jo požiūris yra svarbus kompetencijos aspektas. PVO specialistas turi užtikrinti pasitikėjimu, gerumu, atvirumu ir sąžiningumu grindžiamus santykius su globėjais.

PVO specialistas turi turėti: jautrų ir reaguojantį požiūrį, laikytis nesmerkiančio požiūrio. Jis turi įsijausti į globėjų situaciją ir jausmus ir pagal tai suderinti savo reakcijas. Globoje globėjai dažnai susiduria su rimtomis problemomis. Todėl PVO specialistas turi rodyti nuoširdžią empatiją ir užuojautą dėl to, ką globėjai išgyvena ir kaip jie viską patiria.

Turėtų dominuoti PVO specialisto teigiamas ir palaikantis požiūris, pasižymėti optimizmu, gebėti kurti teigiamą atmosferą, gebėti normalizuoti situacijas, gerbti ir priimti globėjų požiūrius, gerbti ir priimti globėjų patirtis ar požiūrius tėvystėje, priimti globėjus kokie jie yra.

Nuo pat metodo programos įgyvendinimo pradžios, PVO specialistas yra svarbus vilties ir pasitikėjimo šaltinis. Tai labai svarbu, kad globėjai rastų jėgų skirti savo laiką ir energiją procesui, į kurį jie įsitraukia, ir drąsos bei motyvacijos ieškoti naujų tėvystės stilių ir į juos investuoti. Be kita ko, PVO specialistas tai daro kalbėdamas apie programos veiksmingumą kituose kontekstuose ir aiškindamas jos teorinį pagrindą. Jis paaiškina mokslinius tyrimus ir praktiką tarp įvairių kontekstų nacionaliniu ir tarptautiniu mastu, kurie įrodo, kad globėjai gali pasiekti, jog jų globotiniai prisitaikytų prie naujų šeimos situacijų, keisdami savo požiūrį į juos.

Dėmesys konkrečiai globėjų situacijai. PVO specialistas turi turėti aiškų požiūrį į globos, kaip pagalbos globos formos, sudėtingumą, suprasti ypatingus globėjų, biologinių tėvų ir globojamų vaikų santykius ir specifinę globėjų (tėvų) padėtį:

- globos, kaip pagalbos formos, sudėtingumas: pagal apibrėžimą globos procese dalyvauja daug suinteresuotųjų šalių (globojamas vaikas, biologiniai tėvai ir biologinė šeima, socialinis darbuotojas, valstybinės įstaigos, globos darbuotojai. Jų tarpusavio santykiuose gali kilti įtampų.
- sąlyginė konkurencija tarp vaiko biologinių tėvų ir globėjų. Globojamas vaikas ir jo biologiniai tėvai yra pirminė klientų sistema, o globėjai laikomi komandos nariais padedant tinkamai tenkinti vaiko poreikius. Bendradarbiaudami su globos darbuotoju, globėjai įgyvendina pagalbos planą. Dėl savo statuso ir pareigų, globėjams sunkiau nei "įprastiems" tėvams pripažinti tėvystės sunkumus. Kartais jie bijo prašyti pagalbos iškilus problemoms ir taip rizikuoja būti laikomi nekompetentingais globos partneriais. Dažnai globėjai (kaip ir kiti pagalbos darbuotojai) pritaria minčiai, kad su globojamais vaikais reikia elgtis kaip su asmenybėmis, iš dalies todėl, kad jie paprastai jau yra "sėkmingi tėvai" ir jaučiasi ne "klientais", o pagalbos darbuotojais. Todėl globėjai ne visada aiškiai pateikia pagalbos prašymą. Nukreipti globėjus į specializuotą pagalbą dažniausiai nėra lengva.
- globėjų, biologinių tėvų ir globojamų vaikų santykiai: globėjai neperima tėvystės iš biologinių tėvų. Globojamas vaikas niekada netaps jų. Vietoj to globėjams perduodami

tėvystės aspektai. Išskiriami trijų tipų santykiai, kurie atsiranda būnant tėvais. Tai egzistenciniai, auklėjantys ir autoritariniai. *Egzistenciniai* santykiai arba "atsakomybė būti" yra per gimimą sukurtas faktas, kurio negalima atšaukti. Vaikas savo egzistenciją gauna iš tėvų, kurie bus amžinai. Šis egzistencinis santykis nebūtinai reiškia emocinį ryšį tarp tėvų ir vaiko. Tačiau tėvams būtina auginti vaiką ir užmegzti su juo *auklėjančius* santykius. Vaiko auklėjimas yra transakcinis procesas, prie kurio prisideda tėvai ir vaikai. Emocinis ryšys yra tam, kad vaikas priimtų tėvų vadovavimą ir auklėjimą. Galiausiai yra *autoritariniai* santykiai. Belgijoje vaikai teisiškai negali tvarkyti reikalų iki 18 metų. Iš autoritarinių santykių tėvai gali auklėti vaiką ir priimti sprendimus jo vardu. Autoritariniai santykiai gali egzistuoti tik tarp vaiko ir jo biologinių tėvų. Kiti du gali visiškai arba iš dalies egzistuoti tarp vaiko ir jo globėjų. Tėvystės ar valdžios perdavimas iš biologinių tėvų globėjams retai kada būna absoliutus, o juo labiau jam pritaria biologiniai tėvai. Būdami globos procese biologiniai tėvai daugiau ar mažiau lieka įtraukti į savo vaikų ugdymą ir su jais susijusius sprendimus. Globa žino daugybę galimybių, kuriomis galima užpildyti atitinkamą biologinių tėvų ir globėjų vaidmenį, pradedant prižiūrimų bendravimo susitarimų ir baigiant bendro auklėjimo formomis, kai biologiniai tėvai ir globėjai dalijasi tėvyste ir kartu prisiima atsakomybę už globojamus vaikus. Per globos laikotarpį vadinamųjų tėvystės ir autoritarinių aspektų delegavimas gali keistis formaliai arba neformaliai. Tai iš dalies priklauso nuo globos vietos perspektyvos, evoliucijos dalyvaujančiose šeimose ir emocinio ryšio tarp tėvų ar globėjų ir globojamo vaiko vystymosi. Esminis papildomas elementas šiuo atveju yra laikinoji globa. Net ir nuolatinės globos atveju, k a i y r a didesnė tikimybė, kad tarp globėjų ir globojamų vaikų užsimegs emocinis ryšys, negalima būti tikram dėl globos perspektyvos. Iš globėjų visada galima atimti "tėvystę", o jie patys visada gali jos atsisakyti.

Mokymų vadovas turi turėti žinių ir patirties, kaip dirbti su besikeičiančių santykių persipynimu. Jis turi visiškai suprasti jautrią globėjų padėtį ir atsižvelgti į jos ypatumus. PVO metodas rengiamas patyrusių globos specialistų, kurie yra įpratę į globėjus žiūrėti kaip į "globos partnerius". Dėl specifinės padėties būna sudėtinga nukreipti globėjus į išorines paslaugas.

PVO specialisto elgesio modeliavimas. Tai, kaip PVO specialistas elgiasi su globėjais (ir galbūt su globojamais vaikais), yra pavyzdys elgesio, kurio tikimasi iš globėjų su globojamais vaikais. Dirbdamas su globėjais specialistas turi padėti jiems jaustis priimtiems tokiems, kokie jie yra. Savo įsitraukimą treneris parodo domėdamasis globėjų patirtimi.

Svarbiausia, kad jis atkreiptų dėmesį į tai, ką globėjai daro teisingai. Tai reiškia, kad reikia sakyti komplimentus ar teikti kitokio pobūdžio pastiprinimą, o neproduktyvus elgesys nėra pastiprinamas. Parodoma empatija, tačiau šiems sunkumams neskiriama daug dėmesio. Vietoj to specialistas ieško dalykų, kuriuos globėjai sugebėjo pasiekti ir juos už tai pagiria. Iš globėjo tikimasi nuoseklaus požiūrio: jis turi daryti taip, kaip sako.

Mokymas ir savi priežiūra. PVO specialistas turi turėti specifinių žinių ir įgūdžių:

- jis turi patirties prižiūrint globos įgyvendinimą ir yra susipažinęs su globos sistema, specifinėmis globos problemomis, specifine globėjų padėtimi ir pan.
- yra susipažinęs su socialinės sąveikos mokymosi modelio principais ir taikymu ir šiuo tikslu yra išklauses pagrindinį mokymą.
- jis turi terapinių ir pokalbių įgūdžių, kurie leidžia jam užmegzti pasitikėjimu pasižyminčius

santykius su globėjais, kad jie kartu galėtų parengti probleminio elgesio sprendimo būdą.

PVO specialistai turi turėti galimybę remtis pagalbos jiems sistema, dalytis patirtimi su kolegomis arba gauti individualią priežiūrą. Parama, kurią jie turi teikti globėjams, kaip aprašyta šiame vadove, yra labai intensyvi ir reikalauja iš jų daug energijos. PVO specialistai turi būti pasirengę, kad juos gali apimti bejėgiškumas, kurį gali patirti ir globėjai.

3.4. Metodų įvairovė padedant globėjui tinkamai auginti globojamą vaiką

Šioje dalyje trumpai pristatomi darbo su globėjais, padedant jiems įveikti netinkamą vaikų elgesį metodai. Pateikiami trumpi aprašymai nurodant esmines metodų taikymo aplinkybes ar vaiko elgesio požymius, tikslus bei taikymo instrukcijas. Šios dalies tikslas – supažindinti globos darbuotojus su metodų įvairove, suteikiant informaciją ir galimybes tobulinti savo kompetencijas.

PVO-SIM daugiausia dėmesio skiria 3-12 metų amžiaus globojamiems vaikams, turintiems rimtų elgesio ir (arba) emocinių problemų.

Metodo tikslas - atkurti ir (arba) sukurti specifinę auklėjimo aplinką šiems vaikams. Intervencija siekiama sumažinti globojamų vaikų elgesio problemas ir trauminio streso simptomus; sumažinti globėjams tenkantį tėvystės krūvį; padidinti veiksmingą / tinkamą globėjų elgesį.

Objektas. Mokyti globėjus tėvystės įgūdžių, kaip spręsti globojamų vaikų elgesio problemas. Optimizuojant ugdymo aplinką, mokymai daro įtaką šiems vaikams, kai daroma per jų globėjus. Taip pat teikiamas psichoedukacinis globėjų mokymas apie prieraišumą.

Taikymas. Tai yra 10 individualių (jei įmanoma) savaitinių dviejų valandų užsiėmimų ir vienas kontrolinis užsiėmimas maždaug po 2 mėnesių, kuris gali būti derinamas su ribotu grupinių užsiėmimų skaičiumi. Naudojamos pokalbių technikos, vaidmenų žaidimai, namų darbai ir t. t. Užsiėmimus veda patyrę globos darbuotojai, turintys tam reikalingą išsilavinimą.

Taikymo požymiai. Globojamo vaiko trauminio streso simptomai aukšti. Globėjai įvertina vaiko elgesį, naudodami vaiko elgesio kontrolinio sąrašo anketą, kurioje dominuoja eksternalizuojančio probleminio elgesio rodiklis.

Teorinis pagrindumas. Intervencija grindžiama socialinės sąveikos mokymosi modeliu.

PVEB metodas. Tikslas - optimizuoti globojamo vaiko ir globėjų santykius. Pirmajame etape specialistas pakviečia globėjus kurti įvaizdį apie globojamo vaiko emocinį funkcionavimą. Kiti įtraukti elementai yra biologinio, kognityvinio ir socialinio pobūdžio. Antrajame etape specialistas padeda globėjams tapti jautresniems globojamo vaiko poreikiams ir į juos reaguoti. Tai darant visada aptariamos šios temos: atstumas-užsidarymas, santykiai, veikla, struktūra ir ribos, diagnostika / gretutinės ligos, rūpinimasis savimi / atsparumas ir bendravimas.

Objektas. Tiriant pagrindinius globojamo vaiko emocinius poreikius ir mokant globėjus, siekiama sumažinti elgesio problemas.

Taikymas. 10 dviejų valandų trukmės užsiėmimų kas dvi savaites. Užsiėmimus veda globos specialistas, išmokytas naudoti SEO-R², kaip globotinio emocinės raidos vertinimo priemonę.

Taikymo požymiai. globojamas vaikas: "keistas" / "nepaaiškinamas" probleminis elgesys; globėjai: aukšti standartai; konkrečių priemonių poreikis; kontekstas: skirtingos nuomonės apie probleminį globojamo vaiko elgesį.

Teorinis pagrindumas. Pasak Doseno (2), vaikai su psichikos sutrikimais dažnai turi "disharmonišką" raidos profilį. Dėl to jie tampa pažeidžiami emociniu lygmeniu ir jautrūs per dideliu arba nepakankamu artimiausios aplinkos vertinimui.

Sherborne - tai lengvai prieinama elgesio intervencijos technika, skirta 0-16 metų amžiaus globojamiems vaikams, kuriems trūksta elementaraus pasitikėjimo. Ji grindžiama prielaida, kad prieraišumo sutrikimai yra iš dalies atkuriami. Pozityviai žaisdamas su globotiniais, globėjas

geriau pažįsta savo kūną, mokosi naudotis savo jėgomis ir patiria emocinį globotinių prieinamumą. Įrašinėdami užsiėmimus, pastarieji išsąmonina gebėjimą suprasti savo globotinio elgesį.

Objektas. Globojamo vaiko ir globėjų judesio žaidimas, pritaikytas konkrečioms globėjų ir globojamų vaikų poreikiams, ir psichoedukacija apie prierašumą.

Taikymas. Individualūs arba grupiniai 45 minučių trukmės užsiėmimai kas dvi savaites. Prieš kiekvieną sekantį seansą rengiamas dviejų valandų trukmės retrospektyvinis ankstesnio seanso vaizdo įrašas. Tokiu būdu turimos savybės pritaikomos naujoms patirtims.

Taikymo požymiai. Globojamas vaikas: klinikinių prierašumo problemų prielaida.

Teorinis pagrindumas. Sherborne - tai Sherborne raidos vystymosi, prierašumo teorijos ir vaizdo grįžtamojo ryšio intervencijos derinys.

Jautrumas traumai. Trauma yra labai paplitusi tarp globojamų vaikų ir dažnai sukelia elgesio problemų. Traumai jautriu auklėjimu siekiama sumažinti šias problemas šalinant šią priežastį. Mokymams taikomos šios temos: traumos poveikis; subjektyvus globojamo vaiko saugumas; užvaldžiusios emocijos; teigiami ir stabilūs santykiai; teigiama gyvenimo istorija; rūpinimasis savimi.

Objektas. Žinių apie traumą gilinimas ir globėjų aprūpinimas priemonėmis, kaip elgtis su probleminiu elgesiu.

Taikymas. Tai 8 trijų valandų trukmės grupėje užsiėmimai kas tris savaites. Po tam tikro psichoedukacinio mokymo laikomasi nustatytos mokymo struktūros. Toliau teorija taikoma individualiam atvejui, naudojant darbo lapus.

Taikymo požymiai. Globojamam vaikui: intervencija gali būti tiek prevencinė, tiek gydomoji.

Teorinis pagrindumas. Literatūra apie traumas ir trauminės patirtis bei traumų įveikas.

Pasitikėjimu grįsti santykiai. Pasitikėjimu grįstų santykių metodas, skirtas 3-12 metų amžiaus globojamiems vaikams, turintiems elgesio arba emocinių sutrikimų, kuriems trūksta pasitikėjimu grįstų santykių patirties arba kurie turi prierašumo sutrikimų. Pagrindinė prielaida reiškia, kad stiprinant globėjų jautrumą ir "mąstymą", jie išmoksta siekti globojamo vaiko artumo, nebūdami įkyrūs.

Objektas. Globėjų mąstymo kaitos skatinimas

Taikymas. Po tam tikro psichoedukacinio ugdymo keturi 15 min. trukmės užsiėmimai vidutiniškai kas dvi savaites kaitaliojami su keturiais dviejų valandų trukmės retrospektyviais vaizdo seansais. Toliau teorija taikoma individualiam atvejui, naudojant darbo lapus. Globėjai praktikuoja konkrečius bendravimo įgūdžius, skirtus elgesiui, norams, ketinimams ir kt. įvardyti.

Taikomumas. Globojamas vaikas: intervencija gali būti tiek prevencinė, tiek gydomoji.

Teorija. Vaizdo mokymai namuose.

PRIEDAI

Priedas nr. 1. Globos centro koordinatoriaus veiklos įsivertinimo/vertinimo forma

GLOBOS CENTRO KOORDINATORIAUS VEIKLOS ĮSIVERTINIMO/VERTINIMO FORMA							
GLOBOS CENTRO KOORDINATORIAUS vardas pavardė:					VERTINIMO BALAIS REIKŠMĖ		
ĮSIVERTINIMO/ĮVERTINIMO DATA:					Viršija lūkesčius - 3 balai		
					Vykdoma gerai - 2 balai		
VERTINTOJO vardas pavardė:					Vykdoma patenkinamai - 1 balas		
					Vykdoma blogai - 0 balų		
					Netaikoma (nėra vykdoma) - kiekviena nevykdoma veikla žymima "1"		
<i>Eil.Nr.</i>	KOMPETENCIJOS IR VEIKSMAI			Galimi balai (maksimalūs)	Nevykdoma	Veiklos įvertinimas	
1	ASMENINĖS KOMPETENCIJOS			8	1	5	KOMENTARAI
	<i>1.1.</i>	<i>Empatija</i>		2	0	2	

	1.1.1	Geba suprasti kiekvieną klientą ir jam padėti.	2		1	
	1,2	<i>Komunikabilumas</i>	2	0	2	
	1.2.1	Kuria bendradarbiavimo su klientu santykius, į jo socialinių problemų sprendimą įtraukiant jį patį, jo šeimą, bendruomenę.	2		1	
	1,3	<i>Iniciatyvumas</i>	2	1		
	1.3.1	Inicijuoja ir dalyvauti įgyvendinant GC aktualias socialinių problemų prevencijos priemones.	2	1		
	1,4	<i>Kūrybiškumas</i>	2	0	1	
	1.4.1		2		1	
2		BENDROSIOS KOMPETENCIJOS	24	3	14	
	2.1.	<i>Pagrindinių teisinių dokumentų, įgyvendinant vaiko globą, išmanymas</i>	2	0	2	
	2.1.1.		2		2	
	2.2.	<i>Pagrindinių GC darbo principų išmanymas</i>	2	0	2	
	2.2.1.		2		0	
	2.3.	<i>Savo veiklos tobulinimas ir kompetencijų ugdymas</i>	2	0	0	
	2.3.1.		2		0	
	2.4.	<i>Tarpprofesinis bendradarbiavimas komandoje</i>	2	1	0	
	2.4.1	Bendradarbiauja sprendžiant vaikų socialines- pedagogines problemas, ieškant efektyvių pagalbos būdų	2	1	0	
	2.4.2	Dalyvauja PPI direktoriaus sudarytų darbo grupių ir komisijų veikloje, su tiesioginių darbo funkcijų atlikimu susijusiuose posėdžiuose, susirinkimuose, renginiuose.	2	1	0	
	2,5	<i>Tarpinstitucinis bendradarbiavimas</i>	8	1	6	

2.5.1	Bendradarbiauja su savivaldybės administracija (tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriumi ir kitais specialistais), VVTAIT ir jos įgaliotu teritoriniu skyriumi, kitomis socialinių paslaugų, švietimo, sveikatos priežiūros įstaigomis, teisėsaugos institucijomis, nevyriausybinėmis organizacijomis, socialiniais darbuotojais, dirbančiais su šeimomis, atvejo vadybininkais.	2		2	
2.5.2	Šeimai persikėlus gyventi kartu su globojamu (rūpinamu) vaiku į kitą savivaldybę, globos koordinatorius informuoja apie tai savo teritorijoje veikiančią VVTAIT teritorinį skyrių ir savivaldybės administraciją ar pasibaigus globai (rūpybai) ir praneša apie paslaugų globėjui (rūpintojui) ir jo globojamam (rūpinamam) vaikui nutraukimą.	2	1		
2.5.3	Bendradarbiauja su socialiniais darbuotojais teikiančiais socialinę priežiūrą socialinės rizikos šeimoms.	2		2	
2.5.4	Esant poreikiui, keičiasi informacija su kitais GC specialistais, kitomis institucijomis (Globos centrais, savivaldybės administracija, vaiko teisių apsaugos, socialinių paslaugų, sveikatos priežiūros bei ugdymo įstaigomis, policija, vaiko teisių specialistais ir kt.).	2		2	
2,6	<i>Vidinė ir išorinė komunikacija</i>	2	1	0	
2.6.1	Viešina globos centro veiklą, šviečia visuomenę vaikų globos (rūpybos), įvaikinimo, budinčio globotojo veiklos klausimais, skatina teigiamas visuomenės nuostatas ir pozityvų požiūrį į vaikus, netekusius tėvų globos, informuoja apie įvaikinimo, globos (rūpybos) šeimoje, budinčio globotojo veiklos galimybes.	2	1	0	
2,7	<i>Asmens duomenų apsaugos reikalavimų laikymasis</i>	2	0	2	
2.7.1	Laikosi konfidencialumo, apie klientą žinomą informaciją teikia tik įstatymų numatytais atvejais ir tik siekiant geriausiai apginti kliento interesus.	2		2	
2,8	<i>Gerai darbo kompiuteriu įgūdžiai</i>	2	0	1	
2.8.1	Gerai darbo MS Office programiniu paketu įgūdžiai ir geba naudotis elektroninėmis informacinėmis sistemomis (SPIS, globos centrai ir kt.).	2	0	1	
2,9	<i>Išmano raštvedybos, dokumentų valdymo taisykles</i>	2	0	1	
2.9.1	Tvarko priskirtos koordinuoti šeimos ir jų prižiūrimų vaikų asmens bylas, sudaro sutartis su savanoriais.	2		1	

3		FUNKCINĖS KOMPETENCIJOS (gebėjimai reikalingi užtikrinti tinkamą vaiko globą)	62	3	48	
	3.1.	<i>Orientacija į klientą (socialinio psichologinio globos centro klientų portreto išmanymas)</i>	8	0	7	
	3.1.1.	Gerbia savo klientus ir vertina kiekvieno iš jų unikalumą.	2		2	
	3.1.2.	Yra atviras ir užtikrina atvirą bei nuoširdų bendravimą.	2		2	
	3.1.3.	Vertina visus klientus vienodai ir teikia jiems pagalbą nepriklausomai nuo jų socialinės padėties, tikėjimo, lyties, rasės, įsitikinimų ar pažiūrų.	2		2	
	3.1.4.	Pasitiki savo klientu, yra objektyvus priimant sprendimus, nesivadovauja išankstinėmis nuostatomis.	2		1	
	3.2.	<i>Pagalbos vaikui ir šeimai poreikio įvertinimas</i>	2	0	2	
	3.2.1	Pagal savo kvalifikaciją ir GC poreikius, atlieka socialinį įvertinimą, tyrimus, apklausas ir socialinį švietimą bei renka, analizuoja duomenis apie globėjams, nesusijusiems giminystės ryšiais, fiziniam asmeniui, globojančiam (rūpinančiam) su juo giminystės ryšiais susijusius vaikus, tėvams, šeimynų dalyviams, bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojams, kuri reikalinga konsultuojamųjų socialinėms - pedagoginėms problemoms spręsti.	2		2	
	3.2.2	Vertina prižiūrimo, globojamo (rūpinamo) ar įvaikinto vaiko poreikius, jo stipriąsias, silpnąsias puses.	2		2	
	3.4	<i>Geba spręsti vaikų socialines- pedagogines problemas</i>	14	1	10	
	3.4.1	Išmano vaiko asmenybės raidos, vystymosi ypatumus, ugdymo ir socialinių paslaugų teikimą, poreikių nustatymą.	2		2	
	3.4.2	Užtikrina be tėvų globos likusio vaiko poreikių (pagal 5 gebėjimus) patenkinimą.	2		1	
	3.4.3	Išmano vaiko kelio į šeimą procesą.	2		1	
	3.4.4	Dalyvauja vaiko laikinos globos (rūpybos) peržiūrose, vadovaujantis nustatyta tvarka.	2	1		
	3.4.5	Koordinuoja ir teikia reikiamą pagalbą (socialinę, psichosocialinę, konsultacinę, teisinę ir kt.) vaikams, prižiūrimiems budinčių globotojų.	2		2	

3.4.6	Esant galimybėms, globėjų (rūpintojų) prašymu vaikams organizuoja laikinas priežiūros paslaugas.	2		2	
3.4.7	Dalyvauja vaiką grąžinant vaiko tėvams ar kitiems atstovams.	2		2	
3,5	<i>Ryšių palaikymas su budinčiais globotojais, globėjų šeimomis ir vaiko biologinėmis šeimomis</i>	24	1	20	
3.5.1	Įvertina budinčio globotojo, globėjo (rūpintojo), šeimynos dalyvių arba tėvių ir kartu gyvenančių jų šeimos narių poreikius, kylančius dėl budinčio globotojo veiklos, globos ar įvaikinimo, ir kartu su kitais globos centro specialistais sudaro pagalbos planą.	2		2	
3.5.2	Įvertina ir padeda spręsti globėjams, nesusijusiems giminystės ryšiais, fiziniam asmeniui, globojamam (rūpinamam) su juo giminystės ryšiais susijusius vaikus, tėviams, šeimynų dalyviams, bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojams problemas, susijusias su įvairiais vaikams kylančiais sunkumais (pagrindinių vaiko reikmių tenkinimo, saugumo užtikrinimo ir pan.).	2		2	
3.5.3	Pagal poreikį bendradarbiauja su prižiūrimo, globojamo (rūpinamo) vaiko (jei tai neprieštarauja vaiko interesams) tėvais, artimais giminaičiais ir su fiziniais asmenimis, emociniais ryšiais susijusiais su vaiku, paruošia prižiūrimą, globojamą (rūpinamą) vaiką susitikimams su jais.	2		2	
3.5.4	Užtikrina sąlygas vaiko tėvams ar kitiems atstovams pagal įstatymą, artimiems giminaičiams ir fiziniams asmenims, emociniais ryšiais susijusiems su vaiku, ir vaikui susitikti globos centre ar kitoje sutartoje vietoje, jei tai neprieštarauja vaiko interesams, ir prireikus po susitikimų teikia pagalbą prižiūrimam, globojamam (rūpinamam) vaikui.	2		2	
3.5.5	Teikia reikiamą pagalbą budintiems globotojams ir kartu gyvenantiems jų šeimos nariams ir (ar) teikia ar organizuoja šioms vaikams ir budintiems globotojams ir kartu gyvenantiems jų šeimos nariams.	2		1	
3.5.6	Teikia budintiems globotojams, globėjams (rūpintojams), šeimynų dalyviams intensyvią pagalbą.	2	1		
3.5.7	Esant poreikiui (mokymai, savipagalbos grupė ar pan.), prisideda prie budinčių globotojų prižiūrimų vaikų laikinos priežiūros organizavimo ir (ar) teikimo.	2		2	
3.5.8	Reguliariai vykdo pagalbos teikimo plano peržiūras.	2		1	

	3.5.9	Organizuoja ir (ar) teikia laikino atokvėpio paslaugas budintiems globotojams, globėjams (rūpintojams) ir, esant galimybėms, šeimynos dalyviams;	2		2	
	3.5.1 0	Prireikus paruošia budintį globotoją, globėją (rūpintoją) susitikimams su globojamo vaiko tėvais bei teikia pagalbą po susitikimų.	2		2	
	3.5.1 1	Reikiamas pagalbos (socialines, konsultacines, ir kt.) paslaugas klientams teikia Globos centre, asmens namuose, ugdymo įstaigoje ar kitoje šeimai artimoje aplinkoje.	2		2	
	3.5.1 2	Kilus krizei klientų šeimoje ar skubiems probleminiams klausimams ne darbo valandomis ir (ar) poilsio, atostogų dienomis, esant galimybei, nedelsdamas teikia ir (ar) organizuoja pagalbos teikimą šeimai.	2		2	
	3,6	<i>GC savanorių veiklos koordinavimas</i>	6	0	5	
	3.6.1	Inicijuoja savanorių paiešką ir atranką, rengia sutartis.	2		2	
	3.6.2	Susipažindina savanorį su organizacija, jo funkcijomis bei veikla.	2		2	
	3.6.3	Teikia pagalbą savanoriui adaptacijos metu, organizuoja mokymus ir vykdo profesinę savanorių priežiūrą.	2		1	
	3.6.4	<i>Bendradarbiavimas su globėju, jam mokantis tinkamai vykdyti globėjo pareigas (TBRI)</i>	6	1	3	
	3.6.5	Padeda globėjui (rūpintojui), fiziniam asmeniui, globojančiam (rūpinančiam) vaikus, tėvams, šeimynų dalyviams, bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojams suprasti vaiko socialinius ir psichologinius poreikius, jų tenkinimo svarbą, geriau suprasti vaiko, turinčio vystymosi sunkumų, poreikius, globėjų ar tėvių teises bei pareigas.	2		1	
	3.6.6	Įvertina mokymų aktualiomis temomis poreikį ir globėjų (rūpintojų) prašymu juos organizuoja.	2		2	
	3.6.7	Esant poreikiui (mokymai, savipagalbos grupė ar pan.), prisideda prie budinčių globotojų priežiūrų vaikų laikinos priežiūros organizavimo ir (ar) teikimo.	2	1		
	3,7	<i>Krizių ir konfliktų valdymas bei jų sprendimas</i>	2	0	1	

	3.7.1	Kilus krizei klientų šeimoje ar skubiems probleminiams klausimams ne darbo valandomis ir (ar) poilsio, atostogų dienomis, esant galimybei, globos koordinatorius vadovas nedelsdamas teikia ir (ar) organizuoti pagalbos paslaugų teikimą.	2		1	
		ĮVERTINIMAS	94	7	67	
		BENDRAS ĮVERTINIMAS	67	77	%	APIBENDRINTAS ĮVERTINIMO KOMENTARAS
		BENDRO ĮVERTINIMO IŠRAIŠKA PROC.				
		<100% - viršija lūkesčius				
		76 - 100 % - gerai				
		50 - 75 % - patenkinamai				
		< 50 % blogai				
		VEIKLOS GERINIMO VEIKSMAI	ĮGYVENDINIMO DATA	VEIKLOS GERINIMO VEIKSMŲ ĮGYVENDINIMO APTARIMO DATA IR KOMENTARAS		

		Įsivertinusio darbuotojo parašas		Vertintojo parašas
		GC vadovo parašas		GC vadovo parašas

Priedas nr. 2. Globos centro psihologo veiklos įsivertinimo / vertinimo anketa

GLOBOS CENTRO PSICHOLOGO VEIKLOS ĮSIVERTINIMO/VERTINIMO FORMA					
GLOBOS CENTRO PSICHOLOGO vardas pavardė:					VERTINI MO BALAIS REIKŠM Ė
ĮSIVERTINIMO/ĮVERTINIMO DATA:					Viršija lūkesčius - 3 balai
					Vykdoma gerai - 2 balai
VERTINTOJO vardas pavardė:					Vykdoma patenkina mai - 1 balas
					Vykdoma blogai - 0 balų
					Netaikom a (nėra vykdoma) - kiekviena

							nevykdo ma veikla žymima "1"	
<i>Eil.Nr.</i>	KOMPETENCIJOS IR VEIKSMAI							
				Galimi balai	Nevykdoma	Veiklos		
1		ASMENINĖS KOMPETENCIJOS			10	1	6	KOMENTARAI
	<i>1.</i> <i>1.</i>	<i>Empatija</i>			<i>2</i>	<i>0</i>	<i>2</i>	
	1. 1. 1	Geba suprasti kiekvieną klientą ir jam padėti.			2		1	
	<i>1,</i> <i>2</i>	<i>Komunikabilumas</i>			<i>4</i>	<i>0</i>	<i>3</i>	
	1. 2. 1	Bendradarbiauja su vaiko tėvais, globėjais (rūpintojais), budinčiais globotojais, šeimynų dalyviais ir kitais globos centrų, globos įstaigų, vaiko teisių apsaugos, socialinių paslaugų, ugdymo, sveikatos priežiūros ir kitų įstaigų specialistais bei dirba su jais komandoje, sprendžiant vaiko sunkumus.			2		1	
	1. 2. 2	Kuria bendradarbiavimo su klientu santykius, į jo psichologinių problemų sprendimą įtraukiant jį patį, jo šeimą, bendruomenę.			2		2	
	<i>1,</i> <i>3</i>	<i>Iniciatyvumas</i>			<i>2</i>	<i>1</i>		
	1. 3. 1	Inicijuoja ir dalyvauja įgyvendinant GC aktualias psichologinių problemų prevencijos priemones.			2	1		
	<i>1,</i> <i>4</i>	<i>Kūrybiškumas</i>			<i>2</i>	<i>0</i>	<i>1</i>	

	1. 4. 1		2		1	
2		BENDROSIOS KOMPETENCIJOS	22	2	1 6	
	2. 1.	<i>Pagrindinių teisinių dokumentų, įgyvendinant vaiko globą, išmanymas</i>	2	0	2	
	2. 1. 1.		2		2	
	2. 2.	<i>Pagrindinių GC darbo principų išmanymas</i>	2	0	2	
	2. 2. 1.		2		2	
	2. 3.	<i>Savo veiklos tobulinimas ir kompetencijų ugdymas</i>	2	0	2	
	2. 3. 1.	Kelia savo profesinę kompetenciją, dalyvauja mokymuose, psichologų intervizijose bei supervizijose.	2		2	
	2. 4.	<i>Tarpprofesinis bendradarbiavimas komandoje</i>	2	0	2	
	2. 4. 1	Dalyvauja , susitikimuose, posėdžiuose ir kitose veiklose pagal GC rekomendacijas ir nurodymus.	2		2	
	2, 5	<i>Tarpinstitucinis bendradarbiavimas</i>	6	1	4	
	2. 5. 1	Esant poreikiui ir nepažeidžiant asmens duomenų apsaugos, keičiasi informacija su kitais GC specialistais, kitomis institucijomis (Globos centrais, savivaldybės administracija, vaiko teisių apsaugos, socialinių paslaugų, sveikatos priežiūros bei ugdymo įstaigomis, policija, ir kt.).	2		2	

	2. 5. 2	Esant poreikiui nustatyta tvarka dalyvauja vaiko laikinos globos (rūpybos) peržiūrose bei Vilniaus miesto savivaldybės Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinavimo skyriaus, Atvejo vadybos, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Teritorinių skyrių organizuojamuose bei kitų organizacijų organizuojamuose posėdžiuose.	2	1		
	2. 5. 3	Pagal poreikį teikia metodinę pagalbą, konsultacijas kitų globos centrų specialistams, kitoms socialinių paslaugų įstaigoms, bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojams.	2		2	
	2, 6	<i>Vidinė ir išorinė komunikacija</i>	2	1	0	
	2. 6. 1	Viešina globos centro veiklą, šviečia visuomenę vaikų globos (rūpybos), įvaikinimo, budinčio globotojo veiklos klausimais, skatina teigiamas visuomenės nuostatas ir pozityvų požiūrį į vaikus, netekusius tėvų globos, informuoja apie įvaikinimo, globos (rūpybos) šeimoje, budinčio globotojo veiklos galimybes.	2	1	0	
	2, 7	<i>Asmens duomenų apsaugos reikalavimų laikymasis</i>	2	0	2	
	2. 7. 1	Užtikrina veikloje naudojamų duomenų apsaugą ir konfidencialumą, apie klientą žinomą informaciją teikia tik įstatymų numatytais atvejais ir tik siekiant geriausiai apginti kliento interesus.	2		2	
	2, 8	<i>Gerai darbo kompiuteriu įgūdžiai</i>	2	0	1	
	2. 8. 1	Gerai darbo MS Office programiniu paketu įgūdžiai ir geba naudotis elektroninėmis informacinėmis sistemomis (SPIS, globos centrai ir kt.).	2	0	1	
	2, 9	<i>Išmano dokumentų valdymo taisyklės</i>	2	0	1	
	2. 9. 1	Fiksuoja klientams teiktas psichologo konsultacijas pagal GC numatytus dokumentų rengimo ir apskaitos reikalavimus. Išėjus iš darbo perduoda informaciją apie darbą su klientu kitam su juo dirbsiančiam psichologui.	2		1	
3		FUNKCINĖS KOMPETENCIJOS (gebėjimai reikalingi užtikrinti tinkamą vaiko globą)	40	2	3	0

3. 1.	<i>Orientacija į klientą (socialinio psichologinio globos centro klientų portreto išmanymas)</i>	8	0	7	
3. 1. 1.	Gergia savo klientus ir vertina kiekvieno iš jų unikalumą.	2		2	
3. 1. 2	Yra atviras ir užtikrina atvirą bei nuoširdų bendravimą.	2		2	
3. 1. 3.	Vertina visus klientus vienodai ir teikia jiems pagalbą nepriklausomai nuo jų socialinės padėties, tikėjimo, lyties, rasės, įsitikinimų ar pažiūrų.	2		2	
3. 1. 4	Pasitiki savo klientu, yra objektyvus priimant sprendimus, nesivadovauja išankstinėmis nuostatomis.	2		1	
3. 2.	<i>Pagalbos vaikui ir šeimai poreikio įvertinimas</i>	6	1	3	
3. 2. 1	Vertina budinčių globotojų prižiūrimų, šeimynoje ar šeimoje globojamų (rūpinamų) ir įvaikintų vaikų raidos ypatumus, vaikų galias, poreikius ir psichologinius, asmenybės, auklėjimo ir ugdymosi sunkumus ir teikia reikiamas pagalbos paslaugas arba nukreipia tokioms paslaugoms gauti.	2		2	
3. 2. 2	Dalyvauja vertinant prižiūrimo, globojamo (rūpinamo) ar įvaikinto vaiko poreikius, jo stipriąsias, silpnąsias puses bei budinčio globotojo, globėjo (rūpintojo), šeimynos dalyvių arba tėvų ir kartu gyvenančių jų šeimos narių poreikius, kylančius dėl budinčio globotojo veiklos, globos ar įvaikinimo, ir kartu su kitais globos centro specialistais sudaro pagalbos planą bei, esant poreikiui, dalyvauja jį peržiūrint.	2	1		
3. 2. 3	Teikia individualias rekomendacijas dėl vaiko raidos, asmenybės ypatumų, taip pat psichologiniams, auklėjimo ir ugdymosi sunkumams spręsti.	2		1	
3, 3	<i>Padeda spręsti vaikų socialines- pedagogines problemas</i>	6	0	5	

3. 3. 1	Pagal poreikį organizuoja ir veda socialinių, emocinių, bendravimo įgūdžių ugdymo grupes vaikams bei paaugliams, prižiūrimiems budinčių globotojų, globojamiems (rūpinamiems) šeimynoje ar šeimoje bei įvaikintiems vaikams ir paaugliams.	2		2	
3. 3. 2	Užtikrina be tėvų globos likusio vaiko poreikių (pagal 5 gebėjimus) patenkinimą.	2		1	
3. 3. 3	Teikia psichologinę pagalbą ir emocinį palaikymą psichologinių, asmenybės, emocinių ar ugdymosi problemų turintiems budinčių globotojų prižiūrimiems, šeimynoje ar šeimoje globojamiems (rūpinamiems) bei įvaikintiems vaikams.	2		2	
3, 4	<i>Ryšų palaikymas su budinčiais globotojais, globėjų šeimomis ir vaiko biologinėmis šeimomis</i>	16	1	1 2	
3. 4. 1	Konsultuoja budinčius globotojus, šeimynų dalyvius, globėjus (rūpintojus), tėvius vaiko raidos, asmenybės ypatumų, psichologinių ir ugdymosi sunkumų klausimais.	2		2	
3. 4. 2	Teikia psichologinę pagalbą ir emocinį palaikymą budintiems globotojams, šeimynų dalyviams, globėjams (rūpintojams), tėviams.	2		1	
3. 4. 3	Organizuoja ir veda grupines konsultacijas, savitarpio paramos grupes budintiems globotojams, šeimynų dalyviams, globėjams (rūpintojams) ir tėviams.	2	1		
3. 4. 4	Pagal poreikį organizuoja ir veda mokymus budintiems globotojams, šeimynų dalyviams, globėjams (rūpintojams), tėviams, globos centro specialistams pozityvios tėvystės, vaikų psichologinių sunkumų, ugdymo ir kitais klausimais.	2		1	
3. 4. 5	Tarpininkauja organizuojant pagalbos budintiems globotojams, globėjams, šeimynų dalyviams, tėviams, jų globojamiems (rūpinamiems), įvaikintiems, prižiūrimiems vaikams teikimą.	2		2	
3. 4. 6	Esant poreikiui, padeda vaikui ir asmeniui ir (ar) šeimai pasirengti susitikimui su galimu globoti (rūpintis) ar įvaikinti vaiku, užmegzti pirmą kontaktą.	2		2	

3. 4. 7	Pagal savo kvalifikaciją ir GC poreikius, atlieka psichologinį įvertinimą ir psichologinį švietimą bei analizuoja informaciją apie budinčius globotojus, šeimynų dalyvius, globėjus (rūpintojus) ir tėvius, kuri reikalinga konsultuojamųjų problemoms spręsti.	2		2	
3. 4. 8	Pagal poreikį bendradarbiauja su vaiko (jei tai neprieštarauja jo interesams) biologiniais tėvais, paruošia vaiką susitikimams su biologiniais tėvais, dalyvauja vaiką grąžinant biologiniams tėvams.	2		2	
3, 5	<i>Pagalba asmenims, pageidaujantiems tapti budinčiais globotojais, šeimynų dalyviais, globėjais (rūpintojais) ar tėvais</i>	2	0	2	
3. 5. 1	Teikia psichologines konsultacijas asmenims, pageidaujantiems tapti budinčiais globotojais, šeimynų dalyviais, globėjais (rūpintojais) ar tėvais.	2		2	
3, 6	<i>Krizių ir konfliktų valdymas bei jų sprendimas</i>	2	0	1	
3. 6. 1	Kilus krizei klientų šeimoje ar skubiems probleminiams klausimams ne darbo valandomis ir (ar) poilsio, atostogų dienomis, esant galimybei, psichologas nedelsdamas teikia ir (ar) organizuoti pagalbos paslaugų teikimą.	2		1	
	ĮVERTINIMAS	72	5	5	
	<i>BENDRAS ĮVERTINIMAS</i>	52	7	8	%
	BENDRO ĮVERTINIMO IŠRAIŠKA PROC.				APIBENDRINTAS ĮVERTINIMO KOMENTARAS
	<100% - viršija lūkesčius				
	76 - 100 % - gerai				
	50 - 75 % - patenkinamai				

		< 50 % blogai				
		VEIKLOS GERINIMO VEIKSMAI	ĮGYVENDINIMO DATA	VEIKLOS GERINIMO VEIKSMŲ ĮGYVENDINIMO DATA IR KOMENTARAS		
		Įsivertinusio darbuotojo parašas			Vertintojo parašas	
		GC vadovo parašas			GC vadovo parašas	

Priedas nr. 3. Globos centro vadovo veiklos įsivertinimo/vertinimo forma

_____ GLOBOS CENTRO VADOVO VEIKLOS ĮSIVERTINIMO/VERTINIMO FORMA							
GLOBOS CENTRO VADOVO vardas pavardė:					VERTINIMO BALAIS REIŠMĖ		
ĮSIVERTINIMO/ĮVERTINIMO DATA:					Viršija lūkesčius - 3 balai		
VERTINTOJO vardas pavardė:					Vykdoma gerai - 2 balai		
					Vykdoma patenkinamai - 1 balas		
					Netaikoma (nėra vykdoma) - kiekviena nevykdoma veikla žymima "1"		
<i>Eil.Nr.</i>	KOMPETENCIJOS IR VEIKSMAI			Galimi balai (maksimalūs)	Nevykdoma (0 balai)	Veiklos įvertinimas	
1	LYDERIO IR KOMANDOS VADOVO KOMPETENCIJOS (lyderystė ir vadovavimas žmonėms)			18	5	7	
	1.1.	<i>Komandos narių motyvavimas</i>			2	1	1
	1.1. 1	Įkvepia, motyvuoja komandos narius, palaiko juos			2	1	0
	1.1. 2				2		1
	1.2.	<i>GC vizijos formavimas ir ilgalaikių tikslų numatymas</i>			6	1	4
					KOMENTARAI		

	1.2. 1	Veiklos kryptių numatymas ir pristatymas komandai sėkmingai siekiant tikslo	2	1	0	
	1.2. 2	Rengia metinius GC darbuotojų kvalifikacijos kėlimo planus ir užtikrina jų įgyvendinimą.	2		2	
	1.2. 3	Kaupia, sistemina ir analizuoja dokumentus, informaciją bei patirtį, reikalingą GC tikslams pasiekti ir uždaviniams spręsti.	2		2	
	1.3.	<i>GC darbuotojų ugdymas</i>	4	1	2	
	1.3. 1	Aptaria su darbuotojais jų augimo kryptis bei mokymosi ir tobulėjimo galimybes.	2	1	0	
	1.3. 2	Organizuoja jų kvalifikacijos kėlimą vadovaujantis metiniu kvalifikacijos kėlimo planu.	2		2	
	1,4	<i>Užtikrina reikiamo GC personalo poreikį</i>	2	1	0	
	1.4. 1		2	1	0	
	1,5	<i>Personalo veiklos stebėjimas, vertinimas ir grįžtamojo ryšio jiems teikimas</i>	4	1	0	
	1.5. 1	Rengia metinius veiklų planus ir užtikrina jų įgyvendinimą.	2		2	
	1.5. 2	Organizuoja darbuotojų įsivertinimą/vertinimą ir aptaria rezultatus su darbuotojais	2	1	0	
2		ORGANIZATORIAUS KOMPETENCIJOS (imasi veiksmų, kad suplanuoti rezultatai būtų pasiekti, o iškylančios problemos išspręstos)	42		41	
	2.1.	<i>Nustato prioritetus, organizuoja ir koordinuoja komandos darbą</i>	6	1	4	
	2.1. 1.	Planuoja, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja darbuotojų veiklą.	2	1	0	
	2.1. 2.	Teikia siūlymus PPI direktoriui dėl darbuotojų darbo užmokesčio ir motyvavimo priemonių, krūvių, etatų paskirstymo.	2		2	
	2.1. 3.	Užtikrina darbuotojų dalyvavimą atitinkamose darbo grupėse, iniciatyvose, posėdžiuose, susirinkimuose, renginiuose.	2		2	

	2.2.	<i>Klientų aptarnavimo kokybės priežiūra</i>	4	0	4	
	2.2. 1.	Teikia PPI direktoriui siūlymus dėl GC vykdomų veiklų tobulinimo, naujų veiklų ar paslaugų iniciavimo.	2	0	2	
	2.2. 2.		2		2	
	2.3.	<i>Numato problemas ir siūlo galimus jų sprendimo būdus</i>	4	0	4	
	2.3. 1.	Sprendžia iškilusias problemas.	2		2	
	2.3. 2.	Informuoja PPI direktorių apie įvykusius arba įtariamus pažeidimus.	2		2	
	2.4.	<i>GC situacijos analizė ir ataskaitų rengimas</i>	4	0	4	
	2.4. 1.	Organizuoja ir rengia periodines bei metines veiklos ir finansines ataskaitas	2		2	
	2.4. 2.	Rengia ES finansuojamo projekto „Vaikų gerovės ir saugumo didinimas paslaugų šeimai, globėjams (rūpintojams) kokybės didinimas bei prieinamumo plėtra“ finansines ir veiklos ataskaitas bei teikia globoscentrai.lt mainų sistemoje.	2		2	
	2,5	<i>Vidinė ir išorinė komunikacija</i>	8	1	5	
	2.5. 1	Rengia metinius viešinimo planus	2	1	0	
	2.5. 2	Reguliariai rengia darbuotojų susirinkimus (planams, rezultatams, einamiesiems klausimams ir pan. aptarti)	2		1	
	2.5. 3	Informuoja savivaldybės administraciją ir VVTAIT įgaliotą teritorinį skyrių apie bendradarbiavimo ir paslaugų teikimo sutarčių su budinčiais globotojais sudarymą, nutraukimą bei užtikrinti šių duomenų suvedimą į globoscentrai.lt mainų sistemą.	2		2	
	2.5. 4	Koordinuoja GC vykdomų veiklų viešinimą ir sklaidą.	2		2	
	2,6	<i>Administracinė veikla</i>	16	0	20	

	2.6. 1	Administruoja GC veiklas, užtikrina teisėtą ir efektyvų lėšų panaudojimą.	2		3	
	2.6. 2	Administruoja visas GC priskirtas sutartis, t.t. ir priskirtų projektų sutartis.	2		2	
	2.6. 3	Užtikrina priskirtų projektų ir veiklų kokybišką įgyvendinimą, prižiūri ir kontroliuoja jų vykdymą, ataskaitų pateikimą.	2		2	
	2.6. 4	Inicijuoja GC veiklą reglamentuojančių tvarkos aprašų, taisyklių, politikų rengimą ir patvirtinimą.	2		3	
	2.6. 5	Siūlo ir įgyvendina rizikų valdymo priemones GC ir savo atsakomybių srityse.	2		2	
	2.6. 6	Užtikrinti GC darbuotojų saugos ir sveikatos bei gaisrinės saugos reikalavimų laikymąsi.	2		3	
	2.6. 7	Pavadoja PPI direktorių, kai jo nėra darbe dėl ligos, atostogų ar kitų priežasčių.	2		2	
	2.6. 8	Užtikrina GC biuro reikmenų, kitų priemonių tiekia, užsakymą, apmokėjimą.	2		3	
3		ASMENINĖS KOMPETENCIJOS	8	1	5	
	3.1.	<i>Empatija</i>	2	0	2	
	3.1. 1		2		1	
	3,2	<i>Komunikabilumas</i>	2	0	2	
	3.2. 1		2		1	
	3,3	<i>Iniciatyvumas</i>	2	1	0	
	3.3. 1		2	1	0	
	3,4	<i>Kūrybiškumas</i>	2	0	1	
	3.4. 1		2		1	
4		BENDROSIOS KOMPETENCIJOS	24	2	18	

	4.1.	<i>Pagrindinių teisinių dokumentų, įgyvendinant vaiko globą, išmanymas</i>	2	0	2	
	4.1. 1.		2		2	
	4.2.	<i>Pagrindinių GC darbo principų išmanymas</i>	2	0	2	
	4.2. 1.		2		0	
	4.3.	<i>Savo veiklos tobulinimas ir kompetencijų ugdymas</i>	2	0	0	
	4.3. 1.		2		0	
	4.4.	<i>Tarpprofesinis bendradarbiavimas komandoje</i>	2	1	0	
	4.4. 1	Dalyvauja PPI direktoriaus sudarytų darbo grupių ir komisijų veikloje, su tiesioginių darbo funkcijų atlikimu susijusiuose posėdžiuose, susirinkimuose, renginiuose.	2	1	0	
	4,5	<i>Tarpinstitucinis bendradarbiavimas</i>	4	0	4	
	4.5. 1	Bendradarbiauja su savivaldybės administracija, socialinių paslaugų įstaigomis, vaiko teisių specialistais, partneriais iš kitų GC bei kitų organizacijų atstovais.	2		2	
	4.5. 2	Koordinuoja dalinimąsi gerąja patirtimi su kitomis socialinių paslaugų įstaigomis.	2		2	
	4,6	<i>Asmens duomenų apsaugos reikalavimų laikymasis</i>	2	0	2	
	4.6. 1	Užtikrina asmens duomenų apsaugą ir konfidencialumą.	2		2	
	4,7	<i>Rengia prezentacijas ir jas pristato</i>	2	0	2	
	4.7. 1		2		2	
	4,8	<i>Gerai darbo MS Office programiniu paketu įgūdžiai ir geba naudotis elektroninėmis informacinėmis sistemomis (SPIS, globos centrai ir kt.)</i>	4	1	2	

	4.8.1	Užtikrina GC informacinių sistemų ir įrenginių priežiūrą, remontą, atnaujinimą.	2	1	0	
	4.8.2	Užtikrina informacijos atnaujinimą visose GC naudojamose sistemose, svetainėse ir pan. (pvz. SPIS, globoscentrai.lt mainų sistemoje, www.ppi.lt, https://www.facebook.com/ppiniciatyva/).	2		2	
	4,9	<i>Išmano raštvedybos, dokumentų valdymo taisyklės</i>	4	0	4	
	4.9.1	Tvarko ir saugo dokumentus, susijusius su GC veikla, kad būtų užtikrintas tinkamas GC funkcijų tęstinumas.	2		2	
	4.9.2	Užtikrina tinkamą rengiamų dokumentų kokybę.	2		2	
5		FUNKCINĖS KOMPETENCIJOS (gebėjimai reikalingi užtikrinti tinkamą vaiko globą)	16	0	12	
	5.1.	<i>Orientacija į klientą (socialinio psichologinio globos centro klientų portreto išmanymas)</i>	2	0	1	
	5.1.1.		2		1	
	5,2	<i>Vaiko kelio į šeimą išmanymas</i>	2	0	2	
	5.2.1		2		2	
	5,3	<i>Ryšių palaikymas su globėjų šeimomis ir vaiko biologinėmis šeimomis</i>	2	0	2	
	5.3.1	Kilus krizei klientų šeimoje ar skubiems probleminiams klausimams ne darbo valandomis ir (ar) poilsio, atostogų dienomis, esant galimybei, nedelsdamas teikia ir (ar) organizuoja pagalbos teikimą šeimai.	2		2	
	5,4	<i>Globėjų paieška ir pritraukimas</i>	4	0	4	
	5.4.1	Renka, analizuoja duomenis apie budinčius globotojus, globėjus, nesusijusius giminystės ryšiais, globėjus giminaičius, tėvius ir keičiasi informacija su savivaldybės administracija, socialinių paslaugų įstaigomis, VVTAIT įgaliotu teritoriniu skyriumi.	2		2	

5.4. 2	Koordinuoja atlygio už vaiko priežiūrą ir piniginių lėšų vaikui išlaikyti mokėjimą budinčiam globotojui.	2		2	
5,5	<i>Bendradarbiavimas su globėju, jam mokantis tinkamai vykdyti globėjo pareigas (TBRI)</i>	2	0	1	
5.5. 1		2		1	
5,6	<i>Prevencija (GIMK mokymai) ir ankstyva intervencija (kai į šeimą atkeliauja konkretus vaikas) dirbant su globėjų šeima ir padedant jam mokytis tėvystės įgūdžių konkrečiose situacijose (PVO)</i>	2	0	1	
5.6. 1	Užtikrina globėjų giminaičių, tėvių, budinčių globotojų, globėjų, nesusijusių giminystės ryšiais, šeimynų dalyvių ir kt. savitarpio pagalbos grupių, mokymų, seminarų, paskaitų bei kitų renginių ir veiklų GC organizavimą.	2		1	
5,7	<i>Konfliktų valdymas ir jų sprendimas</i>	2	0	1	
5.7. 1		2		1	
	ĮVERTINIMAS	108	8	83	
	BENDRAS ĮVERTINIMAS	83	83	%	APIBENDRINTAS ĮVERTINIMO KOMENTARAS
	BENDRO ĮVERTINIMO IŠRAIŠKA PROC.				
	<100% - viršija lūkesčius				
	76 - 100 % - gerai				
	50 - 75 % - patenkinamai				
	< 50 % blogai				

		VEIKLOS GERINIMO VEIKSMAI	ĮGYVENDINI MO DATA	VEIKLOS GERINIMO VEIKSMŲ ĮGYVENDINIMO APTARIMO DATA IR KOMENTARAS
		Įsivertinusio darbuotojo parašas		Vertintojo parašas
		GC vadovo parašas		GC vadovo parašas